vol 2

RAGOS PROTOPOPESC

tigri

OMAN

VOLUM

TIGRII

VOL. II

DRAGOŞ PROTOPOPESCU

TIGRII

ROMAN

VOLUMUL II

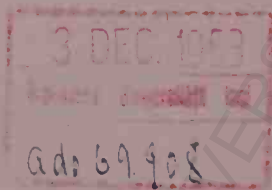

EDIŢIA II-a

EDITURA „CUGETAREA"
P. C. GEORGESCU-DELAFRAS
BUCUREŞTI IV — Str. Popa Nan, 21

3 DEC.

I

Cu infuzii de valoare nouă omenească, sub cerul ei de mit legionar, Dumbrava devenea dela zi la zi o junglă şi o catedrală.

O junglă de animale biblice. In cornul cărora se oprise inelul de lumină.

Pe trunchii ei adăsta luna. Şi deveneau stâlpi de templu. Printre care unduia de reverii o familie de animale curate.

Aşa ceva — numai că în rezumat — trebue să fi fost Arca lui Noe după prima clătire cu potop a lumii. O familie de animale spălate cu mânie cerească, peste care s'a oprit porumbiţa.

O familie la care a revenit creaţia; în speranţa că o poate lua dela început.

La Dumbrava se trăia o a doua Facere a Lumii...

Exemplare nemaipomenite, în haină prăpădită, curgând încă pe ele, ieşeau ca de sub deluvii şi surpării. Umile, simple, telurice uneori, dar de o noutate de apocalips. Disonante ca un blestem, violente de bunătate, impunătoare ca destinul, ca destinul forţate asupra lumii, dintr'un ghes minunat de cutremur.

Cine ar fi crezut, bunăoară, că Ştefan Anastaz e om? Şi nu un bolid biped aruncat şi impus nouă de o irumpere.

Cine ar fi bănuit pe pământ atâta puritate, fie şi din ochii lui mari, înfriguraţi, din chipul de sfânt spaniol cu faţa de iezer supt de vânt şi lună?

De ce, numai licenţiat în drept, toţi cărturarii i se'nchinau? De ce, fiind nimic în legiune, era tot, că toţi îl ascultau ca pe o legislaţie nescrisă? De ce, blând fără asemănare, tigrilor celor mai aprigi le era frică să-l întâlnească?

Fătu, miel se făcea pe lângă el şi'ncepea să behăe; Bănică îşi pierdea barba şi, copil, prindea să silabisească. Zdrugariu îl ocolea ca pe un dresor. Basarabenii, nişte halucinaţi, cu un desasperat în frunte, un Circazian la chip şi străşnicie, oftau după stepa rusă când îl vedeau, şi preferau marxismul!

Cum vroia Ştefan Anastaz, aşa legionarii se culcau, ori sculau: pe dreapta, pe stânga sau pe spate... Erai bolnav, boala era aceea pe care ţi-o da el, şi la fel şi leacul. Nu mergea să spui că ai oreion când aveai amigdalită şi pe Anastaz de faţă. Fiindcă se putea să-ţi vină noaptea rău, şi atunci Anastaz era cel care se trezea şi fugea la infirmerie. Iubeai, el te afla, vroiai să furişezi un bilet în oraş pentru ai tăi, biletul îţi dispărea ca prin farmec; dar tot aşa şi ajungea. O adresă la bariera Vergului sau la Paris, el o ştia. Il întrebai, îţi cerea două minute, şi ţi-o copia pe genunchi, din portmoneul ghiftuit de hârtii. Aveai nevoie de un ac, o agrafă de prins hârtii, sau o capsă de pantofi — indiferent de culoare — tot el, din acelaşi portmoneu, sau — nu-i nimic — altul, ţi le scotea. Un cântec îl uitai, el ţi-l aducea aminte; la fel

şi o iubită, dacă o lăsai şi dânsul nu era de aceeaşi părere. Atunci Ştefan Anastaz se învestmânta în cod spartan, şi-ţi dicta avertismente şi pedepse, dacă nu te excludea de-abinelea din cetate...

Vin se bea la Dumbrava numai cât vroia Ştefan Anastaz, care şi deţinea toată pimniţa legionară sub căpătâiul, aşternutul sau patul lui. Când el vota contra unui pahar de vin, Roosevelt n'ar fi putut opune un veto mai categoric în Congresul american. Dacă te prindea totuşi bând, după un hârdău, sau colţul cazematelor, descindea asupra ta ca un şoim asupra unui pui de găină şi întinzând gâtul ca un aligator, îţi spunea: nu mai vorbeşti cu mine până miercuri, 24 Mai, 1938. Cum ştia dânsul zilele săptămânii cu ani înainte, mister! Lumea spunea că tot el orânduia şi zilele, care n'aveau voie să-i strice calculele, şi veneau la comanda sa ca şi constelaţiile la comanda lui Dumnezeu în prima perioadă a cosmului.

Cu domnul Eulampe n'a vorbit „până la prima vineri din luna viitoare", fiindcă a introdus, cum am văzut, coniacul la închisoare. (E inutil să mai amintesc că pe Caliban, pentru a fi făcut acelaş lucru în insula Bermudelor, Shakespeare l-a făcut erou într'o piesă. Ca să vedeţi deosebirea.)

Pe domnul Eulampe însă, domnul Anastaz il iubea ca pe o jiletcă. Şi aproape înţelegem de ce: purta redingotă. Mai mult: îl cunoscuse cu mult înainte de Dumbrava, şi nu fiindcă domnul Eulampe e omul simpatic şi cuceritor de lume pe care-l ştim, ci fiindcă pur şi simplu căzuse bolnav. Domnul Ana-

staz nu s'a putut să nu afle Orice bolnav pe lume trebue să aibă a face cu Ştefan Anastaz. A stat zile şi nopţi întregi la căpătâiul muribundului. In ultima zi a lui, când frigurile făcuse ravagii din ce fusese odată domnul Eulampe Sibică, lacrimi şiroaie curgeau pe faţa acestuia. Domnul Anastaz i le ştergea cu un colţ de batistă şi-i şoptea:

— Lasă, domnule profesor — se pare că domnul Eulampe e profesor de ceva — lasă, domnule Eulampe... ai să te faci bine, voinic şi gras ca mai înainte, ai să-ţi reiei lucrul, ai să te 'nsori...

— Nu, nu... îi răspunde domnul Eulampe printre suspine, dacă mai trăiesc îmi mai iau o metresă.

In ciuda blasfemiei, bolnavul nu numai că n'a murit, dar la câteva zile se chiar ridica din pat. Incidentul n'a făcut însă mai puţin ca domnul Anastaz să se simtă „chemat" faţă de profanul, nelegiuitul lui prieten, şi să capete pentru el o adevărată slăbiciune. Domnul Anastaz e în stare să se supere şi pe o streaşină dacă domnul Eulampe trecând pe sub ea, streaşina are necuviinţa să lase să cadă asupră-i un fir de zăpadă sau ploaie. Dar mai ales se supără domnul Anastaz pe aventurile sale. Totdeauna un nou amor, o nouă victimă, un nou păcat! Aceasta făcea ca ori de câte ori da ochii cu frivolul său prieten, domnul Anastaz să vadă Infernul cu toate ispăşirile lui înşirate în ordine alfabetică.

Dacă venea la dânsul la hotel, domnul Eulampe se roşea, tuşea, bolea, începea să-şi facă patul, ascundea telefonul...

— Iar ai înşelat-o?

Domnul Eulampe simte că un ţurţur mic şi drăguţ de gheaţă îi cade din tavan între guler şi ceafă. Bagă degetul, suceşte gâtul, se uită la o icoană în perete...

— Dar e vorba pe care? Pe care anume ai înşelat-o?...

— In orice caz, tot pe ultima! — se face că se uită sub pat...

Când se ridică, îşi mai suceşte odată gulerul, vâră degetul şi simte că ţurţurul s'a făcut acum apă şi-i curge tandru pe şira spinării, picătură cu picătură...

— Simt nişte picuri...

— Lacryma Christi?... râde domnul Anastaz parcă bănuind ceva...

— Sunt lacrymae rerum... răspunde înduioşat domnul Eulampe, şi jură că până mâine nu mai înşeală nicio femeie.

După o pauză:

— De ce nu te 'nsori, domnule profesor?

— Fiindcă o căsătorie e un tandem, şi pe tandem am umblat când eram copil...

— E altceva căsătoria...

— Adevărat... căsătoria are divorţul.,. dar biletele de dus şi'ntors nu le practic nici la băi...

Astfel de răspunsuri puneau pe domnul Anastaz în adevărată panică pentru situaţia domnului Eulampe a doua zi după judecata de apoi. Odată, auzind că şi-a lăsat până şi o amantă cu care trăise şase luni, dă buzna la dânsul şi-i cere fotografia şi datele biografice. A doua zi toate ziarele apăreau cu ele, plus un comentar afurisit asupra vieţii disolute a domnului Eulampe.

Seara, se grăbeşte să-i bată la usă. Ii de-

chide Olka, o Venezueleză dela unul din barurile dela Şosea! Poftim!

Nu era nimic de făcut. Numai o încercare grea, o închisoare ar fi putut reda societăţii un atare exemplar! Şi cel mai fericit de aflarea la Dumbrava a domnului Eulampe, domnul Anastaz a fost. Dar, vai, ce grijă de el, ce dragoste de frate, ce ocrotire de mamă pentru puiul ei! Să fi fost cangur, domnul Anastaz l-ar fi ţinut în buzunar! Şi cu câtă delicateţe, cu câtă discreţie! Pururi prezent, la orice nevoie, la orice oră, avea totuşi domnul Anastaz o artă de a nu intrude, de a se face inexistent, de a se şterge, că dacă vorbeai cu dânsul adesea uitai că e de faţă. La poker dacă juca, era numai ca să facă un al patrulea. Şi să ne facă nouă jocul. Dar era inutil. Fiincă era şi acolo aşa de delicat şi discret, că dând cărţile treceam peste el şi jucam tot în trei...

In sfârşit, era domnul Anastaz aşa de delicat că, dacă dormea strâmb, se trezea ca să-şi spună singur: pardon! Aşa cum domnul Eulampe se pomenea adesea cerându-şi scuze în vis că batista nu e bine asortată cu cravata.

Dar omul acesta de cea mai proaspătă substanţă era beton armat în materie de prescripţii. Cerberul i-ar fi servit drept câine de lux, Omfala i-ar fi căzut ea la picioare.

Din cauza lui Ştefan Anastaz n'au putut fi introduse la Dumbrava luptele cu taurii, iar domnul Nicolae Fătu a fost public admonestat şi *Piram şi Thisbe* oprit după a 45-a reprezentaţie, ca o piesă masonică. La fel, luptele turceşti cu trupul gol până la brâu, pe motiv că sunt nudiste.

Domnul Fătu a încercat să reacţioneze, dar fără efect.

Colhozul, după o durată de o lună, când câştigase până şi adeziunea — la lichiorul de spirt — a lui Zdrugariu, a fost suprimat într'o singură noapte, în plină glorie, ca „fiind o regretabilă diversiune dela adevăratul rost al puşcăriei..."

Numai cântecele macedonene au rămas, fiindcă îi plăcea rasa aceasta de cremene şi cult al părinţilor, care-şi ţinea secole vendeta în teacă şi zilnic se topea de dor de acasă, în cântece de sfâşietoare langoare, noaptea în unghere luminate numai de faţa lor, ca într'un coclau din Pind, sub tactul de tam-tam al marelui tăcut, formidabilul Mardare.

Puţin dacă mai şedeau, poate şi aceştia erau cenzuraţi.

Poate ai fi început să vezi pe Ştefan Anastaz făcând liste de indezirabili şi dând afară din închisoare pe cine nu-l socotea compatibil.

Da, fiindcă sufletul lui era curat ca izvorul şi întreaga lui făptură rima cu extaz.

Cu Ştefan Anastaz, într'adevăr, începea pe lume extazul. Sau dacă evul mediu l-a cunoscut, începea pentru deţinuţi evul mediu. Un ucenic medieval, care lucra zilnic la o catedrală. Anonim, fără simbrie, cu sufletul singur făcut daltă şi inima mistrie. Pe o schelă, primind extazul.

Extaz înseamnă a primi în tine cerul. Poate neavând o schelă sub picioare, sau o biblie să o încremenească cu înluminări, Anastaz se plimba printre noi, şi ne primea pe toţi în el, cu nevoile şi micimile noastre.

Şi ne zidea astfel din fragmente în catedrala visului lui de dumnezeire.

Anastaz era un sfânt... Un sfânt în extazul lumii. Faţa lui, iezer supt de un nour de argint, frumoasă ca un peisaj de toamnă, gravă de melancolie, purta un doliu pentru fiecare din noi. Capul lui geometric, între părul negru şi lavalieră, ca într'un chenar, compunea un anunţ de înmormântare pentru tot omenescul mic şi şubred din noi.

Ştefan Anastaz se da într'una.

Trupul lung şi deşirat şi parcă răsucindu-se în mers după o spetează invizibilă, ducea o cruce pentru fiecare din ai lui.

Ştefan Anastaz era durerea, — noastră!... Durerea celorlalţi.

II

Intr'o dimineaţă, domnul Eulampe Sibică sta lungit ca păstorul din Virgil, sub fagul imaginar al Dumbravei, fără fluer sau caval, cu mâinile sub cap şi capul sub melon, şedea aşa şi-şi spunea: ce bine e să fii Eulampe Sibică!

Am crede că această constatare e retroactivă. Cu drept adică de a îmbrăţişa într'o unică dulce penalitate a plăcerii, întreaga viaţă a domniei sale, inclusiv trecutul. Cu toate însă că un om la perfectul compus, ba poate începând chiar să fie la mai mult ca perfectul, domnul Eulampe nu la trecut se gândea totuşi, când îşi fluera, în gând,

sub tegmine fagi,

meditaţia de mai sus.

Printre tigrii de mister, în jungla aceasta cu religie, domnul Eulampe Sibică apăruse ca un dresor de circ englez, în melon şi baston. Şi dresorul sfârşea prin a îmbrăţişa cauza tigrului şi a se dovedi el fiara dresată. Işi descoperea sălbăticii nevisate. Oare tot egoismul nu-i o imensă sălbăticie?

Tigrii aceştia muşcau. Dar pentru o ideie. Adică pentru altcineva decât ei. Gazelele nu şi le aduceau niciodată în bârlog propriu...

Jder sensual, fiară de amor, domnul Eulampe Sibică avea mai multe victime pe suflet decât o Indie întreagă de feline.

Civilizat până la Plotin şi pedichiură, iată că civilizaţia abia acum începea pentru dânsul, cu slăbiciunile acestea de codru şi deşert. Blana lui dela gât, da, de cea mai fină Virginie, scumpă şi tăiată sul perfect, mirosea (mai ales după ploaie!) mult mai animal decât blana lor, conservată nu în alcalinele false ale industriei, ci în călduri de suflet naturale şi menţinute într'o electricitate a lor particulară. O electricitate care venea nu din laborator, ci de sus, fluidă de un crez intangibil, mângâindu-le şira spinării cu lumină, întorcându-le magnetismul în ondulaţii nesfârşite de prietenie cu omul.

— Legionarul e un om ultra civilizat, — îşi încheia domnul Eulampe siesta aceasta a unei noi digestiuni.

...Se face cu el aceeaşi greşeală ca şi cu evul mediu: care a fost numit veac întunecat, când istoria proaspătă l-a dovedit veac de lumină, mai mare poate decât Renaşterea, punând cele mai grave probleme pentru om, punând mai ales problema cardinală: cearta

dintre trup şi suflet, şi rezolvându-le în singura soluţie care n'a putut fi depăşită de nicio tehnică sau ştiinţă: Durerea, procesul natural al spiritualităţii incarnate.

Un animal de durere e legionarul. Legionarul e un animal religios.

Şi în domnul Eulampe Sibică revenea tot mai acut, conflictul său recent cu domnul Eulampe Sibică.

De când domnul Eulampe, dintr'un acces de desgust, a vrut să împuşte pe domnul Sibică, acesta nu numai că se domolise, dar citea tot tratate de sinucidere, Schopenhauer, Hartmann, Paul Valery, Monsieur Teste...

Lucrul îmbucura pe partenerul său, care tot mai mult se cufunda în suferinţă.

Citiţi orice tratat de biologie, şi veţi vedea că între un tigru şi un dihor amoros lupta nu rămâne niciodată nedecisă.

Era numai natural ca domnul Eulampe să reducă atunci la tăcere pe domnul Sibică.

Armonia dintre cei doi vecini antagonişti lua acum ţinuta cuviincioasă a fericirii; şi în această ordine sufletească, frământându-şi metafizic iliacul de scândura cea mai bună dela pat, Eulampe Sibică putea din nou exclama: Ce bine e să fii Eulampe Sibică!...

Numai că în una din palmele în care-i cugetase până acum occipitalul, simte colţurile a ceva parcă picat din cer, — vreo nouă *Epistolie a Maichii Domnului* sau *Legendă a Duminecii*.

— De data aceasta, să nădăjduim, reale! exclamă dânsul.

Şi întoarce mâna cu pricina pe o parte şi alta. În podul palmei, într'adevăr, ca prin minune,

persistă să se ascundă după degetul mare, o ţidulă.

— Nu-i Maica Domnului, spune îndureratul. E Kiddie Baranga!

Minunea nu mai era acum să vină dela cea dintâi, ci dela cea de a doua!

De fetele legionare se auzise, în ultima vreme, prăpăd. Devotate până la jertfa legiunii, de un curaj de fecioară de Orléans, cu subtilităţile pe care le acordă speţa, ele făcuse ravagii pe afară, în serviciile de urmărire şi spionaj ale guvernului. O mafie feminină se instituise în ţară, cu fire aeriene pentru tot ce trebuia să afle Tigrul cel Mare. Anticipat de legendă, cel care împreună cu Moţa şi alte şapte căpetenii era urmărit de moarte, se făcea dispărut după vălul nevăzut pe care ele îl ţesuse cu degetele lor misterioase.

Presa urla. Poliţia şi siguranţa încetase urmărirea căpeteniilor şi da goană după ele prin ţară. Nu era zi ca fotografia unei Nicolete sau Sica Popescu, cu boiu de fermieră sau ochi de spiriduş, în costum ţărănesc sau uniformă de cercetaşe, să nu apară în ziare.

Cele mai puţin prudente umpluse beciurile. Pe cimentul rece, în celule fără ferestre, sau cu ferestrele sparte, ele erau maltratate, asaltate cu fel de fel de propuneri, trezite din somn la ora trei, chinuite de frig şi foame.

Soţia Tigrului, mai voinică şi rezistentă, soţia lui Stelescu, firavă şi serafică, admirabila coană Lutzi, soţia sumbrului Onisifor Crai, sau vioaia coniţă Mary, sau frumoasa coana Marioara, ori inegalabila Gica, sora domnului Eulampe, şi alte soţii, şi alte sore

sau prietene ale tigrilor erau în fruntea beneficiarelor acestui regim de rusească cruzime.

Numai Nicoleta şi Sica Popescu, adică cele mai afurisite dintre cercetaşele acestea ale morţii, planau cu zâmbet sfidător în pagina întâi a ziarelor, intangibile, inabordabile.

Pe o fată ca Kiddie Baranga, nelegionară, cu totul streină până ieri de povestea asta cu sânge, păţania acestor fete şi femei trebue să o fi alungat până în cele mai ascunse confinii ale mondenităţii.

Domnul Eulampe Sibică o vedea retrasă pe o rivieră, cu portretul lui de erou pe şapte ani în mână, sau cu acelaş portret în mână încercând cine ştie ce blană de vizon la Madeleine, după care să se ascundă pe tot restul iernii contra G. P. U.-ului ruritan. Sau în cel mai rău caz, cu domnul Eulampe Sibică sub pernă, citind pe Dekobra într'un vagon-lit sau transatlantic!...

Când colo era ea; cu obişnuita ţidulă, pretext ca să învălue o nouă tăietură de jurnal. In dreapta, scris ca o manşetă la *Adevărul*, numai cu mâna, nu cu piciorul:

Faimoasa Kiddie Baranga
Eroina-amantă

zisă şi

Vasul Fantomă sau *Licuriciul Dreptei*
1.000.000 lei recompensă.

După preţ, se vede bine că n'au găsit-o, nu vor găsi-o niciodată.

Iar în colţul stâng, fotografia ei, fără niciun vizon dela Madeleine, ci în uniformă

verde, cu şapca'n cap. Dedesubt, în literă groasă de tipar:

Puneţi mâna pe ea!

Se vedea clar că juna mondenă era la ora aceasta una din femeile din ţară cele mai căutate... de poliţie.

Şi pe bună dreptate, dacă citeai reportajul. Mă rog, fata aceasta nu făcea altceva decât „să devină dela zi la zi emulul femenin al domnului Eulampe Sibică. Nemulţumindu-se cu situaţia de amantă, a sus-zisului, invidiată de toate frumuseţile Bukarei, sărmana exaltată nu mai visa decât eroism. Ea vroia cu orice preţ să se simtă la înălţimea amantului. Iată unde ne-au dus drepturile femeii! Să vrei să întreci bărbatul până şi în eroism! Să vrei să-l scoţi până şi din istorie!"

Şi autorul articolului, care nu atât după iscălitură cât după amplitudinea şi profunzimea raţionamentului, cum şi o uşoară tristeţe morală în fiecare accent se dovedea a fi Grigutză şi a fi idiot, după o incursie în feminismul vremii, cu aplicaţie la Merla Negruzzi şi Filomerla Catargi, ca cele mai de treabă „fete de stânga", şi după câteva citate din fraţii Nicolae şi Kostache Lupu, *(Coloniale şi Delicatese)* conchidea că preţul de 1.000.000 pe un cap de fată îl socotea în orice caz exorbitant, când pe capul lui, nu mai departe, nu pune nimeni niciun preţ.

Tot atât de vastă, ca stil şi cugetare, nu era şi scrisoarea alăturată a fetei. Dar ea rezerva o surpriză. Nimic din tandreţa anterioară. Nicio exclamaţie pentru domnul Eu-

lampe Sibică. Dimpotrivă, o milă de el şi dojană până la capăt.

Kiddie Baranga a auzit dela Bogdan Varvara, „un om cel puţin despre care ştii ce isă crezi", de câtă „incompatibilitate cu eroismul a dat dovadă domnul Eulampe Sibică a Dumbrava". „Zei, coborîţi-vă din ceruri şi spuneţi-mi că nu-i adevărat! Cu Bogdan Varvara cel puţin a fost clar. Nu i-a plăcut atmosfera, a plecat. Dar tu ce mai stai acolo? Ce cauţi printre sfinţi şi eroi? Cum crezi că poţi ajunge pe culmile disperării (citise pe Cioran) în melon şi baston? Trage consecinţa şi pleacă! La urma urmii, dacă e vorba de melon şi baston, eu cred că domnul director al închisorii nu va face nicio obiecţie ca să te plimbi cu ele şi prin oraş!..."

Kiddie Baranga adăoga în treacăt că toată poliţia ruritană e actualmente concentrată pe urmele ei în Sighetul Marmaţiei. „Am făcut toate demersurile necesare, am anunţat chiar prin petiţie cu timbru în regulă, plus al aviaţiei, că locuesc efectiv la domnul Ficu Rubin, strada Tiţa Pavelescu, văduvă de război, No. 2. Ei însă refuză să admită că un drac ca mine poate fi aşa uşor de prins, şi pentru luna aceasta m'au dat cu urma prin părţile Maramureşului.

Poate vei putea să-mi faci o ultimă favoare, fiindcă totul s'a sfârşit între noi, să-mi dai tu o adeverinţă, ceva, că sunt Kiddie Baranga, că mă cunoşti, ca cel puţin prin intervenţia ta, de care se spun lucruri extraordinare prin oraş (când numai eu sărmana ştiu ce erou eşti...) să pot fi recunoscută şi arestată."

Scrisoarea, cum era natural, era însoţită

de un bilețel scris de chiar domnul Ficu Rubin, prin care domnul Ficu Rubin își exprima „regretul împreună cu toți ai săi, că șase-șapte ani de zile, poate chiar opt, nu vor mai avea ocazia să dea ochi cu domnul Eulampe. Că în absența lui de așa o scurtă durată s'a spus în oraș pe contul lui așa grozăvii grozave, să înghețe sângele într'un peștișor de aramă! Că la fel cu peștișorul acesta s'a roșit când a văzut ce crede biata Kiddie despre așa un glumeț și fals erou, că în oraș e mare fierbere contra mișcării de dreapta și și-a găsit cravata dela Neuwirth. Dar că oricât de naționalist e el, i-a venit să sară în sus ca o stridie din carapace (cu perlă cu tot) când a văzut ce se spune pe contul rasei sale. O rasă soră mai mare, pe lângă care, cum spune Otto Weininger, toate celelalte neamuri sunt copii și a cărei singură crimă dela ea a fost mântuirea omenirii dar ce excrocherie și ce afacere trebue să fie pilulele astea de Seroxamină Schwartz Villanova că le-am desfăcut singur și-am văzut că conțin numai chinină, și n'au vindecat nici c'o idee emfizema dela tanti Rose!..."

După ce-i mai amintește că degeaba creștinii se reped la evrei, că mari istorici au spus că Sf. Paul a păstrat până la capul vieții un suflet israelit, Ficu adaugă, tăiată din ziar, ultima și cea mai genială reclamă din câte a produs vreodată neamul său:

Pe veci nemângâiatul
LEIBU ROSENBLATT
Croitor de Dame
Coupeur de prima mână
(Vine şi la domiciliu)
s o ţ
anunţă onoratei sale clientele
moartea soţiei sale
GHIZELA
(în floarea vârstei)

— Ecce vere Israelita în quo dolus non est! exclamă domnul Eulampe ca'n Evanghelia dela Ion citire, şi întoarce încă odată pe o parte şi alta scrisoarea dela Kiddie.

In fruntea căreia, de o parte şi alta, nu putea să nu găsească, după felul cum scria dânsa, ca şi Ficu, *în istorie*, un motto în trei chenare:

Abia incepem să trăim
Şi iată că murim
(Theofrast)

O femeie care nu-şi pune puţin
Supranatural în viaţă,
Nu poate ajunge decât
O prostituată.
(Dragoş Protopopescu)

> *Când un om îţi spune că e mare*
> *Intreabă-l unde îi e Durerea.*
> *(Schopenhauer)*

Domnul Eulampe scotea creionul, ca să dea fetei, după rugăminte, un certificat de naştere sau naţionalitate, precum că s'a născut şi e Româncă, din strada Tiţa Pavelescu, văduvă de război, No. 2. Dar ochii nu şi-i putea lua dela cele trei cugetări care făceau cât o Sfântă Treime a filosofiei. De Dragoş Protopopescu, cel mai vesel şi deci cel mai profund om al vremii, auzise. Se putea? Acesta e un nume care curând se va pronunţa fără cel de botez. Protopopescu pur şi simplu! Ca Bonaparte.

De ceilalţi doi însă mai puţin. Dar nu se putea spune că, cel puţin prin exemplele de faţă, nu se ridicau şi dânşii la înălţimea de cugetare a celuilalt.

Dintre ei, superioritatea cădea evident asupra lui Theofrast. Erau ani de zile, de când moaşa Alexandrina, mama lui Rămurică, îi legase buricul. Ei bine, de atunci şi până azi el nu auzise o mai profundă cugetare. Abia într'o ospătărie din Florenţa a mai întâlnit-o, tradusă în limba lui Dante şi interpretată de cei dela mese, în frunte cu patronul, în sensul că viaţa-i scurtă şi e bine cât trăieşti să bei şi să mănânci.

Cugetarea de-a doua parcă o mai auzise undeva. In orice caz consona cu noua sa stare sufletească. Dar cea de-a treia?

Domnul Eulampe nu apucă să-şi pună în-

trebarea, că un foşnet aerian se produce în juru-i şi ca dintr'o Dumbravă, nu a guvernului ci a Didonei, un moşneag se apropie zâmbindu-i de departe. Ii face o mână de pădurar vesel că a mai găsit câteva vreascuri — de idei... I le pune la picioare, se scutură, dă foc cu ele, şi în jurul flacării se aşează amândoi haiduceşte, la taifas. Era sfântul!

— Ai auzit ce spune Dragoş Protopopescu, filosoful ruritan? Că o femeie care nu-şi pune puţin supranatural în viaţă, nu poate ajunge decât o prostituată.

— Ştiu. Eu i-am spus-o.

— Şi lui? Il cunoşti şi pe el?

— De mic copil. Băiat cum se cade.

— Profund!...

— ...neserios! Dar să te ferească Sfântul.,.

— Păi dumneata ce eşti?...

— ...de filosofia oamenilor neserioşi. Uite, cu simplă cugetarea asta bate toată *Lumea ca Voinţă şi Reprezentare* a lui Schopenhauer...

— Nătărăul ăla...

— Exact!... Nătărăul acela de Schopenhauer, care şi-a petrecut viaţa scrutând orizontul din fundul unui puţ. Un aşa om era cert incapabil să bănuiască originea supranaturală a sentimentului acestuia dominator care precipită pe oamenii cei mai puternici la picioarele femeii. Şi câinoşia contemporană a glorificat fără ezitare pe acest blasfemator al amorului...

— Câinoşia contemporană, minus eu, Prea Sfinte. Eu, de când făceam curte soţiei maiorului Mărgulescu, venită proaspăt din Paris, — să fi avut şase-şapte ani...

— Ea?

— Eu! Zic de mic copil eu am susţinut că amorul este rodul pântecului...

— Bine, dar Schopenhauer este tocmai împotriva pântecului...

— Ce-are cu el? El nu s'a născut? Inţeleg să-l fi scos mama lui pe altceva decât prin pântec. Dar nu cred că Schopenhauer credea în berze...

— Eşti neserios...

— ... de profund!

— Şi ori te-astâmperi, ori nu mai vorbesc...

— Nu-i nimic, vorbesc eu! La Rochefoucauld spune că *Il y a des gens qui n'auraient jamais aimé s'ils n'avaient pas entendu parler d'amour.* Ei bine, regret, cu domnul Eulampe Sibică e contrariu. Domnia sa n'ar fi vorbit niciodată de dragoste dacă n'ar fi făcut-o...

— Bine, dar Schopenhauer...

— Tocmai de aceea sistemul Eulampian e complect opus sistemului Schopenhauerian... Se poate, Doamne (Sfinte!), să spui că nu-i altă scăpare decât în sinuciderea colectivă a omenirii? Unde să găseşti, domnule, atâta arsenic?

— Asta aşa e!

— Şi că neputându-se sinucide lumea colectiv (bănuia şi el ceva) singura speranţă este la greva amanţilor... aceşti îngeri păzitori ai răului uman, trădători ai speţei, care făcând dragoste se împerechează şi prin aceasta perpetuiază rasa şi mizeria omenească... Dar ce vrea, domnule, să perpetueze: cărţi, filosofi, iepuri de casă? Viermi de mătase?

— „Amorul, fiindcă femeia, de care tocmai vorbim, nu e şi nu poate fi decât Amorul, este Paradisul terestru.... sau mai bine zis: Paradisul

terestru, càutat de atâtea secole de Don Juanii de orice nuanţă şi orice categorie, nu e decât Imaginea ei prodigioasă...

— Cu condiţie ca femeia să nu fie soţie!

— Ai ghicit! Nu există pentru femeie, creatură *temporar, provizoriu* inferioară, decât două aspecte, două modalităţi *esenţiale*, cu care este *esenţial* ca infinitul să se acomodeze...

— Beatitudinea şi Voluptatea!

— Ai ghicit! Sfânta şi prostituata. Intre ele nu-i decât *femeia onestă,* adică femeia burghezului, acest condamnat absolut, pe care nicio holocaustă nu-l poate răscumpăra...

— Ah, Sfinte, ce sfânt eşti¡

— Da, fiindcă o sfântă poate cădea în noroi, o prostituată poate sui în lumină, dar niciodată, nici una nici alta nu vor putea ajunge o femeie onestă, dat fiind că înspăimântătoarea vacă stearpă ce poartă numele de femeie onestă, care a refuzat odinioară să dea la Betleem ospeţie copilului lui Dumnezeu, se află în eternă neputinţă de a se evada din ne ntul ei prin cădere sau ascensiune.

Ci sfânta şi prostituata au un punct comun, e siguranţa preconcepută a nobleţei lor de dispensatoare ale Bucuriei. *Causa nostrae laetitiae! Janua caeli!* Pricina veseliei din noi. Poarta raiului! Numai Dumnezeu ştie în ce chip, aceste forme sacre, acest destin supra-uman, se contopeşte în meditaţia celor mai pure şi celor mai impure din femei, şi ce le sugerează, din adâncurile cărnei, misterioasa lor fiziologie...

— Toate femeile — or fi ştiind ori nu,— sunt convinse că trupul lor e Paradisul.

Plantaverat autem Dominus Deus paradisum

voluptatis a principio: in quo posuit hominem quem formaverat.

— Prin urmare, nicio rugă, nicio penitenţă, niciun martiriu nu e prea mare ca să ne facă să obţinem nestemata asta pe care toate diamantele şi toate nebuloasele de pe lume n'ar putea-o plăti.

Judecaţi ce dau ele când se dau şi măsuraţi sacrilegiul comis când se vând.

Ori, iată încheierea trasă prin profeţi. Femeia are dreptate să creadă toate acestea, şi să pretindă şi să facă toate acestea. Are nesfârşit de multă dreptate, fiindcă trupul ei, — această parte a corpului ei — a fost tabernacolul Dumnezeului Viu şi fiindcă nimeni, nici chiar arhanghelii de sus nu pot pune piatră de hotar solidarităţii universale feminine cu acest copleşitor mister."

Sfântul se dilatase. Şedea acum pe dimensii de cer. Nu mai vorbea, la gura focului, unui biet Eulampe. Vorbea întinderilor.

Din ce cuprinderi venea imnul acesta al femeii silabisit de dânsul — amant exasperat al Amorului, iubit al Iubirii — de mic copil şi abia acum închegat în vocabule care veneau parcă pe harfe de serafimi amorezaţi! Aici, în închisoare unde *toată* femeia era departe de el. Un paradis interzis.

Domnul Eulampe simţea întâia oară căderea omului. Acum înţelegea misterul lui Adam. Şi-l adusese adesea aminte din tabloul copilăriei. Un biet om desbrăcat, cu o mână în faţă şi alta la spate, bătut de vântul exilului, la un capăt de grădină. Dar niciodată nu simţise că e izgonit. Şi iată acum, izgonitul era el. Din raiul femeiesc, Domnul

Eulampe trăia misterul lui Adam. Dar un mister răsturnat. Al unui Adam întors în paradis, însă fără să mai găsească acolo nicio Evă.

„Când un om pretinde că e mare, întreabă-l unde îi e durerea."

Domnul Eulampe simţea într'adevăr că e cel mai mare dintre oameni, fiindcă nu concepea o durere mai mare ca despărţirea lui de femeie.

O vedea această femeie în miile de chipuri aşezate pe chipul lui... Purta cu el totdeauna femeia pe trup. O dragoste nouă era un nou ten pentru dânsul. Aşa cum păsările îşi schimbă repertoriul primăvara, cocoşii penele, reptila solzii, cu fiecare dragoste domnul Eulampe căpăta o nouă infuzie de sânge în obraji, un cântec nou, o nouă coloratură.

Şi le simţea acum pe el toate aceste femei, netezându-i carnea cu mângâeri, modelând-o cu graţie, exaltând-o cu pasiuni dumnezeeşti, şi aşezând-o mare între cer şi pământ.

Uşurându-l de povara vieţii cu sfânta lor povară ivită pe el... Arzându-i sângele de toate impurităţile cu sfânta lor neruşinare, potolindu-i toate dramele interioare cu drama lor exterioară, lecuindu-l de toate rănile cu rana roşie a trupului lor...

Domnul Eulampe — ca orice amant de viaţă, ca orice exemplar al timpului don-juanesc — care nu numai posedă dar e mai ales posedat de femeie, a simţit totdeauna a-tot-puternicia supranaturală a coapsei de femeie. Impreună cu copilul, — altă minune — spectacolul oval i-a apărut totdeauna ca singurul spectacol mare al vieţii. Fiindcă pururea

nou. Şi covârşit de el, aproape nu-l înţelegea...

Nu-i pricepea teribila asumpţiune, conştiinţa grozavă de el, tirania lui inconştientă asupra lumii.

Şi iată că venea la dânsul un Sfânt şi-i spunea: copile, fiindcă ovalul aceasta ecumenic e boltă care-şi aduce aminte de ceruri; un tabernacol pe sub a cărui arcă a trecut de mic şi Fiul Domnului...

De aci absolutul sexual, universalitatea liniei curbe...

De aci exterioritatea implacabilă a femeii... Care nu mai are nevoie să fie ca bărbatul animal interior, fiindcă concepe; ignoră dramele creerului fiindcă le închide într'un organ; şi nu-şi mai pune problema vieţii fiindcă a rezolvit-o de mult cu un singur suspin de voluptate.

Veniţi atunci la mine, femei pe care v'am iubit... Blonde de soare sau numai aluminiu, ori chiar de magnezie aprinsă, brune de catran şi de văpaie; rupte din nu ştiu ce mine planetare, femei grozave arămii sau roşcovane cu sângele aprig, sau simple femei cu păr de tutun, ah, părul cel mai frumos de pe lume!

Veniţi, Englezoaice cu sânii de mit şi coapsele supte de aşteptări; cu trup de coral, sirene ratate, cocoane desăvârşite... zărite pe-o punte de transatlantic, la un ghişeu de bancă sau în cape de hermină ori şaluri spaniole în diademe de regină la ieşirile dela premiere... urmărite vara pe plăji arzătoare, iarna la Cannes, schimbate de viaţă, iubite la un foc de cămin în sfârşit, în urîtul şi negura Londrei... femei care-aţi trecut pe lângă mine

ca doamne de curte şi v'aţi culcat ca ultima decăzută, bete de vin şi de dragoste multă...

Sau voi, Scoţiene sperioase ca ciutele din Walter Scott şi tot aşa de nevinovate... cu ochii aşa de curaţi şi albaştri de parcă totdeauna văd cu ei întâia oară, cu tenul aprins deodată ca la un chibrit şi dragostea caldă şi puritană, gheţar topit la o biată lumânare de ceară...

Sau şi mai catolice, voi Irlandeze, roşii ca blana de vulpe, culcate moarte de băutură, şi toată noaptea în somn, lângă amant, rugându-vă în gând pentru bărbatul mort acum trei ani în America...

Moi şi dulci Franţuzoaice cochete, ce nu vă rugaţi decât de amant şi nu pentr'un lucru mort de trei ani... femei dospite 'n parfum şi iubire, falene cu aripile arse la flacăra vieţii, făpturi cicatrizate de amor... cu cel puţin o rană pe voi de dragoste nenorocită şi cel puţin o blană de vizon... fatale până nu v'am cunoscut, adevărată fatalitate după aceea, femei acoperite de voluptate şi bijuterii...

Americance cu cap de faun şi miros de jder, făcute de nimfe şi ingineri, cu toate piersicile Californiei în obraz — voi, cele mai frumoase femei de pe lume, cu trup de madone ajunse sportive şi dragostea spusă din gura mare şi desfrânată, răsfrântă pe dinţi ca un nou fel de sex în conversaţie clandestină cu ochii, din buzele roşii şi umflate de parcă mereu muşcate de sângele proaspăt al inimii...

Spaniole sumbre şi tăcute... cu un fel de moarte vie în trup... cu carnea netedă ca sideful dar mai purtând pe ea ceva din tristeţile

humei... tristeţi încremenite în coapsele tari, în fructul sânilor jucăuşi, în cântecul oprit pe umeri şi braţe, în ochii mari cercănaţi, în ascunzişul brun al părului întunecat.

Mulatre cu trup de ghitară şi gură care numai cât se deschide şi parcă vrea să te şi mănânce.

Venezuele caline şi apropiate ca un pui de animal şi tot ca un pui de animal şerpuindu-şi pe piept, pe braţe, voluptatea cu miros de migdală şi culori de cea mai coaptă turtă dulce.

Sudamericane cu ochi de alică şi langori în trup de meridiane... Italience cuminţi, trădate de bunătatea inimii şi văpaia neagră, văpaia de iad a părului... Iaduri blonde şi abstracte, iaduri muzicale, Polonezele... Vienezele durdulii şi repezi, Nemţoaicele exasperate, —cu carnea de spermacetă şi miros la fel...Unguroaicele universale, faimoase dela Los Angellos la Sulina, cu sâni pietroşi şi muzică'n vine, când nu şi foarte mult alcool... Rusoaice demonice, Rusoaice absolute, crezând în sex cum ai crede în Dostoievski şi răstignindu-se pe bărbat ca pe o cruce...

...Şi voi, Românce cu carnea ca bobul de grâu şi frumuseţea literă de Evanghelie, şi amorul duios ca o doină, evlavios ca o psaltire citită pe genunchii goi, trup legat de alăută, ochi de pradă uşoară, vesele ca dimineţele, unduioase ca lanurile, fierbinţi înăuntru ca amiezele pe dinafară.

Veniţi la mine femei pe care v'am iubit... ochi în complicitate cu părul şi amândouă cu gura, sâni în complicitate cu şoldurile şi între ele marea, copleşitoare odihnă... com-

plot al vieţii... conspiraţie a cărnii, insurgenţă a gurguiului, aserţie universală a ovalului... Femei caste şi nebune... sfinte şi prostituate... veniţi la mine femei pe care v'am avut... Domnul Eulampe îşi ia rămas bun dela voi... Domnul Eulampe nu mai are femei... Domnul Eulampe nu mai are nici măcar pe Kiddie Baranga!

. . . .

Se cufundă dintr'odată în întunerec. Işi simte viaţa despicată în două.

Inseamnă pe răbojul inimii: azi 23 Ianuarie, prima zi de puşcărie adevărată.

III

Ca nourul electricitatea, păduchele provoacă aburul.

Aşa se face că, în cele din urmă, comenduirea Corpului 2 de Armată a trebuit să acorde deţinuţilor, baie.

Dintre toate miturile în care aceştia se adânceau dela zi la zi, unul singur nu li s'a putut potrivi: mitul murdăriei. Din prima zi a arestării, când domnul Eulampe şi câţiva bravi de ai săi au trebuit să se constitue în echipă de ski şi să înveţe — cu cele mai elveţiene figuri — acest sport primejdios, ca să poată escalada diversele monticule ivite în calea celor mai legitime dorinţe, şi până la instalarea faimosului hârdău ; şi de aci până la ivirea musafirului aphanipter, murdăria a apărut ca singura forţă pe care n'o poate birui legionarul, singura religie căreia îi rămâne păgân.

Mare a fost atunci bucuria când, în dimi-

neaţa zilei de 24 Ianuarie, Ion Clime, cu un glas de stentor a comandat evacuarea dormitoarelor, pentru baia de aburi care desigur gâfâia ca o purcea lăuză în aşteptarea candidaţilor la o nouă epidermă. Intr'o clipă, pe nămeţii îngheţaţi din curte, ca la o expoziţie de scoarţe şi broderii naţionale, paturile erau golite de pături şi perne; iar tigrii în cele mai scandaloase decolteuri, împărţiţi în grupe, aşezaţi pe două rânduri, trimişi prin curte la etuvă.

Baia de aburi — datând imediat după glorioasa cădere a Plevnei — era o hrubă făcută să amintească tigrilor de azi felul aproximativ în care profetul Daniel se introducea în groapa cu lei. In două cuvinte, lucrul se rezuma astfel; intrai pe brânci şi ieşeai pe brânci. Numai că de data asta te întâmpina un parter pavat cu primul ciment apărut în Ruritania, un ciment care, neprevăzând cariera strălucită pe care avea să i-o creieze de-a-lungul deceniilor betonul armat, s'a lăsat din primii ani ai regatului ros de carii şi crăpături, cu scopul vădit ca, dacă aluneci, să te poţi propti cu şoldul sau genunchiul în ceva. Nu se sta pe obişnuite bănci de lemn, ci numai pe ciment şi pe coccis; în cazul cel mai bun se sta unul peste altul, şezutul fiecăruia servind şi la scărpinarea cu acest prilej a spinării preopinente.

Aburul era o leşie ruginie cu miros de funingine şi culoarea mării pe înserat, ieşind dintr'un cazan care odată cu el ţinea să-şi trimeată şi scoriile milenare dinăuntru, prin aceasta evocând o Etnă în ultimele zile ale erupţiunii, când oamenii constată că nu mai

are cine ştie ce putere şi sar de bucurie jur împrejur.

După săriturile de rigoare, tigrii se transformau în nimfe şi porneau *in corpore* la Fântâna Castaliei, unde se jucau şi hârjoneau ca într'o Odă de Horaţiu. Fântâna Castaliei era un robinet cu tuciul botului spart ca să împrăştie apa în lirice efuziuni de stropitoare, după modelul spritzurilor moderne.

Cei care, din lipsă de cultură clasică, nu erau primiţi în raza ei, se mulţumeau să-şi treacă o găleată cu apă pe cap, după modelul de închinare musulman.

Curaţi ca ieşiţi dintr'o păstaie, treceau, mai transpiraţi decât după un examen de bacalaureat, într'o odaie unde câteva cearşafuri îi aşteptau să redea fiecăruia toată murdăria lepădată până acum şi porneau prin curtea îngheţată în cazematele perfect aerate de echipele salubre ale lui Ion Clime.

Cine scăpa teafăr din toate acestea, îşi făcea cruce. Şi se culca cu gândul la Labrador şi Groenlanda, dormind dus, visându-se focă pe-o banchiză.

Visându-se şi nu! Fiindcă tigrii se'nşelau dacă credeau că pentru ei înşişi se spălase. Era pentru ziua de 24 Ianuarie, Unirea Ruritaniei. Somnul celorlalţi era numai până la îmbăiarea tuturor echipelor. Odată gata, Ion Clime striga alinierea, şi în curte pentru slujba religioasă, toată lumea! Preotul închisoarei, în patrahir peste palton intra pe poartă. In capul gol se asculta.

Apoi, imnuri legionare.

Popa şi Colonel Vasile Marin ascultă cu evlavie. Uneori gura li se întredeschide furată de un refren...

— Ehei, norocul cel mare, norocul cel mare! strigă o namilă de om ce intră pe poartă urmată de alţi plăeşi şi de plotonier.

Era Zagreb, era Zelea, era domnul Profesor.

— Da bine, camarade, d-ta n'ai făcut până acum post negru, de arăţi aşa de vesel şi rotofei, spune dânsul celui dintâi ieşit în cale, care, după faţa rubicondă şi ochii de crap în zilele lui cele mai bune, cine putea fi dacă nu domnul Eulampe Sibică în persoană?

— Să mai fac şi post, domnule Profesor? Mai post cu femeile astea care toate m'au abandonat...

— Post negru, camarade, post negru... Cu drept numai la apă! — îşi pipăie profesorul o protuberanţă de sub sarică, ce după lungime şi mărime părea un Capşa roşu cu capsă albă, nu se ştie precis ce an.

— 1930? trage domnul Eulampe cu ochiul...

— Ba 31, precizează profesorul trecând grăbit în cazemate, printre imnuri şi saluturi.

Când Zagreb apare printre legionari, se face rumoare ca'n jurul lui Agamemnon în Iliada.

Nu fiindcă ar descinde din cine ştie ce Greci făloşi, ci fiindcă voinic, drept şi scorţos, Zagreb descinde din paltini.

Zagreb are multe. Un chimir şi mâinile bine băgate'n chimir, cămaşă pururi curată, pieptul deschis, căciulă mândră, iţari drepţi şi boiul plesnind sub iţari. Dar Zagreb înseamnă mai ales trei lucruri: nasul, musteaţa şi glasul.

Nasul lui Zagreb e o carenă. Pururi vizi-

bilă, ireductibilă, ea ar fi fost singura pe care Antoniu ar mai fi putut-o zări, atunci când, pierdut sub mângâierile Cleopatrei, poetul ne spune că vedea în zare dispărându-i din ochi o flotă de prore romane...

Nasul lui Zagreb comandă. El e cioc de acvilă, pârghie şi helice, mâner de paloş, cap de violoncel.

Şi-i într'atâta o sperietoare, că până şi musteaţa s'a sgribulit dedesubt, şi redusă la minim, tremură în aerul vieţii cu antenele a doi-trei ţepi rebeli, parcă dintr'o dorinţă vădită de a-l gâdila şi potoli. Cum nasul nici unor astfel de injoncţiuni nu cedează, mâna dreaptă îşi ia sarcina delicată a unei definitive împăcări; şi atunci ea se face pumn, iar din pumn degetul cel mic iese singur cu unghia mai mare decât la celelalte, ca să scarpine musteaţa ca şi când ar scutura-o de praf, şi să trimeată astfel spre nas ultimele avansuri de prietenie :

— Evident, evident, aripa arhanghelului... adaogă o voce care vine din străfunduri vechi de energie, şi atunci nu numai nasul, dar nimeni nu mai poate rezista lui Zagreb, dacă e femeie căzând îndrăgostită de dânsul, dacă e bărbat căzând nu mai puţin îndrăgostit.

Fiindcă vocea lui Zagreb nu e numai tunet, trăsnet şi strănut; o voce de bariton cantabil, aşa de dulce şi rumenie, că numai un butoi vechiu de cotnar ar avea-o, dacă ar avea voce...

Uneori vocea mârâie tărăgănat de pare cotnarul un tokai turnat dintr'o sticlă prăfuită şi culcată oblic în pătuşorul ei de paie, ca şi cum şi ea s'a îmbătat... Alteori suspină no-

stalgic ca un cherry-brandy ajuns coniac... dar de cele mai multe ori gâlgâie dulce şi aromitor, de simţi că-i cotnar de pe vremea lui Ştefan.

Nas, musteaţă şi glas... Ah, şi de-ar fi Zagreb numai atâta!

De l-ar iubi femeile numai pentru atâta... Dar...

Şi mai are Zagreb o inimă sub pieptar, ce bate să-l descheie de toţi bumbii, şi din bumbi să iasă afară... Sub formă de curaj.

Zagreb este curajul.

„Gândiţi-vă că mâna lui Dertil a tremurat... Dar se vor găsi la noi mii de Dertil a căror mână nu va tremura“, — a spus dânsul din primele zile ale prigoanei din iarna aceea, şi de aceea, bolnav de friguri, a fost dat jos cu jandarmii din trenul care-l ducea în propagandă electorală, şi încarcerat la Aiud.

Acolo, ţinut fără foc şi vin, între patru ziduri, cu singură ruga tovarăş; pus la curent zilnic cu devastarea casei din Huşi, alungarea soţiei în stradă, urmărirea de moarte a fiului cel mare, arestarea sau uciderea celorlalţi; adus în sfârşit aci, unde să-şi vadă vii măcar pe Decebal, Ion şi Cătălin... teferi.

Intâlnirea a fost cordială mai ales între Zagreb şi Decebal. Decebal îi seamănă aşa cum seamănă o păstaie mai mică unei păstăi mai mari. Au acelaş profil vulturin, acelaş tulei blond pe faţă, aceeaşi ochi de infinită bonomie, acelaş nas mai ales, aceleaşi gusturi şi aceleaşi succese la femei; în plus, acelaş pancreas. Vreau să spun, un pahar de coniac trece prin Decebal exact cu aceleaşi

reacţii pe care le-ar produce în cel dintâiu. Şi cu acelaş rezultat; care e nimicirea până la ultimele rezidii a alcoolului, nu a băutorului.

Vocea lui Decebal e acelaş imn inefabil al cotnarului. Numai un cotnar tânăr, mai muzical: Un cotnar tenor, celălalt fiind cotnar bariton, şi uneori chiar bas veritabil.

Musteaţa lui Decebal, apoi, reţinută de modă, întârzie să vină. Dar băiatul o grăbeşte cu aceeaşi scărpinare din degetul drept al mânei drepte, din care apare o musteaţă invizibilă, exact de aceeaşi elocvenţă ca a bătrânului.

— Evident, trebuia să fii aici, se scarpină părintele dând cu cealaltă mână un desag în paza odraslei.

— Evident, aripa arhanghelului, se scarpină fiul luând desaga... Şi la lumina acestui scurt dialog nu ştii cine e mai „evident", tatăl ori fiul.

Şi totuşi, tatăl. Fiindcă Zagreb e o mare personalitate. Ca actorii mari, unde apare dânsul face imagine. Chiar în această puşcărie de eroi cu trecut şi eroi în devenire, prezenţa lui de copac neîncovoiat, cu încheieturile parcă prinse în fier, (dintre metale, da, Zagreb sugerează fierul), dar cu rădăcinile înfipte în pământ, cu faţa de toval roşu, cu dinţii grozav de carnivori, cu prestanţa lui ţărănească, cu impunătoarea lui până la naivitate siguranţă de sine, înseamnă nu un om: o clasă; nu o vârstă: un mileniu. Un mileniu de vieaţă ţărănească. Siguranţa lui

e această siguranţă, personalitatea lui, această matematică a instinctului.

Cu instinctul lui ţărănesc — care are rădăcinile'n pământ şi coroana de frunze în cer — ca o dumbravă fermecată, Zagreb a trăit anticipat tot mitul neamului său. Un copac e totdeauna o legendă. Zagreb nu s'ar putea înţelege dacă n'ar fi copac. Cu frunzişul lui de antene a pipăit din vreme tot ce avea să vină pentru ţara sa. Zagreb a prevestit — la date când nimeni nu s'a gândit — războiul cel mare şi unirea cea mare şi actul mârşav al celui mai mare corupător de ţară, voievodul Ţiganilor, Ionel Brătianu, şi Restauraţia şi Marele Destin al Crucii de Oţel.

Pe toate le-a prevestit, cum pădurea presimte soarele şi furtuna. Şi de ce nu, când Ion Zale era el însuşi pădurea. Nu cobora din codrii Maramureşului, şi nu fusese din moşi strămoşi pădurar şi vânător cu vază? Mai târziu, când badea Simeon Zale — în popor Zele — a descălecat în ţara fagilor, în cotuna Valea Crucii, de lângă Igeştii Storojineţului, nu tot cu fiara s'a luptat până la cei peste optzeci de ani în cap adormiţi întru Domnul? Şi nu era şi jumătatea lui, pe nume Axănia, fata lui Sauciuc-Bojiţă, fată tot de bun ochitor? Pe lângă aceasta, tare povestind frumos despre „bătăliile lui Ştefan-Vodă cu păgânii şi cu căpcăunii", cum şi despre minunile lui Daniil Sihastrul care într'o noapte, venind Ştefan-Vodă flămând dela oaste, l-a ospătat pe loc cu o plătică mare făcută — ca la nunta dela Cana — numai dintr'un simplu os de peşte, în urma rugăciunilor lui minunate.

Dar mai mari minuni povestea, că în tinereţe fusese cu moş Simeon, pe atunci flăcău ştrengar, în călătorie de amor prin Moldova, până sus la târgul ce din Domni li zice Ieşi.

Şi n'a fost şi tată-său, Nicolae Zale — de făcuse cătănie la dragonii împăratului, de unde i-au spus Zelinski — tot pădurar, că s'a obosit lumea să-l cheme după poreclă — adică omul cu za, adică Zale — şi l-a numit cu numele lui de pădurar, adică Codreanu? Şi n'a murit şi dibaciul vânător — că şi la bătrâneţe lua vrabia din sbor — tot la optzeci de ani şi mai bine, în ziua de 13 Septembrie 1933, adică în chiar ajunul prigoanei celei mari, şi anume în ziua Sfântului Centurion Corneliu, parcă ştiind că lasă din acea zi alţi trăgători pe lume?

Pe când Gafiţa — adică Agaftia — nevasta lui, şi prin urmare mama lui Ion Zale, a murit tânără, că ea nu era fiica codrului, — şi cine a pus-o să nu fie? — ca celelalte, ci numai a lui Laurenţiu Anticu, plugar din Igeşti, şi a Mariei, născută Cazacu-Buzilă, din Broscăuţii-Vechi, răzăşiţă-mazilcă, înrudită cu o familie de mazili, — aţi auzit dumneavoastră de unul, Popescu?... Zic, cine a pus-o pe coana Gafiţa să nu fie fată de vânător dibaciu, că a murit tânără şi a lăsat şase copii, din care cel mai mare era el, Ion Zale Codreanu, elev în clasa I-a de liceu!

Ci şi dacă-l iei pe Ion Zale pe partea cealaltă, tot de pădure şi longevitate dai. Că Brauner, neamţ de confesiune catolică, şi de fel din Bavaria, fost vameş austriac în Bozancii cei îndrăciţi ai Sucevei, bunicul soţiei

sale, adică al coanei Eliza, mama tigrului, ce se numea după botez Adolf, şi s'a căsătorit cu Elizaveta Cernea din vechiul regat şi a avut copii pe Iancu, Cecilia şi Costache, toţi botezaţi după legea ortodoxă, o fi murit el de tânăr. Dar soţia sa s'a răzbunat şi n'a vrut să moară până n'a avut 99 de anişori bătuţi.

Intre timp, tocmai bine a putut Costache să se însoare cu Mariţa Sârghi, din Botoşeni, şi să facă din coana Eliza o femeie istorică, mama celor şapte, dintre care primul Cine e nu vreau să spun; dar înseamnă din toate că are o picătură de sânge bavarez — şi păcat că n'are mai mult — fiindcă şi'n vinele Bavarezilor tot sânge roman curge de când cu colonizarea lui Cesar. Mai înseamnă că Tigrul cel Mare trebue să tragă bine şi să trăiască mult, şi dacă al doilea lucru îl va spune Dumnezeu, pe primul îl spune primul melon adus de domnul Eulampe din Londra, care aşa de mult a plăcut Tigrului cel Mare că acesta l-a rugat pe posesor să-l razeme de un bulgăre la o distanţă de treizeci de metri, la grădinile lui Micescu, dela Giuleşti, şi să pună rămăşag dacă cu revolverul pe care... întâmplător îl avea în buzunar, ar putea nimeri exact centrul circonferenţei sale. Ceea ce s'a şi întâmplat, drept care Domnul Eulampe a rămas cu melonul spart, dar câştigat pe vieaţă legionarismului.

— Dar ce-are a face melonul cu coana Agafiţa? se ridică un tigru furios de pe pat.

— Ce se amestecă Domnul Eulampe în familia dumitale? întreabă un altul.

Fiindcă aţi înţeles că toată lumea stă cul-

cată pe scânduri şi numai Ion Zale, — după baia lui de aburi — primenindu-se tacticos în patul dela mijloc, îşi povesteşte, mai depărtat sau mai apropiat, trecutul.

E modul lui special de a hrăni pe legionari în zilele de post negru. Fiindcă abia sosit, s'a mirat de multa petrecere pentru stomac şi alte organe a deţinuţilor, şi socotind că aceasta nu-i creştinesc, el care e un mare ortodox practic, pe lângă cel mai mare predicator laic al ţării — a ordonat trei zile de post negru şi rugăciuni.

Tocmai bine ca Ştefan Anastaz să se bucure, domnul Nicolae Fătu să cadă în catalepsie, domnul Eulampe să redevină apostol filosof al Durerii, iar Zagreb să-şi continue povestirea.

— Aşa dar, Zelinski n'are nicio legătură cu Polonia...

— Evident... îşi sgândără profesorul musteaţa — am auzit şi eu de *Sânge Polonez...* E, dacă nu mă'nşel, o operetă !...

— Dar atunci dece Zelinski ?

— Fiindcă în armată mai ales toate numele se aclimatizau după regiune. Şi cum Bucovina era milităreşte căzută în lotul Galiţiei, şi mulţi Români bucovineni, ca şi strămoşii mei, făceau armata pe acolo, se întorceau cu terminaţiile numelor schimbate în: *-vici -uc* sau *-schi.*

Pentru desnaţionalizare, obiceiul l-au adoptat curând chiar autorităţile bucovinene — şcolile, parohiile, prefecturile; şi azi două treimi din românimea bucovineană, dacă nu mai mult, se găseşte denumită în: *-ici, -uc* sau *-schi.*

— Tcaciuc, Marmeliuc...
— Exact! Altfel se numea Marmeladă...
— Dracinski...
— Aşa, vezi că ştii? Epaminonda Dracinski!... Evident, camarade Fătule, acesta a fost norocul meu cel mare...
— Apoi spuneaţi odată că a fost popă...
— Popă... evident că da, dar vezi dumneata, camarade Fătule...
— Eu aş fi preferat ca Dracinski să hie'n clipa asta o oală cu sarmale înfundate şi niscai vin di şela de-am băut noi în noaptea aia pin'la şinşi... oftează întorcând capul domnul Nicolae Fătu, ca un câine când te faci că-i arunci o halcă şi a treia oară i-o faci nevăzută. In cazul aista eu mă desolidarizez de tăt ce spui matale şi mă spăl pe mâini ca Pilat...
— In cazul aista ai să ai şi tu odată mânile curate!... l'nfundă Zagreb, spre hazul tuturora, plus al domnului Fătu însuşi, care găseşte nimerit să se întoarcă pe o parte, ca un crap ajuns deodată la convingerea că pe cealaltă e prea prăjit...
— Evident că popă... evident că Dracinski era popă...
— Ca şi Alixandru Pleşca, oftează o ultimă oară, cu faţa la perete, domnul Fătu. Numai că pe mine nu cade nicio pleaşcă!...
— A dat în schimb aci la Dumbrava peste domnul general!
— Mie, ce spuneţi voi îmi intră pe-o ureche şi-mi iese pe... gură! scoate generalul una din acele exclamaţii cu care niciodată nu se prezenta în public.
— Mă rog mata, ca şi Alexandru Pleşca,

dece nu? iutervine Zagreb ca să şteargă efectul. Nu erau amândoi doi popi cu har?

— Adevărat că unu mirosea mai mult a pahar decât a har? se ridică deodată în capul oaselor Ştefan Anastaz, supranumit şi Biciul lui Dumnezeu.

— Ei şi? Nu s'a spus şi de Horaţiu că divinele sale Carmina miroseau mai mult a vin decât a oliu?... ripostează profesorul de latină din Zagreb.

— Ainsi que temoigne Horace, quoy qu'un malantru ait dict que ses carmes sentoyent plus le vin que l'huile... ridică alt cap savant, domnul Eulampe.

— Evident că da, evident că da... eu cred că şi peste Rabelais, dacă stăm şi judecăm, trebue să fi coborît cândva aripa arhanghelului... Dar dela Horaţiu şi Rabelais să trecem la Vasile Slujanschi şi Ion al Ruştei, doi buni Români, Dumnezeu să-i ierte, care prin cursurile lor, mai fiind ajutaţi şi de preoţii mai sus numiţi, mi-au dat mie desăvârşită lămurire asupra situaţiei naţiei româneşti în lume şi mi-au desvoltat deplin conştiinţa naţională... Era aceasta posibil întrucât în şcoală la Igeşti se preda româneşte şi elevii toţi erau numai Români. Iară Ion Al Ruştei m'a dus mai apoi la şcoala română din Suceava, a Societăţii cu acelaş nume, care căuta elevi distinşi, şi m'a recomandat acolo... Că în această şcoală, care funcţiona paralel cu Liceul din Suceava, al Fondului religionar, am fost întâiu pe toate clasele, n'are importanţă; ci important este că în recreaţia după prima oră din clasa întâia am şi turnat colegilor mei o cuvântare —

eram cu toţii 53, toţi Români — prima mea cuvântare. Şi tocmai de aceea ţin minte că le-am spus că trebue să ne silim să învăţăm mai bine decât streinii din clasele paralele, că Bucovina e a noastră, nu a lor; şi că pe umerii noştri care învăţăm acum carte în diferite ţări româneşti trebue să se ridice întreaga naţie românească.

Din clipa aceea pot zice că eu am condus întreaga educaţie naţională iredentă şi revoluţionară nu numai a colegilor mei şi, treptat, a celor care ne urmau; dar chiar şi a celora care erau cu o clasă sau două înaintea noastră. Iar în vacanţă, propaganda aceasta se răspândea prin elevi asupra întregei Bucovine şi era fanatică...

— Da cum e cu costumul, domnule Profesor, întreabă tigrii, tot mai prinşi de povestea nou-venitului.

— Apăi cum să fie? Iac'aşa. In glasul V, de unde se împreunau glasurile româneşti cu cele nemţeşti şi cursurile se predau în nemţeşte, până la mine nu îndrăsnise nimeni să vină îmbrăcat în haine naţionale. Eu am convins pe colegii mei să continue a veni îmbrăcaţi în haine nemţeşti, dela care musai să nu lipsească brâul tricolor. Profesorii români se bucurau pe furiş de îndrăzneala noastră; iar cei streini începură persecuţia contra noastră şi mai ales a mea. Mă simţiseră instigatorul portului şi al ideii naţionale. De aceea în glasul VI, până la sfârşitul anului, am rămas singur îmbrăcat naţional, ceilalţi au trebuit să-şi schimbe portul. Mie prigoana n'avea ce-mi face că eram prea stăpân pe lecţii. In glasul VII am ră-

mas absolut singur cu haina românească, iar în glasul VIII m'am încălţat şi'n opinci, ca o protestare împotriva pedepsei date pentru că am răspuns directorului că eu portul nu mi-l schimb.

Şi evident, în opinci am rămas până azi... arată Ion Zale două mici corăbii în picioare, pe tribordul şi babordul cărora căscau încă avariile ultimelor lupte şi prigoane.

— Ehei, norocul cel mare, camarade, norocul cel mare! îşi întrerupe iar povestea fiul pădurarului din Igeşti... Lasă că vă spun eu altădată cum pe lângă şcoală, carte mai m'a învăţat şi legenda, fiindcă, evident... să nu uităm că m'am născut şi am crescut la marginea codrului care mă despărţea de mormântul lui Ştefan...

. . . .

In cazemată venea ciuruită o ultimă — pe ziua-aceea, echipă de deţinuţi... Erau Ialomiţeni în frunte cu Dr. Pantelimon, care făcuse minuni prin părţile Amarei şi Sloboziei, minuni nu numai medicale dar şi electorale; erau Bănăţeni pricăjiţi, cu mai marele lor, o figură duioasă, dulce, muzicală; erau Olteni ţepeni, cu un avocat printre ei, de o agerime de păstrăv în mişcări...

Dar peste toţi se ridica, emoţionantă, figura lui Hristache Solomon.

Şi pe acesta, ca să-l salute, se întrerupse Zagreb.

Ce căuta prin tineretul năvârlios, bătrânul acesta mare şi obez, domola lui moldovenească din sud şi figura de berar? Dece, de când văzuse la Focşani pe Căpitan, în faimosul proces, şi mai apoi la o nuntă ca'n

poveşti, la care El venise cu pană la pălărie, pe un cal alb, negustorul acesta cu familie şi parale se'ndrăgise, şi lăsându-şi casă şi familie, părăginindu-şi negoţul, l-a urmat până la ultima leţcaie, până la moarte?

Sancho Pança şi-a târît şi el pântecul după Cavalerul rătăcitor.

Un Sancho Pança înamorat de un arhanghel, ai fi zis de Hristache Solomon văzându-l cum îşi târăşte carcasa în surtucul care atârna şi el, pe umeri, mâneci şi pulpane, gata parcă să atingă pământul. Un Sancho Pança cu pled şi geamantan, ai fi zis, văzându-l precedat pe uşă de o pătură cu urme de fier de călcat pe ea şi o fostă valiză care ar fi putut fi şi un burduf de brânză şi un prunc legat în piele, şi — pe alocuri — o pisică fătată.

Dar ceea ce preceda cel puţin cu cinci minute pătură, şi valiză, şi trup, era burta care pornea dela punctul cel mai înalt al pieptului, sub formă de guşă, şi termina nestânjenit — sub alte forme — până la părţile cele mai de jos ale boiului, redând astfel în miniatură, printr'o curbă perfectă, una din hemisferele — care vreţi, australă sau boreală — ale planetei; această planetă nu mai puţin continua să se rezeme hipopotamic pe două picioare sigure şi un baston cu scăfârlie.

Dar sub cheresteaua aceasta — a cărei singură funcţiune era să fie grea, un suflet se adăpostea ca un hulub sub o straşină de paie şi şindrilă! Ce delicateţe, ce frăgezime, ce bunătate de zăpadă! Doamne, dă-mi filigrane în scris şi înluminări, dă-mi crinii de

pe tunicile regale şi creţurile de pe obrazul cerşetorilor ca să fac harta sufletească a lui Hristache Solomon, — cu văile de discreţie şi râurile de lumină, cu pădurile de umbră şi răbdare, cu arabescurile de mister, cu reliefurile de crez şi nobleţe albastră!

Priviţi-l cum dă mâna fără un cuvânt, fiecăruia, cum surâde şi te'ntreabă de sănătate, tuşind uşor; şi-şi aşează lucrurile pe patul de scânduri ca la el acasă; cum scoate doi cartofi din geamantan şi se duce la bucătărie, ca să se înapoieze cu ei într'o cratiţă mică, şi spuneţi, după gesturile lui molcome, care fac parcă o slujbă când duc cartoful la gură, — sau ţi-l oferă, — ce altceva e omul acesta dacă nu Bunul simţ pe urmele Misterului?

Da, scos din Biblie, dintr'o parabolă samariteană sau dintr'o moralitate medievală pare Hristache Solomon, — o moralitate jucată de oameni din popor, în care el a fost ales să întruchipeze Bunul Simţ, iar Crist n'a apărut încă...

Dar apare în ochii lui care te privesc peste cap, care privesc peste orizont, parcă de acolo trebue să se'ntâmple ceva...

— Ştii, am visat aseară, Domnule Profesor, în beciul prefecturii, pe Căpitan... Parcă venea de sus de tot, şi ori era vultur ori era om... A, cum l-am văzut eu, să ştii că e în viaţă... nu se poate să nu fie bine, să nu trăiască şi să fie bine...

— Evident, evident, visele îşi au importanţa lor în viaţă, camarade Hristache! îşi ciupeşte musteaţa Zagreb... Iar cartofii nu mai puţin în materie de ficat...

— Şi stomah... şi stomah... Tare buni... Copţi îs şi mai buni.

— Oare!

— E o vorbă, ci-că, la Daneji, că doi cartofi fierţi fac cât unul copt.

— Şi-i una la Bavarezi, că doi cartofi copţi fac cât un cap de politician...

— Tot cam p'acolo...

— Evident, evident... aceeaşi origine poporană... dece nu mănânci atunci copţi, camarade...

— Ii am de ieri, şi i-am încălzit...

— Evident, cartoful fiert se'ncălzeşte mai abitir ca cel copt...

— Nu vrei?...

— Ferească Dumnezeu, camarade Hristache... Vrei să mă bolnăvesc?... Inţeleg, o votcă, ceva... Dar cartofi, eu cum mănânc fac nisip la rinichi.

— Mie mi-l scoate...

— Evident... temperamentul fizic joacă un rol de mare importanţă... extraordinară importanţă...

— Dar şi propaganda'n popor, îl provoacă un legionar.

— A, propaganda'n popor e altceva... e cu totul tot altceva... Dumneata, camarade, vrei, cu alte cuvinte, ca eu să-ţi povestesc dumitale cum am ajuns eu la propaganda cărţii în Basarabia... Ei bine, îţi voiu împlini dorinţa, şi iată cum... Evident, eram mult mai tânăr, dar vorba ceea: tinereţii îi şade bine cu drumul... Iaca, şi m'am pus pe drum, cacurade!... Evident, eram studentul favorit malui Xenopol, care mă chema ades şi şedea al mine de vorbă la el în cancelarie, în ca-

litate de rector. Un rector de valoroasă amintire. Odată şedeam aşa cu el de vorbă, când pedelul anunţă un nou sosit. Şi aproape în acelaş timp intră un tip de Dac, parcă dat atunci jos de pe columna traiană.

— De când nu ne-am mai văzut, bade Cârţane?

— Apoi, dela Ierusalim, domnule rector.

— Poftim, şezi pe scaun!

— Ba, domnule rector, că eu am mare ciudă pe scaune, răspunde ciobanul cu cojocul în spinare întors pe dos, că era vară.

— Da' de ce, bade Cârţane?

— Apoi să vedeţi, domnule rector. Eu gândesc aşa: că tare ar fi bine să se adune toate scaunele şi paturile din ţara asta şi să li se deie foc; iar jarul care s'ar face să fie împrăştiat sub picioarele Românilor de dincolo. Că atunci fraţii noştri de dincoace văzând că n'au nici pe ce şedea nici pe ce dormi, s'ar primbla cât s'ar primbla, şi apoi s'ar pune la treabă; iar cei de dincolo simţind că-i arde la tălpi şi la călcâie, nici nu ar avea vreme să se primble, ci ar porni să alerge tăţi deodată şi tăţi într'o parte. Şi ar ieşi o treabă bună.

De prisos să spun că ciobanul a făcut o impresie extraordinară asupra mea.

Am ieşit împreună; şi vreo trei zile în şir ne-am întâlnit mereu şi am stat la sfat. Era un cioban care, păscându-şi turma, a citit întâmplător Istoria Românilor şi apoi a Romanilor. După care sufletul i s'a aprins atât de tare, că şi-a părăsit turma cu totului tot şi ce mai vorbă... a luat-o pe jos, la Roma,

la Ierusalim... de câţiva ani cutreerând munţii şi trecând cărţi în Ardeal.

Am început să-l ajut la adunarea cărţilor, bucurându-mă foarte că mergeau în ţara lui Horea şi Avram Iancu, pe care, evident, camarade, de mic copil i-am considerat semi-zei.

— Copii, copii, să vă spun una cu semizeii! strigă generalul dintr'un colţ. — Ba nu, mai bine să vă spun cum m'am întâlnit pe dealul Caşinului cu profesorul, el căpitan, eu colonel — dat dracului! — şi ne-am înjurat amândoi de floarea soarelui... că m'am pomenit odată... ascultaţi, copii, că e interesant... că dă buzna în liniile noastre un căpitan cu o companie de infanterie... Se prezintă la mine: — Da dumneata cine eşti, aşa şi pe dincolo, Io! — Da dumneata cine-mi eşti, aşa şi pe dincolo, el! Căpitan, măi, pricepeţi voi, copii...? Un căpitan care dă aşa şi pe dincolo pe colonel! Măi, păi voi ştiţi ce-i asta pe front? E să-i pui revolverul în mână şi să-l inviţi să treacă pentru două minute în closet! (Aici, negreşit, nu s'ar putea, că nu e!) Mă... dar eu ştiţi ce i-am făcut... copii... ascultaţi, copii... ascultă şi tu, Blondor, că e interesant... Zic, Io: vino la taica să te pup, căpitane, că eşti primul măgar care m'a înjurat în faţă...

— Evident... evident... situaţiunea era pentru mine de o aşa de delicată natură, că a trebuit musai să înjur şi eu pe colonel de ceva... Dar, camarade Brancovan şi domnule general, să lăsăm războiul... vom reveni noi la el... şi să continuăm, evident, povestea acestei probleme aşa de interesante care e aceea a trimeterii de cărţi la fraţii noştri

subjugaţi... Zic... mi-am pus în gând să trec şi eu cărţi în Basarabia... Eram de curând numit profesor de latină şi germană la liceul—pe atunci gimnaziul din Huşi, la distanţă numai de zece kilometri de cealaltă graniţă blestemată, Prutul. Adeseori de pe malul de dincoace am privit dincolo ca la o mare taină... Basarabia mi se părea ca un sicriu enorm sub masa la care benchetuia ţarismul... simţeam cismele muscalului apăsându-l sub masă.., simţeam taina care striga de sub pieptul cosciugului... Şi gândul meu era să desleg această taină... Cum? Evident, cu slovă... M'am sfătuit cu marele caracter Găvănescu, cu Cuza, Iorga. Cel dintâiu — mic şi spirt şi pe atunci — s'a făcut roşu ca un rac de bucurie când i-am spus planul meu să trec dincolo, prin reţeaua de spionaj, prin sârma ghimpată a posturilor de observaţie rusească... Domnul Iorga făcea o corectură şi cu ochii în masă îmi spuse:

— Ei, drrhagă numai vezi că Ruşii 's oameni deştepţi... să nu dai de-o borrrhoboaţă...

Domnul Cuza, cu care discutam des despre Basarabia, că eram în bună prietenie:

— Monser, ia seama... eu nu aprob nu desaprob... dar numai constat: cu Rusii nu-i de săguit...

Şe'ntâmpla că 'n toamna lui 1911, preotul moldovean din Baimaclia, cu bună situaţiune şi cu numele de Huştiuc, să aibe fete de măritat, iar Ghiţă Teodoru — astăzi secretarul primăriei Huşi, să 'ncerce a peţi pe cea mijlocie despre care se dusese vestea de frumoasă ce era. Vroia omul, după vechea datină, să aibe şi un peţitor; şi eu, care ar-

deam nu atât de dorinţa de a vedea o femeie frumoasă — că la astea nu mă dau înapoi nici pace, s'a sfârşit socoteala — cât ca să păşesc dincolo, peţitor m'am făcut.

M'am gândit să las costumul naţional, dar nu, mi-am zis, s'ar putea lua drept deghizare, cu cine ştie ce scop... şi apoi tare vroiam să văd ce efect voiu face cu el fraţilor...

— Şi mai ales surorilor de peste Prut, se'ntoarce Domnul Nicolae Fătu pe partea acum mai puţin prăjită...

— Camarade, camarade, totdeauna m'am întrebat şi crucit cum se poate ca o fată frumoasă ca Vera să iubească un urât ca tine... Ptiu, nu mi-oi prinde-o eu odată singură'n vreun colţ, he-heei, he-heei, s'a sfârşit socoteala !...

— Totdeauna domnul profesor a fost un amoral în materie de femei... se răzbună celălalt scoţând din buzunarul hainei fotografia iubitei.

— Morala, intervine generalul — un alt amant celebru — e în materie de iubire ca o artă, un binoclu, băieţi... ascultaţi, băieţi... depinde dela ce capăt priveşti... depinde mai ales, de cum potriveşti şurubul... ca să vezi mai moral, sau mai puţin moral, sau să nu vezi deloc...

— Evident... evident... că am trecut Prutul pe la Leova şi înainte de a însera eram la casa chiabură a preotului Huştiuc... Erau el, preoteasa, două fete, prima studentă la Universitatea din Kiev, a doua învăţătoare pe loc; şi un fiu care mi se pare se pregătea de învăţător. Vorbeau toţi în casă moldoveneşte curat. Şi nici nu se putea altfel, că

părintele Dumitru fusese hirotonisit pe vremuri în catedrala din Huşi, de Preasfinţitul Silvestru. După unire i-au tot pus în vedere să înveţe slujba bisericească slavonă, dar Sfinţia Sa, pe motiv că nu mai e la vârsta să poată deprinde bine slavona şi ruseasca, a slujit totdeauna în moldoveneşte.

A doua zi am şi scos la iveală poeziile lui Alecsandri, ale lui Eminescu şi Coşbuc, şi ne-am pus pe adevărate şezători literare... Mai mă duceam aproape zilnic la şcoala locală, unde vreo treizeci de elevi, aproape toţi Moldoveni, învăţau în limba maternă, după manuale ruseşti, care li se explicau... Mă ardea dorul să fac o lecţie copiilor despre Ştefan Vodă cel Mare şi Moldova lui, dar ca să nu mă trădez, mă mulţumeam cu rolul de spectator. Când dela şcoală luam cu învăţătoarea drumul spre casă, ţărani mulţi, în jurul carelor încărcate, holbau ochii la mine. Am trecut odată printre ei, şi numai ce-am auzit pe unul zicând cu glas destul de tare:

Ciobănelul dela oi
Adă-l, Doamne, printre noi...

Iar altul, dela alt car:

Să-l hrănim cu miez de nucă
Dela noi să nu se ducă!

Era, evident, invitaţia de a sta de vorbă... Dar ce-mi trebuia nu era să mă trădez ţăranilor, ci să caut pe cineva absolut discret şi cu autoritate, la care să pot trimete în tihnă

sacii ori pachetele cu cărţi, şi el să le desfacă prin ai lui, mai departe. Şi iată că domnişoarele Huştiuc ne-au luat cu ele să mergem pentru seara la Simedriu — că veni Sf. Dumitru — la preotul Zaharia din Lărguţa. Acolo dădui eu de ceva Moldoveni, dar nu-mi inspirară toată încrederea. Deci tot la domnişoara învăţătoare Eufrosina, fata popii Huştiuc, era nădejdea... Dar amorul merse mai repede ca propaganda mea, că fata se şi logodi cu Ghiţă Teodoru, urmând a veni curând după el la Huşi. Iar cealaltă, studenta din Kiew, era şi ea în vorbă cu un medic din Huşi... Auzisem eu dela Liga Culturală din Iaşi de un magistrat din Bălţi, pe nume Pelivan... Am plecat în sanie, pe un viscol grozav, că a trebuit să ne oprim la Făleşti, în drum, unde vizitiul a bătut în miez de noapte în oblonul închis al unui han jidovesc. A doua zi eram în Bălţi, pe înserate. Dar unde o fi stând judecătoriul ?

— Ei, băieţaş, nu ştii care cumva unde stă judecătoriu Pelivan ?

— Ba da, răspunde într'o moldovenească curată, elevul de liceu întâlnit în marginea drumului.

— Cum te cheamă ?

— Crihan M. Anton.

Era Anton Crihan, care avea să fie subsecretar de Stat la Domenii, în ţară, mai târziu.

— Sue'n sanie.

Peste puţin eram în poarta casei, care era şi judecătorie.

Văd la intrare un bărbat tânăr, frumos la chip, cu musteaţa răsucită, în uniformă im-

punătoare. Oare să fie el? Ca să nu dau de bănuit celor din sanie, întreb cu glas răspicat:

— Mă rog mata, aici să stee vărul meu, judecător Ion Pelivan?

— Aici, vere, aici, poftim în casă, a fost răspunsul, mai prompt de cum m'aş fi aşteptat. Iar cum am intrat în casă, cu geamantanul în mână, mă întreabă:

— Cine eşti mata?

I-am răspuns rar şi apăsat:

— Eu sunt profesorul Ion Zale...

Iar el mă întreabă imediat:

— Acel care era să fie omorît la Fălticeni?

— Acela! îi răspund eu.

— Atunci, frate, fii bine venit! — şi-mi sare de gât.

După puţin timp am văzut că e la curent cu toate luptele mişcării naţionaliste duse la vremea aceea de profesorii Iorga, Cuza şi marele Găvănescu, şi cu toate întâmplările în care eu şi alţii ne primejduisem vieaţa, precum fusese chiar publicat în *Neamul Românesc*, pe care el îl citea regulat.

Am stat de vorbă până'n zori; am pus tot la cale. A doua zi vedem pe învăţătorul Porfirie Pală, un al doilea Ion Creangă la chip şi vorbă. Şi tot aşa de mucalit. Apoi pe protopopul Certan, pe comerciantul de fierărie Dumitrache Vraghie — bărbat înalt, cu pieptul lat, un adevărat Geto-Dac, în persoana căruia mi-a fost dat să cunosc pe cel mai îndărătnic şi aprig răzeş moldovan. Căpitan de rezervă, se bucura de mare vază la Ruşi. Iar peste doi ani împlinind limita de vârstă,

a venit dela Ministerul de război din Petersburg întrebare pentru el, dacă mai doreşte să conteze în caz de războiu în armată. Şi Moldoveanul Dumitrache Vraghie a răspuns: în orice războiu, afară de unul singur: contra României. Prietenii îl jeleau că are să fie dus la Chiul din Crâm şi de acolo peste Urali în Siberia, da' Ruşii nu s'au atins. Ei, camarade general, cine se putea cugeta, când stam noi la masă la el, că în 1917, după izbucnirea revoluţiei ruse, Dumitrache Vraghie va fi acela care să declare cel dintâiu — la congresul adunat cu primejduirea vieţii — unirea judeţului Bălţi cu ţara-mumă, cu mult înainte de votul Sfatului Ţării, pe care prin aceasta l-a provocat şi grăbit?

— Cine se putea cugeta, camarade, că pe dealul Caşinului, noi aveam să ne'njurăm reţiproc! răspunde generalul.

— In 1919 Vraghie a fost ales senator în primul parlament al nostru. Dar peste un an s'a bolnăvit de cancer în gât. L-am vizitat la Spitalul Brâncovenesc. Ştia că trebue să moară. Dar privea moartea cu linişte de Dac. Dorea numai să se termine mai curând. Ceea ce s'a şi întâmplat, sub cuţit, la Viena, unde odihneşte şi azi, departe de pământul patriei. Dar viitoarea ţară legionară va trebui să-i aducă rămăşiţele şi cu cinstea cuvenită să i le aşeze în ţărna caldă a patriei...

Cu aceştia toţi, şi alţii după ei, ne-am împărţit lucrul. Eu trebuia să trimet judecătorului cărţi şi reviste, ca unuia ce era mai temut de Ruşi... Dela el, mai departe. Până când, într'o bună zi, i se face propunerea, nu

cumva vrea un post mai mare, dar mai încolo, spre Urali. „Vărul“ meu a refuzat. Ruşii începuse să bănuiască.

Propaganda a continuat, mai pe ascuns, dar tot mai intens, până la izbucnirea războiului.

In primăvara lui 1918, în timpul armistiţiului, trecând prin Iaşi, de cine dau într'un sanatoriu din Iaşi, luptând cu moartea? De „vărul“ meu.

— Tu eşti, vere Ioniţă? mă întreabă pe şoptite. Că n'avea voie să vorbească.

Au fost ultimele lui cuvinte.

— Postul No. 7 binee!

Tigrii torceau, sfătosul Zale povestea înainte.

Numai într'un colţ câţiva şopoteau.

— Bine, bine, da de ce nu vine? mormăie Pe-De-I răsucindu-se pe scândură, cu faţa la Domnul Eulampe...

— Cine să vină, domnule Pe-De-I?

— Cine să vină? El... fi-su... Căpitanu... Unde mi-e? ce nu vine aici să-şi ia răspunderea?

— Care răspundere, domnule Pe-De-I?

— Răspunderea mişcării... ce lasă mişcarea pe spinarea mea?...

— Vezi-ţi de treabă, domnule Pe-De-I! Care spinare?

— O lasă pe mine... eu care m'am sacrificat... care am sacrificat şapte milioane...

— Ale altora... Popii şi industriaşii să trăiască...

— Să trăiască! Dar cum? Când eu sunt la puşcărie?

— Adevărat, cine să meargă cu ulcica?

Găseşte şi d-ta, domnule Pe-De-I, un mijloc... singură nu poate?

— Nu vezi? în jurul nostru numai criminali... uită-te la ei ce capete...

— Ei, n'au profilul d-tale roman...

— Ah, şi adică o să stăm noi multă vreme aci?... Domnule, şi numai din cauza Lui!... Ce nu vine, domnule, ce nu vine să-şi ia răspunderea? Ah, şi să mă văd odată scăpat... Să fumez iar Ardeal şi să beau cu Scutariu... mă, şi are Bucureştii nişte borderouri...

— Ce are?

— Borderouri... e cuvântul meu pentru chestia aia... să nu înţeleagă nevasta...

— Ce, mă nebunule, îţi înşeli nevasta? Nu ţi-e ruşine, imoralule? ţipă la el Onisifor Crai care avea oroare de localuri şi totdeauna se plângea de disoluţiunea morală a globului... — Sfântul Toma Aquina spune...

— Ce *tachina*, ce tachinare!... să te duc eu într'un local de pe Bulevardul Dinicu Golescu...

— Ăl cu Călătoriile? Ce-a ajuns literatura!... In ce hal de pornografie!... Sfântul Francisc de Assizi spune...

— Bun, dacă nu vrei acolo, te duc la *Leul şi Cârnatul*... A, mi s'a 'ntâmplat mie odată o nostimadă!... N'ai citit *Universul?* S'a publicat în *Universul!*

— In *Universul?* nu mai spune! Mie *Universul* nu mi-a publicat decât câteva foiletoane...

— Şi despre mine, un reportaj întreg!... La *Fapte şi Intâmplări din Capitală*... cu păţania mea dela *Leul şi Cârnatul*...

— Şi du-te naibii, măi, spune-odată dacă-i nostimă şi-i cu femei... Sfânta Tereza, săraca, spune...

— Nu-i cu mai multe femei... e, săraca, cu una!

— Bună şi una... Dă-i drumu!

— Domnule Eulampe Sibică, Domnule Onisifor Crai, — îşi drege glasul acest blond superb cu dinţii negri, care-a uitat dintr'odată de Căpitan şi răspunderea mişcării şi e fericit că poate reveni la viaţa lui anterioară, fie şi pe calea amintirii! — Din fragedă copilărie mi-a plăcut aruncarea cu discul... Uite-aşa, dacă mi-a plăcut!? Reminiscenţe de Heladă... Priviţi-mă din profil... Cu discul am aruncat toată viaţa...

— Bine, mă, cu lucruri păgâne te ocupi... tu, teolog... îl ceartă — şi pe drept cuvânt — Onisifor Crai.

— Ce să spun, dragă Onisifoare, Helada mă cheamă.

— Şi Isus nu? Jaques Maritain spune că...

— ...localul din bulevardul Dinicu Golescu...

— Parcă erai la *Leul şi Cârnatul*...

— Aşa-i, uitasem; şi cum spun, fraţilor, mă găseam acum câteva luni cu mai mulţi prieteni la *Leul şi Cârnatul*, măi, şi era o seară, dulce şi curată ca o poezie de Rilke... Băusem vreo 4—15 pelinuri, când observ că în faţa mea, la altă masă, era o doamnă cu mai multe doamne...

— Măi, să nu fi văzut tu mai multe!...

— ... şi domni... în frunte cu un colonel... Măi, şi m'apucă un dor nebun să arunc cu discul...

— L-aveai la tine?

— Nu, ce să spun, nu... dar bine că pe masă era cevaşilea miez de pâine. Fac cocoloşuri mici, şi cum întorcea doamna faţa'ncoace, eu, cu capul în cot, galeş, nonşalant, pac cu cocoloşul! Pac una! Pac două! Pac trei! Ar fi mers măi ca la Olimpiadă, dacă nu m'aş fi pomenit una două cu colonelul la mine!... Bine, măgarule, dai cu cocoloaşe în nevastă-mea... spune el. Eu: care cocoloaşe, domnule colonel?...

— Pasă-mi-te, nu fusese'n Elada.

— Exact! Dar până să-i spun eu asta, pac! pac! pac!...

— Discuri?

— Nu...

— Cocoloaşe?

— Nu, palme dragă, palme pe obrazul meu...

— A, nu pe-al doamnei...

— Nu! de unde? Pe al meu!... Apoi numai ce mă ia de ureche... auziţi măi, pe mine, teolog... care m'am sacrificat o viaţă'ntreagă... şi-mi spune: acum, măgarule, în genuchi să vii după mine să ceri scuze nevestei mele... (Dracu să ştie, măi, că era nevastă-sa?...)

— Tu n'ai întrebat-o?...

— Şi'n genuchi, măi, pe mine, teolog...

— Ei bine, genuchii şi teologia...

— ... mă târăşte de ureche până la masa cealaltă, şi nu-mi dă drumul...

— A, coloneii se ataşează...

— ...până ce nu cer scuze nevestii-si...

— Ei bine, Dostoievski spune... că femeile...

— Tocmai!... D'aia m'am scuzat cu plăcere... Mai mult, tot teologul din mine, deo-

dată resuscitat, de nu ştiu ce sentiment de evlavie cuprins, m'am răsucit după aceea ca la un altar pe genuchi şi am cerut iertare Domnului... (Colonel)!

— Postul No. 7 bineee!...

IV

Pe semne autoritatea constituită se plictisise să tot aresteze, că ultimele zile văzură cele din urmă echipe de deţinuţi.

Svonul că vor sosi cei trei tăcuse de vreo zece zile. Dar revenea acum tot mai stăruitor. Se mai ştia precis că Tata Noe nu s'a spânzurat deloc. Ci e de o rară facondă la Consiliul de Războì, zilnic vizitat în celulă de figurile cele mai simandicoase ale politicii ruritane, delectând ore întregi feluriţi comisari regali — căpitani, maiori tineri, inteligenţi şi de caracter — cu gama lui sclipitoare de paradoxe, dela secretele mari de stat la cele — ceva mai mici — de bancă, şi dela acestea la ultimele probleme de logică din filosofia lui Bradlev sau Bertrand Russell.

Dar Puiu? Nu era şi el tot la Consiliul de Războì? Ori aruncat peste graniţă? Ori ajuns numai simplu particular? Căderea acestui băiat de inimă şi de treabă, împreună cu a lui Tata Noe, un mare cap, lasă aripi negre peste puşcărie. Dacă acolo au ajuns lucrurile, geniul rău a triumfat; puţină nădejde pentru oasele noastre!

Şi totuşi multă nădejde se vedea pe faţa lui Dordea, Banea şi Ciobănaş, intrând falnic

pe poartă, veseli că au ajuns însfârşit la puşcărie.

Tineri de tot, cu ţurcanele ţuguiate până peste urechi, cu mânile'n palmă şi umerii în barbă, micuţi şi rebegiţi, păreau trei copii uaţi acum dela un colind cu steaua.

— Dar unde vă lăsarăţi, măi, steaua?

— La noi, în Sibii, răspunde cel mai isteţ, Banea cel mic.

— Da nu-i nighică, răsare ea din nou aici, adaugă cu faţa desprinsă parcă din *Dumineca Copiilor*, Dordea, tot aşa de isteţ.

— Da voi ce-aţi mai făcut şi voi, măi, ce căutaţi şi voi pe-aici... numai voi lipseaţi, are aerul să le spună Pe-De-I, ridicând de pe pat un cap coafat de uragane, când aceştia se reped la el, în cazemată, parcă neveninse-du-le să creadă că se află cu marele Ortodoxilă la puşcărie.

Era primul lucru întâmplat cu fiecare nou sosit. Ei auzise de mult de mai marii mişcării. Văzuse chipul lor la ziar, îi arătase în cătunul lor de munte, unei mame bătrâne, tatălui, fratelui. Citise slova lor de pară. Şi cât ar fi dorit să-i vadă trecând odată prin sat, fie şi pe la fereastră, ca o arătare. Dar iată că arătarea era acum aici, încorporată în acelaş martiriu, iată că el a avut dreptate că a crezut. E azi la un loc cu şeful Ortodoxiei ruritane!

Mâncat însă de griji de acasă, greu de venin şi parcă bolind cât şapte malace lăuze, acesta ridica de pe rogojină doi ochi rătăciţi şi-un cap frizat cu vijelii, îi privea fără să-i vadă, le da o mână egală cu a contelui de Monte Cristo, şi se'ntorcea pe partea cea-

laltă, numai că nu le spunea: ce mai căutaţi, măi, şi voi aici, ce vă'ncurcaţi printre picioarele mele?...

Asta cu cei mici. Cu cei mai mari, căpetenii sau figuri ale mişcării, intimi ai Căpitanului, întrevederea dela primul salut lua aerul unei certe.

— Ce nu vine, domnule? Ce mă lasă pe mine singur aici? Ce, aşa ne-a fost vorba?

In zadar domnul Eulampe încerca să-i spună că el nu trebue să apară, că apariţia lui ar fi echivalentă cu moartea lui şi a mişcării.

Bosumflat pe sine, pe Căpitan, pe univers, uns cu funingine şi cu poezie, Ortodoxilă îşi sburlea şi mai tare uraganele gemene şi svârlind printre ţigara de foi şi dinţii de catran scuipatul alb al unei înjurături, singurul lucru alb ce-l mai avea, repeta că nu aşa a fost vorba!

Domnul Eulampe tăcea şi, mic şi neputincios, rămânea în faţa lui deconcertat ca o oaie în faţa unui fabricant de carne congelată...

Dar cine avea la puşcărie totdeauna înfăţişarea aceasta, era Tiberiu Crudu, pe deasupra şi poet. Galeş şi timid, de o rară duioşie în râsul lui larg desfăcut, cu faţa suptă şi aprinsă ca la gura focului, cu gestul domol şi o uşoară behăitură în vocea tărăgănată, el se aşeza sfios lângă tine, îţi surâdea şi parcă te'ntreba:

— Pe mine când o să mă ducă la abator?

— Niciodată, Crudule, dacă nu mai faci versuri, fi glumea Domnule Eulampe, care din primul moment l-a îndrăgit, pentru nobila lui sfiiciune şi pentru capul de creştin din perioada catacombelcr.

Pe când Ion Hodoş era tot ce poate fi mai dimpotrivă. Cu faţa albă deschisă, cu vorba ardeleană apăsată, cârmuind cu viraje năbădăioase pe la anume cotituri ale frazei, uneori încovoindu-se după un „no, că tare", ca un fier în mâna unui atlet, flăcăul acesta chipeş şi afurisit era un halucinat. Vorbea exaltat, ca vânzătorii de cărţi sfinte, în jurul mânăstirilor. Şi te privea la fel. Şi spunea adevăruri, din campania lui din Făgăraş, alături de Niki, nouă, sau autorităţilor, de făcea să sară uşile secrete din încheeturi, şi să se jupoae de pojar pereţii capitonaţi ai camerelor de interogator...

— Eu am să spun tăt, domnule Comisar...

— Ei, spune, ai fost în Făgăraş?

— Tăt timpu, cu Niki, domnule Comisar...

— Şi ai luat parte la complot...

— Tăt timpul, cu tăţi ăi şapte, domnule Comisar.

— Ascultă, bagă de seamă... tot ce spui se trece 'n proces verbal...

— Tăt, domnule Comisar. Şi apoi ne-am vorbit, şi la Bucureşti am venit. Da' ei între timp găsise alt băiat în locul meu... Pe Benimake... Şi eu când le-am spus: da' eu nu merg? ei au spus că nu, şi nu m'au băgat în seamă...

— Dar dacă te băgau ai fi mers cu ei?...

— Apăi că sigur că da...

— Şi-ai fi tras şi tu...

— Apă că no, ştii că-mi place, cum n'o să trag?

— Adică ai fi...

— Apăi no că ce era să fac când aşa ne-am vorghit?

— Domnule Hodoş, ascultă... ia seama ce spui... tot ce spui,..

— Tăt...

— Se trece'n procesul-verbal...

— Apăi no, că unde-o să se treacă? Ştii că-mi place?...

Să fi fost rac, comisarul ar fi fiert pe loc; iar culoarea roşie ar fi avut un nou reprezentat ilustru.

Nu-i vorbă, nici cei trei băieţi cu steaua, Sibienii, nu erau mai prejos.

— Cum, măi, şi aţi dat telegramă?

— Am dat din Sibiu telegramă capului guvernului, că dacă nu s'astâmpără, noi trei, adică eu, Dordea şi Ciobănaş, nu mai răspundem de viaţa lui.

— Şi?

— Şi telegrama a fost după bucluc găsită printre hârtiile defunctului...

— Şi?...

— Azi suntem aici...

— Da' bine, bre, voi sunteţi copii, să faceţi lucruri d'astea, măi?

— Nu mai puteam răbda, nu mai puteam răbda, domnule Eulampe.

— Ce nu mai puteaţi răbda, măi?

— Laşitatea asta generală!...

— Măi să fie! Şi eu care credeam că nu mai puteţi răbda că aveţi muci la nas, trei la desen... Vă persecuta profesorul? Cineva acasă?...

— Ne persecuta gândul acesta al laşităţii unui neam, domnule Eulampe.

Poftim de mai vorbeşte cu copii ca ăştia!

Stelescu, care a venit odată cu ei, îi învăue cu o privire de sus, protectoare. Ciudat,

omul acesta sumbru şi închis, de data aceasta n'are nimic de spus.

Traian Rotigă, cu ochii lui de porţelan şi tenul de catran, de inepuizabilă facondă, dispus şi sigur de sine, are însă poveştile lui. Cum o lună de zile, cu barbă şi ochelari s'a plimbat printre agenţi, sărind din trăsură'n trăsură şi din tutungerie în tutungerie, ieşind prin bucătării de restaurante, sau prin latrine de case de oameni cum se cade, cu capul pus la preţ pentrucă ar şti de urma Căpitanului, trădat în cele din urmă de un prieten pentru suma de 1.500 de lei unui comisar şi luat din aşternut. Supus tuturor ispitelor trădării, tratat cu ţigări şi dejunuri copioase la prefectură şi siguranţă, ameninţat cu fel şi chip de torturi, dacă au văzut că nu pot scoate nimic dela el, în cele din urmă aruncat aci, de-a-valma cu ceilalţi, bun pentru mai târziu!...

O figură de o rară nobleţe face Belgea, şopotind mereu cu prietenul Beroniade, oftând din când în când de griji serioase, scrutând puşcăria prin ochelari parcă n'o vedea bine...

Când iată că toată Dumbrava izbucneşte într'un hohot de nedescris. Ossa trântit peste Peleu, Scyla şi Charibda trezindu-se supărate'ntr'o dimineaţă cu ceaţă şi ciocnindu-se mai grozav ca oricând, n'ar fi răsunat pe feţe mediterane ca pe cimentul îngheţat râsul de care se convulsează cazemata No. 1, când în pragul ei apare, făcut foc pe istorie, Nicolae Albu.

— Cum, măi, tu aicea? Ha, ha, ha, îl întâmpină Mişu Beroniade, prieten bun cu nou-

sositul... Da tu eşti liberal, măi... guvernamental... tu eşti dela *Curentul*... Prieten bun cu Şeicaru... Ha, ha, ha! Albu la puşcărie, Ha, ha, ha!

Câţiva iau de câte-o mână pe Mişu Beroniade şi-l vâră într'o amicală cămaşă de forţă... Din sacul imaginar se aude încă:

— Ha, ha, ha! Dar tu eşti... dar ce zice...

In timp ce celălalt, cu spatele întors la publicul — care cel puţin de data asta îi e foarte indiferent — îşi desface geamantanul, şi scoate din el o izmană, un papuc de casă, o perie de dinţi şi un ceas cu cuc, un deşteptător mai mic, un briceag, un „coupe papier", un binoclu de operă şi vreo zece duzini de cărţi.

Nicolae Albu, mare ziarist, cultură frumoasă, inteligenţă la fel, e voinic, bine'mbrăcat, sigur de sine şi de capul lui care ar fi capul lunii dacă astrul ar găsi vreodată de cuviinţă să adopte — ceea ce ar fi regretabil — ca în diverse desene pentru copii, frunte, nas şi mai ales gură de om. Ca să semene cu Nicolae Albu lunei i-ar mai trebui însă să aibă ten de turtă-dulce necoaptă bine, ochi de jder iscoditor, bărbie bonomă, (asta de obicei o are) zâmbet inefabil (şi pe el îl are), cum şi să scrie la *Curentul*. Dar şi atunci i-ar mai lipsi ceva: vocea peremtorie şi medicina.

Pe cea dintâi trebue să i-o auzi. Pe cea de a doua, să i-o cunoşti. Şi e greu să cunoşti medicina lui Nicolae Albu, fiindcă mai onest decât toţi doctorii de pe lume, amorezat de slova vie, jurnalieră, mai mult decât de cea veche, moartă, dânsul nu concepe me-

dicina, cum s'a spus, ca „arta de a trimete cu un cuvânt latinesc un om pe lumea cealaltă"; ci, dimpotrivă, ca arta mult mai sigură de a trata un om după moarte, şi chiar a-l învia dacă e posibil, cu un singur cuvânt la ziar.

Aşa se face că Nicolae Albu e doctor de morgă. Şi că în noaptea de pomină, când se auzea de atâtea arestări şi împuşcări, ce i-a venit doctorului (mare îndrăgostit de Căpitan şi crezul nou) să dea puţin pe la instituţia pe care dealtfel o vizita mai mult ziua, şi mai mult decât ziua, din Crăciun în Paşte.

Să trateze, ori numai să... caute vreun mort.

Şi care nu-i e mirarea să dea acolo cu ochii de un flăcău întins pe masă, în cămaşă ţărănească. El ştia de unul singur care umbla de obicei în costum naţional.

— Să fie el? îi spune prietenului, coleg de redacţie Ionel, cu care venise.

— Nu-i el... nu cred... în orice caz, să aprindem... să ne convingem...

Bâjbâe prin întunerec, aprind lumina, era Ciumetti.

A doua zi cadavrul dispărea. Dar cei doi nu-l uitase. El era viu în mintea doctorului. Identificat în registre... registre curând dispărute... Reînviat mai ales cu o simplă aluzie la ziar... Familia s'a sesizat. Scandalul s'a născut. In două zile Geo London făcea să apară ştirea în toate ziarele franceze. In alte două se descoperea toată povestea... Cum a fost luat din aşternut în cămaşă de noapte (cămaşa ţărănească ce indusese pe cei doi în

eroare) vârît de doi comisari într'un taximetru, dus afară din oraş, minţit când el întreba:

— Vreţi să mă omorîţi, spuneţi ca să ştiu...

Tras din maşină de grumaz, ca berbecii la abator, împuşcat şi din spate asvârlit în marginea îngheţată a lacului...

Scandalul trebuia însă înnăbuşit. Un ins era incomod. Cu el atunci la Dumbrava!

— In definitiv, aşa ne trebue, spune el tot mai supărat pe Istorie... Suntem nişte proşti... Preconizăm ca Malaparte violenţa, dar lăsăm pe alţii să o aplice!...

Şi întorcându-se către domnul Eulampe care examinează atent un delicat obiect cu nume englez, căzut din valiză:

— Dragă domnule Eulampe (lasă aia, nu interesează aici...) ai citit ultima carte a lui Wilfredo Pareto?... Dragă, e de o amploare de cugetare... stil... tot ce vrei... Ia-o dacă vrei... Dar pe Paul Elmer îl cunoşti?... Kirgegaard îţi place? Uite, ţi le las... Unde ţi-e patul?... Ia-le, du-ţi-le acolo... Eu mă duc să fac până nu se 'nserează cei 500 de paşi ai mei zilnici, că la poliţie azi dimineaţă nici chip...

— Strâmt, prea strâmt, nu?

— Ca o muscă'n chihlibar.

Şi şuerând ca o ţigaretă bine desfundată, doctorul porneşte din chiar mijlocul cazematei, goana de 500 de paşi zilnici prin curte.

V

Şi totuşi, într'o bună zi, curtea închisoarei zornăi de lanţuri.

Trei păsări negre abătute asupra Dumbravei.

A fost aşa. De cu zori s'a svonit că sunt aici. Că au venit de cu noapte. Dar au dormit la Registratură, cine ştie, poate până să li se facă formele, dimineaţa.

Şi atunci o tăcere a cuprins toată Dumbrava. Cazematele parcă şi ele se întorceau din loc către partea de unde ei puteau sosi. Cazematele! Vremea chiar s'a oprit în loc. Aşa cum se va fi oprit pe marginea lacurilor de minune, în primele timpuri ale credinţei.

Cele trei curţi interioare furnicau de legionari. Jungla religioasă foşnea ca de apariţia unui animal plecat acum câteva veacuri şi întors acum cu mirul depărtărilor pe el.

— Au sosit? Unde sunt? I-a luat dela Registratură? De ce nu-i aduce la noi? Nu-i vom vedea niciodată?

Dezolarea a fost mare când colonelul le-a spus că da, sunt aici, însă... dincolo, în cealaltă curte, unde stau comuniştii, într'o aripă părăginită.

Au început evadările spre ei. Primul care le-a dat de urmă a fost — mai încape vorbă? — Anastaz.

— Domnule Profesor, i-am găsit. Am şi vorbit cu ei. Prin semne. Cine vrea să-i vadă, vie cu mine

La aceeaşi vreme se înfiinţase în a doua

curte a închisoarei, curtea comuniştilor, o cantină. Deţinuţii erau aşa de mulţi — de dreapta şi de stânga — încât Direcţiunea s'a gândit să le deschidă într'o cazemată mai mică, lângă poartă, o cantină. Puteai veni, cu bilet. Dar mai puteai veni şi pe furiş, strecurându te pe poartă, când sentinela sta de vorbă sau se mişca dela post. Cantina era în josul unui coridor. Cum suiai pe acest coridor, coteai la stânga şi dădeai de cazemata celor trei. O sentinelă cu arma la umăr, în uşă. Pe coridor, nimeni.

Se piteau după zid, la cotitură, şi scoteau capul.

— Uite, vezi, ăsta e coridorul! Pe coridorul ăsta stau ei...

— Acolo unde-i sentinela?!

— Acolo!!

— Ce-or fi făcând??

— Or fi mâncând, or fi dormind!!!

— Or fi citind!!!!...

— Se poate şi asta. Acum haideţi, să aduc alţi doi!

Şi plecau fericiţi că au văzut coridorul pe care stau cei trei, care la vremea aceasta or fi mâncând, or fi dormind, sau or fi citind.

Ştefan Anastaz aducea pe vizitatori înapoi şi lua din cazemate alţi doi, pe care-i scotea pe poartă (căpătase, el ştie cum, o învoială dela colonel să treacă oricând vrea dintr'o curte circulară în alta). Ii ducea două minute la cantină, acesta fiind pretextul. Cereau o ţigară militară sau o limonadă, şi de acolo, sbughi! pe coridor, sus, spre cazemata cu mister.

Zile în şir legionarii s'au înfruptat din

sportul acesta ca dintr'o vizită la Ierusalim. Ei vedeau coridorul pe care şedeau Picadorii! Să-i vadă la faţă, să treacă măcar prin faţa ferestrei lor, ar fi fost prea mult. Dar vedeau coridorul. Şi era de ajuns. Zile, nopţi întregi s'a dormit şi mâncat bine la Dumbrava pentru acest simplu motiv: coridorul!

Şi iată, cum spun, că într'o bună zi le-a fost dat să-i vadă şi la faţă. Curtea zornăi de lanţuri.

Picadorii erau mutaţi în chiar cazematele legionare.

Erau ei, da, intrând simplu pe poartă, urmaţi de o santinelă şi plutonier. Câteşitrei îmbrăcaţi în negru. Cu lanţuri de picioare.

Niki întâi, cu faţa chenar desăvârşit, cu un zâmbet palid încremenit pe buze. Dorul, parcă mai înalt şi mai voinic, frumos cap de înger devenit soldat; de bună seamă, aşa trebue să fi arătat unul din îngerii care au gonit, în frunte cu arhanghelul ceresc, pe Satan până'n fundul iadului.

Al treilea, mic, spătos, cu capul disproporţionat de mare, dar de rară, hotărîtă inteligenţă.

S'au înşirat cu toţii pe două rânduri şi au dat onorurile. Ei, fericiţi, parcă vedeau rotind pământul şi drumul suind mai de grabă la cer decât spre aripa din stânga, cea mai părăsită, a cazematelor.

De atunci, prin faţa cazematei lor, pe la fereastra lor care da în curte, un adevărat pelerinaj. Din geam ei zâmbeau, făceau semne, dădeau veseli din cap. Păreau aşa de apropiaţi şi aşa de depărtaţi. Oameni care trecuse prin moarte.

Eccovi l'uom ch'è stato all' Inferno!
Iată omul care a fost în Infern, se putea spune de fiecare dintre ei, aşa cum despre altcineva, în evul mediu, spuneau când îl vedeau, locuitorii Veronei...
Şi n'aduceau într'adevăr cu ei o altă lume, de undeva, din cer sau sub pământ?
Prin ce străfulgerări grozave trebue să fi trecut ei, prin ce întunecimi de iad? Ceruri se vor fi desfăşurat la picioarele lor, oceane de beznă şi smoală; în chinurile prin care au trecut, în viziunile de care s'au dilatat, căi lactee trebue să fi atins cu umărul...
Oamenii aceştia au făcut istorie. Chinurile lor sunt ale Facerii Lumii... La fel viziunile lor de apocalips. De pe cele mai înalte piscuri au privit în jos spre prăbuşirea lor pentru o lume, pentru o nouă naştere şi-au sărutat cu frenezie abisul.
„Domniţă, dă-mi numai o navă, şi când va bate ceasul, ţi-o voiu aduce la picioare cu o întreagă lume la proră“, a spus odată un năer nebun Isabelei de Castilia.
Şi acel om a descoperit o lume.
Tineri braconieri ai idealului, năeri ai credinţei, serafimi ai sărăciei şi mizeriei, la fel şi dânşii s'au hotărît să vâslească abisurile morţii. Au aruncat în marea sângelui butoaiele cu saramură ale putreziciunii trupeşti, au luat neruşinarea de nas şi au legat-o de piciorul catargului; şi pe apele mai curate din largul morţii, s'au dus să descopere o nouă naştere.
Istoria o pot face numai sfinţii, sau cei ce pot suferi ca sfinţii...
„Roşi de foamea de Dreptate ca de un ba-

laur care n'a mai mâncat din vremea potopului biblic, hrăniţi de revolta care e milă, şi mila care o fi ea o porumbiţă de cer dar are ghiare de fier şi nu-şi face cuibul în inimi decât ca să le sfâşie, vulturii aceştia au fost născuţi prin păduri şi văgăuni de munte, dar odată ce li s'a dat drumul şi-au recunoscut cerul..."

Pentru el, tineri au părăsit lumea. Sunt singuri, Doamne? Eşti singur, spun chiar scriptele tale, nu atunci când părăseşti lumea. Eşti singur numai atunci când lumea te-a părăsit.

Ei au părăsit lumea... Dar lumea nu i-a părăsit... Acolo unde stau închişi nu sunt singuri...

Evenimentele nu sunt nimic... E numai istoria.

Sentimentele nu sunt nimic... E numai suferinţa.

Lume, nu-i blestema... Prostime, înţelege-i... Timp, descoperă-te în faţa lor...

Maică a Domnului care a fost şi el umil şi sărac ca ei şi ceva mai revoltat, gândeşte-te că au fost exacţi la datorie... Săracii sunt totdeauna exacţi... Atât.

Beatus est magis dare quam accipere.

Şi ei au numai ce au dat.

Şi s'au dat pe cruce, patul de dragoste al lui Isus...

Maică a Domnului, iartă-i... şi sărută-i cu sărutul mamelor lor care nici că-i mai pot plânge de îndurerate ce sunt... Maică a Domnului, plânge-i tu frumos... Şi adu-ţi aminte că fiii acestor mame, aşa mici şi târziu cum

s'a născut, sunt prin durere nu mai puţin contemporanii Fiului tău...

Domnul Eulampe căuta să citească în ei semnele timpului său...

Magi erau ai unei sumare apariţii? Ispăşitori ai unei mileniu de robie şi becisnicie de neam? Ce simţ al prefacerilor care lui îi scăpau, şerpuia pe trupul lor simplu de ţară?

Din ce coclau macedonean, ce populare vendete îşi sunau clopotele la festinul tragic al suferinţei lor? Ce bucurii nevisate, ce frenezii, ce exaltări rupsese inima lor de trup şi-o aruncase dincolo de timp şi spaţiu? O aruncase ca pe o piatră în geamul lui Dumzeu. Ca Dumnezeu să le iasă la geam, să-i recunoască şi să-i cheme pe nume... la el, în casă...

Toţi oamenii au o Golcondă a visului lor... Dintre Golcondele visului său, domnul Eulampe, încă viu, chema mai cu seamă pe aceasta: senzaţia grozavă de a te rupe dintr'odată de pământ, eliberarea aceasta peste abis, voluptatea aceasta de anticipare a morţii.

Pedagogia inefabilă a neantului...

Legată de un crez, prelungită în spirit, o astfel de realizare a morţii trebue să fie cea mai acută dintre învieri... Cea mai vastă şi exaltată naştere...

Cu fruntea de care ceruri s'au trezit, aceşti băutori de rouă ai morţii?

Aceşti zori care trebue să fie unici şi să aibe loc numai odată în viaţa cuiva, tinerii aceştia îi sărutase o clipă. Durerea lor era poate dorul încă după roua aceasta evaporată dela prima atingere cu mâna.

. . . .

Domnul Eulampe în lumina lor înțelegea mai bine legionarismul...

Adoptase sistemul celor 500 de pași, al doctorului. Dar era numai ca să poată trece prin fața ferestrei lor. Pornea din cazemată alergând; în dreptul lor își încetinea pasul. Vedea pe vreunul la fereastră, cu capul în jos — la ce se gândea? — sau cu privirile afară la vieață. Pe altul plimbându-se prin odaie cu capul drept, parcă iarăși urmărind ceva. Și era izbit de distincția lor gravă. Un aer de mire plutea peste persoana lor. Ce logodnă ilicită contractase ei, că păreau așa de streini de restul lumii, și așa de fericiți dincolo?

Iși aducea aminte de prima nuntă văzută, copil. Mireasa îl impresionase mai puțin. Dar vai, mirele, ce frumos și fericit i s'a părut în beteală și frizură nouă și cât de pătruns parcă de o taină nouă! Săptămâni întregi, școlarul s'a oprit în drum spre casă, în pragul farmaciei — mirele era farmacist — ca să-l mai vadă odată biruitor și fericit, cu beteala parcă încă scânteind pe el, cu corurile de biserică, și „Isaiia dănțuește" după el...

Mirele!

De atunci a trebuit să treacă mulți ani și copilul să devină adolescent, ca să poată concepe ceva mai sfânt pe lume decât mirele!

Și îi vedea acum pe aceștia, cu ochii de mirare ai copilului, în aceeași distincție de oameni care s'au împărtășit dintr'o taină, miri ai morții, logodnici ai durerii.

Cu o fericire în ochi de aleși, cu odăjdii de beteală pe ei, a căror vecinătate ar fi făcut să moară stelele...

Simpli, sărac îmbrăcaţi, dar luminaţi dinăuntru ca nu ştiu ce gângănii mari, fosforescente... Neînsemnaţi la făptură, stinşi pe tot trupul, dar cu gândul la ceva mult mai departe de ei, la ideia căreia se aprindeau de culori fantastice pe dedesubt, ca fluturii şi păsările când vine primăvara cu iubire.

La fereastră cum şedeau, ieşea din ei sufletul şi-i îmbrăca, un suflet palid şi înalt, care se lipea de gratiile închisoarei, ca faţa unei palide domniţe, de vitraliile unui castel.

Simpli şi senini, reci de eternitate. Şi parcă idealizaţi.

Miri ai morţii, logodnici ai durerii...

Adesea Sfântul îl ajungea din urmă, cu paşi neaevea:

— Iţi plac şi ţie băieţii, nu?

— Da, sfinte, da... Dar nu pricep odăjdiile astea de nobleţe, care peste putinţele văzului meu şi peste orice înălţimi, îi îmbracă.

— A, să-ţi spun... Este Marea Prezenţă... Este că băieţii aceştia au simţit şi trăiesc în sânul unei noi Prezenţe... O prezenţă de eternitate şi absolut, prezenţa morţii... Nu-ţi aduci aminte de câtă nobleţe se învestmântă imediat un mort? Un vagabond, un cerşetor, un biet bătrân ros de carii, odată mort devine un rege, un patriarh... Toţi morţii seamănă a regi sau patriarhi... Aveau dreptate aceia care pe unii nici nu-i lăsau să se lungească şi-i înmormântau în scaune sau tronuri... Moartea pune totdeauna un tron la picioarele omului...

— Acel rece inexplicabil al mortului, acea rece de eternitate...

— E tocmai această nobleţe a Marei Pre-

zenţe... Moartea e singurul mijloc de a mai înnobila biata turpitudine omenească... de a da omului printr'o purificare la rece, printr'o consumare subită a păcatului, printr'o abstractizare în ideal, ceva din nobleţa lui originară...

— Atunci legionarismul nu e crimă... nu e vechea concepţie teroristă că piatra angulară a societăţii e călăul...

— Legionarism, pe cât pricep eu, care nu sunt din lumea voastră, este istoricism... Legionarul e un om care face istorie cu ajutorul religios al morţii.

A fi legionar înseamnă a avea o idee istorică despre vieaţă. A crede adică în majestatea timpului, fără dimensiunile căruia, individ sau popor, nu-ţi poţi lărgi groapa şi nu poţi trăi o moarte vie... Acea moarte pe care au trăit-o şi o trăiesc toţi sfinţii şi eroii, toţi Napoleonii şi Isuşii...

...Fiindcă veni vorba de Isus, el e acela care a trasat aceste dimensiuni, pe infinitul de suferinţă al Crucii... Ai observat că orice cruce, chiar crucea lui, e aşa construită ca braţele ei să depăşească braţele răstignitului... E modelul divin al suferinţei... Şi este aşa, ca să lase încă loc tuturor mileniilor de adaptare, dilatare, depăşire de sine prin durere.

Legionarul e omul care ştie toate astea... şi ştie numai atât... A, e o condiţie... Fiindcă de îndată ce ştii altceva, fosforescenţa dinăuntru păleşte, licuriciul se stinge la lumina zilei brutale...

Ci legionarul e un om care stă cu urechea ciulită şi ascultă secolele.

Atât şi nimic mai mult.

In secole pică fapta lui... In secole îşi iubeşte ţara, regele, mama, Căpitanul... La auzul acestor nume el se aprinde de lumini dinăuntru ca un lampion de floare, ca un potir de crin... Şi mire primăvăratec al luminii, aşteaptă mai departe secolele, aşteaptă moartea...

Aşteaptă ca o lumânare, veşnicia...

La capătâiul ei se consumă legionarul.

In veşnicie orice gest a lui căzând, el ştie că face ecouri... Un păcat al lui întunecă şi disgraţiază pe vecie pământul. O faptă a lui bună e aplaudată de îngeri... care stau pe deschizătura cerului şi privesc numai ce fac legionarii... O greşală, o răutate a lui, o netrebnicie, face să sufere seminţia, loveşte holdele şi lasă, cine ştie, pe drumuri, bunătate de familii, face femeile necredincioase şi pruncii să nască chircit... O faptă de curaj, reînvie din mormânt voevozii şi clăteşte faţa veacurilor de tot ce-i laşitate; o danie, ridică de pe uliţi pe toţi leproşii pământului; o moarte a lui, întăreşte sângele în vinele bărbaţilor şi face din drojdia acră de până acum aluatul istoriei...

Domnul Eulampe s'a apropiat de tot de fereastra celor trei.

Sfântul îi simte dorinţa; îl ia de subsuori şi-l ridică uşor.

Domnul Eulampe se uită ca şi copilul săracului în casa bogatului...

Nu se mai vedea nimic. Intunerecul înghiţise haine, pat de scânduri...

Cei trei intrau în veşnicie...

Făceau istorie...

VI

— Nu vezi, mă, uită-te, măi, la ei, să vezi ce mutre de criminali...

— Parcă acum o lună erau arhangheli... E adevărat, acum o lună erai candidat pe trei din listele lor electorale...

Ortodoxilă — adică veşnicul Pe-De-I, oroarea domnului Eulampe şi chiar a lui Onisifor Crai, când îl înfunzi, tace. Tace şi acum, oprindu-se scurt pe picioare, cu capul uşor plecat ca la mormântul eroului necunoscut.

Deşi în curte-i zi de primăvară, că şi-a lăsat căciula 'n cazemată, Ortodoxilă e într'una din zilele lui rele, adică obişnuite.

Dar capul lui, scos parcă veşnic din mijlocul unei vijelii, nu recunoaşte primăvara. Vânăt ca un om văzut în penumbră, afumat de ţigara din care trage scurt şi mereu, mahmur, sburlit, tăbăcit, Ortodoxilă are aerul lui familiar, de om care iese totdeauna dintr'un bordel ori dintr'un vulcan.

— Da, măi, da mi-e silă de capetele astea... pleava asta... toţi oameni fără căpătâi... pentru cine lupţi tu... pentru cine am ajuns eu la puşcărie... şi-am cheltuit şapte milioane... măi, şapte milioane!

— Ale altora!..

Alte cinci minute tăcere la mormântul eroului necunoscut.

Ortodoxilă porneşte iar:

— Chiar el, parcă-i altceva decât un criminal? Ce dracu altceva a făcut în vieaţă...

— Un băutor de rouă poate fi oricând şi un băutor de sânge... Orice înger e un fost

demon... Câţi demoni n'o fi ucis cu suliţa arhanghelul... Nu uita ce-ai spus odată... crima lor e o jertfă... Carnea lor e învineţită de albăstrelile durerii...

— Durerea lor... mă...

— Faci rău, mai bine te-ai înţelege cu Mişu Beroniade... Cât despre durere, nu uita că în Vinerea Mare cineva — un mare cunoscut al tău — a dovedit că se poate suferi... Deatunci datează creştinismul...

— In ce cred banditii ăştia ?

— In reversibilitate.

— Hă-hă... ce e aia, mă ?

— Credinţa că orice act al tău se prelungeşte cu infinite ecouri în timpi şi spaţii... Concepţie profund creştină, concepţie istorică a vieţii... Dela ea datează veşnicia...

— Cu ce o umplu creştinii ăştia ?

— Cu un spin ! — ca şi Isus al tău fiind de părere că spinul e floarea favorită a planetei...

— Da să vie, mă, atunci, să sufere alături de noi... Ce-mi stă ca un boier ? Ascuns, tabla-paşa ! Să vie aici să-şi ia răspunderea... Ce-o lasă pe mine ? Să vie, aşa şi pe dincolo...

— O să vină, dar nu acum...

— Dacă o veni să mă tai ! De ce nu vine acum ?

— Acum nu-i politic. Il vrei împuşcat ca...

— Pe dracu... îşi pune cineva mintea cu el..,

— El are răspunderea legiunii... Fără el, s'a sfârşit... Ţi-aduci aminte ce spune poetul Callimah despre Eufrat, în imnul lui Apollo...

— Ce... aşa şi pe dincolo... mai spune şi ăla ?...

— Că Eufratul e un râu nobil fiindcă pe

apele lui cară toți câinii morți ai Babilonului, în mare...

— Și vrei să spui că asta-i și menirea legiunii? Te-ai prostit...

Ortodoxilă devine mai oleaginos ca oricând... Dar din omul acesta tumefiat de orgoliu, simți că, în ciuda oliului sfânt, Dumnezeu e tot așa de absent ca și din Infernul lui Dante...

Cele două uragane de păr au devenit acum două incendii roșii... Pe ce rug nevăzut arde acest mystagog de lupanar, poet creștin cu buchete de flori rare oferite eternității într'o oală de noapte?

— Adevăr grăiesc ție, necredinciosule, că mișcarea băeților ăstora pe care-i înjuri, va prinde în așa chip că la ea va veni poporul să ceară și ploaie... Legionarismul va servi țării acesteia ca un dig unui fluviu... ca să-l apere de revărsări primejdioase și strângându-l între ziduri să-i ridice nivelul...

— Nivel, pă dracu... să vină aici... ce mă lasă pe mine? Să vină să moară cu noi...

— Ei, dac'ar muri el, l-ar plânge și pasările... pe când pe mine, pe tine... nu te-ar plânge nici văduvele...

Ortodoxilă caută în zadar mormântul eroului necunoscut... trec încă cinci ceasuri, nu minute, de tăcere... Din fericire trece pe lângă el Țiganul lustragiu, un soldat dezertor...

— Haordeo, mânca-ți-aș, dă-mi banu dă ieri... Că-mi rămăseși dator...

Ortodoxilă-l repede cu o 'njurătură. Nu-i darnic din fire. Odată în vieață a dat unui cerșetor o piesă de doi lei. Și i-a cerut restul. Dar s'a păcălit. Cerșetorul n'avea schimbat.

De atunci mai greu scoţi un ban dela el decât sânge curat dintr'un morcov...

. . . .

Nu mai e de vorbit... Au intrat înăuntru... Cazemata foşneşte de lume... Se joacă ţintar ca la Monte-Carlo. Doar crupierii lipsesc.

Domnul Eulampe, care a fost totdeauna omul unei singure pasiuni, femeia, ia un volum de Kirkegaard, o fiţuică de hârtie şi, culcat, începe să înnumere pe ea câte amante a avut exact anul trecut. Nu-i iese la socoteală una. Pe cine a mai iubit el pe lângă cele 73 de femei din anul şcolar 1932—34? (Dintr'o veche obişnuinţă, anul amoros la domnul Eulampe începe toamna, când vin femeile de pe plăji.)

—Care-i, domnule, a 74-a? M'am zaharisit? Uite, domnule, şi-o uitasem! E Kiddie, Kiddie Baranga.

Se gândeşte atunci că cel puţin la 74 se ridică numărul femeilor pe care le-ar mai putea avea în anul următor... Şi el nici pe Kiddie nu mai poate conta!... Ultimile ştiri dela eroină spuneau că, pentru a ajuta mişcarea, frumoasa amazoană îşi amanetase părul care în culoare şi preţ venea imediat după păcura Ruritaniei.

La gândul de a vedea vreodată pe Kiddie cheală, domnul Eulampe se întoarce pe partea cealaltă. Şi numai aşa o revedea din nou, voinică şi sănătoasă, purtând înainte aceiaşi ochi de drac, beretă bască, fular roşu şi gropiţă în obraz...

Cel mult sub forma aceasta — sub care a iubit-o totdeauna — îi convine s'o piardă...

Şi aproape fericit, îşi ia dela ea un adio patetic în versul uitat al Goliarzilor:

Vale, virgo gratiosa
Favo mellis dulcior,
Rubiconda plus quam rosa
Lilior candidior...

— Domnule Eulampe, vă chiamă cineva!

— Tocmai acum? Spune, domnule, că nu sunt acasă... Azi, nu ştii? nu primesc...

— E urgent!

— Să-mi dea atunci un telefon... Domnule, m'au înnebunit azi... Nu mai scapă omul de vizite...

Infirmierul râde să se strâmbe...

— E o doamnă...

— Femei! Nu mai scapă omul nici aici... Ele n'au auzit că sunt erou? Spune-i, domnule, c'am murit... mi-au scos măselele... mi-au turnat apă 'n cap... Şi că tocmai îmi fac coafiura!...

— Să nu vă supăraţi, domnule Eulampe, dar zice că-i sora Dv.

— Atunci nu spune, dragă, femeie, spune sora mea! Unde-i?

— V'aşteaptă la poartă... Nu e voie 'năuntru.

Domnul Eulampe îşi ia din cui melonul, ghetele lui Charlie Chaplin le are în picioare, bastonul la colonel... şi se strecoară baladându-se printre mesele de bacarà.

Se anunţase din ajun că s'a îngăduit venirea rudelor. Dela părinţi până la fraţi şi surori; mai departe, nu! La poartă lume multă legionară. Dincolo, la intrare, o altă grămadă de lume, rudele. Se striga numele

legionarului, se crăpa poarta şi prin poartă se vorbea. După aceea, alţii la rând.

— Domnul Eulampe Sibică!...

Numele face ecou ca pe o sală de tribunal. Domnul Eulampe îl vede repetat în istorie. Şi simte înc'odată că e primul membru al familiei Sibică, aşa cum Napoleon era al familiei Bonaparte...

Dar vede două capete bolnave de durere. Era sora cu fata ei, şcolăriţă. Feţele lor, solitari de lacrimi.

Domnul Eulampe simte că se deşiră pe dinăuntru... Şi înghite ceva, nu ştie precis... un ţurţur, un suspin, un păstârnac...

— Eulampe... Lămpică... Lămpicul nostru...

— Ei ce, dragă... ce-aţi venit... ce parcă...

— Lămpică, Lămpişor, cât trebuie să suferi...

— Ei sufăr... şi ce? N'am mai suferit până acum? Toată viaţa am suferit...

— Ai slăbit...

— Ei sigur... ştii că-mi placi... crezi c'aici...

— Nu mâncaţi?

— Ce mâncat, dragă, ştii că-mi placi?...

— Nu beţi, nu dormiţi?

— Ce băut, dragă, ce dormit... zău, când vă văd aşa... voi credeţi că închisoare-i jucărie!...

— Nu, da...

— Sunt aici... s'a isprăvit... nu mai merge... femeile... s'a isprăvit socoteala, gata...

— Mama-ţi trimite un fular...

— Şi mama asta... numai de 'ncurcături e bună...

— Şi spune că vrea să-ţi facă mâncare de caise, cum îţi trimetea, ştii, când erai bursier la Sfântul Sava...

— Poftim... Ce-are a face, dragă... ce-amestecaţi internatul cu puşcăria?... Zău, voi nu vă daţi seama... Parcă noi n'avem altceva de făcut aici... Şi Floricica ce caută? Ea-i fata ta... Ori, de venit nu-i voie să vină decât părinţii, fraţii şi surorile, copiii... Ea-i colaterală. Nu vedeţi în ce situaţie mă puneţi?... Trebue acum să treacă drept fata mea. Păi nu vedeţi în ce situaţie mă puneţi? Am ajuns adică în halul lui Oedip?...

— Noi avem pentru astă seară două bilete la Operă... Să ne ducem?...

— Duceţi-vă, dragă, se poate? Nu contaţi pe mine! Duceţi-vă şi la cinematograf... Ce, dacă eu sufer, voi numaidecât... Cu mine-i altceva... Mi-a fost scris să fiu martir, sunt... Noi trăim, dragă, în istorie... un act al nostru, cade în secole...

— Şi mamei ce să-i spun?

— Ei, spune-i şi tu ce ştii... Să se consoleze... să se ducă şi ea la cinematograf... In orice caz să nu mai conteze pe mine...

— Cum, n'ai să mai ieşi niciodată?

— Ce să ies, dragă, ştii că-mi placi? Deabia am intrat şi să ies? Ca ce? Ca ce să ies afară? Ca să trăiesc? Iar şi iar să trăiesc?... N'am mai trăit şi până acum?... M'am plictisit, dragă, mereu acelaş lucru!... Aici cel puţin avem altceva... variaţie... durere...

— Tu suferi, Lămpică?

— Ei asta? Ştii că-mi placi? Adică de ce nu? Eu nu sunt om?... Crezi că putea să meargă tot aşa, în chef şi zaiafet...

— Da' caise tot îi spun mamii să-ţi facă...

— In sfârşit... să n'o jignesc... Dar în orice caz spuneţi-i să nu mai conteze pe mine...

— Ion Virgiliu! se aude iar glasul plutonierului.

— Ei uite, vezi... voi mă ţineţi... voi credeţi că noi avem timp de pierdut... Sărutări mamii, lui Mircea, Viorică... şi cum vă spun, nu mai...

Ultimul cuvânt se îneacă... In gâtul domnului Eulampe, sau al celor două?

Două umbre dispar clătinându-se...

— Virgil scump, iubitul meu!

O frumoasă femeie blondă se aruncă în lacrimi pe tribordul unei simpatice balene. Simpatica balenă era un devotat legionar cărunt, cu faţa bună, cu suflet la fel, cu trupul mare, rotund pe amândouă feţele.

VII

Nu trebue să luăm pe domnul Eulampe Sibică după vorbe chiar. Desigur citise în ajun *Moravurile dela Curtea lui Assurbanipal,* sau pe *Jack Spintecătorul,* ca să se poarte cu familia aşa crud.

De fapt vizita îl bucurase foarte mult, prezenţa nepoţelei deasemenea; se poate spune, chiar mâncarea cu caise nu-l lăsase rece. Suntem siguri că şi o mâncare de prune i-ar fi convenit... Cât despre mama domniei sale, ia să facă bine să nu mai facă pe grozavul. Ştim noi cât o dorea, — ca şi pe fratele şi sora din portul dela Dunăre... Câtă grijă avea de bătrână să nu i se fi întâmplat ceva... Să-i fi spus numai sora că trei zile n'a scos un cuvânt, n'a pus nimic în gură...

stană de piatră! S'ar mai fi rățoit așa? Ar mai fi vorbit așa?

Acum chiar, cât își dă dânsul are, ia numai să-l urmărim puțin... Și să-l întrebăm, noi care, vorba ceea, prieteni din copilărie, de ce nu se duce direct la cazemată?... De ce merge pușcă, cu gâtul întins ca un lup apucat de crampe?... De ce șueră ca un chihlibar spart? Și 'ntoarce capul ori de câte ori trece cineva, nu cumva să-i observe solitarul mic de ghiață din colțul pleoapei?...

— Ei, domnule Sibică, nu ne cunoaștem noi?...

Dar așa e lectura asta a cărților moderne — reci, barbare, egoiste — că face dintr'un om neom, și din domnul Eulampe Sibică un rău familist...

Și totuși, dacă se poate spune că pe dânsul noua măsură nu l-a lăsat indiferent, pe legionari i-a deranjat...

Prea închisese o lume între cazemate. Prea trăiau în mitul lor. Așa cum se aflau, adunați cei mai buni din toate părțile țării, cu Căpitanul teafăr comandând de afară și arhanghelul deasupra, ei se puteau declara realizați.

Nu pusese la ultima intrare firma:

România legionară.

Și nu se constituise în congres permanet la închisoare?

Nu funcționau ei în ei înșiși, cu cântecele lor de vitejie și de moarte, cu visele lor și rugăciunile, cu foamea și sărăcia lor, cu luptele lui Nicolae Fătu, tăcerile lui Zdrugariu,

snoavele generalului, postul negru al profesorului şi artele plastice ale lui Blondor şi Hagi-Kiria?

In insula lor nu cântau toate păsările codrului? In codrul lor nu veneau ostroavele? Ce le mai trebuiau prefecţii liberali de afară, agenţii lui Gabriel, şperţarii din ministere, miniştrii tonţi şi frauduloşi?... Ce le mai trebuiau poate rudele, multe din ele sclave ale acestora, biete vite prinse în ţarcul argaţilor acestora beţi ai binelui public?

Ca un clan de mormoni închişi în religie, ei trăiau aci în istorie. In această religie care începea cu ţara şi sfârşea cu moartea lor...

Cazematele, încet, încet, luase un aer de cuminecătură. Erau acum cinci în total, dintre care cea mai mică a aşa zişilor intelectuali.

Aici şedeau, dela perete spre uşă, pe primul pat de scânduri: Onisifor Crai, pururi interesant, cu gândul la ziarul lui, *Zodiacul*, cu chelie de cămilă'n cap şi păr de astrahan, aceasta mai servind şi de guler la sweaterul alb de lână care-i strângea tăliuţa; cu gâtul gol de tot în cămaşa răsfrântă şi picioarele într'un fel de cipici de piele castanie cu ciucur şi vârful întors, în total un dulce şi simpatic hipopotam în „négligé": care hipopotam însă de cum sosea noaptea îşi mai punea pe cap o dulce boneţică de lână albă, devenind subit, cu toate că solzii de pachiderm îi luceau acum mai mult ca oricând, personajul bunicuţei din *Fetiţa cu Scufiţa Roşie.*

Domnul Eulampe Sibică, cu *„anacot"* în buzunar, sticlă de camfor la căpătâi, melon

pe cap şi pe el jacheta ski bleu-marine a doamnei Mary Beroniade, în picioare având escarpini de lac şi stând pururea pe coccis ca să-şi adâncească ideile şi să nu-şi boţească pantalonii. (Nu era mai bine de haina care somnola, perfect împăturită, sub pat, în geamantanul adus de soră?) Cert e că Domnul Eulampe odihnea pe coccis ca — vorba lui Nae — neamul ruritan în ortodoxie.

Mişu Beroniade, cu ten de gaufrettă cu vagi nuanţe de pricomigdală — dar din aceea făcută cu miere — şi păr de ciocolată, beretă bască, uşor embonpoint şi a doua jaketă de ski a doamnei Mary pe el, — un marinar anglo-saxon de transatlantic.

Jean-Marie Vauban, frumos şi tenor, un *Antoniu şi Cleopatra* la un loc, subţiat de melancolii.

Vladimir de Blondor, cu ochii lui calzi şi pururea sub el un violoncel. Deasupra patului cu inscripţia din Ovid:

Inopem me copia fecit

că într'adevăr bogat mai era, şi sărac l-a făcut aici bogăţia.

Cei doi Codreni, Cătălin şi Decebal, primul cu gura de acvilă, celălalt cu tulei de bibilică nebine arse, pe sub falcă.

Uşa. Curent. Miros dela hârdăul de pe coridor.

Pe al doilea şir de scânduri, dela peretele de lângă fereastră, faţă'n faţă cu Onisifor Crai:

Profesorul, cu faţa tare şi solidă ca o nucă de cocos, cămaşă ţărănească imaculată, scu-

fiţă pe cap noaptea şi *Cazania*'n sân. Vocea de care am vorbit. Post negru 'n fiecare vineri.

Mafalda Grigoriu, simpaticul erou din *Fortul 13* (cf. ppp. 37—42 şi *passim*) scufiţa permanentă pe cap şi uşor ca oasele păsărilor, cu 17 kilograme mai puţin din cele 54 cu care venise, dormind lângă cel de mai sus ca o nimfă cu ochelari la picioarele unui urs polar, şi pururi aşa de delicat că se trezea noaptea din somn ca să-l întrebe de nu cumva l-a călcat pe gheată. Se mai trezea, nu-i vorbă, distrat, ca să-şi şteargă ochelarii de aburi, crezând că tot timpul citise.

Alecu Cobuzan, făcând cu el o altă pereche potrivită. Dar nu prin cununie, ci prin voce. Cobuzan fiind tipograf de meserie, fabricant de dinamită în orele libere, şi având o voce aşa de susă, că vedeai de pe ea în cinci minute vămile văzduhului.

Ştefan Anastaz venind imediat după dânsul, ca al doilea mare fabricant de dinamită; dormind cu paltonul pe el, în ghete, pălărie şi mănuşi, ca să fie gata să fugă la doctor de'ndată ce cineva s'a îmbolnăvit.

La mijloc: Ion Moţa. Inchinare. Serafimul legiunii. Profil care tăia porunci în aer; ochi albaştri pe care când îi deschidea dimineaţa, parcă vedea cu ei întâia oară; patul lui se lărgea când îşi aşternea trupul mic pe el; şi lua dimensiuni dincolo de spaţii.

Părintele Joia; cu barba de ascet syrian; ochi rătăciţi printre oameni; când se culca parcă se răstignea. Şi aceasta în fiecare seară.

Ion Banea: în chimir, cămaşă cu fluturi şi bondiţă ardeleană; dar mai ales îmbrăcat de sus şi până jos în cântec.

Hristache Solomon. Inchinare. Cu mâneci sumese, cap de pescar bătrân de pe malurile Betsaidei, scăpat pe apă şi oprit pe o geamandură.

Iasinski Rădăuţeanul, în cămaşă cu ciucuri şi nobleţe bucuvineană. Era farmacist sau trimes dela curtea polonă? In minte cu o Pocuţie de înţelepciune, sub pernă cu fotografia copilului şi nevestei.

Cu aceleaşi fotografii sub pernă, părintele Vasilică, gătit, parcă aşteptându-şi mireasa, numai floarea de lămâiţă lipsindu-i din piept, învelit într'un halat dur şi în imensă bunătate.

Invelit numai în bunătate plus înţelepciunea, Ion Gârneaţă, înalt, frumos, cu capul celui de al doilea discipol din Emaus — primul fiind părintele Edineţi — barbă în colţuri, de nespusă elocvenţă, vorbă aşezată de plăeş, într'un surtuc numai broderii, altfel l-ai fi văzut în peplum şi toiag, cu capu'n piept şi fruntea luminată nevăzut, tăind nisipul, pe urmele Nazarineanului...

Dragomir, cheferist, duduind ca o locomotivă gata de plecare, totdeauna vroind să plece undeva, să mai taie drum, să mai urce un munte pentru ai lui... şef al cazematei No. 3, dar dormind din când în când în patul lui Anastaz, când aceasta făcea de pază la căpătâiul cine ştie cărui deţinut.

In sfârşit, George Clime, gorunul legiunii, îndoindu-se ca un copac de furtună când se

aşeza în pat, şi gata să sară ca un arc înapoi la cel mai mic cuvânt, la cea mai mică alarmă.

Şi generalul, viu şi legendar. Aproape ireal. In pardesiul de licean şi bereta bască, cu monoclul în stânga şi peria de dinţi în buzunarul din dreapta, stând până noaptea târziu pe marginea patului, cu capu'ntre umeri, cu mâinile în poală, înfăşurat în gând ca un Napoleon la Sfânta Elena, sentinelă a propriei lui pierderi, parcă aşteptând istoria să vină să-l ia... Apoi, în zori, lungindu-se îmbrăcat între Rafailă secretarul şi Niţă valetul, unul să-l apere de igrasie, celălalt de pureci, ambii să-i imobilizeze princiarele-i emanaţii, să nu treacă mai departe să nenorocească vecinii, să răscoale legiunea. Iar mai în zori, să-l ia de subsuori să-l ducă pe coridor şi să-l ţină pe tronul lui Pomponiu. Dacă nu era lampa aprinsă, generalul înjura; dacă era, tot înjura. Iar dacă şi lampa şi colunul inferior funţionau, şi totul se termina cu deplina satisfacţie a părţilor, generalul exclama ca Gustav Vasa după bătălia dela Lech:

Totul e frumos în iubire şi războiu.

P. S. — Rafailă şi Niţă se mai numeau şi microbii generalului.

Dar cu toate ingredientele ei profane, cazemata intelectualilor luase, cum spun, un aer de cuminecare.

Elemente ca Moţa, Anastaz, Profesorul, cei doi părinţi, Banea, Gârneaţă, Hristache

Solomon, coborise peste ea o rugăciune.
Şi mai pusese Ştefan Anastaz cu Moţa o candelă pe un raft, într'un colţ, apoi pestelce, horbote, ştergare ici şi colo, pe masă, pe prichiciul ferestrei; în sfârşit un bufet cu mai multe etaje, lângă uşă, semănând mai mult a tabernacol, aşternut iară cu ţesături de acasă, şi încă o candelă pururea aprinsă deasupra, — numai foame să ai ca să te împărtăşeşti din borcanele cu chitră, magiun de prune, pastă de gutui, teancurile cu mezeluri, susan, mazurci şi prico-migdale, sosite dela toate familiile ţării şi refăcând acolo, în ascunzişuri bine umbrite, şi mai ales bine păzite, (de Anastaz contra lui Fătu şi celor doi pui de Codreni) o întreagă copilărie a gustului şi poftei.

Numai postul negru, ordonat de profesor odată, de două, sau chiar de trei ori pe săptămână — după cum visa rău cineva despre Căpitan — venea să turbure fericirea cozonacilor şi torturilor care-şi aşteptau cunoscătorii (toţi erau).

Atunci locul lor îl lua anafura, care priveghea mai încolo într'un ungher al tabernacolului, slabă şi sfrijită de atâta necaz pe celelalte dulciuri.

Atunci cazemata întreagă devenea un altar, în linişte exemplară nu se mai făcea nimic, nu se mai râdea, juca ţintar, cărţi, Blondor nu mai muşca de picior pe nimeni, — şi nici generalul nu mai avea nevoie să se dedea la obişnuitele lui incursii aeriene.

Când postul trecea, toate aceste lucruri se reluau cu frenezie, fiecare având grijă să se răscumpere de abţinerea din ajun. Bunăoară,

primul pe care-l muşca Blondor dimineaţa de picior, era profesorul, care repezea din somn o smucitură şi striga:

— Nea, boală turbată, ai căpiat!?

(Crezându-se baci în pădure, cu vreo vacă lovită de streche.)

După cele descrise se vede bine că legionarii — cu excepţia postului — erau perfect apăraţi contra foamei.

Deasemenea erau bine apăraţi contra muştelor, păduchilor, incendiului, — şi mai ales frigului — printr'un sistem al lor special, de o rară solidaritate, ba chiar emulaţie, ceea ce făcea pe general, când concurenţa între ei devenea prea acută, să exclame, cu un zâmbet bonom din monoclu:

solita fratribus odia

La care profesorul, care şi în materie era imbatabil, răspundea:

vixere fortes ante Agamemnona...

VIII

Are aceasta puşcăria caracteristic... Că bărbieritul nu prezintă mari deosebiri de ceea ce e în frizeriile cele mai de lux ale metropolelor. Acelaş brici, apă, lighean... Chiar aceleaşi bărbi... Numai cu oglinda e puţină diferenţă... Că o fură din ajun cel ce vrea să se radă mai cu noaptea'n cap,

urmând ca în caz când vrei să i-o iei înainte, tu să i-o furi la rându-ţi de sub căpătâi.

E ceea ce se întâmplă regulat lui Onisifor Crai, cel mai matinal auto-frizer al puşcăriei, dânsul culcându-se mai totdeauna cu oglinda la cap. Poate, spuneau unii, ca să viseze îngeri, ca fetele mari la Bobotează.

Onisifor era pensionarul cel mai curat al puşcăriei. Şi atunci, poate ameninţat de pădurea ecuatorială a bărbei, ori fiindcă melancoliile lui aveau nevoie de amazonuri întregi de apă, cel dintâi la spălat dimineaţa, era dânsul. Iar spălatul lui era, cu şuerături de cobre călcate pe trenă, răcnete de rinocer gâdilat, plescăiri de plăci, solzi şi valuri, un divertisment tropical. Nu trebuia să te duci la gura Mississipiului ca să vezi un tapir gol până la brâu. Treceai numai în odaia de alături, unde vreo trei legionari ţineau simultan câte o căldare peste gâtul lui de Atlas, aşezată în poza dictată de mitul grec ca să primească nu numai cele trei şuvoaie convergente, dar greutatea unui cer întreg pe umeri. Din când în când, Atlasul (sau tapirul) întorcea spre băieţi o gură de amfib mitolog şi aceasta însemna că cel puţin unul din şuvoaie trebuia să părăsească drumul obişnuit şi să apuce calea dinăuntru, atras de întunecimile torace. Onisifor se gargarisea.

In poza aceasta, cu cei trei fraţi puţin mai la o parte, tabloul reproducea perfect fântâna Tritonului faimos din piaţa Romei, cântat la noi de Anghel, turnători de apă fiind acolo nişte nimfe aduse de un artist apocrif.

Apoi, Atlas (sau tapirul, sau Tritonul), se da jos de pe soclu, deschidea fereastra, scuipa ultimul rest de mare printre gratii şi începea o cursă furibundă prin odaie, de parcă vroia să ajungă din urmă Mitologia greacă. Şi avea omul toată dreptatea, fiindcă plecase de multişor din ea.

Din când în când, o oprire prin mijlocul odăii, pentru o figură din sistemul Müller, complect ignorat de secolul lui Pericle, cu alte răcnete, călcări de cobră pe coadă, sirene înnecate şi alte bătăi de plăci, solzi de pachiderm sau valuri.

Până când unul din cei trei băieţi, care, mai slab de înger, era şi cel mai înspăimântat, se ducea în vârful picioarelor şi de pe o scândură aducea deshabiléul tapirului (sau Atlasului, sau Tritonului), în care el se înfăşura din nou, ca după o luptă în care făcuse knock-out elementele.

Scumpe Onisifore, iubit prieten al meu defunct, cu câtă dragoste te înfăşuram — mai mult decât băieţii aceştia în flanele şi şaluri — şi ce adorabil erai în cosmica naivitate cu care te'ntorceai să spui — celor care de cinci minute începuse să creadă într'un cataclism — că ai fost şi tu alături să-ţi dai cu puţină apă pe gât...

Ca atunci când Mişu, Jean-Marie sau domnul Eulampe îţi pipăiau spinarea, şi rămâneau îngroziţi de boiul tău mamiferic, tu să le spui că de fapt eşti slab, fiindcă ceea ce pare pântec este de fapt o chestiune de talie prea de tot arcuită din spate...

Dar mai scandalos şi plin de personalitate îţi era bărbieritul.

Barba ta avea răschitoare, în ea care sculau din somn câte cinci cazematele, o simplă răzuială era trâmbiţă de mânie pentru judecata de apoi, iar întreaga operaţie, cu oricâte calupuri de săpun cheltuite, era aşa de dureroasă în asprimea ei sonoră de parcă suferea răzându-se nu numai barba ta, dar şi briciul...

Ca să se evite trezitul cazematelor prea de dimineaţă, se complota împotriva barbei lui Onisifor Crai, şi unul din legionari îi fura de sub pernă oglinda.

Oglinda era un splendid ciob cu cinci laturi şi un suport. Suportul era un miez de pâine făcut cocoloş din ajun, în care colţul sudic al oglinzii trebuia să se înfigă, spre a-şi putea în voie rezema restul compoziţiei de lampa cu gaz de pe masă.

Aşa că n'am fost precis când am spus că lui Onisifor Crai i se fura oglinda; de fapt i se fura chiar pâinea dela gură, cocoloşul odihnind sub pernă în imediata vecinătate a bărbiei.

Dacă masa era prea ocupată şi — *tempo favente* — era destulă lumină de afară, bărbieritul se facea pe cerceveaua ferestrei, sub ea punându-se găleata cu lături răsturnată, pe această găleată, o scìndură, pe scândură un butuc, iar victima cocoţându-se sus ca să-şi poată expune barba în plină intimitate solară.

Un ins aşa de original ca Onisifor Crai nu mai semăna atunci a Atlas, nici a tapir, nici a triton; avea pur şi simplu aerul unui pui drăguţ de hipopotam golaş, adăpându-se la izvoarele Nılului.

Doamne, am păcătuit. Vorbesc de Onisifor Crai şi tac asupra celorlalţi.

Benvenuto-Cellini e, mi se pare, acela care a spus că arta plastică stă în a face un bărbat gol. De ce n'am această artă ca să redau toate nudurile acestea în halat de noapte, trecute în fiecare dimineaţă prin faţa ciobului pentagonal de oglindă.

De-ar vorbi acest ciob, ar putea spune mai mult decât budoarele tuturor curtezanelor lui Ludovic al XIV-lea, într'atât de multiple şi variate erau graţiile care i se perindau în orbită.

Chemaţi de ea aşa cum Dumnezeu a chemat planetele în prima zi a Facerii Lumii, intelectualii roteau în juru-i ca nişte stele, de cer sau de varieteu.

Iată-l pe profesor răspunzând grav şi întunecat la apel. O mare răspundere parcă apăsa pe umerii săi. Se apropia, îşi desfăcea cămaşa şi-şi oferea pieptul de taur cu păr cu tot. De cum se ridica, aprig, în faţa oglinzii, ceilalţi ridicau capul din aşternut şi se făcea rumoare ca'n jurul unui preşedinte de casaţie când apare în incintă.

Clăbucii sfârâiau ca o Charybdă, briciul îşi începea, într'un sgomot puţin mai asurzitor decât al lui Onisifor, acţiunea de ecarisaj capilar, sub supravegherea inchizitorială nu atât a ochilor, cât a nasului atent.

Nicolae Fătu se apropia — singurul care avea curajul să se apropie — şi privea un moment suferinţa sub forma unei bărbi. Dacă nasul sforăia uşor, se da un pas înapoi, pentru orice eventualitate.

Şi mai sigur aşa, sfâşiat de milă pentru o

epidermă care, după cât ştia, n'a făcut nici-un rău pe lume, şuera cu o voce de pilă ruginită.

— Nu-ş şe-i fi tăt având matale cu barba... ţi-a făcut şeva de te războeşti aşa, bădie?...

— *Polemos pater pantôn*, toate nasc din războiu a spus Heraclit, îl înfundă profesorul...

— Dat dracului, ştie şi albaneza, suspină generalul în pielea goală, pe tronul urcat în pat, după obiceiul său diurn, răsturnându-şi barba de jos în sus cu vălătucul unui pieptene de fier, cu ochii ţintă în oglinda particulară pe care, în genunchi, în pat, i-o ţine în faţa acestuia Niţă sub formă de paj. Deşi Niţă ar putea trece şi drept o sclavă asiatică, dacă ne gândim că după ţinută şi decolteu, Vivi aducea mai de grabă cu Taïs curtezana (din Anatole France sau din Corint) la ora toaletei.

— Nu-ş şă-i fi torturând-o matale barba sireaca aşa, că oricum ai da-o matale tot pe o parte şi alta, la fimei tot un om terminat eşti.

— Aoleo, de ce nu intră Vera acum pe uşă, să mă vadă, Fătule, în decolteu... S'a sfârşit cu tine, Fătule, s'a sfârşit socoteala... Că ce n'am priceput eu o viaţă este, o spun şi o repet, cum se poate ca o fată aşa de frumoasă să se îndrăgostească de o rablă ca tine... un om, vreau să spun cu alte cuvinte, căruia nu i-am remarcat fiziceşte până în prezent nicio pulhritudine... Dar... evident... aripa arhanghelului...

Fătu nu vrea să pună prea mult în circulaţie capitolul farmecelor lui personale şi se

răzbună pe profesor atingându-l în ce are el mai scump...

— Oare ce zişi matale, bădie, oare arganghelii s'or fi răzând...

— Evident, rasul îşi are importanţa lui numai pe pământ...

— Adică dac'ai ajuns în cer te poţi socoti ras pentru totdeauna!...

— Fătule, Fătule, ia seama, ai început s'o iei razna... Vera te face tot mai păgân...

Est diaboli virtus in lumbis...

Briciul s'a oprit pe mărul lui Adam, de sigur cel mai impunător din câte se pot imagina. Se joacă pe creasta lui ieşită, parc'ar termina frizura unui cap de curcă.

Apoi trece la smocul de sub buză. Buza se face pungulită, parcă profesorul ar declina: pulhritudo-pulhritudinis...

Obsedat de cuvântul acesta oftează şi mai ejaculează o apophtegmă:

asinus asino, et sus sui pulcher

— Dar asta ce-o mai fi, sare din nou generalul, căruia îi place să se numească totdeauna un „ignorent" (cu *gn* pronunţat franţuzeşte).

— Inseamnă, evident, că oricărui şoarece i se pare şoarecele, şi oricărui măgar, măgarul, drăguţ!

— Daţi dracului şi măgarii! Da nu m'aşteptam de şoareci... Ţine, Niţă, ţine, măi tâmpitule, oglinda, că numai aşa păduchele se descoperă singur în oglindă şi fuge de

frică, dobitocule, nu ştii că ăsta-i ultimul meu sistem de luptă cu inamicul?... Uite, na, că sare, sare singur în oglindă... n'a, s'a sinucis! S'a aruncat din balcon!

— Evident, evident... au şi insectele remuşcarea lor... ei, camarade, mari sunt minunile Domnului...

— Dacă şi păduchii, camarade, sunt minuni, putea să le facă Dumnezeu mai mici...

— Atunşi ar hi fost purişi — intervine Fătu — şi tot aia...

— Ba nu-i deloc tot aia, dovadă că există păduchi de icoană, da purici nu...

— Hai, Niţă, microbule, sare'n sus generalul... Dă-te jos c'am isprăvit... I-am dat de gât pe toţi... Până diseară nu mai am niciunul... Măi băieţi, ascultaţi, băieţi, măi care dintre voi îi opreşte, băieţi, că e unu dintre voi, pe-aici pe lângă mine... pe lângă bum, pe lângă bum... dela care păduchii nu trec mai departe, măi... ce face el, ce drege, că-i reţine pe toţi, şi mi-i dă mie seara înapoi...

— Simplu de tot, Domnule General. E Niţă, din fidelitate!

Generalul se dă jos de pe tron... păşeşte jos peste câteva capete de legionar.

Profesorul a sfârşit şi el. Ca să-i ia înainte, îşi pune ştergarul pe umeri şi porneşte spre ligheanul din odaia de alături. Dar nu poate grăbi... Ca să nu-şi piardă maiestatea, chiar răreşte paşi... Scoate pieptul, mai trage puţin ştergarul pe pieptul gol şi iese pronunţând ca ceva cataclismic: La Revolusion franseeez...

In fiecare zi are câte-un cuvânt de acesta cu care să-şi încerce parcă vocea...

Uneori spune o zi întreagă: Bref! I se pare că taie cu el marea ca un torpilor.

Alteori spune: Gaurisancar! Gaurisancaaar! Şi vocea i se pierde în căutarea ecoului. Iar ecoul este că legionarii îndrăgiţi de el, îl iubesc şi mai mult.

Alt gen de ras e Doctorul Albu. Cu spiritul expeditiv al medicinii faţă de orice act fizic, el socoteşte că şi bărbieritul e o corvadă.

— Lumea dă prea multă importanţă iubitului şi bărbieritului.

Cei cinci sute de paşi, da, dar bărbieritul ?...

El vine atunci la ras, după ce a făcut vreo 450 de paşi prin curte... şi îşi dă barba jos numărând prin odaie pe ultimii 50. Intre timp şi-aruncă ochii pe ultimul volum din Sociologia lui Pareto, şi mai are timp să comenteze cu Mişu Beroniade vreun pasaj mai izbitor din ultima carte a lui Papini.

Intre timp, domnul Eulampe Sibică, amator şi el de 500 de paşi, ca să nu piardă rândul la ras, se ţine după el prin odaie, ca un pui de rechin în urma unei corăbii la prora căreia stă legat un cadavru.

Cadavru e, negreşit, Doctorul, deşi după decolteul blond seamănă mai mult a naiadă!

Mişu Beroniade e altfel; e liric. E absorbit şi simfonic. Dovadă că stă fix în faţa oglinzii şi cu ochii în tavan — Mişu ştie

rasul pe dinafară cum ştie şi istoria — ţipă cât îl ia gura:

Margareto -reto te ador
Margareto fată, nu mă lăsa să mor!

Şi ce-i mai curios, Margareta nu-l lasă! (Dacă-i nevastă-sa?...)

Mişu Beroniade şi când se rade îşi continuă partida de şah, — adică dorul lui grozav de Mary.

Jean-Marie e mult mai serios. El are gravitatea oamenilor bine reuşiţi (fiziceşte). E o frumuseţe graţia cu care trage briciul pe curea, se săpuneşte, parcă cerând scuze pămătufului sau îşi potriveşte cotleţii. Când cu pămătuful moşmoneşte sau molestează fundul misterios al chiuvetei, ai impresia că prepară acolo elemente sau cel puţin o nouă pomadă pentru păr. In sfârşit, îşi aşează profilul „trois-quarts" şi începe rasul recitând cu glas tot pe trei sferturi tirada balconului din *Cyrano*, el fiind desigur Cristian, drept care urcă uşor din umeri după fiecare rimă, parcă dornic să ajungă până la Roxane.

Vladimir de Blondor are un sistem şi mai original. Nu se rade de loc. El profită de faptul că Onisifor Crai şi colonelul Zaiafet l-au descoperit sculptor, cum şi de murdăria generală a localului, ca să nu se radă deloc, lăsându-şi o barbă făcută cu colaborarea lui Italo Balbo şi Aron Pumnul.

O duce toată dimineaţa la gură, mâncând din ea în loc de cafea cu lapte, iar în restul zilei o pipăe mereu pe-a generalului, pentru ceea ce amândoi numesc: schimb de prizo-

nieri. Şi e frumos că nimic nu trece dintr'o parte în cealaltă, ambele sectoare fiind pesemne pline de insecte până la saturaţie...

Părintele Joia, deşi are şi dânsul barbă, nu face lucruri de astea. Nici nu se rade însă. La fel Ilie Gârneaţă, a cărui barbă face cât întâia perioadă a creştinismului. La fel părintele Vasilică, aşa de îngrijit şi sclivisit însă, că şi cu barbă, dânsul pare ras.

Dintre ceilalţi, Nicolae Fătu nu se rade din curiozitate, — ca să vedem ce dă, spune el. Ştefan Anastaz, din pietate, părerea lui fiind că e o blasfemie să ne radem când atâţia creştini au stat neraşi în catacombe vreme de un secol şi mai bine după Hristos.

Hristache Solomon de asemenea nu se rade; mănâncă în schimb cartofi, chiuveta lui de odinioară servind ca să-i păstreze fierţi, sub pernă.

Decebal se rade şi nu se rade. Adică el are o sulă cu care se aşează în faţa oglinzii, găureşte puţin la rădăcină şi trage firul de păr imediat. Sistemul mai are avantajul că firul iese intact, cu rădăcină cu tot. Decebal mai pretinde că în chipul acesta îşi poate pune oricând firul la loc. Şi o face, barba lui părând adesea mai mult semănată cu păr decât rasă. Am mai spus că barba lui e din tulei roşcovani, aşa cum purta St. Paul când a păşit întâia oară pragul Capodociei.

Cu aceeaşi sulă, Decebal îşi mai scoate punctele negre şi coşii, fiind cel mai tânăr pensionar al Dumbravei, şi sângele lui roşu suferind de lipsa de amor. Se şi vede, că i-a ieşit în freza aprinsă ca o creastă de cocoş. Mai aprinsă decât freza — şi tot din pricina

sângelui — îi este însă fantezia, drept care Decebal se mai bărbiereşte şi cu minciuni...

Pe când frate-său, Cătălin, se bărbiereşte cu cuţitul, imitând prin aceasta pe Ion, pe care Domnul Eulampe l-a văzut odată scărpinându-se în barbă cu satârul de bucătărie.

De două zile a sosit şi Horia, fratele mai mare. Sclipitor de inteligenţă, suflet de insurgent, el şi-a lăsat a barbă castanie de o rară frumuseţe — aţi observat ce frumoase sunt bărbiile ocazionale, adică acelea pe care le porţi numai din când în când sau chiar deloc?...

A lui Horia va dura cât şi puşcăria; de aceea şi-o caută regulat de insecte şi calcă cu fierul de rufe. Chiar are urme pe alocurea, — singura asemănare între ea şi pătura de pat a părintelui.

Dar nimic nu se mai poate compara cu Domnul Eulampe Sibică în faţa oglinzii.

Mitul lui Narcis, despre care se pretinde eronat că ar fi mai vechi, din poza lui s'a inspirat.

Inalt de 1.80 m. şi svelt ca o răchită, el se apleacă peste oglindă cu un sărut. Domnul Eulampe nu se uită, ci posedă oglinda. Se posedă chiar pe sine în oglindă, — din distracţie, cum şi dintr'o extraordinară părere pe care o are de sine. Mai are părerea că ar putea găsi în fundul chiuvetei butonul dela gât, sau vreo scoică de Bahama, drept care molestează dela înălţime apa spumoasă a chiuvetei, parc'ar pescui perle de pe marginea cea mai ridicată a golfului Mexic.

De aceea poate chiuveta sa nu e ca la

toată lumea. Ci e chiar ceaşca lui de ceai, în speranţa că dacă nu-şi găseşte perla, sau butonul pe care şi-l scapă regulat, cel puţin să le înghită.

Comparaţi acum briciul lui — care e un Gillette — cu a lui Onisifor Crai. Câtă deosebire. Cel dintâi parcă mână o gloată de draci şchiopi în infern, cel de-al doilea parc'ar conduce cu bagheta simfonia în Re major a lui Beethoven.

Şi totuşi nu acesta e rasul domnului Eulampe Sibică. La dânsul problema nu e ca la toţi oamenii: ce te faci cu barba asta îndrăcită care creşte de două şi de trei ori pe zi, şi la care răspunsul său e: nu-i nimic, o razi de două, trei ori pe zi! — ci problema mult mai aridă: ce te faci cu lama după ce te-ai ras?

Ani de zile, în streinătate, unde era mai aproape de civilizaţie, a pestiferat contra acesteia, că face poduri, sgârie nori, avioane şi dactilografe, şi n'a ajuns până în prezent, iată, — se împlineşte un secol dela naşterea lui Edison, — să înlocuiască scrobeala la cămăşi, şireturile de ghete, bijuteriile la femei, sau măcar ciorapii de damă (mai ales Kaiser, Domnule!)şi lamele de ras.

La Londra şi Paris, tot mai era metroul! Domnul Eulampe, care şedea aproape de South Kensington Station, sau staţia Caumartin, lua ceva pe el, venea la fereastră şi arunca lama pe gura metroului. Cu atâta lume, şine, şi mai ales cu biletele, exact de aceeaşi mărime, aruncate pe jos, nu se observa. Odată chiar — mai distrat ca Ampère, cum e — Domnul Eulampe la Londra s'a îmbră-

cat, a coborît la metro, şi-a ridicat de jos propria lamă de ras şi luând-o drept tichet, şi mai profitând de discreţia albionă care niciodată nu te întreabă de bilet, a făcut de trei ori distanţa South Kensington-British Museum, dus şi'ntors. Ceea ce e mai frumos, e că tot timpul acesta a avut impresia netă că se rade...

Dar toate acestea se puteau în capitale mari, europene. Poftim de fă ceva la Dumbrava!

Domnul Eulampe ia lama, o abureşte, o şterge ca pe un monoclu, o face sticlă şi începe s'o joace în ochii asistenţei. O oferă lui Mişu, Fătu, Onisifor Crai. Toată lumea refuză. O refuză până şi colonelul, la care Domnul Eulampe aleargă dela intrare.

Toată lumea pare bine fixată asupra părerii că nu mai poţi face nimic cu o lamă după ras. Vag de tot şi ingenios, Vladimir de Blondor, care a făcut pe vremuri şi un an la Politehnică, opinează că dacă firul de păr n'ar fi azi cu atâta uşurinţă tăiat în patru, lama de ras întrebuinţată ar mai putea avea un rost de acum în colo.

Cu părere de rău, Domnul Eulampe de toţi refuzat, se vede silit să-şi scoată port-vizitul, să-l desfacă tacticos, şi să aşeze în el lama de ras.

— Poate va ajunge vremea, oftează dânsul, când cărţile de vizită se vor face pe lame de ras...

Cum vedeţi, idei şi iar idei. Domnul Eulampe Sibică a rămas Domnul Eulampe Sibică... Şi când se rade, nu dă jos de pe el clăbuci cu păr, ci inteligenţă, surplus de inteligenţă...

IX

In chipul acesta, toate se trăiau la Dumbrava în lumea lor. Toate se trăiau într'un vis special. Până şi bărbieritul devenind un fel de mit. Când nu era mit, era caricatură, caricatura fiind şi ea ce altceva dacă nu tot un mit, cu tragedia reabilitată în humor?

Pe dimensiunile acestei existenţe de vis, proporţiile lumii reale se pierdeau ca stelele într'o cale lactee... Se desena un drum alb care tăia azurul în două infinituri.

Se poate spune că o singură realitate se cerea... Realitatea aceea care există numai de acolo de unde devine ea însăşi un mit.

Şi atunci să nu ne mire apariţia slovei la Dumbrava. Era un dor grozav după ea. Abia atunci au înţeles copiii aceştia ce amantă tiranică este cartea.

Erau printre ei unii care trăise o viaţă întreagă în cărţi. Erau doctori în litere sau medicină, care nu ieşise cinci sau şase ani de zile din secolul al 17-lea, secolul vreunui poet uitat, subiect admirabil de teză — sau din studiul vreunei glande într'un spital.

Şi care acum, iată, de o lună şi mai bine, nu citise un rând, nu pipăise o pagină tipărită.

Ah, plăcerea de a atinge trupul unei cărţi, de a-i pipăi marginile, da a-i simţi căldura foilor, greutatea şi moliciunea...

Domnul Eulampe n'avea niciodată curajul să deschidă o carte imediat ce a cumpărat-o... Ca unei femei abia văzute, îi făcea întâi curte...

o aşeza pe masă, din faţă, din profil... o atingea sau cântărea în palmă... îi tăia apoi foile, şi aşa tăiată o lăsa încă o zi, două pe masă... răsfoită din când în când... citită într'un jos de pagină... într'o pagină întreagă... era o curte anterioară făcută metresei acesteia care, vă asigur, se dădea greu... Şi apoi, într'o seară de viscol greu afară, de ploaie ursuză sau vânt de toamnă, se culca cu ea în pat, se lungea tacticos, sorbea dintr'un ceai cu parfumuri depărtate şi se arunca asupră-i, se tăvălea în ea ca într'o voluptate, o gusta, o avea.

A citi e un act de posesiune... O carte sau se posedă sau te posedă ea pe tine... Fără aceasta cititul nu se poate concepe, fără aceasta cititul e o profesiune... Vezi profesorii. Profesorii sunt amanţi care nu mai pot poseda, sau dacă posedă ceva, e o diplomă... Domnul Eulampe Sibică, despre care la o vreme se svonise că ar fi profesor, a cerut act înscris la tribunal prin care să se constate că nu e nici profesor nici adept al lui Onan...

Cititul pentru dânsul — ca şi scrisul — nu putea fi o meserie din care cineva să trăiască... A plămădi suflete şi creere tinere pe simplul motiv că ai stat îngropat câţiva ani — dacă mai mult, cu atât mai rău pentru tine — în secolul 15, desfundând un scriitor care n'a fost niciodată mare — decât poate în lipsa ta de mărime — desmormântând vocabule care n'au sunat pentru nimeni, era a cere unui corb să fie inteligent şi unei hiene să predice.

A frunzări veacurile în ceea ce ele au mai veşted, era când nu o laşitate cu viaţa, o ba-

tere de monedă falsă, din adevărul care ori e integral, ori nu mai e adevăr de loc.

Jocului copilăros, deoarece copii sunt în cel mai bun caz savanţii, de a aduna scoici goale de trup la ţărmul mării, în loc să-i asculţi liturghia, dânsul prefera tot ce este simfonic cu vieaţa.

Cât despre scoici, le prefera la restaurant.

Un sincronism cultural cerea o completă reînnoire tuturor academiilor vremii, goale de tineret ca şi mânăstirile, eruditismul fiind ultimul monahism al secolului. Universităţi de probleme sufleteşti, nu de extenuare a memoriei. In care tânărul să-şi confrunte eul cu tot ce veacul său a adăogat, nu la rebutul de zeţărie al trecutului, ci la protoplasma divină a vieţii, — universităţi în sfârşit integrale, cum ni le promite chiar numele, — universal însemnând adevărul vieţii, adevărul care e unul şi întreg ca şi lumina, şi nu se poate parcela în diversele Gorgonzole ale creerului savant, — într'atât de mucegăit, că are nevoie sărmanul de înveliş de cositor ca să nu miroasă...

Iar ca act personal, cititul era pentru dânsul o beţie, ori nimic. Rumegarea tântă a talaşului de cunoştinţe, ce are nevoie să fie debordat de alţii ca să fie mistuit, şi aşa, să treacă pe gura fabricii de hârtie ca să ajungă la lumina zilei, şi sub formă de cearşafuri bine împărţite să te scoată totdeauna curat din baia de aburi a prostiei, era pentru dânsul o funcţie servilă şi indecentă, una cu a masseurului sau analistului de fecale,

Cartea, un petec de cer, o revelaţie de frumuseţe; o bucată de zori, un piept ideal de

fecioară, o coapsă pe care să te odihneşti.
In termeni de consum — dat fiind că şi zeii mâncau nectar — discuta el minunea tipărită, şi socotea pe Ninon de Lenclos cea mai mare curtezană a istoriei, fiindcă a lăsat 2000 de franci lui Voltaire, ca să-şi cumpere cărţi.

Ah, de ce nu se găsea acum o amantă, o prietenă dragă, o admiratoare care, neputându-şi trimite nurii, să-i trimeată măcar o carte!

Dorul acesta cuprinzând — pare-se — întreaga puşcărie, a început la Dumbrava o acţiune serioasă în favoarea cărţii: pentru admiterea cititului la închisoare, pentru îngăduirea aducerii de cărţi.

Era nu mărirea raţiei de pâine sau de lemne care se cerea; ci un mit, o carte fiind, cum am spus, ce altceva decât o călătorie în cer? Şi aceasta s'a refuzat, într'atât de primejdios se părea, pesemne, mitul la închisoare.

S'a cerut atunci ca cel puţin să se aducă din cărţile pe care le vrea oficialitatea. Orice carte s'ar fi transfigurat de îndată ce era atinsă de o mână de legionar. O carte liberală ar fi fost citită de-a'ndoaselea şi devenită carte bună, un roman de stânga s'ar fi turnat din nou în zaţul crezului lor şi tradus ca un imn al dreptei...

Nădejdea era la vreo bunăvoinţă ascunsă a închisorii.

Şi iată, această bunăvoinţă s'a produs, şi într'o bună zi, din senin, a apărut la Dumbrava: *Biblia*.

Era o carte mare, fără scoarţe tari, cu coperta cenuşie...

Cine a adus-o, de unde venea, nu se ştia. Dar epistolia Maicii Domnului nu putea să fi făcut un mai mare efect la căderea ei din cer, ca lespedea aceasta din senin picată în braţele lui Onisifor Crai.

Fiindcă dela el purcedea, de data aceasta, Sf. Scriptură, în redactarea aceea nouă a părintelui Galaction.

Şi a fost printre tigri un adevărat carnaj! S'au repezit asupra ei ca asupra unei hălci!

In cinci minute, Biblia era împărţită din nou în cărţi şi capitole şi distribuită aşa deţinuţilor.

Culcaţi, ei sau cufundat în partea cuvenită. Şi ghiftuiţi de cerul ei, îl treceau vecinului, ca acesta să-l treacă mai departe pe al lui.

Când un pasaj mai mare se ivea, norocosul îl citea cu glas tare, şi ceilalţi lăsau cititul ca să asculte.

Onisifor Crai, ca vechi cunoscător, avea mâna cea mai fericită... După el, cel mai aprig cunoscător al Bibliei era profesorul, care era şi cel mai mare predicator religios din ţară, invitat de toate altarele să tălmăcească un aliniat, să interpreteze un sfânt, o sărbătoare.

Pe interpretări şi predici s'a pornit şi acum. Şi seara, când zăvoarele cădeau peste tigri, sau în după-amiezi care picotau cu molcome lungimi de deşerturi siriene, jungla devenea a doua oară religioasă, şi din vocea uşor tremurată se ridica peste ea un pustnic...

Uneori pustnicul se chema Ioan. Şi Ioan spunea :

„Cuvântul Domnului a vorbit lui Ioan, fiul lui Amitai, astfel !

„Scoală-te, du-te la Ninive, Cetatea cea Mare, şi strigă împotriva ei. Căci răutatea ei s'a suit până la mine...

„Scoală-te, du-te la Ninive, Cetatea cea Mare, şi vesteşte acolo strigarea pe care ţi-o voiu da...“

O altă răutate se suise de curând până la Dumnezeu... In cetatea cea mică, Bucara. Şi cineva dintre ei se sculase să strige împotrivă-i... Oare nu era acesta tot motivul lor de închisoare...?

„Scoală-te şi pogoară-te în casa olarului: acolo te voiu face să auzi cuvintele Mele“, — spunea altădată Dumnezeu lui Ieremia.

„Şi când m'am pogorît în casa olarului iată că el lucra pe roată.“

Vasul pe care-l făcea din lut, n'a izbutit. Atunci Dumnezeu a făcut un alt vas, cum i-a plăcut lui să-l facă.

„Şi cuvântul Domnului mi-a vorbit astfel: Nu pot Eu să fac cu voi ca olarul acesta, casă a lui Israel? zice Domnul. Iată, cum este lutul în mâna olarului, aşa sunteţi voi în mâna mea, casă a lui Israel.“

— Aşa eşti tu în mâna noastră, casă stricată a Ruritaniei, murmurau în cor după Ieremia, legionarii...

Alteori Solomon cobora, cu arşiţele lui de iubire, şi ei se încolăceau pe rugul scândurii sterpe, sub strânsoarea limbilor de foc ale patimii...

„Ce frumoasă eşti tu, iubito, ce frumoasă eşti! Ochii tăi sunt ochi de porumbiţă, subt măhrama ta. Părul tău este ca o turmă de capre poposită pe coama muntelui Galaad.

„Dinţii tăi sunt ca o turmă de oi tunse,

care ies din scăldătoare, toate cu gemeni, şi niciuna din ele nu este stearpă.

„Buzele tale sunt ca un fir de cârmâz, şi gura ta este drăguţă; obrazul tău este ca o jumătate de rodie subt măhrama ta.

„Gâtul tău este ca turnul lui David, zidit ca să fie o casă de arme; o mie de scuturi atârnă de el, toate scuturi de viteji.

„Amândouă ţâţele tale sunt ca doi pui de cerb, ca gemenii unei căprioare care pasc între crini.

„Până se răcoreşte ziua şi până fug umbrele, voiu veni la tine, munte de mir, şi la tine, deal de tămâie.

„Eşti frumoasă de tot, iubito, şi n'ai un cusur..."

— Eşti frumoasă de tot, iubito... munte de mir... deal de tămâie... repeta fiecare cu gândul la iubita lui de acasă... prin aer îmbrăţişând cu nesaţ fantoma ei caldă...

Vai, recitirea acestor lucruri pentru domnul Eulampe!... De mic copil versetele îndrăgostitului împărat îl frecventase... Dar cu ce vâltori de imagini, cu ce caractere de sărutări veneau acum peste el, îl sufocau în aşternut!

Junghiul cărnii îl străpungea de sus în jos... O torţă interioară îl ardea... Domnul Eulampe simţea întâia oară prăpădul ascezei... Se întorcea pe o parte şi alta... Ce niagare l-ar fi putut răcori!...

Se ducea la Zagreb:

— E greu de tot, domnule profesor, cu Solomon ăsta la închisoare... Ce-i de făcut?...

— Drept pe coridor, primul colţ la stânga! râdea în monoclu generalul.

Generalul era un om fericit. Un om ceva, ceva mai bătrân...

Dar profesorul, care el însuşi ştia se ştia, îşi ciupea mai metafizic ca oricând musteaţa şi clama:

— ...Evident... evident... ne încearcă Satana... e şi asta o crucificare...

Tot creştinismul... Chiar Isus, pe lângă cea reală, a suferit-o...

Şi, ca şi când s'ar fi jenat pentru creştinism în genere, se apleca la urechea domnului Eulampe — să nu se supere creştinismul! — şi cu mâna paravan, îi şoptea pe latineşte:

— Ştii că.. membrum virile symbolice Crucis effigies ab antiquitate videtur... Christus moriens in patibulo, emisit spiritum. Vir coitans et hoc modo cruciatus in muliere anhelans emittit semen... Dar asta rămâne'ntre noi...

— Capisco, da din cap domnul Eulampe, care din latină reţinea numai rosa-rosae.

Şi parcă ceva mai răcorit sub giulgiul vocabulei romane, continua pe Solomon:

„Ce frumoase îţi sunt picioarele în încălţămintea ta, fată de Domn! Marginile rotunde ale coapsei tale sunt ca nişte lănţişoare de pus la gât, lucrate de mâinile unui meşter iscusit.

„Buricul tău este un pahar rotund de unde nu lipseşte vinul mirositor; pântecele tău este un snop de grâu încins cu crini.

„Amândouă ţâţele tale sunt ca doi pui de cerb, ca gemenii căprioarei.

„Gâtul tău este ca un turn de fildeş; ochii tăi sunt ca iazurile Hesbonului de lângă poarta Bat-Rabim; nasul tău este ca turnul Libanului, care priveşte spre Damasc.

„Capul tău este cum e Carmelul, şi părul tău este ca purpura împărătească; până şi un împărat ar fi înlănţuit în pletele tale!...

„Ce frumoasă şi ce plăcută eşti tu, iubito, în mijlocul desfătărilor...

„Statura ta este ca finicul şi ţâţele tale sunt ca nişte struguri.

„Imi zic: Mă voiu sui în finic, şi-i voiu apuca crăcile! — Atunci ţâţele tale vor fi ca strugurii din vie, mirosul suflării tale ca al merelor.

„Şi gura ta ca cel mai bun vin, care curge lin pentru iubitul meu, şi alunecă pe buzele celor adormiţi."

— Ce modern amant, cugeta domnul Eulampe, e Solomon acesta!... Părul ca o turmă de capre, poposită pe o coamă de munte, nu e cea mai modernă coafiură? se exalta el cu gândul la vampele blonde întâlnite în viaţă!... Pântecele ca un snop de grâu, era pântecul sportiv al celor mai frumoase artiste pe care le iubise... Ochii mici ca de porumbiţă... — admirabilă ilustraţie a teoriei sale, care pretindea că ochii mari şi gura mică sunt două prejudecăţi din bătrâni, o femeie frumoasă neavând voie să aibe decât ochi micuţi de neghină, şi gura roşie şi mare ca un desfrâu...

In privinţa nasului, domnul Eulampe nu prea cădea de acord cu Regele Regilor, o veche experienţă demonstrându-i că nasul lung e cel mult bun pentru a face un vers în Cyrano, pe când nasul mic: o fantezie a sexului, o poezie de escitare şi humor.

In orice caz nu putea fi vorba de nasuri lungi ca turnul Libanului, chiar dacă ele ar fi fost să privească spre Damasc... Domnul

Eulampe se gândea la iubita lui Solomon, dar mai ales la el, bietul om, şi nu pricepea ce putea face el cu un astfel de nas...

Mici contradicţii apoi: glesnele ca nişte lănţişoare de pus de gât, dar în acelaş timp gâtul ca turnul lui David (prea multe turnuri, Solomon se pregătea pesemne de războiu când iubea!) Şi amândouă sprijinite numai pe două sărmane lănţişoare!

Domnul Eulampe prefera sânii ca o simplă platoşă. Această platoşă, mai reducând şi nasul la proporţiile cârne, putea zăngăni bine pentru cel mai dulce războiu, până'n glesne. Cu condiţia genunchilor, marea autoritate a trupului, despre care regreta că Solomon nu spune un cuvânt...

Dar acestea lăsate la o parte, sau lichidate spre completa satisfacţie a amantelor moderne, — ce halucinaţie de forme, ce dilatare a pupilei, ce gigantism de viziune la amorezatul rege! Părinte al gongorismului, maestru eufuistic, din ce asceze greu menţinute îşi înfrupta el căldurile? Ce stupefiante de imaginaţie îi căscau orbitele?

Nu era în *Cântarea Cântărilor* toată metafizica dragostei? Tot acest transcendental pe care îl urcă biata carne omenească, pe firul neputincios al unei membrane? Micimea senzaţiei nu e o reminiscenţă de nesfârşit, nesfârşitul acesta prin care însuşi trupul a ieşit? Şi nu e în freamătul de falenă arsă în propria ei flacăre, al epidermei, în sbaterea aceasta a unei aripioare, o dorinţă de reintegrare în zadarnicul infinit?

De unde cosmicismul acesta al imaginii, exasperarea în forme continentale, la care

ajunge şi Regele înţelept ca şi ascetul cu sexul oprit pe gardul paradisului pierdut... fiindcă lovit în mugur, de grindina păcatului.

„Pune-mă ca o pecete pe inima ta, ca o pecete pe braţul tău; căci dragostea este tare ca moartea şi gelozia este neînduplecată ca locuinţa morţilor; jarul ei este jar de foc, o flacără a Domnului..."

— In trei rânduri, de două ori cuvântul moarte... Fie el Sfântul Ioan al Crucii, sau regele Solomon sau domnul Eulampe, la toţi iubirea e o exasperare a morţii, o asceză răscumpărată în imaginaţie, o frecventare a abisului.

Domnul Eulampe îşi rechema în vis toate amantele, le atingea în forme dilatate, le prelingea pe culmi de prăpăstii, şi vaste, colosale, ireale, le iubea...

Din această excursie de plăcere pe marginea neantului, el se muşca cu toţi spinii, se sfâşia de toate stâncile şi topit de doruri nelimitate, făcea dintr'un trup un cer... Acolo nu mai întâlnea chipurile avute... acolo se muta cu biata lui carne sdrobită... Şi domnul Eulampe — omul — murea încet... se absorbea în sfântul Eulampe...

Rodul cărnii îl durea. Muşcat de sex, trezit de durere pe pământ, crucificat din nou pe scânduri, el căuta chipul iubitelor pe toate feţele din preajmă... O faţă mai tânără amintea surâsul uneia... un păr blond, auriul alteia... Aşa le ghicea tot mai reale şi tot mai depărtate... In neputinţa de a le vedea aevea, le încarna în glorii de trup necunoscute... Şi ştiindu-le astfel, le invidia... O gelozie pe toţi bărbaţii rămaşi afară îl cu-

prindea... Şi aproape era fericit când noi echipe de arestaţi soseau...

Atunci Sfântul celălalt, amicul lui, apărea să-l bată pe umeri:

— „Da... fiindcă amantul spumegă de mânie la singurul cuvânt de înstrăinare, şi Casa lui e Gelozia. E un melc fără patrie care se ghiftuieşte fără oaspeţi, din propria sa spirală de'ntunerec. Are ochi la extremitatea coarnelor şi numai puţin să le atingi, se retrage în sine ca să se devoreze. In acelaş timp el este pretutindenesc, în timp ca şi în spaţiu, ca Dumnezeul cel adevărat, al cărui cumplită desfigurare e."

— Şi mult am să mai agonizez aşa? făcea el ochii mari de ardoare.

— „Până ce vei învăţa ce înseamnă Carnea şi cât de mult costă să arunci pâinea aceasta în drum. Până ce vei şti să ei apărarea acestei mizerabile cărni, pe care niciun misticism nu o poate suprima, pe care nu o poţi tulbura fără ca spiritul însuşi să fie sdruncinat, şi pe care nicio fărâmiţare a mormântului nu o va împiedeca să renască la sfârşitul sfârşiturilor..."

Idolatru al epidermei, amant absolut, Domnul Eulampe înţelegea că ceea ce a lipsit până acum iubirilor sale a fost creştinismul... Numai creştinii iubesc cu adevărat. Numai sărmanii aceştia care-şi păstrează Carnea în scrinul ferecat al abstinenţei... care se retrag în ei devoraţi de toate poftele şi geloziile, care fug cu căsuţa în spinare până'n marginile cerului, doar de or ajunge odată să se ghiftuiască din propria lor întrupare, trebue să ştie cu adevărat ce dumnezeiască încar-

nare e femeia, ce lumină se revarsă din bezna milenară a coapselor sale.

Păgân, el s'a tăvălit în această beznă... bogat, el a aruncat fărâmiturile cărnii la toate răspântiile... Şi n'a înţeles că fărâmiturile acestea se vor răzbuna... reînviind odată şi reîntregindu-se în trup divin, fără el...

Chema aceste fărâmituri cu mâna... le strângea dela răspântii... le culegea în aluatul unui sân... Il pipăia şi frământa în vis... Şi visul nu se mai întruchipa...

Nicio Margaretă... nicio Elsă... nicio Francette...

Exasperat, simţea pustiul morţii, şi peste el se întindea până la ele phallofor...

Se înfunda ca într'o răzbunare, în Ezechiel, fiul lui Buzi, de lângă râul Chebarului.

„Şi astfel ai fost împodobită cu scule scumpe, ţi-am pus brăţări la mână şi o salbă de gât; verigă în nas, cercei în urechi şi o cunună minunată pe cap.

„Şi astfel ai fost împodobită cu aur şi cu argint, şi ai fost îmbrăcată cu in subţire, cu mătasă şi cusături cu fir. Ai mâncat floarea făinii, miere şi untdelemn. Erai de o frumuseţe deplină, ba ajunseseşi chiar împărătească.

„Ţi s'a dus vestea printre neamuri, pentru frumuseţea ta; căci erai desăvârşită de tot, în strălucirea cu care te împodobisem, zice Domnul Dumnezeu.

„Dar te-ai încrezut în frumuseţea ta şi ai curvit la adăpostul numelui tău celui mare; ţi-ai revărsat curviile înaintea tuturor trecătorilor şi te-ai dat lor.

„Ai luat şi din hainele tale, ţi-ai făcut înăl-

ţimi pe care le-ai împodobit cu toate culorile şi ai curvit pe ele... Aşa cum nu s'a mai pomenit şi nu se va pomeni.

„Ţi-ai luat până şi minunatele tale podoabe de aur şi de argint pe care ţi le dădusem şi ţi-ai făcut nişte chipuri de bărbaţi, cu care ai curvit...

„Ţi-ai luat şi hainele cusute la gherghef, le-ai îmbrăcat pe ele şi ai adus acestor chipuri untdelemnul Meu şi tămâia Mea.

„Pâinea pe care ţi-o dădusem, floarea făinii, untdelemnul şi mierea cu care te hrăneam, le-ai adus înaintea lor, ca nişte tămâie cu miros plăcut. Iată ce s'a'ntâmplat, zice Domnul Dumnezeu!

„Şi în mijlocul tuturor uriciunilor şi curviilor tale, nu ţi-ai adus aminte de vremea tinereţii tale, când erai goală, goală de tot şi te sbăteai în sângele tău!...

„La toate colţurile uliţelor ţi-ai făcut înălţimi, ţi-ai necinstit frumuseţea, ţi-a desfăcut picioarele înaintea tuturor trecătorilor, ai făcut tot mai multe curvii.

„Ai curvit cu Egiptenii, vecinii tăi, cu trupul plin de vlagă, şi ţi-ai înmulţit curviile ca să Mă mânii...

„Şi când ţi-ai desgolit necurăţia şi descoperit goliciunea, inima mea s'a înstreinat de tine cum se înstreinase şi de soru-ta...

„Dar tu ţi-ai înmulţit prea-curviile tot mai mult, gândindu-te la zilele tinereţii când curveai în ţara Egiptului...

„Că te-ai aprins de nişte necuraţi Văviloneni, cu sămânţă ca a măgarilor şi vână de armăsar...

„Astfel ţi-ai înnoit iarăşi nelegiuirile tine-

reţii tale, când Egiptenii îţi strângeau ţâţele, din pricina sânului tău feciorese...“

Domnule Eulampe îşi lasă cartea pe genunchi şi adoarme. Se visează Vavilonean.

La Dumbrava, aşadar, a fost o săptămână a cărţii. Cele şapte zile cât toţi au devorat Biblia... Dar în afară de Domnul Eulampe, care mai era şi fericit să găsească atât de categoric în Scriptură izvoarele savuroase ale scrisului său literar, — cum şi a celei mai mari cărţi a vremei, Fortul 13 — Vladimir de Blondor a fost acela pentru care cartea sfântă a fost o adevărată revelaţie. Revelaţie nu numai pentru puterea ei de stil şi cugetare. Dar şi mai ales pentru diversele reminiscenţe bucovinene pe care distinsul tom le trezea simpaticului descendent blondorean

Vladimir, prinţ adevărat de Bucov şi cavaler de Blondor, avusese în prima sa tinereţe o dragoste sadagureană. Curând întors dela Tereziana din Viena, unde printre alţii avusese coleg pe prinţul de Stahrenberg, Vladimir, frumos ca Wronski şi viu ca un călăraş cu schimbul, avusese un amor. Frumoasă, cu părul roşcovan şi carnea aprinsă de tot sângele dinăuntru, era această fată şi Estera dela părinţi se chema.

Nu vom da aci amănuntele acestei dragoste, rămasă şi uitată prin urmare în analele bucovinene, alături numai de evenimentele locale ca: răpirea Bucovinei (de fapt tot o răpire a fost) sau ortografia lui Aron Pumnul...

Dar care n'a fost mirarea lui Vladimir de

Blondor să vadă că iubita sa a rămas şi în domenii mai înalte ale cugetării umane, şi că Biblia chiar o pomeneşte pe Esthera.

Cu deosebită surprindere a putut dânsul constata că toate amănuntele dragostei sale sunt acolo înregistrate cu lux de amănunte şi cu alarmante într'adevăr similitudini...

Ce cronicar, ce Neculce cu limbă de miere urmărise punct cu punct toată aventura lui, că o aşeza acolo definitiv, cu faţa la istorie ?

Culcat pe burtă, ca să „nu-şi tocească părţile scumpe ale trupului" — Vladimir de Blondor făcând, ştiţi, parte din şcoala filosofică a generalului — citea şi nu-i venea să creadă, din când în când mulţumindu-se să-şi dea cu mâna dreaptă o palmă pe primul loc frontal întâlnit în cale, sau fiindcă acesta era totuşi la oarecare înălţime, o palmă în scândura patului, aceasta având avantajul că mai scotea la inventar tot praful şi toţi păduchii neidentificaţi încă.

Da, un Ahasveroş fusese dânsul în calitate de prinţ de Bucov, un satrap al provinciei acesteia vecine cu Persia. Şi dacă nu avusese, ca semenul său, peste o sută şi douăzeci şi şapte de ţinuturi, avea în seamă popoare de vite şi de fagi. Fagii aceştia — căci Nistor şi Anhacuch nu apăruse încă — îi furnizau sceptrul, şi durerile lor cântecul dela curte. Prădaţi acum de cei doi bandiţi de mai sus, cel dintâi jidan, al doilea ţigan, istoria lor e scrisă în furturi şi jaf, iar fabula lor rămâne „coadă de topor" pusă în vers odată de un poet muntean, azi pusă numai în aplicare de Iankălă Nistor, zis şi Blonda oxigenată sau Gangsteriţa lui Anhacuch, sau Târfa cu cioc

a Bucovinei, ea fiind de fapt adevărata căpitană a bandei acesteia de prădători şi trădători de pământ strămoşesc.

Zic, până la apariţia acestor carii de apocalipsă bucovineană, fagii pământului acestuia de morminte şi clopotniţe erau neatinşi şi prosperau sub sceptrul familiei princiare de Blondor, singurul defect de producţie fiind numai prezenţa printre ei a prea multor Estere... De una din ele tânărul nostru s'a îndrăgostit; şi a fost începutul nenorocirilor dintr'acolo...

...„că la un banchet, a şaptea zi, când inima împăratului era veselă de vin, a poruncit lui Mehuman, Bizta, Harbona, Bigta, Abagta, Zetar şi Carcas, cei şapte fameni, să aducă în faţa lui pe împărăteasa Vasti, pentru ca să arate frumuseţea ei popoarelor... dar împărăteasa Vasti n'a vroit. Şi împăratul foarte s'a supărat şi aprins de mânie şi au alungat-o pre ea.

Şi a fost poruncă să se caute pentru împărat nişte fete, fecioare şi frumoase, şi să şeadă în casa femeilor, în capitala Susa, sub privegherea lui Hegai, famenul.

Şi fata care-i va plăcea împăratului să fie împărăteasă în locul Vastiei.

Şi era în capitala Susa un Iudeu, numit Mardoheu, fiul lui Iair, fiul lui Şimei, fiul lui Chis, bărbat din Beniamin.

El creştea pe Hadassa, adică Esthera, fata unchiului său, frumoasă la statură şi la vedere plăcută.

Şi fata a plăcut şi a căpătat trecere. Şi în fiecare zi, Mardoheu se ducea şi venea înaintea curţii, la casa femeilor, ca să vadă cum

îi merge Estherei, şi ce se face cu ea.
Fiecare fată se ducea cu rândul la împăratul Ahasveroş, după ce timp de douăsprezece luni împlinea ce era poruncit femeilor. In timpul acesta aveau grijă să se gătească, ungându-se şase luni cu untdelemn de mirt, şi şase luni cu miresme de mirozne femeieşti.
Impăratul a iubit pe Esthera mai mult decât pe toate celelalte, şi i-a pus cunună de împărătească pe cap şi Mardoheu a avut cunoştinţă de aceasta.
După aceste lucruri, împăratul Ahasveroş a ridicat la putere pe Haman, fiul lui Hamedata, Agaghitul. L-a ridicat în cinste şi a pus scaunul lui mai presus de scaunul tuturor căpeteniilor care erau lângă el.
Şi Haman a văzut că Mardoheu nu-şi pleca genunchiul şi nu se închina înainte.
Şi iată că în luna întâi, adică luna Nişan, în al doisprezecelea an al împăratului, Ahaşveroş au aruncat Pur, adică sorţul, înaintea lui Haman, pentru fiecare zi şi fiecare lună. până în luna a douăsprezecea, adică luna lui Adar.
Atunci Haman a zis împăratului Ahaşveroş: „In toate ţinuturile împărăţiei tale este răsipit un popor osebit între popoare, care are legi osebite şi nu ţine legile împăratului. Nu este în folosul împăratului să-l lase liniştit. Dacă împăratul află cu cale, să scrie o poruncă pentru ca ei să fie nimiciţi, şi eu voiu cântări zece mii de talanţi de argint în mâinile slujbaşilor ca să-i ducă în visteria împăratului.“
Impăratul şi-a scos inelul din deget şi l-a dat lui Haman, Agaghitul, vrăjmaşul Iudeilor.

Porunca a fost vestită. Şi pe când împăratul şi Haman şedeau şi beau, cetatea Susa era îngrozită.

Mardoheu aflând, şi-a sfâşiat hainele, s'a îmbrăcat cu un sac şi s'a presărat cu cenuşă. Apoi s'a dus în mijlocul cetăţii, scoţând cu putere strigăte amare. Şi a spus Estherei tot şi de unde vine.

A treia zi, Esthera s'a îmbrăcat cu hainele împărăteşti şi a venit în curtea dinăuntrul casei împăratului. Când a văzut-o împăratul în picioare în curte, ea a căpătat trecere înaintea lui. Şi întinzându-i toiagul împărătesc, Esthera s'a apropiat şi a atins vârful toiagului.

Impăratul i-a zis: „Ce ai tu, Esthero împărăteaso, şi ce ceri? Chiar dacă ai cere jumătate din împărăţie, îţi voiu da."

Esthera a răspuns: „Dacă împăratul găseşte cu cale, să vină împăratul azi cu Haman la ospăţul pe care i l-am pregătit."

Şi s'a dus cu Haman şi când beau vin, Esthera a cerut împăratului să mai vină şi mâne cu Haman la ospăţul ce i-l va pregăti. Şi Haman a ieşit cu inima mulţumită dela ospăţ, că fusese singurul poftit; şi a dat poruncă să se pregătească o spânzurătoare înaltă de cincizeci de coţi, că mâne dimineaţă va cere împăratului ca Mardoheu să fie spânzurat.

Dar a doua zi împăratul a chemat pe Haman şi i-a poruncit să ia haina şi calul împăratului, să îmbrace pe Mardoheu şi să-l plimbe călare, că aşa face împăratul omului pe care vrea să-l cinstească.

Şi Haman a luat haina şi calul şi aşa a

făcut. Mardoheu s'a întors apoi la casa împăratului, iar Haman acasă mâhnit și cu capul acoperit.

Haman a istorisit nevestei sale Zereș și nevasta Zereș i-au zis: „Dacă Mardoheu este de neamul evreilor, nu vei putea face nimic împotriva lui ci vei cădea înaintea lui."

Impăratul și Haman s'au dus la ospăț la împărăteasa Esthera.

Și Esthera i-a spus împăratului toată nimicirea ce vrea să o facă Haman în neamul său și dacă a căpătat trecerea înaintea lui și dacă găsește cu cale împăratul, să spânzure o lecuță pe Haman.

Și împăratul numaidecât l-a chemat pe Harbona, unul din fameni. Acesta a spus: „Iată, spânzurătoarea pregătită de Haman pentru Mardoheu, care a vorbit spre binele împăratului, este ridicată în casa lui Haman la o înălțime de circa cincizeci de coți." Impăratul au zis: „Bună înălțime, bună treabă; și bine s'a gândit Haman. Deci dară spânzurați-mi pe chiar Haman de ea!"

Și au spânzurat pe Haman de spânzurătoarea pe care o pregătise el pentru Mardoheu. Și împăratul a mâncat și beut bine, și mânia împăratului s'a potolit.

Și inelul lui a trecut asupra lui Mardoheu, iar casa lui Haman asupra Estherei.

Apoi Esthera s'a aruncat la picioarele împăratului, a plâns și l-a rugat iară, dacă are trecere înaintea lui și numai dacă găsește cu cale și e așa de drăguț, împăratul să oprească urmările răutății lui Haman, Agaghitul, și izbânda planurilor lui împotriva Iudeilor, și să dea poruncă să spânzure pe lemn pe

cei zece fii ai lui Haman, că la ce bun să mai trăiască săracii, dnpă ce le-a fost murit părintele...

Şi împăratul a spus că mă rog mata de ce nu, şi spânzuraţi au fost de lemn cei zece fii ai lui Haman, ca să nu mai sufere bieţii băieţi...

Şi cum mai era şi altă lume care suferea, şi tare o durea pe Esthera, ea s'a dus iară la împăratul în curte şi a stat în picioare, iară el i-a întins toiagul împărătesc de aur, că face ce cere şi chiar o jumătate de împărăţie de vrea îi dă, mă rog mata de ce nu?

Şi Esthera a cerut mult mai puţin... Ca Iudeii să prăpădească cinci sute de oameni în capitala Susa. Şi împăratul a spus că iar de ce nu.

Şi au mai junghiat pe Praşandata, Dalfon, Aspata, Porata, Adalia, Aridata, Parmaşta, Arizai, Aridai şi Vaiezata, şi aceasta pe deasupra.

Şi împăratul a zis împărătesei Esthera: „Iudeii au ucis în capitala Susa cinci sute de oameni şi căpeteniile lor, şi pe cei zece fii ai lui Haman, fiul lui Hamedata, vrăjmaşul Iudeilor. Au, ce vor fi făcut însă în celelalte ţinuturi ale împărăţiei? Au numai are vreo idee, că o ştie fată cu fantesie... Au nu mai are vreun dor, vreo cerere? Ea îţi va fi împlinită. Plângi numai şi vei căpăta."

Şi împărăteasa Esthera au plâns şi au zis împăratului că dacă are trecere înaintea lui şi dacă găseşte cu cale şi numai dacă nu-l deranjează, să mai ucidă fo cincizeci de mii de oameni în celelalte ţinuturi, cam câte trei

sute de fieştecare, precum ca să nu fie cu supărare.

Şi împăratul a spus iar că mă rog mata de ce nu şi că e şi el pentru o împărţire egală. Şi egală a şi fost.

Şi s'au numit zilele acestea Purim, dela Pur, adică aruncarea sorţilor.

Şi Iudeii au luat pentru ei, pentru sămânţa lor, pentru toţi cei ce se vor lipi de ei, hotărîrea şi îndatorirea neschimbăcioasă ca să prăznuiască în fiecare an măcelul altora; şi să trimeată dela ospeţe daruri de mâncare unii altora şi să împartă daruri celor lipsiţi. Că numai din milă a pornit măcelul, şi cu milă se cade să fim faţă de aproapele...

Zilele acestea mari aveau să fie pomenite şi prăznuite din neam în neam, în fiecare familie, în fiecare ţinut, în fiecare cetate. Şi zilele acestea de Purim nu aveau a fire desfiinţate niciodată din mijlocul Iudeilor, nici să se şteargă aducerea aminte de ele printre urmaşii lor şi să fie ziua a patrusprezecea a lunii Adar, adică aceasta, zi de bucurie şi de sărbătoare, în care să-şi trimeată daruri unii altora şi să împartă daruri de mâncare şi haine celor lipsiţi, din umanitate...

Şi împărăteasa Esthera, fata lui Abihail, şi Iudeul Mardoheu nepotul lui Abihail, fiul lui Iair, fiul lui Şimei, fiul lui Chis, bărbat din Beniamin, au scris stăruitor a doua oară pentru ca să se întărească scrisoarea cu privire la Purim.

Şi ca oamenii miloşi, au trimes scrisori tuturor Iudeilor din cele o sută şi douăzeci şi şi şapte de ţinuturi ale împăratului Ahaşveroş.

Şi cuprindeau aceste scrisori, compuse,

zice-se, foarte frumos şi cu multă ortografie, cuvinte de pace şi iubire şi sărutări la toată lumea...“

— Ha, uite, domnule, uite Liga Naţiunilor! se bate Blondor o ultimă oară în cap. Acum înţeleg şi eu cum a luat naştere Liga Naţiunilor...

— Forul de umanitate, nu ştiai? Din măcelul altora, din măcelul creştinilor, adaogă domnul Eulampe, care urmărise, culcat paralel, lectura lui Blondor.

— Aşa dar, omori cincizeci de mii, şi trimeţi daruri de mâncare şi haine la săraci!... Pui lumea pe foc, şi trimeţi scrisori de pace şi umanitate! Şi asta numai fiindcă eşti bărbat din Beniamin... adică veniaminul familiei...

Bucuria lui Vladimir de Blondor nu se putea însă mărgini la câteva palme pe frunte şi jocuri de cuvinte. El ia cartea în mână — adică fragmentul din carte — şi se plimbă cu el prin odaie. Il ţine în ochi şi-l citeşte tare ca pentru un examen.

Curând ştie povestea Estherei pe dinafară, o recită fiecăruia.

Similitudinile cu viaţa sa bucovineană nu pot să nu izbească. Povestea devine curând actul cel mai mare al săptămânii cărţii, Esthera, favorita, vivandiera garnizoanei...

Numele ei e pe buzele tuturor.

Cu exaltările de fantezie ale închisoarei, cu patima de a depăşi în transcendental realitatea, se ajunge curând la o Estheromanie. Care ar fi, tradus în jargonul tigrilor, mitul juponului sau al muntelui Venus.

Blondor, recentul convertit la Biblie, a

cărui barbă, sub puterea impresiei, crește cu un deget într'o singură zi, se numește singur preotul noului mit; el îl tălmăcește și propagă, inițiază, produce neofiți.

Vrea să-l plimbe pe afară. Impreună cu Onisifor Crai, vechiul exeget, se gândește să ia contact cu Comandatura Corpului 2 de Armată, sediul Bucara. Scriu o cerere generalului Ion Mihail, că au să-i facă declarații importante cu privire la evenimentul cel mai grav al anului.

Tot ce putuse descoperi până acum Poliția și Siguranța Statului, era că regretatul om politic dispăruse prin electrocuție. Se credea că cei doi vor face destăinuiri, vreo delațiune.

Se dă ordin să fie aduși imediat. O dubă somptuoasă, cu șoferul militar și un plutonier (mi se pare tot militar!) trage la scara pușcăriei.

Gravi, încărcați cu barbă și mister, grei de destin, curgând de destin ca două stalactite, cei doi urcă

— Vedeți, bre, la întoarșere, adușeți și fo sticlă cu țuică... îi bate pe umăr Nicolae Fătu.

— Țuică... țuică, parc'am mai auzit eu... se'ntreabă Blondor ca'n vis.

— Băutură!... Se dă ca aperitiv, explică celălalt, — om care nu uită niciodată.

— Așa-i, spune Crai, parcă țuică se cheamă...

— Și tot ca țuică se și bea, bădie.

Intre timp, la Comandatură e zarvă mare. Intâia oară când doi dintre deținuții dela Dumbrava sunt îngăduiți să ia aer. Asta, mi se pare, vroiau și ei...

Conduși pe un coridor nesfârșit, în cabinetul generalului. Un om voinic, cu capul

blond, patrat, totul e patrat în el. Părul putea să facă excepţie, dar e tuns scurt, parcă de teamă de a nu face...

Blondor, om de societate, se repede cordial:

— Parcă am mai avut plăcerea... Ne-am cunoscut în casa regretatului... Ştiţi, la o partidă de bridge, — 123 de puncte... As... trei pici... Domnule general, aţi avut atunci o baftă!... Imi daţi voie, Onisifor Crai, prieten de copilărie, coleg de bancă la Dumbrava...

— Incântat, zâmbeşte Crai... Mult de lucru? Teribil... Ca noi la Dumbrava! Nu mai prididim... Hârtii şi iar hârtii...

— Biurocraţie, explică Blondor...

— Exces de centralizare... Tocmai vroiam să scriu un articol... când am fost arestat...

Generalul fusese crunt lovit de Crai la Zodiacul... (Neplăceri de familie...)

Ii face un cap pe opioman... După ce nările revin la loc:

— Aveaţi de făcut declaraţii...

— In sfârşit! radiază dela colţul biuroului colonel Fonfoniu, titularul ghilotinei, inventatorul prafului de scărpinat şi nisipului de pus în scuipătoare la Dumbrava, bărbat dulce la chip, chiar frumos, de maniere mieroase, dar detestat de legionari ca un mic Fouché al întregii afaceri, svonul fiind că trăia cu soţia unui ministru influent şi, în numele juponului, tăia şi spânzura la Consiliul de război.

— Domnule General, ia atitudine Crai, — care se găsea într'una din zilele lui bune — oricât m'aş mărturisi de încântat că ne-am reluat cunoştinţa, regret să vă spun că nu

voiu scoate un cuvânt până ce nu evacuaţi sala de individul acesta...

— Mă asociez la opinia curţii, accentuiază Blondor.

Colonelul, cu o reverenţă de ultra-politeţe, pleacă.

Crai îşi drege vocea. Dânsul are o ură neîmpăcată contra dispărutului!

— E regretabil, domnule general, că vă văd mereu în ultima vreme în compania unor indivizi de teapa acestuia... Am scris şi repet: maniere, maniere, maniere! a strigat Carol al XII-lea la Pultava, maniere trebue să vedem şi noi în armata noastră...

— Ascultă, vorbiţi sau nu vorbiţi, că vă leg cot la cot şi vă trimit pe jos la Dumbrava. Să vină comisar Amărăscu, sună generalul...

— Mă rog, de aceea am venit şi noi, ca să mai vorbim, să vedem ce mai e pe la... Stai, dragă Crai, stai... — adaogă Blondor...

Cei doi îşi iau pantalonii între două degete, ca pe o bucăţică de zahăr, şi-i trag cât pot de sus şi se aşează...

— Staţi, le ordonă supărat generalul.

Instantaneu, cei doi se ridică.

— Am stat... bune scaune... e tocmai ceea ce spuneam pe drum lui Blondor, că ceea ce ne lipseşte nouă la Dumbrava sunt scaunele, domnule, nişte scaune frumoase, largi, de piele...

— Roşii!...

— Declaraţi ori nu? Inhaţă-i Amărăscule!...

O namilă civilă, agent de poliţie ataşat pe lângă Comandatură, face doi paşi...

— Să vedeţi cum a fost, ridică Blondor

steag alb cu mâna... Şedeam la Dumbrava, cum stăm noi de obicei...

— Pe scânduri... înjură în gând Onisifor.

— ...şi ne-am spus... De ce n'am face noi adică, domnule, o vizită generalului?

— Vremea-i frumoasă... dubă avem...

— Scurt şi precis: ştiţi ori nu ştiţi ceva cu privire la atentat.

— Păi aia, tocmai, ştim perfect...

— Cauza, sorgintea! Hai repede!... Lasă-ne, Amărăscule!

— Domnule General, să vă spunem drept, noi credem că... cauza, sorgintea, domnule general, e în... Biblie.

— Să vină Amărăscu! Amărăscule, i-ai şi du-i... sunt nişte impostori... farsori...

— Plastografi... murmură Crai, plecându-şi chelia ca apa Bistriţei între cheile Bicazului.

Agentul îi ia în primire, îi predă plutonierului; duba.

Prin ochii celor doi roteşte un paradis pierdut din nou...

Străzi imunde, străzi murdare, străzi banale, în ochii lor se pavează elizeic, se luminează ireal... Parcă radiază dintr'un joc fantastic de bulă, bila care pe ele aleargă cu norocul lor, fiind duba...

Se clatină şi se loveşte de lume... Pe străzi, închipuiţi-vă, sunt oameni... Copii mai vin dela şcoală... Uite unul cu un pachet în mână... Se mai fac târgueli... Doi tineri, fată şi băiat, îşi strâng mâna la un colţ... Pe stradă, da, sunt femei...

— Ţuica! sare speriat Blondor...

— Care ţuică... Ce ţuică... Ce e aia ţuică... pufăe Crai un fum de trabuc spre o femeie

care a traversat, gata să fie atinsă de dubă... Râde, cu fusta ridicată de noroi, cu sânii mari anticipând-o spre trotoar...

— Știi ce? Dacă ne-am duce noi undeva?... Măi, e grozav... două luni...

— Bine, da cum să facem?... Plotonierul...

— Băiat bun... Ii dăm ceva... La urma urmei îl luăm și pe el...

— Oare!...

S'a înnoptat. Trec prin ultima mahala a orașului... Luminile vorbesc... Le joacă în cap ca niște ochi de femeie...

Plutonierul e repede convins... I se va da ceva și șoferului...

— Dacă ne-am opri la crâșma asta!...

— Așa-i... luăm și țuica lui Fătu... Știi, bună ca aperitiv...

Cei patru s'au instalat la o masă cu leșie prin crăpături... Blondor o scoate cu unghia și arată patronului...

— Păcat, păcat de local... Vroiam să mai venim...

Țuicile fierte merg pe gât. Trupul se încălzește. Peste drum, o casă cu felinar...

— Haide, dom'le, duceți-vă, oameni suntem...

— Da nimic la familie! face sema cavalerul...

— Parol! răspunde plotonierul.

In timp ce rămașii mai iau o cinzeacă, plecații au dispărut.

In curte femei... alte femei pe prispă... pe ferestre alte femei... In poze vulgare, răstrunchiate... Desfăcute... O lume de sâni, păr și pulpe îi invadează... Și un miros universal de piatră vânătă... Ce vie și-a stropit Dumnezeu de filoxeră?...

Ii îmbracă micuţ imaginile copilăriei... O virginitate nouă le'nfloreşte...

Rodul cărnii, mugur care dă...

Cu trup smerit şi tremurat, aşteaptă întâia oară femeia... Ca în vremuri când sâmbătă seara rătăceau pe uliţi, se tulburau de o lumină 'n poartă, se lăsau ameţiţi de ţipete răguşite, chihăeli, înjurături, ah! înjurăturile de femeie!...

Una mai porumbacă le iese în cale... Din bluză îi iese jumătate de sân... Din cap o jumătate de coafură... Nu se mai poate rezista...

Blondor a rămas în poartă.

Cineva i-a şi pus mâna subsuoară...

. . . .

Il petrece înapoi până'n stradă...

— Când mai vii, maică?... Vino odată după prânz... Nu-s aşa de obosită... Ii tragem un chef... Uite-o trăsură... N'o luaţi? E cu'n cal... Ocazie! 15 lei!... Birjar!

— Nu, nu, avem maşina noastră...

— Particulară... Uite-o!

Duba porneşte. E mai uşoară ca până acum.

X

Inceputâ cu Biblia şi terminată la o casă de felinar, săptămâna cărţii totuşi nu se putea încheia aşa uşor.

După propagarea Sfintei Scripturi în armată şi incursia în domeniul apocrif al credinţei, Amorul, Vladimir de Blondor se găsea încă nerăcorit.

Ii mai trebuia o mai violentă descărcare nervoasă.

Lucru pentru care Domnul Eulampe Sibică s'a gândit să dea o Serată a Nebuniei, una din acele nebunii ce înveselise în atâtea seri de-a-rândul puşcăria.

Domnul Eulampe a anunţat deci că în seara zilei de duminecă, 24 Februarie curent, zi în care cu milenii înainte Dumnezeu se odihnea de Facerea Lumii, şi deci şi a lui Eulampe, Vladimir de Blondor să înnebunească din nou la ora opt şi jumătate precis.

Subiectul Nebuniei era: *Hiena* sau *Cum am devenit veniamin.* In care conferenţiarul avea să facă pe hiena şi să muşte, din spirit de umanitate, pe toată lumea. Nu se preciza de unde, aceasta lăsându-se la latitudinea conferenţiarului.

S'au lansat invitaţiile; la data şi ora fixată o afluenţă enormă de lume spărgea — la figurat — zidurile cazematei Intelectualilor.

La ora anunţată, din senin, pe când toată lumea era culcată pe scânduri, unii citind, alţii dând în cărţi, alţii făcându-şi pedicura, Vladimir a înnebunit subit.

De unde până atunci el şezuse culcat într'o rână, recitind cuminte pagini din Biblie, deodată-l vedem că aruncă foile, scoate un ţipăt de deşert, priveşte asistenţa cu ochi haini, se tulbură, miroase a hienă, începe să răscolească cu râtul prin diferite părţi dorsale, şi, ca'ntr'o cuşcă, începe să se învârtească încoace şi 'ncolo. Nu mai vorbim că între timp trăsăturile i se lungesc, ochii îi curg, şi până şi sexul i se schimbă, fiind lu-

cru stabilit în zoologie că hienele, ca şi castorii, îşi schimbă totdeauna sexul.

Se duce mai întâi la generalul, care tocmai făcea de pe tron o lecţie de istorie lui Niţă. Cei doi se ating din barbă, mirosindu-se cordial ca doi vechi biberi. Apoi, parcă împuternicită prin acest contact, hiena în chestiune începe să dea iama prin diferitele porţiuni de membre, sau membre integrale ale asistenţei.

— Mrrrrr! Mrrrr! face hiena, cu un sunet inimitabil în scris — hienele de altfel nu scriu — dar care îi recomandă deajuns caninii.

Şi cât ai bate din palme, unuia îi dispare o halcă din coapsă, altuia un şold, un petec de umăr sau chiar obraz! Vai de aceia care erau surprinşi tocmai în timpul când îşi făceau toaleta, — se spălau pe picioare, îşi tăiau unghiile sau se camforau. Hiena se ducea direct la partea cea mai expusă, fără nicio consideraţie de morală sau pudoare.

Ciclonul a durat timp de un ceas.

La sfârşitul conferinţei erau mai puţin în sală: şapte coaste, o fesă şi jumătate, doi umeri, câteva buci, trei metatarse, două tibii, un antebraţ, trei sâni şi o... nară!

Pentru gravitatea lucrurilor, nu se poate da numele victimelor. Dar dacă aţi fi vizitat vreodată Dumbrava de atunci—o, les beaux membres d'antan! — uitaţi-vă şi dumneavoastră acum la unii din foştii pensionari şi veţi observa că le lipseşte ceva...

Oricum, cazul din urmă fiind cel mai alarmant, pacientul s'a prezentat imediat la şeful cazematei, generalul.

Acesta, după criteriul juridic, ascultă *et... alterata pars* şi dă sentinţa:

— Ascultaţi, copii, copii, ascultaţi, măi, fi-r-aţi ai naibii... ascultă şi tu, Blondor, că tu l-ai muşcat. Eu sunt un ignorent în materie de literatură, dar după cât am citit ştiu că Pascal... pe lângă bum, pe lângă bum... în lipsă de altceva, spune că inteligenţa e singurul lucru care scuză pe om de ruşinea de a avea un sex.. Deci partea civilă lo, să se mulţumească, zic, că i-a rămas inteligenţa, şi să nu ne mai... bată capul!

— Nici nu mai poate, surâde Blondor.

— Să se mulţumească, în orice caz, că a scăpat numai cu-atât, încheie Domnul Eulampe.

Şi şedinţa se suspendă cu satisfacerea ambelor părţi şi ducerea victimei la infirmerie.

Şedinţa se suspendă, lumea pleacă încântată; părerea unanimă e că lui Vladimir de Blondor îi şade foarte bine ca hienă...

Aducerea Bibliei în armată a fost un act atât de revoluţionar, că o săptămână după vizita lui Blondor şi Crai, s'a studiat la Comandatură şi Consiliul de Război, modalitatea introducerii şi altor cărţi la Dumbrava.

Se părea că Biblia singură e primejdioasă. Se cerea combătută de cărţi mai profane.

S'a admis aducerea lui *Piram şi Thisbe*, de Lovinescu, *Arghir şi Elena*, de Ion Barac, *Vieţile Sfinţilor*, de Dosoftei, *Cugetările* lui Macarie şi *Opere complete* de Coresi.

Aceasta din moderni, iar din clasici: *Iliada* şi *Odiseia, Orlando Furioso, Jerusalemme liberata*.

Din clasicii indigeni: *Poeme într'un vers*, de

Ion Pilat, *Fiul Pădurarului*, de marele Voiculescu. *Romanţe dela Corso*, de Ciurezu, *De vorbă cu nimeni*, de un autor necunoscut, *Jidovul rătăcitor* sau *Spune, Doamne, ce m'a apucat*, de Baltazar, *Conferinţe din alţii*, de un conferenţiar original, *Dramele Agepsynei*, de Victor Eftimiu, şi *Didactica Magna* sau *Cum se taie foile la cărţi*, de un mare şantagist, director de ziar al cărui nume ne scapă.

Dar dacă multe din aceste cărţi au fost foarte bine venite pentru necesităţile absolute ale tigrilor, una a fost, după Biblie, devorată: *Culegătorul de stele*, de Jack London.

Era vorba acolo de grozavele închisori americane, de un deţinut care e supus la toate supliciile cămăşilor de forţă. Cu catarame necruţătoare, acestea i se strâng pe trup până la sufocare. Un ceas de chin, şi trupul cade într'un leşin frate cu moartea.

In această stare, fizicul i se diminuiază, materia cedează, şi cu bătăile inimii aproape oprite, cu respiraţia întreruptă, el îşi iese din trup, se mută într'o stare de vis. Pe culmile fanteziei, brăzdează ţinuturi, se dilată de senzaţii, capătă întruchipări halucinate, trăieşte o imensitate în spirit.

Legionarii sorb cu nesaţ paginile acestea ameţitoare ca odăile tot mai obscure ale unei fumătorii de opiu... Ei se văd eroul din roman... La fel lumea i-a sufocat... Cataramele ei brutale, după bătăile şi schingiuirile reglementare, le-a strâns trupul, le-a încins coşul pieptului... Iată-i înnăbuşindu-se, iată-i dându-şi sufletul... către arhanghel... Ieşit din căpriorii fiinţei, ei realizează moartea vie.

Un fel de catalepsie, — veselă catalepsie, fiindcă în ea numai bucuria mai dăinuie.

Dar nicio respiraţie, nicio bătaie de inimă. Sau una mare, cât o fâlfâire de aripi.

Pe această fâlfâire ei se smulg uscatului. Se proiectează în zenit. Stau acolo fixaţi în imaginaţie. Pe culmi de infinit, îşi trăiesc o lume în spirit. Pe dimensiuni refuzate trăirilor în trup, cu sensualităţi abracadabrante, cu exaltări paralele cu cerul.

Elevi ai cerului, într'adevăr, bursieri ai morţii, trăiesc sub imperiul acestor legiuiri de abis, în ordinea aceasta pură, care e voluptoasa pedagogie a eterului.

XI

„Cum nu-mi mai rămân decât câteva clipe de vieaţă, prietenul meu drag, vino să te aşezi pe patul meu, aşează-mi fruntea, fruntea asta care îţi e aşa de scumpă, pe genunchii tăi, pune-ţi mâinile pe ochii mei...

„Nădăjduiesc ca poziţia aceasta să mă scutească de o bună parte din chinurile pe care sufletul le încearcă la ieşirea lui din locuinţă...

„Cu toate că sufletul meu trebue să simtă o tortură dublă, una părăsind corpul acesta pe care-l locuieşte, cealaltă separându-se de tine, fii sigur că el nu mi te va uita niciodată, dacă mai rămâne un gram de amintire la cei ce pleacă pe lumea cealaltă..."

Domnul Eulampe plânge.

Răsfoieşte cartea, revine, ochii i s'au spălat de lacrimi; cu ochi noi, ca două petunii

după ploaie, se apleacă din nou asupra paginii...

Da, sunt ultimile cuvinte spuse de Impăratul Andronic, slujitorul lui credincios, stetnicul Cantacuzin.

Ridică fruntea. Toată lumea s'a culcat.

— Fortul No. 7 bineeeee!

O cucuvaie undeva.

— Mai moare un duşman...

Lampa filează. Pe peretele din colţ o umbră mare se proiectează. Gesticulează fantastic. Domnul Eulampe se uită. Abia acum observă că un om nu s'a culcat.

E generalul, pe tron, în acelaşi pardesiu, numai cu cămaşa desfăcută la gât, fără bască pe capul şi mai aristocrat aşa, reintegrat în strămoşi.

Credincios, acest vlăstar de Cantacuzin păzeşte înainte legiunea. Toţi dorm, numai el nu s'a culcat. E lecţia lui de istorie. Citeşte cu nesaţ din vieaţa lui Napoleon. Pentru a câtea oară?

La picioare, Rafailă, culcat pe stânga, doarme îngereşte; parcă şi cu ochii închişi îşi priveşte stăpânul.

In faţa stăpânului, în genunchi, ca un paj de curte veche, acelaş, Niţă.

Dar nu ca să-i ţină oglinda pentru toaletă. Uşor aplecat de atenţie, parcă lăsându-se într'o parte ca să-şi pironească auzul, lungeşte gură, nas, urechi, lungeşte tot ce are, ca să nu scape un cuvânt din citania generalului. Şi tot scapă...

— „La 15 August 1769... (— auzi mă? 69, an fatidic!)... Letiţia Ramolino... (reţine, ramolitule), femeia lui Carol Bonaparte, era

de faţă la marea slujbă religioasă din catedrala din Ajaccio...“ auzi, idiotule? catedrala din Ajaccio... tu ştii, dragă Niţă, ce-i o catedrală?

— Adică, tot un fel de biserică, domnule general... o mânăstire!

— Mânăstire'ntr'un picior, bravo, idiotule... „Vecinele sale o văzură... (adică pe Letiţia Ramolino), că deodată păleşte, îi vine rău... Pleacă imediat, de-abia are timp să părăsească biserica şi să vină acasă.“

— Şedea departe?

— In orice caz a luat trăsură... „Şi abia sosită, în prezenţa numai a surorii sale Gertruda şi celor două servitoare Mammucia Caterina şi Minana Saveria... (un fel de Niţă şi Rafailă ai ei)... întinsă repede pe canapeaua din salon...“

— Canapeaua noastră!...

— ...„în momentul când suna chiar ora douăsprezece, ea da la lumina zilei un copil cu capul mare şi faţa vioaie, care ţipa tare, se frământa şi a şi'nceput să-şi sugă degetul...“

— Da' când l-a născut, domnule general?

— Păi n'auzi, mă, că „a dat la lumina zilei“? Asta-i forma ştiinţifică pentru a naşte, ignorentule!... „Cel mai mare războinic din lume, se născuse“ (vezi? spune şi autorul, se născuse...).

— De ce, domnule general?

— Ca să fii tu idiot, dobitocule! „Naşterea sa, după o legendă, fusese precedată de apariţia unei comete.“ Ce presimţire!... Auzi, măi, până şi cometele presimţeau naşterea lui Napoleon...

— Săracu!

— „Familia Bonaparte era originară din Italia. Dacă ar fi rămas obscură, nimeni nu i-ar fi căutat originile. Dar omul predestinat a iluminat numele ei cu glorie eternă... e un personaj legendar... unii îl fac să coboare dintr'o familie datând încă din 923... alţii văd în el un moştenitor al Măştii de Fier..."

— Masca de Fier? deodată se frământă Niţă pe genunchi...

— Nu filmul, idiotule... ascultă... „Masca de Fier era vestitul cavaler despre care se spune că-l chema Bonapart şi era frate uterin cu Ludovic al XIV-lea." ...Auzi măi, uterin, ştii tu ce-i aia uterin?...

— Adică ce aveţi dumneavoastră, domnule general...

XII

Apariţia rudelor la închisoare n'a tulburat mult mitul legionar. Sârma ghimpată de care deţinuţii se înconjurase în vis, era prea vastă, ca rudele, oricât de legionare şi ele, să-i desfacă barierele, cu simplele coşuri de merinde cu care soseau...

Luând pe cel mai puţin tigru dintre ei ca exemplu — am numit pe domnul Eulampe Sibică — chiar pe dânsul mâncarea de caise l-a lăsat rece.

— Ce faci, dragă, zău, voi aţi înnebunit...

— Lasă, dragă Lămpică, ştii că mama...

— De caise ne arde nouă? Aici e puşcărie, nu-i jucărie...

— Dar dacă ai slăbit...
— Ei, sigur c'am slăbit... à la guerre comme...
— Ei lasă, puţine caise nu strică... Să vezi cum te'ntremezi...
— Ce întremat, dragă, de întremat îmi arde mie? Aici e...
— Numai un castronel, lasă... n'o să se supere arhanghelul...
— Arhanghelul! Vorbeşti şi tu aşa... Zău, parcă n'ai fi sora mea!...
Domnul Eulampe ia totuşi castronelul, care era o oală mare de pământ. O pune subsuoară ca pe un miel fătat. Dă să plece...
— Şi te mai roagă mama, o iscălitură de-a ta pe un petec de hârtie, Lămpel dragă, ştii, cu mâna ta, Lămpel, ca să fie sigură sărmana că trăieşti...
— Ce să trăiesc... ce-o interesează, dragă... spune-i să-şi vadă de treabă... ce? de asta?... noi aici... chiar dacă formal mai trăim, vorba aia... s'a isprăvit!
— Vai, Lămpel, eu am auzit de atâţi eroi care mai sunt încă în vieaţă...
— Ei, să facă dumnealor... cu mine-i altfel...
Domnul Eulampe totuşi rupe un colţ din capacul de hârtie al oalei, şi aşează blazat pe el un cuvânt de ministru....
— Uite... şi pe viitor te rog să nu mă mai deranjezi...
Işi sărută sora şi nepoţica şi o ia înapoi spre cazemată, cu mielul de Mai subsuoară.
Pe drum simte o ciudă teribilă contra omenirii care nu l-a înţeles niciodată, cum şi o

teribilă urcare spre el, sub formă de salivă, a glandelor papilare.

Ceea ce se numeşte în lumea profană a lăsa gura apă, se'ntâmpla de data aceasta tigrului predestinat Eulampe, cu o colaborare vădită ce sosea din cele mai adânci fatalităţi ale sucului gastric, cum şi din fundul oalei cu caise.

Domnul Eulampe, care o viaţă'ntreagă s'a avut bine cu rânza, pipota şi pancreasul, încerca zadarnic să le reducă la tăcere. Să le spună, că regretă, dar nu poate, e erou...

Tot fluxul anilor şcolari venea la el. Marea lor îl înneca. Pe creasta valului, singură oala cu caise mai înnota victorios...

Măicuţa asta dragă a lui, care cu siguranţă — parcă n'o cunoştea! — zile şi nopţi întregi n'a pus nimic în gură, care de inimă rea n'a mai scos de atunci o vorbă, şi stă aplecată, cu mâinile'n poală, cu broboada pe umeri, pagodă de durere... Aşa de năruită că nici nu mai poate suspina, aşa de doborîtă că trebue să-i culeagă alţii durerea şi să plângă pentru ea... Sora mai mare, mucenica asta neobosită, care prin şapte boale în casă şi tot atâtea nenorociri la câmp şi aiurea, sparge intrările dela Comandatură, îşi face loc prin cordoane de agenţi, obţine permisii, şi-şi face drum cu fata ei prin nămeţii de afară, vine pe jos dacă scapă trenul, până la Dumbrava, scoală pe colonel din somn şi dă santinelele la o parte, în mână cu un singur borcan cu caise...

Pentru fratele ei... Pentrucă acum douăzeci şi cinci de ani aceasta era mâncarea lui favorită, mâncare pe care o cerea mamei în

fiecare sâmbătă la dejun, fiindcă după amiază nu era şcoală, şi elevul silitor, uşurat de calvarul săptămânii, cu gândul numai la arşicile ce-l aşteptau pe maidanul babei Mitana, însoţit de Georgică Movilă, Trăienică zis şi Mucava, şi Rămurică, băiatul moaşei, putea mânca în linişte... se putea servi odată de două ori şi chiar de trei ori...

— Mai ia, Lămpică maică, mai ia, că ştiu că ţie-ţi place...

Domnul Eulampe strânge oala la sân şi grăbeşte paşii...

...Acum, toţi ai lui se gândesc că va fi mâncând caise... Fericiţi că sunt legaţi din nou de el, peste zidurile acestea de dezastru pentru ei, cu ceva care îi place de douăzeci şi cinci de ani....

— Ei, i-ai dus? Ce face? Cum arată?... E mai vesel...?

— Vesel, mamă, mai vesel ca totdeauna... vai şi cum mi-a sărit de gât şi mi-a mulţumit de caise...

— Dar ce zice, e amărît? Nu-i atins în mândria lui? întreabă fratele mai mare, el însuşi un mare ambiţios, un necruţător solitar, un aristocrat refugiat de lume prin proiecte de inginerie...

— Ce atins, dragă? El spune că închisoarea e un blazon, o mare distincţie...

— Da, dar sănătatea? Să te duci la Mitulescu, auzi? şi să-i spui că-l rog eu, mama lui Lămpică...

Mai tare pe sine. sora de-a doua, Viorica, îi încurajează.... Şi-şi face paşii de cură de slăbit prin curte, ca să le arate că situaţia nu-i gravă...

Domnul Eulampe îi vede pe toţi, şi se miră că-i vede... Au fost vreodată...? A fost pe lume cineva cu numele de Eulampe Sibică?... Se spune că el a avut şi-un frate, ofiţerul falnic şi frumos, căzut în război.... şi un tată, mort de curând, în plină vieaţă... Cine-a murit şi cine mai trăieşte...? Cine a fost şi cine nu mai e?...

Contururile lumii i se şterg din faţă... Somnambular, desface sfoara borcanului... se întreabă dacă are un borcan în mână sau un capăt de burlan... pe care suie în lună...

Caisele îşi desfac mirosul şi opinează pentru realitate... Zâmbesc roz ca nişte peta'e culcate... E o mâncare de caise scăzută, arsă, marronată... Aşa cum îi plăcea acum douăzeci şi cinci de ani...

Incălzită, trebue să fie o minune!... Sunt câteva mâncări mai bune încălzite... Sarmalele de pildă... ghiveciul... şi stai, mai e una... mâncarea cu prune... tot mâncarea lui favorită... şi stai, Domnule, mai e una... ştie bine, sunt patru cu toate... mâncările lui de sâmbăta... a da, uitase... asta, domnule, mâncarea cu caise...

. . . .

Când muezinul puşcăriei, Ion bucătarul, bate gongul cu un pumn în pieptul legionarului de serviciu, se simte că asupra ciorbei de fasole şi cartofi apasă o disgraţie generală...

Fel de fel de borcane, oale, tigăi, castroane... Bucătăriile mamelor au invadat puşcăria... Câte bătrânele ori fi plâns pe cozonacii aceştia... câte surori se vor fi suflecat asupra

acestor pandeşpanuri, pricomigdale, mazurci, gofrete... Câte soţii se vor fi simţit în primul an al căsătoriei lor, nebune să placă bărbatului cu un tort, un ştrudel, un şerbet special...!

Cel mai elegant încărcat e inginer Virgil Ion, frumoasa coana Marioara deşertând farmaciile de cele mai cochete borcane, — căci dela farmacie par aduse borcanele acelea înalte de porcelan, din care surâd suculent: cartofii iahnie, legumele sauté, ghiveciul de post, bamele inegalabile, — Virgil „al ei" ţinând regim...

— Ah, moartea mea, ţelina de post, exclamă Domnul Eulampe, vârînd nasul în ultimul borcan de farmacie... Să-mi dai şi mie... Iţi dau şi eu caise...

Admirabila Lutzi prea-l răsfaţă pe Crai. I-a adus câteva sute de sarmale... un curcan fript în floarea vârstei şi câţiva pui, plus un mare borcan de sticlă, cu capac hermetic şi murături bucovinene, coana Lutzi fiind cuparencă nobilă de acasă...

— Da ce-aţi înnebunit? Am fost Gargantua pe vremuri? Ce atâta mâncare? Fugi d'aici cu ele, că mă compromiţi...

Şi coana Lutzi, biata, trebue într'adevăr să-şi ia înapoi păsăretul, numai murăturile— prea bune — fiind reţinute, cum şi un bileţel dela Bomby, fată superioară, care spune tatii că e mândră de el şi că ea e bine şi veselă şi fetele sunt tare drăguţe cu ea la şcoală...

Onisifor Crai sărută bileţelul şi-l trece domnului Eulampe, ca să i-l ascundă, — scrisul de acasă-i interzis, legăturile de familie

fiind îngăduite de guvern numai până la pui fripţi şi murături...

Domnul Eulampe face sul biletul şi-l vâră în buzunarul secret al blanei unde, făcut uitat, odihneşte şi azi.

Coana Mary, blonda Scoţiană, tânără şi vioaie, deasemeni copleşeşte pe Mişu, acest gourmand universal, care devorează cu egală capacitate curcani pe varză, şunci de Praga, fructe, dulciuri şi Istorie.

Cel mai dulce răsfăţat însă, de mama lui atât de frumoasă şi singură, e Jean-Marie, asaltat cu ciocolate, cutii de bomboane, cake-uri, fructe zaharisite.

Se simte ca acasă şi el la vremea asta e un copil de şapte ani...

Toţi sunt...

Numai generalul pleacă cu castronul lui cu ciorbă la bucătărie...

— Măi, fi-r-aţi ai dracului, numai eu n'am primit nimic...

Pleacă să-i mai pună puţină şuncă şi foi de dafin... De fapt, fiindcă-i place să mănânce soldăţeşte dela cazan.

Trece cu băgare de seamă printre mese, să nu verse pe el... Fixează vreo fasole cu monoclul până o intimidează... Până să ajungă la bucătărie nu mai e niciuna...

Dar intrarea cea mai grozavă şi-o face Blondor, călare pe o rotocoală uriaşă de schweitzer trimis dela el dela moşie. Cu o biciuşcă de ofiţer de cavalerie, o cravaşează ca pe o iapă sireapă...

— Luaţi şi mâncaţi, băieţi, că n'am transpirat pe ea!...

Prin urmare: cu o mică retrampare în poe-

zia leagănului, invazia mamelor, surorilor, soţiilor şi nepoatelor la Dumbrava n'a putut să scoată pe băieţi din eterul regiunilor lor...

Dimpotrivă, consolidat cu mitul copilăriei, mitul legionar devenea şi mai fantastic.

Dar a fost un atentat ştirea că guvernul se clătină, şi spre a se pune bine cu... viitorul, a hotărît eliberarea în bloc.

— Cum? Să ne scoată de-aici? Nu se poate?

— Să ne spargă congresul? Aici suntem în congres permanent al Crucii de Oţel!

— Nici morţi nu ieşim de-aici...

Jean-Marie trece printre miliţii ca un erou de revoluţie la cinematograf.

Anunţă pe diseară o conferinţă asùpra morţii — jertfei legionare. Roagă pe Onisifor Crai să pregătească şi el una, despre importanţa puşcăriei în trecut prezent şi viitor.

— Lasă, dragă Jean-Marie, am intrat în Istorie, putem acum pleca... profanează Domnul Eulampe momentul...

Insă peste orice glumă, laturea serioasă a situaţiei e că nimănui nu-i trece prin cap să iasă din mitul acesta cu atâtea ceruri, în vulgaritatea şi noroiul de dincolo de zidurii...

Tigrii îşi strâng rândurile... Jungla îşi dă mâna. E vorba s'o închidă în cuştile circului trivial de afară...? Se preferă pădurea.

Solidaritatea pădurii e cu atât mai mare cu cât încep să apară domni în chipiu şi cilindru.

Un maior dela Consiliul de Război îşi face apariţia în cazemata centrală; cere scuze că

guvernul prins de treburi a întârziat cu eliberarea, dar problema e la ora aceasta studiată şi, — ceea ce aţi cerut se va face!

— Dar n'am cerut nimic, murmură jungla. Am cerut numai să ni se apere demnitatea. Să ni se trimeată anchetă, să se stabilească fiecăruia culpa... Nimic mai mult...

— Da, şi cum nu vi s'a găsit nicio culpă...

— Care? Când? Cerem tocmai să ni se găsească! Suntem fiecare în culpă cu o societate de laşi, lichele şi şnapani...

— Ssst! zâmbeşte maiorul... (Toţi maiorii sunt cu ei... Toţi ofiţerii, afară de câteva brute proaste, parvenite şi inferioare dela regimentul de gardă.)

Şi pleacă, salutat de imnuri legionare.

Dar el e numai cel dintâiu.

Cerându-se anchetă, guvernul s'a gândit să facă una de formă, cât se poate de sumară, legionarii să-şi nege pe cât se poate crezul, sau să facă ceva declaraţii noi şi să li se dea drumul.

Au început să vină ofiţerii dela Consiliul de război.

Tineri căpitani, unii inteligenţi şi apropiaţi, alţii vorbind grav ca în numele unei societăţi pentru suprimarea mititeilor. Alţii, în sfârşit, arborând o grijă teribilă pentru destinul naţiei. Deţinuţii îşi dau coate:

— Nobil bărbat...

— Rasă nobilă, accentuiază domnul Eulampe... Una cu a cercetaşilor, misselor engleze, infirmierelor şi câinilor St. Bernard...

— Ce s'ar face umanitatea fără ei...!

— Ce s'ar face mai ales excursioniştii.

— Tacă-ţi gura! strigă un plotonier dela

Consiliu, cu toată dantura în metal, că aici vă putrezesc oasele!

Domnul Eulampe se întoarce. Dinţii plutonierului se 'nchid ca o lampă electrică.

— Aici ne putrezesc? D-ta care ai atâta aur în gură trebue să fii o gură de aur!

— Te priveşte?

— Nu, dar atâta aur îmi dă o poftă nebună să te strâng în gât!...

— De ce?

— Ca să ţi-l fur!

— Domnule căpitan, auziţi ce spune! Să mă strângă de gât.

— Pardon, rectractez! Vreau să spun numai, domnule căpitan, că dantura dumnealui îmi dă o poftă nebună să întemeiez o societate anglo-americană pentru exploatarea aurului din degetele şi gura morţilor din cimitire!...

— Hă-hă-hă! râde dispus ofiţerul. Pe el în orice caz ai să-l mai aştepţi...

— Nu-i nimic, merită! La urma urmei, riscul meseriei!...

Ofiţerul râde iar, ia cuvintele drept o declaraţie şi strângându-şi încă odată la piept servieta pleacă cu ancheta făcută pentru ziua aceea.

*

Aproape jumătate din deţinuţi sunt siliţi la astfel de declaraţii. Dar mai ales intelectualii. Ancheta urmează zilnic, dela zece dimineaţa la şase seara, şase ofiţeri împărţindu-şi clienţii pe echipe.

Sunt întrebaţi de nume, familie, studii, boli venerice, ocupaţii.

In toată închisoarea e un haz nemaipomenit. Sau o bătaie de joc.

Nădăjduiau ca ancheta să fie un prilej să-i mai ţină cel puţin câteva luni. Pe cei vinovaţi, câţiva ani.

Aşa de repede cum mergea ancheta, câteva săptămâni, şi puşcăria s'ar fi deşertat! Dar tigrii nu ştiau ce să mai născocească, ce crime să-şi atribue, ca să încurce socotelile guvernului şi să-şi prelungească şederea.

Nenorocirea mai era că unii aveau printre anchetatori prieteni, foşti colegi de şcoală sau armată. Aceştia îi întrebau de sănătate, le aduceau aminte de o noapte de chef sau damă de tinereţe, — şi aceasta se chema anchetă! Cu astfel de anchetă era greu să rămâi la închisoare.

Ca să se dea măcar o importanţă de formă, ancheta a trecut la Contabilitate... Intr'o odaie care se păzea de o santinelă. O santinelă, plus o santinelă care aducea din urmă pe fiecare deţinut, fac două santinele!

Se chema deci că a început ancheta serioasă, până acum micile declaraţii luându-se pe loc, în cazemate, după cum se nimerea, după graba pe care o avea ofiţerul să se întoarcă mai curând la oraş.

Şi ca să se dea o notă de seriozitate, primul chemat a fost generalul.

— Tu erai, măi Manoliule, o vieaţă întreagă mi-au plăcut mie băieţi tâmpiţi!

Căpitan Manoliu, ultimul însărcinat cu ancheta, nu era tâmpit deloc. Era un tânăr brunet şi înalt, cu faţa regulată, vocea catifelată şi dialectica juridică.

— Spuneţi şi Dv., domnule general, ce vreţi.

— Ce să spun, copile, ăştia şi-au pierdut capul... se dau în mapamond ca să ne scoată de aci... Şi noi, d'ai dracului, nuuu! Vorba Caterinei de Medicis: Acuma că ai tăiat, coase la loc! Coaseţi-ne la loc, proştilor, acuma că ne-aţi tăiat...

— Bun, asta'nţeleg eu, domnule general, dar e vorba ce aveţi de spus cu privirea la actul desperat...

— Ce să spun, măi, ce să spun? Nu l-am anunţat? Nu-i scriam în fiecare zi; că eram prieteni: măi Iancule, măi, nu fii prost, nu-ţi băga capul sub tocător; nu te da cu jidanii, că'ntr'o bună zi, pac! una 'n mapamond!

— Domnule General, tot ce spuneţi este extrem de interesant, numai ştiţi, dacă vreţi să o spuneţi în astfel de cuvinte, ca să se poată aşterne pe hârtie...

— Perfect, am priceput, vreţi un stil mai savant, eu sunt, e drept, mai ignorent, scrie plutonier, că eu, general Vivi Brancovan, erou de război, Legiunea de Onoare, Mihai Viteazul, Vulturul Alb, îi rog pe toţi să... aşa şi pe dincolo...

— Ca să precizăm...

— A, vrei s'o luăm pe alfabet, începe măi cu Iaman Baialdi, dezertor de război şi azi ministru, scrie acolo că-i...

— Nu aşa, nu aşa...

— Păi nu spuneai să precizez... ori trebuia să'ncep cu tine?...

— Zic, s'o luăm cu sistem...

— Păi mai sistem ca al meu!

— Şi să precizăm, cine credeţi că este autorul moral?

— Cine să fie? Griguţă, Vlăduţu Tatii, Canalia cu blazon, vorba lui Dragoş!
— Cum aşa? Scrie, plutonier!
— Păi n'ai citit articolul lui din ajun? Că „iată cine-mi sunt legionarii... i-a disolvat şi bătut puţin la spate, şi-au tăcut... Unde sunt ameninţările, unde le e curajul, grozăveala?!" Atunci eu, negreşit, mi-am chemat băieţii şi le-am vârît jurnalul pe gât: uite măi, răpciugoşilor, uite ce scrie Griguţă, că vă e frică, că vă dârdâe... măi, să ştiţi că fără aia nu se poate! Şi le-am dat revolvere, şi a doua zi, gata, s'a făcut!
— Aşa că autorul moral!...
— Sunt eu, copile, m'ai înţeles?
— Domnule General, să nu precizăm... ştiţi că tot ce spuneţi se trece'n procesul verbal...
— Să se treacă, scrie plutonier, scrie, măi dobitocule, n'auzi, că i-am avertizat, şi că acum, îmi pare rău, dar e prea târziu... Dar ştii ce-mi pare rău, Manoliule, că n'a căzut nimeni şi dela mine... nu mor, domnule, ai dracului, nu moare unul... Şi fără moarte, ştii şi tu, nu se face nimic! Ptiu, dacă muream eu în război, ce ajungeam! Eram azi de-a dreapta tatălui. Pe când azi sunt la puşcărie, la dreapta lui Niţă şi la stânga lui Rafailă... Pe lângă bum... pe lângă bum...
— Asta-i morala!
— Asta-i, da... că morala e un monoclu pe care mulţi îl poartă'n turul pantalonilor... Dar eu, copile, sunt prinţ, şi-l port la ochi... că sunt un dobitoc!
— Şi-acum ce aveţi de gând să faceţi?
— Acum stăm aci, pe burtă, să nu ni se tocească mapamondul, rugându-ne toată ziua

la Dumnezeu să ne facă graţia să nu mai fim hoiturile astea scârboase care suntem...

— Nu, dacă ieşiţi de-aci...

— Dacă ieşim? să vă ferească Dumnezeu, începe iar. Pac, pac!

— Nu scrie asta, plutonier! Mă iertaţi, domnule general, dar trebuia să omit...

— Pe hârtie! Noi suntem însă ăia care omitem altfel!...

Atmosfera devenea încărcată. Căpitanul se scoală.

— Mulţumesc, domnule general.

— Ah, maică dragă, stai că mai era ceva... dacă eşti tu, copile, aşa de bun să transmiţi un cuvânt generalului Mihai, mi-a fost sub comandă'n război, un dobitoc, adică nu, m'a luat gura pe dinainte, ofiţer bun, nimic de zis... să-i dai tu, maică, scrisoarea asta, că m'am tot gândit, şi n'am avut prin cine... stai numai să pun pe plic, prin bunăvoinţa Căpitanului Manoliu... aşa, maică... Poţi citi, nu-i nimic subversiv...

Căpitan Manoliu se teme de vreo năzbâtie. Desface scrisoarea, citeşte:

Măi Mihai, ascultă, dragă Mihai, măi,
Imi pare rău de săracul I. N. Luca. Zău aşa, decât pe el, mai bine nimerea pe pişicherul de Nicolae Mitulescu.

ai tău măgar deapururi
Vivi Brancovan.

Toate cazematele aştepta în picioare întoarcerea generalului. Când apare el, parcă o uşă a rămas crăpată undeva, să intre soarele, să intre veselia.

— Copii, ascultaţi copii, s'a făcut. Nu mai ieşim de-aici o viaţă!

— Adevărat, domnule general, adevărat?

— V'am aranjat eu pe toţi! Voi ştiţi ce tare e azi Mitulescu. De fapt, dictator. El şi cu câinele roşu, Antonescu dela Statul Major... Măi, şi m'am crucit eu toată noaptea cum să fac să nu mai ieşim de aici...

— Sigur, sigur! freamătă tot tineretul.

— Şi atunci am scris o scrisoare către general Ion Mihai, spunându-i că regret, dar... trebuia să nimerească pe Mitulescu!

Un ţipăt de uşurare străbate jungla. Ei clar că odată ce se află de lucrul ăsta...

— Numai să i-o dea, domnule general, numai să i-o dea!

— S'a făcut! Manoliu? Băiat de caracter! Un dobitoc! Niţă, vino şi mă caută în barbă... că mi-e frică să nu fi avut ceva păduchi plutonierul!...

Trei zile n'a mai călcat nimeni pentru anchetă. Scrisoarea generalului pusese toată lumea pe foc. Dacă lucrurile merg aşa, de nicio eliberare nu mai poate fi vorba. Şi guvernul vroia, vorba lui Vivi şi a Caterinei de Medicis, să coasă după ce a tăiat. Dar cum, cu dălhăucii ăştia? Cine ştie ce-or să mai declare!? In loc să fie abili, şi să mărturisească unul măcar, c'a greşit...

A patra zi, totuşi, simpaticul căpitan şi-a făcut iar apariţia.

Cel dintâi chemat a fost Păduchele de Icoană. Se auzise de paraponele lui pe Tigrul cel Mare? Se conta pe bosumflarea lui?

Pământiu ca un idol, parcă luând veşnic foc dela trabucul care nu i se mai stingea,

tumefiat de el însuşi ca un bun şi umil creştin ce e, Ortodoxilă îşi înfundă chelia blondă sub căciulă. De sub căptuşeala înfierbântată o simte ca pe o baltă între două incendii de pădure.

In prag, un tânăr legionar îi spune sănătate.

— Unde vă duceţi?

— Ce te priveşte, eşti nevastă-mea?

Hotărît, Pe-De-I e într'una din zilele lui rele, — adică obişnuite. Işi chinuiau mereu trabucul în gură, întorcându-l mereu ca pe jeratec, — obicei căpătat din străinătate, unde când se duce umblă numai în taxi, şi bea havane scumpe şi vin de Rin ca să-şi dea aere de burgrav

Păşeşte cu capul în jos, în ţinută de rinocer ce merge la rendez-vous, din când în când oprindu-se să dea afară o înjurătură cu trabucul încurcat printre dinţi. Cu acest prilej, căciula îi saltă puţin, sub imperiul celor două incendii blonde sburlite la gândul că e anchetat.

— Nume, vârstă, profesiune?

— Scriitor...

— Scriitor de ce?

— Fac şi eu irigaţii cu cerneală în bolile venerice ale vremii...

— Credeam că şi ale dumitale...

— Hă-hă, alea le-am vindecat de mult...

— Ce ne puteţi spune...?

— Că e o nerozie şi o nelegiuire ce faceţi cu mine...

— Domnul ministru spune...

— Ministrul e un porc, şi când nu e porc e prost 24 de ore pe zi.

— Vă rog, să nu faceţi personalităţi...

— Dar Dv. ce faceţi cu mine? Nu faceţi tot personalităţi?... Să-mi daţi banii înapoi...

— Care bani?

— Banii cheltuiţi cu mişcarea!

— Cât a costat? bagă râzând ofiţerul mâna'n buzunar.

— 12 milioane!

— Ai d-tale?

— Dar ai cui?

— Ai avut dumneata vreodată bani?

— De ce să n'am?

— Fiindcă se zice că tot ce ai, bei...

Ortodoxilă se întoarce înjurând. Legionarii umblă cu el cum ar umbla cu o fabrică de iarbă de puşcă.

— Uite unde m'a adus acţiunea. Şi el se plimbă! Să vie, domnule, să-şi ia răspunderea... Ah, aşa îmi trebue, naiba m'a pus să-l fac?...

— Cum? Tu l-ai făcut? întrebă domnul Eulampe.

— Eu, şi numai eu. Eu am scris cel dintâi despre el...

— Să-ţi fie de bine... dar ce poet pretinde că a făcut luna fiindcă i-a închinat vreun vers?

Ziarilă tace. Se răsuceşte pe pat. Ca un drac pe frigare se pârpăleşte la flacăra trabucului şi vanităţii sale. Simţi că dacă l-ai apropia, gurile Dunării să fii, şi ai lua foc.

*

Cu profesorul iar se termină repede.

— Norocul cel mare, norocul cel mare, domnule căpitan... Nu cumva ne-am cunoscut

pe valea Căşinului, când schimbam graţiozităţi cu domnul general?... Evident, evident, dumneavoastră trebue să fiţi o leacă mai tânăr... şi să înjuraţi mai puţin...

— Ce aveţi de declarat?

— Apoi cu Dertil!

— Ce Dertil?

— Dertil! Declaraţia mea dela Aiud. Mi-o menţin tocmai... Nici că se poate!

— N'o cunosc, sunteţi bun să reveniţi?

— Mă rog mata, cu plăcere, cu plăcere... Am zis aşa... Dacă în Capitala Austriei s'a găsit un Dertil a cărui mână să tremure, apoi fiţi siguri că la noi se vor găsi o mie de Dertil a căror mână să nu tremure deloc!...

Profesorul îşi unge cu un sacâz din gât arpegiile eoliene ale vocii.

Căpitanul îl priveşte lung.

— Mulţumesc, nu-i nimic de făcut cu dv.

Profesorul e unul din acei tacticoşi, care după ce citesc ziarul îl împăturesc frumos, îi netezesc colţurile şi-l pun în buzunarul dinăuntru al sacoului. Aşa scoate el acum şi batista, o umple de câteva arpegii fluide, o împătureşte şi aşează la loc.

— Uite cum îi socoteala, domnule căpitan... Să vă spun eu... Guvernul — ştim noi — e în mare încurcătură. D'apăi nici că se poate... S'a isprăvit socoteala... Şi vrea cu orice preţ să ne scoată de aici. Numai că noi, vezi dumneata, nici gând!... Fii mata atunci aşa de drăguţ şi transmite-i dela neica Ion Zale un sfat... Ai auzit dumneata de Timon din Atena?

— Parcă...

— Nu era legionar, nu, s'a isprăvit soco-

teala! Dar era şi el om cum se cade... Şi avea în curte un smochin... Şi nu ştiu ce aveau Atenienii cu smochinul ăsta, le plăcea lor ori ba, că de câte ori vroia unul să se sinucidă, venea şi se spânzura de smochinul lui Timon. Până când a venit vremea să-şi mărească Timon casa, şi deci să-şi taie smochinul. Om îndatoritor şi bine crescut, el anunţă atunci în toată Atena că mai ţine smochinul încă trei zile la dispoziţia Onor P. T. că cine are nevoie să se spânzure să facă bine să se grăbească.

— Nu pricep!

— Mişcarea noastră e un mare copac, domnule căpitan, în mijlocul naţiei. Şi sunt mulţi desperaţi în guvernul ţării... Cine vrea să se sinucidă să vină să se agaţe de copacul nostru... Spune mata asta tare, să se audă...

— Am să spun, zâmbeşte căpitanul...

— Şi mai spune că noi n'avem de gând să tăiem smochinul... In cât de spânzurat va fi timp pentru toţi amatorii...

Falnic, în cămaşa de nea, profesorul coboară peste cazemată ca un zmeu din Walhalla...

* * *

Cea mai originală anchetare a fost însă a lui Vladimir cavaler de Blondor.

De cu seară îşi lăsase barbă mare. Dimineaţa, şi-a mâncat-o puţin, după obicei, la cafeaua cu lapte, şi atins-o de a generalului, mirosindu-se prin păr ca doi vechi şi iubiţi biberi.

Apoi, ca să se cuminice parcă, sau ca şi cum s'ar fi pregătit de examen, a adunat

dela toată lumea parcelele de Biblie şi le-a întocmit frumos, împărtăşindu-se o ultimă oară din diversele-i înţelepciuni. Vladimir, în luptă cu adversităţile, culegea tării din contactul cu Biblia, aşa cum Anteu din contactul cu pământul, aşa cum Napoleon din contactul cu solul francez, ori de câte ori a trebuit să învingă la Brienne, Champaubert, Montereau, Montmirail.

— Numele, Vladimir Blondor...

— Zis şi Neagoe...

— Vârsta?

— 21 de ani trecuţi.

— De profesiune?

— Om inteligent...

— Nu-i deajuns...

— Sunteţi de părerea lui Barrés: L'Intelligence, quelle pauvre petite chose à la surface de nous mêmes...

— Plotonier, nu trece insultele! Vă rog, fiţi politicos cum sunt şi eu... Confesiunea?

— Dracu ştie! Cred şi eu într'un om...

— Da, dar cum rămâne că noi avem aici relaţii că aţi fost mason? Unde vă era credinţa înainte de a trece la Gardă?

— Domnule căpitan, daţi-mi voie, dumneavoastră v'aţi spălat faţa azi dimineaţă?

— Ce'ntrebare, sigur că da.

— Unde vă era faţa înainte de a o fi spălat?...

— Nu scrie, plutonier! Să revenim la chestie... Ce aveţi de declarat?...

— Domnule căpitan, declaraţia mea am făcut-o şi pus să se înregistreze de mult, aici...

Blondor ţine tomul în podul mâinii stângi,

şi-i loveşte paginile desfăcute cum ai bate un pachet de cărţi...

— Unde aici?

— In Biblie...

Căpitanul tresare...

— Cred că cunoaşteţi cartea... Bine scrisă, bine gândită... cel mai mare succes de presă şi librărie... Anumită presă şi librărie... Negreşit, sunt popoare care îi obiectează... care ar vrea chiar să nu fi fost scrisă... Eu găsesc dimpotrivă!... Sunt pagini admirabile... Mă rog, aproape că nici nu ştiu cu ce să'ncep... Dar voiu căuta aşa, să v'o expun, în excerpte...

— Să revenim, să revenim...

— Tocmai... Voiu trece atunci peste Facerea Lumii... o ştiţi şi dumneavoastră... aţi fost făcut precis, a şasea zi...

Ofiţerul începe să se amuze:

— Ei, dragă Neagoe, dă-i, măi, odată drumul, ne cunoaştem dela regimentul de gardă...

— Să trec atunci peste Deuteronom... Iosua... Samuel, aşa şi aşa!... Ezechiel... Erza, Neemia, altceva, altceva, cu totul altceva!... Iov, nu mai vorbesc, dacă trăia azi ar fi ajuns primar de Cork... Cântarea Cântărilor, cel mai bun Corneliu Moldovanu... Şi mă grăbesc s'ajung la Ester... Spun eu aici... dar mai bine să v'o citesc în întregime ca să vă faceţi o idee... Spun... Aşa... va să zică: Era pe vremea lui Ahaşveroş, al acelui Ahaşveroş care domnea...

— Ei, dragă Blondore, vino odată la chestie... lasă gluma...

— Cum? asta-i glumă?

— ...Şi spune, domnule ce ştii... care crezi că-i cauza... autorul moral...

— Biblia, domnule, Biblia, nu pricepi?
— Imi pare rău, dar o să mai stai...
— Asta vreau, domnule, asta vreau şi eu...
— Soţia ta a 'ntervenit... toţi ai tăi s'au mişcat... ştiu că erai prieten cu regretatul... Nimeni nu poate să-şi închipue că tu... Dar, vezi? îţi complici singur situaţia...
— Alţii şi-o complică...
— Ce vrei să spui?...
— Cum, dragul meu, adică credeai că eu aveam să părăsesc puşcăria înainte de a termina ultima roată de schweitzer trimeasă dela moşie?...

Nu mai era nimic de făcut. Căpitanul se ridică. Declaraţia lui Vladimir Blondor era singura din care nu s'a putut trece un cuvânt pe hârtie...

*
* *

In schimb, procesul-verbal al Domnului Eulampe Sibică a fost cel mai copios.
— Numele, vârsta...
— Să trecem... In orice caz, mai tânăr ca Mişu Beroniade...
— Profesiunea?
— Ţineţi aşa de mult s'o ştiţi...?
— Profesor universitar, nu?
— Vă rog, fiţi delicat. V'am făcut eu ceva?
— Nu, dar se spune...
— E un svon, domnule căpitan... Vă puneţi mintea?
— Cum un svon?...
— Ce dacă... trebue numaidecât să...
— N'aveţi o catedră la Sadagura?
— Şi ce? Insemnează numai decât că... Am vrut şi eu să mă refugiez... Şapte zile

pe săptămână în Bucara mă sufocă!... M'am hotărît atunci să-mi iau o catedră în punctul cel mai depărtat al ţării... Am încercat întâi Grigore Ghica Vodă, dar n'avea... Da ce? Asta'nseamnă că-s numaidecât profesor? Păi, domnule căpitan, aşa odată, ca să nu mă împrietenesc prea mult cu nişte contemporani ai mei, am fugit până'n Scoţia. Inseamnă că-s Scoţian?

— Va să zică nu sunteţi profesor?

— Nu, domnule căpitan... nu ştiu de ce lumea... sunt şi eu profesor aşa cum scuip... dela etaj. Domnule căpitan, nu cumva să se treacă în proces-verbal că sunt profesor... Am şi eu cunoscuţi... rude... vă asigur că familia Sibicilor e o familie foarte bună...

— Să trecem, şi să revenim... să...

— Ştiu, mi-a spus Blondor...

— Ce aveţi de declarat?...

— Care cred eu că e autorul... Să vedeţi, domnule căpitan.. Era o seară ca de zarzără necoaptă... O pasăre într'un copac îşi termina tocmai repertoriul ei de ocazie... Iar eu îmi terminasem de curăţat cu benzină ghetrele şi aveam întâlnire cu Francette... Mai mult, iubeam pe Francette... O femeie încântătoare, domnule căpitan, o femeie din acelea care, dispărând din vieaţa ta, nu lasă niciun gol, cel mult gropiţa din obraz...

Domnul Eulampe Sibică e la largul lui Imbatabil la capitolul femeii, el face o scurtă incursie în trecutul său amoros, adică trece încă odată prin cele câteva sute de femei avute în viaţă, în afară de surorile lor...

— Ştiu...

— De unde ştiţi, sunteţi palmist?

— Ştie o lume întreagă, domnule Sibică, de amorurile dumitale. (Ofiţerul e un tânăr brun şi frumos, pare mare curtezan.)

— Să ştiţi c'au citit atunci *Fortul 13!...*

— ...Şi, crede-mă... eu care... slavă Domnului... îţi pot spune că te cam flatezi. Noi toţi avem femei, milioane de femei... Şi-i meritul ţării... ţară sudică.

— Exact, d'aia-i un infern...

— ...în care e deajuns să găseşti o fată, restul îl face clima...

— Cu un mic aport personal...

Amosfera — ţară sudică — s'a încălzit... Ofiţerul se apleacă:

— Să-ţi spun eu una... formidabilă!... într'un varieteu la Galaţi...

— Ştiu, mi s'a întâmplat şi mie...

— Nu aia, alta! Mai bună!...

Aventurile curg. Nu interesează că au fost puse până acum pe contul atâtora. Ele ar fi putut fi tot aşa de bine şi ale celor doi... Ţară sudică... Clima face tot...

Domnul Eulampe sfârâie pe loc ca o sticlă de şampanie cu dopul jumătate scos.

— Stai, stai, să-ţi spun eu una, domnule, s'o scrii pe papyr, pe pergamenă împărătească... Domnule căpitan, îmi dai voie să-ţi spun Dumitrescu, odată eu am făcut curte la un pension întreg... Ieşea la plimbare în fiecare duminecă la Şosea... Eu mă'nfăţişam... Ii făceam cu ochiul, mai un zâmbet, mai o ocheadă... pensionul, mort după mine, eu mort după pension... Ne'ntâlneam regulat... mă rog, dumineca se ştia... Când intra pe poartă, eu de pe celălalt trotoar, cu mâna, o bezea... El, la fel... Adevărat, că nu l-am avut... m'am

înscris curând la Universitate... şi acolo l-am întâlnit pe jumătate... jumătatea cealaltă fusese dată afară fiindcă trăia cu portarul!

Domnul Eulampe întoarce capul, rămâne cu ochii pe fereastră.. Ofiţerul şi el s'a înduioşat...

— La ce te gândeşti, domnule Eulampe Sibică...

— Ei... domnule căpitan... dragă Dumitrescule, mă uitam la maşina dumitale de colo, şi cu iarna asta... şi noroaiele care vin, mă gândeam cam câţi galoşi mi-aş putea face eu din cauciucurile celor două roţi din faţă...

Un alt oftat, de data asta bipartit, taie tăcerea.

Vocea domnului Eulampe se înneacă subit ca un pian în care ai scăpat un Larousse...

Şi e un întreg Larousse erudiţia pe care imaginaţia sa juponieră o varsă acum în minte, printre preocupările de ordin mai pedestru...

— Hă-hă-hă! râde cu toată gura plutonierul care abia acum a pătruns gluma cu galoşii!

— A, ia uite drăcie... Tot plutonierul de alaltăieri... Ia... domnule căpitan, sunteţi buni să-l întrebaţi, de ce poartă, domnule, la el atâta aur?...

— Unde? râde căpitanul.

— Nu vedeţi? în gură...

— Fiindcă, după crahul băncilor, e singurul loc unde-l poate şi el păstra în siguraţă...

— Hă-hă-hă! garantează cu tot aurul său plutonierul.

— ...Atunci, plutonier, treci toată declaraţia sa în procesul-verbal... Şi-am terminat pe ziua de azi.. Ce să spun, domnule Eulampe

Sibică, înţeleg şi eu acum, cum a decurs toată povestea... Domnule, grozav... grozave evenimente...

XIII

Dacă ancheta dela Dumbrava n'a mişcat din loc un papuc, a putut face mişcarea de zece ori mai populară... Bukara urla. Liberală în primele zile ale buclucului, liberaloidă după aceea, se da acum ca o femeie depărtaţilor tineri.

— Cum, nu vor să iasă? Au spus ei asta? Astea-s declaraţiile lor?

Abia acum se înţelegea spiritul formidabil al mişcării, originalitatea forte cu care viola bicisnicia şi laşitatea comună...

Peste toate halele de peşte ale turpitudinii ruritane, acele hale lăsate în urmă, cu duba, în seara de pomină, adia întâia oară vântul curat al Dumbravei...

Lumea îşi mesteca saliva şi începea să nu mai aibe ceva sărat pe limbă...

Şi dacă nu venea încă la Dumbrava să ceară ploaie sau alte minuni, lua trenul de plăcere ca să vadă oameni ca Generalul, şi menechmii lui, Blondor şi Eulampe...

Lucrul nu îngrijora mai puţin stăpânirea. Cea mai mare problemă de stat era cum să scoată pe nebuni din puşcărie.

Direcţia închisoarei râdea şi iscodea.

Generalul râdea şi spunea:

— Foarte simplu, să ne facă cerere în scris!..

— Timbrată! adăoga colonelul, care dela început văzuse prostia guvernului şi pusese pe frontispiciul închisoarei, cu turcească în-

ţelepciune, în litere nevăzute: „Budai ghecer! Budai ghecer! O să treacă şi asta!"

— O să treacă, dar să vedem pe unde-or scoate dumnealor cămaşa!...

Pe scurt, o mână de cretini luptau cu mitul.

Matadorul lor, o stârpitură de subsecretar de stat, cu capul mare, umeri rahitici şi ochii scurşi de băutură, dezertor de război, iar acum mare patriot de stânga şi vorbind ţării întregi dela înălţimea parlamentară exact cu aceeaşi neruşinare şi viteză cu care, cu câţiva ani mai înainte, epavă a Iaşilor, făcuse în piele goală libaţii la statuia lui Cuza.

Canalia ar fi prea frumos fixată în istorie aci, dacă n'am arăta şi principiul spiritual, criteriul idėologic din care analfabetul se inspira în ura aceasta pigmee contra marei mişcări. Era că odată, tot la Iaşi, student fiind, a fost în plină lume pălmuit la pământ de laba electrică a Tigrului celui Mare.

Javra numai a scheunat. Şi tot ce i-a rămas din voce după această scheunare, consumă azi ca ministru, dela tribuna parlamentară...

Astfel de oameni, astfel conduşi, luptau, spun, cu mitul.

Şi iar s'au strâns în consiliu de stat. Şi iar s'au gândit la o măsură.

Şi măsura a fost să dividă mitul. Să taie, ştiţi, aerul cu cuţitul...

Mai fi divizase odată. Când izolase pe intelectuali, de ceilalţi! Acum trebuiau şi intelectualii divizaţi! Toată cerbicia legionară nu era în puterea mitului lor, era în faptul că domnul Eulampe Sibică şedea la un loc cu Vladimir cavaler de Blondor, şi amândoi la un loc cu Vivi Brancovan!...

La o parte, deci, la secret cu Vivi Brancovan.

După ce s'au asigurat că nu e vorba de un nou rapt al... Sabinei (Cantacuzino) — fiindcă aşa rămăsese poreclită la Dumbrava întâia încercare de sustragere a vlăstarului cantacuzin, deţinuţii au îngăduit să fie mutat singur la *vorbitor*, adică în căsuţa cu două odăi şi un antreu, de lângă Contabilitate, la un pas de locuinţa colonelului.

Acesta şi admirabila lui doamnă, împreună cu copila, se'ntreceau în atenţii pentru prietenul, acum vecin. Dar Generalul se plictisea de moarte.

— Singur, măi, voi ştiţi ce-i aia, copii... când mă bucuram şi eu că am familie, la bătrâneţe, poftim, măgarii mă pun sub cheie... Parc'aş fi şerbet de trandafiri... Le fac eu şerbet, dacă vor... Măi, copii, ascultaţi, copii, (unde dracu-i Blondor ăla, domnule, mereu la retiradă ?) — şi mi-au dat, ştiţi voi ce, drept consolare ? O pereche de table. Generalul Vivi Brancovan, cu santinelă la uşă şi o pereche de table'n faţă ! Napoleon la St. Elena. Iar pe fereastră, în locul oceanului, marea de zăpadă, şi o cioară care se spârcâie toată ziua dintr'un vârf de plop... Dată dracului !... Mă uit şi eu la cioară şi joc table cu mine însumi. Iar când cioara are diaree, şi atenţia mi se fură, mă bat singur la table. Atunci îmi trag o palmă şi-mi zic: tâmpitule, nu te mai sgâi pe fereastră, nu vezi că te-am bătut? Şi dacă nu m'astâmpăr îmi mai trag şi câte-o înjurătură.

***

Pe domnul Eulampe Sibică l-au izolat împreună cu Onisifor Crai şi inginer Virgil Ion. In ultima cazemată — şi cea mai mică — a extremei drepte a închisoarei. Urcai de afara pe scară dărăpănată, într'un coridor de ciment ca toate celelalte, apoi coborai din nou într'un beciu.

Din acelaş coridor, al doilea beciu în care coborai era al lui Mişu Beroniade, Belgea, Doctorul şi Jean-Marie Vauban.

Apoi alte beciuri cu câte doi trei.

In fundul coridorului, ultimul beciu, al celor Trei.

Iar într'o mică aripă, alt beciu, al lui Valeski.

Ca să-i inducă la vieaţa de afară, ca să-i ispitească cu sensualitate, s'au pomenit din senin cu paturi cu somieră, saltele, plapome fine, noptiere... Li s'a pus la fiecare câte o lampă electrică cu abajur din cele mai moderne — pe motiv că-s de acasă — li s'au adus ţigări de foi, tutun de pipă, lichioruri, coniacuri, cafea, ceai îmbătător ca o Indie.

Onisifor Crai s'a specializat în ceai. Il făcea în fiecare dimineaţă, ajutat de domnul Eulampe, şi-l bea cu rom mult şi tot felul de foursecuri. Apoi desfăcea ultimele provizii de acasă — coana Lutzi tot îl răsfăţa — vreo revistă în care i se lua apărarea...

— Buni băieţi mai sunt şi ăştia...

— Care ?

— Nu vezi ? Cusin, Toma Vlădescu... Mă laudă... Mai ales Toma ! Un mare caracter !

Işi aprindea trabucul, şi, în pat, uşor rezemat în rână, cu ochii rătăciţi, se părpălea la fumul ei şi la fumul atâtor gânduri...

Biet Onisifor Crai!... O mai fi trăind? Unde-o fi?

Sâmbătă seara, cei trei — într'o baie de cauciuc — se spălau pe picioare şi-şi priveau pe rând tripla goliciune. Alterna apocaliptic deasupra apei, ca o ciudată columbă după potop. Fiecare se'ntreba, mai e bărbat?

Ziua, vizite dela celelalte beciuri.

Ştefan Anastaz, ca să le aducă totdeauna bunătăţi dela cazematele mari. Nicolae Fătu, îndrăgit de domnul Eulampe:

— Nu-ş şe-am azi, bădie, că parcă mi-i seti!...

— Eu nu-ş şe ai tu, dar eu am un Hennessey Trei Stele...

— Oare! Şi şe l-ăi fi ţinând ascuns ca pe-o fată mare... Pune-l, bădie, aici, la bătaie...

— Ne şeartă Crai...

Onisifor Crai strângea într'adevăr toate bunurile, şi le ţinea la el sub pat.

Da numai când era dispus. Adică niciodată. Şi atunci da numai cui vrea el, adică nimănui...

Fătu se apropia, trăgea scaunul de patul lui şi-l lua cu binişorul:

— Şe zişeţi, domnule director, aşa-i că Ştefan-cel-Mare îi şăl mai mare voevod al nostru... Şăl puţin aşa zişe Căpitanul...

Subiectul prinde pe Onisifor Crai.

Fătu cunoştea ca nimeni altul viaţa lui Ştefan. O spunea ca un răzeş din vremea lui. Intr'un ceas, toată Istoria şi sticla de coniac erau praf. Impreună cu admiratorii amândorura.

Domnul Eulampe şedea lungit pe noul pat şi dispreţuind atari voluptăţi, se gândea că e mult mai bine, de pildă, să te căsătoreşti decât să-ţi cadă în cap un candelabru.

Dar mai mult decât efectul unor atari accidente, dânsul savura în gând deliciile de civilizaţie ale unei maşini de scris.

Fiindcă până acolo mersese guvernul cu atenţia, că-i trimesese şi maşina de scris, acel *Remington portabil* cumpărat cu mâna lui din Londra, tezaur al tuturor cugetărilor şi inspiraţiilor sale.

Dacă aţi găsit până acum ceva reproşabil în aceste cugetări şi inspiraţii, să-l scuzaţi. Şi să ştiţi că e numai din pricină că domnul Eulampe n'a avut maşina de scris cu el... chiar sistemul eulampian de cugetare, dacă pe alocurea vi s'a părut confuz şi deteriorat, e numai fiindcă altfel e când o filosofie e bătută la maşină.

Domnul-Eulampe pipăia marginile vechiului său amic, Mister Remington, şi îşi şi simţea curgând ideile ca'n cele mai bune vremi ale sale descartiene.

Scoate capacul, desface evantaiul literelor pe noptieră... Ce spectacol! Ce simetrie! Desigur Liga Naţiunilor şi-a derivat sistemul armoniei sociale dintr'un Remington.

Degetele sale de pianist care — după părerea mamei — trebuia să fie chirurg, aleargă într'o „fugă scurtă" pe clape. Era un adevărat Bach, un Cezar Franck!

Cere lui Nicolae Fătu un sfert de coală, acesta îl rupe din învelitoarea unui borcan cu murături, şi domnul Eulampe începe să aştearnă pe el : aaaabbbbcccccffffffd... cacoooodyyylattt...

Nicolae Fătu uită şi de Hennessey şi de Ştefan cel Mare:

— Nuş şe ai matale azi, domnule Eu-

lampe, că ai o scriere aşa de frumoasă, zău aşa. Cu aşa o scriere, te văd destinat oricărei cariere, afară negreşit di şea literară...

— Hă ăă-hă, şe diştept îmi eşti azi, matale, bădie!.. îl imită domnul Eulampe.

Nicolae Fătu se aşează lângă domnul Eulampe, şi dă să scrie şi el cu un deget.

— Dacă nu-ţi place, domnule Fătu, scrisul meu literar zi Gaurisancar şi lasă-mă 'n pace.

Dar paralel cu arpegiile domnului Eulampe, o muzică divină se desface... Aşa de frumoasă, că parcă venea de aiurea.

Domnul Eulampe se lasă puţin pe spate. E parcă prinţul din piesa lui Shakespeare, care pune să i se cânte de dor...

Muzică, dulce muzică divină...
Cu ce aripi de serafimi mă adii...

— Şe să mai fie şi aiasta, bădie?

De departe venea într'adevăr ceva cald şi parfumat, ca o sensualitate pe aripi...

— Să fie *O mie şi una de nopţi*, nu cred!... meditează Fătu...

Se ridică amândoi şi ies pe coridor. Muzica se definea tot mai clară.

De mână ca doi copii, cei doi pornesc în vârful picioarelor pe coridorul întunecat. Muzica se încorpora din ce în ce. In faţa unei uşi se opresc.

Era Radio!

Radio!

Unde mai auzise ei de cuvântul acesta?

Bat la uşă. Un domn mai mult tânăr, cu mustaţă scurtă, bine îmbrăcat, sta la o masă încărcată cu tot felul de bunătăţi. Un foc

generos troznea în sobă. Cimentul acoperit cu covoare de preţ, dispărea. La fel dispăreau pereţii, acoperiţi cu tablouri şi scoarţe naţionale. Pe noptieră, pe divanul oriental, pe o etajeră, prin colţuri, pe masa de lucru, hârtii, cărţi rare, pipe şi tutun de pipă, cutii cu bomboane, sticle de licheoruri şi coniac, fructe grele de meridian.

Era un mare avocat, om politic de dubioasă culoare, arestat abia de câteva zile, dar dintr'odată supus unui regim care rezuma între patru ziduri de puşcărie, budoarele, cabinetele de lucru şi barurile Bukarei.

Zâmbitor, iese în întâmpinarea oaspeţilor, îi recunoaşte, deşi nu fusese... niciodată prezentaţi, îi pofteşte înăuntru la masă.

Cei trei se pun pe mâncare şi băutură. Un fel de valet-ordonanţă servea mâncări venite de acasă, dar încălzite într'o bucătărie de alături. După mezeluri cu murături fine, iată sărmăluţe în foi de viţă stropite cu smântână ce curge pe ele ca o beteală; apoi, un iepure cu sos împănat, din care mirosul de usturoiu se exală discret ca o apophtegmă de Plato; apoi puii fripţi şi piepturile de curcan, brânzeturile aromate de fermentări misterioase, strugurii de Sarica — toate bine stropite cu Bordeaux.

Lipseau numai limbile de canar şi ţiparii, ca domnul Eulampe să se lungească în cot la colţul mesei, şi să nu se mai afle la puşcărie, ci la vila Tusculum a lui Lucullus, cu fratele lui Marcu (*alias* Nicolae Fătu) în dreapta, şi'n stânga cu Petronius (deşi cumulard, el ar fi putut face şi pe Petronius!).

Avocat Istrate era el însuşi un sympo-

sium de spirit şi conversaţie. Cu cap uşor diavolicesc, ten măsliniu şi smead, nasul nervos, faţa brăzdată de două mari preocupări de-a-lungul obrajilor, ochii chemaţi în sus, spre cerească ironie, de sprincenele mefistofelice, cu vocea de o catifea cum au numai vinurile de Burgundia, cu trupul svelt şi uşor adus în poză de meditaţie, cu gestul dreptei de sobră eleganţă, niciodată trecând peste umăr, dânsul plutea pe deasupra ospăţului ca o simfonie pe deasupra orchestrei.

Fructele intrau în competiţie cu verbul lui, ca să pulverizeze aerul. Portocalele şi mandarinele se înclinau şi dispăreau sciziparizate ca să se reproducă aiurea decât în boschetele meridionale, ocupate acum toate de rodiile acestei grozave inteligenţe verbale.

Şi ca şi cum n'ar fi fost de ajuns, venea iată acum cafeaua! Nectar negru, evaporat la cer sub bagheta havanei... O altă „fugă" de Bach, dar — să fiu iertat — mai aromată şi mai vaporoasă...

Şi iar conversaţie, şi iar... Şi iar citate şi iar... Avocatul te plimba în câteva cuvinte dela Justinian la Ménard, şi dela un dramaturg de Restauraţie engleză la Pascal.

Ah, citatele acestea, singurul lucru care rămâne dintr'un scriitor... Nimic pe lume nu s'a terminat... iar citatul — înaltă filosofie a cuvântului — ne spune acest lucru. Albatros rămas după naufragiu, el călătoreşte înainte... Corabia s'a înnecat, dar el a rămas să doarmă cu umărul rezemat de furtună... Să taie spaţiile, să vină la noi şi să plece înapoi; să brăzdeze în sus şi'n jos nimicnicia...

Avocat Istrate vorbea cu acest albatros în

mână. Ii da drumul şi-l prindea iar, ca marinarul din balada lui Coleridge, în conversaţie...

— Da' astea şe-s, bădie? şi-aruncă Fătu ochii pe o copertă...

— Fimei, bădie, îl imită avocatul.

— Oare! Fimeeeei! Stăi, stăi o leacă, unde am auzit eu de aşè şeva? Şi să fie adicăte fimeile aşè frumoase cum si spuni?

— Pasă-mi-te...

— Ia dă-le atunci încoa, bădie, şe le ţâi ascunse cum ar ţine domnul Crai coniacul domnului Iulampi?

Avocat Istrate, care perorase până acum prin odaie, îi aruncă de pe etajeră un vraf de reviste de Modă, Magazine, Ilustraţii...

— Văleu, şi tare-s goale, bre! Şi-or fi fimeile astea, bre, todiuna goale?

Domnii Eulampe şi Fătu se aruncă peste nudităţile de pe hârtie...

Diverse Gita Alpar, Mirne Loy, Ellisse Landi, ieşeau din litografiile colorate cu câte un umăr gol dintr'un oposum luxuriant, în poze acrobatice, lungite pe divanuri roşii, sau drepte şi goale în faţa lor...

Cei doi dădeau capul pe spate şi leşinau cu fiecare pagină...

Un dor nebun de viaţă îi chema afară... Radio tocmai ajungea la câte o orchestră de bar apusean... un jazz năprasnic smulgea fâşii de femei şi fugea cu ele parcă în gură.... Câte-o melancolie neagră venea de peste nesfârşite puste şi pampe. Carnea ţipa peste continente şi oceane...,

...Şi ei doi acolo, ghemuiţi într'un colţ de puşcărie, cu tot infinitul acesta al trupului înrămat în pagina de magazin ilustrat...

Ah, dacă mai vreţi să fiţi eroi, înainte de a vă duce la puşcărie, castraţi-vă... Dar şi asta ce-ar putea face? Nu, ştergeţi din memorie toate serile de Mai ale părinţilor voştri, toate gângurelile pe 'nnoptat cu care, braţ la braţ cu iubita, aţi străbătut din moşi-strămoşi potecile livezilor natale, toate suspinările la lună, îmbierile prin boschete, lopătările pe lac; dărâmaţi toate ferestrele pe care-aţi sărit în patul iubitei, alcovurile sub care aţi plâns de veacuri în perechi nesfârşite de tineri şi tinere, ştergeţi luna şi soarele, dup'amiezile de toamnă, marea şi pădurea, munţele cu cărări de vreasc, şi toate înserările...

Şi spuneţi dacă chiar atunci aţi uitat femeia...

In picioare, avocat Istrate îi priveşte mefistofelic. De ce nu poate să scoată din pimniţă, cu o singură limbă de foc, pe tinerii aceştia, şi călare pe ea să-i ducă la o nouă Margaretă?...

— Da asta şine-i, bădie?...

— Cum, n'o cunoşti? E Greta Garbo, băiatule...

— Văleu, Greta Garbo... Parcă mi-aduc aminte... Da ştii că-i frumoasă, bădie!?... Adicăte să fie pe lume o Greta Garbo? Să nu fie un svon?

O 'ntoarce pe o parte şi alta, aruncă o privire la avocat, apoi cu un suspin:

— Da' ca Vera mea, bădie, tăt nu-i!...

— Ba eu cred că-s absolut identice, îl necăjeşte domnul Eulampe...

— Cum?

— Sunt amândouă pe hârtie...

— Asta aşé-i, bădie. Da şe, parcă-i hina ei?

Cea mai frumoasă fată di pi lumi nu poati da decât şe si poate, nu ştii vorba?

Fătu scoate dela sân fotografia, o aşează peste marea vedetă... Greta Garbo a dispărut.

— Nu seamănă?

— Un artist de cinematograf s'ar păcăli, şi-ar începe să filmeze cu una în loc de cealaltă.

— Mata di şe nu ti'nsori, bădie?

— Eu? sare'n sus domnul Eulampe...

— Să vezi şi bine-i, oftează domnul Fătu...

— Domnul Eulampe trebue să fie de părerea lui Cicero, citează iar avocatul... Cicero, care are într'un loc fraza imbatabilă: „acest legământ obscen, căsătoria..."

— Dar Şişero, ca şi Socrati, avea o Xantippa. .

— Şi Xantippa ne are pe noi toţi...

— Toate cad sub harul ei, oftează domnul Eulampe în căutarea unei Xantippe... In clipa aceasta, să-ţi spun drept, m'aş căsători şi cu Mona Lisa...

— Şi ai face-o să zâmbească întâia oară...

— De ce?

— Că te vede însurat...

— Ah, un regat pentr'un alcov!..

— Sărac regat, în ce hal ar ajunge!..

— Cum ce hal? replică avocatul. Soarta obştească!.. Dela regina Esther la Maria Valeska şi dela aceasta la contesa de Castiglione şi dela contesă până la Mrs. Simpsom, soarta popoarelor a fost făurită în alcovuri...

Fabula jucundi nulla sine amore...

— Menadru! sare în sus domnul Eulampe, care are şi el un acces de memorie.

— Pardon, Ovid!

— Da i-adevărat, bădie, şe să spune, că'n o miă opt suti nouă'ş trei era într'un orăşel din sudu Franţii o tăbăcărie de piei omeneşti? Şi că tăbăcarul tăbăşea acolo tot felul de piei omeneşti, da pieile de fimee nu erau bune de nighică... că erau prea subţiri?...

— Foarte posibil... La Meudon, mi se pare... am citit şi eu, dacă nu greşesc, povestea asta în Montgaillard...

— Ei, păi atunşi, bădie, cum rămâne cu importanţa fimeii în viaţa popoarălor?...

— Femeia-i cu atât mai bună cu cât nu-i bună de nimic, restaurează domnul Eulampe adevărul, oprindu-se cu ochii asupra a două surori baletiste care întindeau de-a-lungul unei pagini două perechi de picioare că te crucea. — Uite bunăoară!

— Picioarele de femeie — spune avocat Istrate bracând şi el asupra baletistelor un monoclu incisiv — sunt pârghia lumii... apologia existenţei... un genunchi de femeie e un pui de columbă, un cap de mioară... e o glossă la Cântarea Cântărilor... Trebue să nu fi văzut în viaţa lui decât Englezoaice, Englezul acela care a spus că: cu cât vede mai multe femei, cu atât îi plac mai mult câinii...

— Nghie cu cât văd mai multe fimei, cu atât îmi place mai mult Vera.

— Bravooo... asta da!

— Pentru mine, adaogă Fătu tot mai aprins, Vera e una din aşeli fimei, din care dacă ai gustat odată îţi vine să mănânşi

mereu, ca fisticurile şi seminţele de floarea soarelui...

— Am înţeles... are, cum ar spune Latinul:

diaboli virtus in lumbis

— Aud? da... mă rog mata... da... adică are pe dracu'n ea... şi pi semni *aura* mea îi la fel cu *aura* ei că tare, bre, ni potrivim...

Cei trei se frământă toţi pe loc... toate femeile vieţii lor le-au răsărit sub piele... îi biciue... îi mângâie... îi înţeapă...

Paginile magazinelor aleargă una după alta... Parcă în speranţa ca o femeie să fie mai bună decât celelalte şi să se facă aevea, să iasă din pagină şi să le cadă de gât...

Se privesc parcă ruşinos. Domnul Eulampe rupe tăcerea:

— Eu, să vă spun, rămân tot la părerea că pe lume dacă e ceva mai bun decât a iubi o femeie, e a iubi două...

— Di şe nu te'nsori atunci, bădie... Insoară-te, bre omuli, şe mai stai?...

— Adevărat, şe mai stai? repetă avocatul...

— Tineri, toţi am iubit şi-am umblat cu bicicleta...

— Asta aşa-i, bădie... capitulează treptat Fătu.

— Dar ce-ar fi fost, bădie... dacă ne'nsuram cu toţii... Ce-ar fi dacă am umbla şi-acum cu bicicleta?...

— Asta aşa-i, întăreşte din nou Fátu... Am fi nişte caraghioşi...

— Ei, păi vezi, bădie?...

— Eu, să vă spun drept, intervine avocatul, m'aş însura numai dacă aş fi în Brazi-

lia, şi aş trăi în mijlocul tribului aşa numit al Tucunilor...

— Şi-o mai fi şi asta, bădie? Adică vreau să spun, mă rog mata, di şe?

— Di şe? Fiindcă la acest trib al Pieilor Roşii e obiceiul ca atunci când o fată sau femeie se mărită, să i se pună pe cap felurite măşti, capete de dobitoace, pe care trebue să le poarte fără nicio împotrivire, fără nicio greutate, în semn că e pregătită să suporte toate dobitociile vieţii conjugale...

— Şi Fătu vrea să mă'nsor...

— Da di şe nu? Şe, bădie, adică mult ai să rămâi aşa?...

— Mult...

La Radio, avocatul prindea Londra... Orchestra dela Green Park, unde acum doi ani Domnul Eulampe trăia încurcat cu o artistă americană, izbucnea într'un fox-trot svăpăiat:

Raining in the rain
Raining in the rain...

El tocmai o strângea de mijloc, în timp ce fata, cu ciocănelul de lemn bătea şampania în pahar...

Acum Fătu îi da zor că de ce nu se'nsoară...

— Apăi să ştii că da, bădie... Fără fimee nu se poati în viaţă... S'a isprăvit socoteala!... Mă rog mata, Napoleon era bărbat diştept, nu? Atunci di şe s'a însurat, bre?... Şi di şe spunea că... ia spuneţi dv., domnule avocat, şe mi-aţi spus adineaurea...

— Mes marèchaux sont restés des sous-officiers; leurs femmes sont devenues des duchesses...

— Ai înţeles? Inseamnă că şi Napoleon, cât era el de Napoleon, ştia să iubească...

Domnul Eulampe e cu gândul departe... Cu ochii 'ntr'un nou nud de femeie, el repetă ca'n vis:

— Il y a des gens qui n'auraient jamais aimé, s'ils n'avaient pas entendu parler d'amour...

— La Bruyère! strigă avocatul.

— Pardon, La Rochefoucauld! Şi de data asta am eu dreptate...

Muzica a tăcut. Revistele aruncate. La Radio, ultimele ştirii ale nopţii.

Guvernul a luat noi măsuri de ordine... Guţă Căţărăscu a plecat pentru o zi la Poiana... In timp ce ciorapii Adesgo sunt cei mai fini... Cumpăraţi ciorapii Adesgo!

Guţă.. Poiana... Adesgo...

Ce nume...

Ce lume...

Când a mai auzit de aşa ceva?

Se ridică, îşi spun noapte bună, mulţumesc avocatului...

— Adevărat, di şe nu mă'nsor?...

— Şi mai stai, bre omule?... râde avocatul.

— Adevărat, eu zic să mă'nsor, Fătule.

— Apăi când îţi spun eu, bădie. Mergem?

— In peţit? Mergem.

— Apăi asta vroiam să ştiu, bădie...

Pe coridor, două fantome păşesc la culcare...

XIV

A doua zi, domnii Eulampe Sibică şi Neculai Fătu şedeau şi se cruceau. Fusese azi noapte la avocat Istrate? Mâncase şi băuse

acolo? Benchetuise cu toate femeile globului?...

Li se părea că trăise o pagină de mare metropolă europeană... Că o mână de gangsteri îi furase, închisese şi îmbătase într'un mare local.

Nu le venea să creadă că într'o cazemată de puşcărie au putut găsi un colţ atât de sensual şi pitoresc de vieaţă... Au spus şi celorlalţi... Şi abia la câteva zile s'au dumirit...

Da, avocatul, închis pentru motivele lui, fusese dinadins mutat printre ei, în lux şi zaiafet oriental, ca să-i ispitească, să-i încerce, să le dozeze rezistenţa...

Din felul cum aceşti martiri ai epidermei reacţionau, guvernul avea să ştie starea lor de spirit, puterea lor de rezistenţă. Avea să ştie mai ales în ce măsură putea conta că-i va scoate odată din eroism, va scăpa de congresul acesta legionar pe care singuri îl convocase, şi care ţinea la infinit, pe cheltuielile statului...

Şi stratagema nici de data asta n'a reuşit. Mai toţi legionarii intelectuali veneau în cazemata avocatului. Au început acolo mese şi chefuri de speriat.

S'a făcut bucătărie şi cămară comună, la care intelectualii înşişi au adăogat tot ce le venea de acasă. Una din pivniţele cele mai bune ale Bukarei s'a concentrat, în scurt timp, în pivniţa lor comună.

Avocatul — care iubea sincer pe băieţi şi nici idee n'avea de ce guvernul îl mutase cu lux cu tot printre ei, se da lor în mare senior. Causeriile lui, elanurile de inteligenţă,

accesele teribile de erudiţie, toată acea erudiţie

e lumbis atque fracta

care se poartă pe fruntea omului de viaţă ca o veselă bonetă de Renaştere, veneau să agrementeze ospăţurile acestea, înlocuind limbile de fazan şi ţiparii orgiilor romane. Dar lui nici prin gând nu-i trecea că toate erau puse la cale sadic de guvern, ca să readucă gustul vieţii printre legionari şi să-i scoată din mit, afară în trivialitatea ruritană.

Cu atât mai puţin legionarilor... Ei luau şi apariţia acestui om ca un mit, ca o frântură de basm oriental... Un Sardanapal în sacou, atât tot era pentru ei avocatul... Şi dacă pe primul Sardanapal îl admisese în istorie, de ce să nu admită pe al doilea, la Dumbrava?... Nu era şi ea istorie? Mai mult, nu era o legendă?

Mâncau deci şi se'mbătau, şi-şi muşcau trupul în aşternut.

Dar a doua zi se trezeau cu trupul mai destins... Şi reluau asceza lor dela capăt...

Ah, domnul Eulampe n'ar fi crezut că e aşa de greu să ai un sex!

Dacă n'ar fi fost lucrul acesta... Pururi prezent, făcându-şi parte din cel mai mic cuvânt spus, intervenind în discuţie, sărind la cea mai mică aluzie, vârînd nasul unde nu-i fierbe oala...

Dar şi aşa, era prilej de luptă... Mitul animat de asceză, se transpunea pe un plan de voluptate necunoscută... Se încarna într'un fel...

Aşa că aduceri la realitate nu erau aceste ispite... Ci mai degrabă ieşiri din realitate,

într'o completare de absolut la care şi carnea participa.

* * *

Singurul care la aceste ospeţe mai aducea lumea la realitate, era Blondor.

Boer, el înlocuia adesea pe avocat în facerea onorurilor. Servea mesele acestuia ca la el la moşie. Numai vânătoarea lipsea, şi vreun violonist chemat special dela Viena...

In lipsa acestuia, Blondor întreţinea pe mosafiri asupra politicii. In fiecare seară le spunea când şi cum cade iar guvernul... In fiecare săptămână, marţea, în alta miercurea... la rând...

Mai mult, Blondor arăta punct cu punct, în discursuri pe care şi le plimba cu barba prin odaie, de ce guvernul trebue neapărat să cadă. Cauzele care au dus la noua formulă, voinţa neclintită a factorului constituţional de a lua această măsură...

Era o frumuseţe... Până şi guvernul devenise mit şi se integra Dumbravei...

. . . .

Şi astfel, ca prin sciziparitate, despărţirea mitului în cazemate, îl înmulţea. Fiecare grup, de trei, patru sau cinci, se adâncea mai mult în el, prin puterea reacţiunii şi a singurătăţii.

Dacă şi generalul făcuse din tablele sale un mit! La care juca în dublu exemplar, plus înjurătura, devenită ea însăşi apocaliptică, în lipsa ei (pentru prima oară!) de sens...

Avocat Istrate nu era decât cel dintâi dintre aţâţătorii la vieaţă puşi la cale de gu-

vern... După el trebuiau să vină adevăratele „allumeuses", femeile.

Şi iată că au început să vină femeile la Dumbrava.

Până acum erau admise numai mamele, fetele, surorile, nepoatele...

Acum se da drumul soţiilor, — şi chiar, excepţional, amantelor.

Cel dintâiu înfruptat a fost generalul.

Era şi fiindcă, singur şi retras, dânsul putea primi vizite fără nicio complicaţie.

Dar gurile rele mai spuneau, cu privire la diverse părţi constitutive al eului dumisale, că sub acest raport, general Vivi Cantacuzino Brancovan dacă ar fi trăit pe vremea lui Ezechiel, armăsarul în chestiune ar fi fost o aluzie netă la domnia sa...

Odaia sa era în căsuţa rezervată ca „vorbitor". Când legionarii veneau la vizite, de multe ori se întâlneau cu dânsul:

— Cum merge treaba. domnule general?

— Care treabă, porcule?

— Ei aia, ştii dumneata... Da ştii că-i frumoasă, domnule general, şi tânără, bravooo...

— Apropo, copile, bine că-mi aduseşi aminte... să-ţi spun una, ascultaţi copii, da unde dracu-s ceilalţi... aha... în cazemate... ascultă tu, copile, şi să-i dăm dracului pe ceilalţi... Când mergeam în manevre, ca general, dam iama prin tot... dat dracului Io!... şi cea mai mare plăcere a mea, după vreun chef cu femei, era să stau de vorbă cu ţăranii din sat.

— Ei, ce zic gurile, măi, la voi în sat, de un porc ca mine?

— Porc, domnule general? Nu zice zău, că sunteţi porc...

— Dar ce zice, măi?

— Zice că tare sunteţi bun, şi om cu frică de Dumnezeu...

— Pe lângă bum, pe lângă bum...

— Şi darnic lucru mare... da numai că prea daţi raita prin muerilor altora...

— Pă dracu! Şi voi ce spuneţi, măi? Ce spun, măi, înţelepţii satului?

— Ce să spună, domnule general, spun şi ei: halal de general, dacă mai poate!

Generalul îşi dă cu grapa prin barbă:

— Ai înţeles, copile, Eulampe, ai înţeles?

— Am înţeles, dar ştii că fata-i frumoasă... de când o cunoaşteţi... cum şi ce fel?

— Apăi să vezi, copile... Lângă casa mea, pe când trăia Domniţa, locuia o nemţoaică tare cum se cade... Când am plecat în război, iar Domniţa s'a refugiat la Iaşi, cui să lase cogeamite casă?... Am lăsat tot, cu mobilă, tablouri, covoare, argintărie în paza ei... Ce să-ţi spun, nemţoaică cinstită, când ne-am întors, un fir de păr nu lipsea... Şi doar eu sfârticasem ceva nemţoi de-ai ei pe front... Io!

De atunci, prietenie; ea a devenit un fel de menajeră... Avea o copilă mică... asta... fata pe care-o văzuşi... Când Domniţa a căzut bolnavă, zi şi noapte lângă ea... N'am mai văzut aşa devotament... Şi ştii, ţi-am spus, copile, ce boală grea, săraca mea Domniţă... Când a murit, mi-a spus: „Dragă Vivi, să nu uiţi niciodată, şi să ai grijă de Frau Else şi copila ei...“ După moarte, fata toată ziua în casă la mine... Se vâra

în mine... Eu, dincoace, cu vorba lăsată cu limbă de moarte de Domniţă, ca să am grijă de ea! Ce dracu să mă fac! In rezumat, am avut atâta grijă de ea, că porc... m'am încurcat cu ea... Io! Atunci am luat-o de mână aşa (face gestul), că Io sunt cavaler... Io! şi-am mers cu ea la ofiţerul stării civile... Şi uite copile — aici, vezi? actul... Şi după căsătorie, am luat-o de mâna ailaltă, şi am dus-o pe partea aialaltă la ofiţerul stării civile, şi uite, copile, ici, actul de divorţ, e? sau nu e?

— Frumos, cavaleresc...

— Io! Puteam să fac altceva? Şi-acum, negreşit, o întreţin... Io! Puteam să fac altceva? Şi din când în când mai vine pe la mine... că de... vorba ţăranului: halal de Domnul General!...

— Dacă!

— Dacă!

Generalul îşi mai grăpează odată barba. Tăcere.

— Dar Io să ştii, copile, că n'am fost măgar cu Domniţa... Nu, nu... Inainte de a merge la ofiţerul stării civile, Io, m'am dus la Domniţă, la mormânt, unde vorbesc cu ea de trei ori pe săptămână. Şi m'am aplecat şi i-am spus la ureche: Domniţă, uite-aşa şi pe dincolo... ştii că tu mi-ai lăsat cu limbă de moarte să am grijă de Frau Elsa şi fata ei... Şi Io te-am ascultat, Io, şi am avut atâta grijă de ea, Io, că porc, m'am încurcat cu ea! Spune, Domniţă, ce să fac, s'o iau?

Şi Domniţa a tăcut un moment şi a spus: da.

Aşa că, vezi, copile, voi să nu spuneţi că Io... sunt un porc, Io!

* * *

Şi aşa a venit la Jilava rândul femeilor frumoase...

Ah, fericirea de a fi însurat!

Au venit soţiile.

Când plotonierul intra ca un paracliser şi striga: Domnul Mişu Beroniade, soţia! toţi legionarii se ridicau de pe paturi şi zidurile cazematelor tremurau ca să repete: soţia... ţia... ia!...

Mişu se ridica dela masa de şah, sau din pat, cu un gest indiferent, dar roşu ca un rac. Băieţii pufneau prin colţuri.

— Mi-a adus, cred, o carte... Vin îndată...

Şi pleca grăbit, cu inima bătând ca la un mire.

Legionarii i-au prins felul... Şi de acum înainte ori de câte ori zidurile cetăţii răsunau de numele coniţei Mary, se grăbeau să-l scuze: — Ţi-a adus o carte, Mişule, o bibliotecă!!!

Post-scriptum: Femeia care aducea numai o carte era, ca soţia Meşterului Manole, totdeauna întâia la apel, şi mai era o Scoţiană proaspătă şi vioaie, cu părul incendiu roşu pe un lac luminat de lună.

— Domnul Inginer Virgil Ion! Soţiaaaa!

Alt fericit!

Coana Marioara era o femeie înaltă, de o blondă frumuseţe „fin d'Empire." — In secolul 18 ar fi fost Comptesse du Deffand.

Iubită de toţi deţinuţii, dar mai ales de

bărbatul dumneaei... Care se ridica de pe pat greu ca un continent şi bun ca Liga Naţiunilor.

— Spune-i, dragă Virgil, s'o aducă şi pe Suzi... se ridica din patul vecin Domnul Eulampe, foc după sora coanei Marioara.

— Păi a venit, dragă...

— Atunci să vie 'ncoa, să nu-mi mai facă fasoane...

Apoi, cu un ochi la Nicolae Fătu:

— Fericiţi oameni, domnule !...

— Ferişâţi... sigur că ferişâţi... Când îţi spun eu...

— Binecuvântat lucru, domnule, soţia! Ruptă din cer, nu altceva! Şi făcută precis, pentru puşcărie! Desigur, ăsta-i mediul ei ideal. Vine, una-două, şi pleacă! domnule, pleacă; n'o mai vezi până data viitoare...

— Nu spune nighică, nu vorbeşte!

— Asta, domnule, nu vorbeşte!... nu vorbeşte!... Cine-a inventat căsătoria trebue să fi fost după cel puţin un an de puşcărie...

. . . .

Dintre soţiile care veneau la Jilava, soţia lui Iasinski sosea tocmai din suişurile Bucovinei, cu copila bucălată de mână. Şi merita, că avea un bărbat tânăr şi frumos, şi tare oftător după casă.

Traian Cotigă, brun ca un amurg, era asaltat de o logodnică de o rară frumuseţe.

Legionarii se cereau la plimbare oridecâte ori veneau femeile... Şi cu sentinela după ei făceau în sus şi'n jos, până seara, aleia de zăpadă care şerpuia prin faţa Casei cu mister, Vorbitorul.

Numai când ele plecau, se întorceau și ei în cazemate.

Săracii!...

Poate introducerea femeii în închisoare a fost cea mai fină stratagemă a guvernului...

Diavolul blond — de cel brun nu mai vorbim — a cam răsturnat Dumbrava.

Multă vreme deţinuţii au umblat pe două cărări. Beţi de polen şi epidermă.

Nimeni n'ar fi crezut că e așa de greu să ai un sex...

Şi totuşi, tinerii aceştia de douăzeci de ani, au biruit în ei şi sexul...

Lucrul a devenit curând un fapt divers. Fapt... e puţin exagerat, divers... în orice caz!

Chiar Domnul Eulampe a renunţat la coniţa Suzi! Dacă nu venea!

De Vera, nu mai vorbim. Ea era cea mai frumoasă femeie şi asta ajungea lui Nicolae Fătu. Era apoi departe, la Iaşi, şi banii de drum nu-i ajungeau.

La Dumbrava, şi mai ales cu acest prilej, a văzut Domnul Eulampe Sibică ce săraci sunt legionarii.

Se ducea adesea cu ei la bufet... Ah, câte săptămâni trebuiau să treacă până să aibe unul doi lei pentru un chibrit... Şi aşa erau de o viaţă întreagă.

Domnul Eulampe Sibică nu putuse concepe până acum ca un om să n'aibe bani.

Să nu-şi poată cumpăra la un moment dat o haină, o cămaşe, o pâine... Şi aici erau în faţa lui sute de oameni care toată viaţa n'au avut şi nu vor avea pentru o haină, o cămaşă, o pâine...

După cum nu putuse concepe să umbli

prin ploaie cu tălpile rupte... Şi aceştia n'au avut un moment, în viaţa lor, pingele nerupte...

Aici intervenea adevărul că banul bogatului e sângele săracului. E supt din trupul acestuia. Originea săracă a banului se dovedeşte tocmai din faptul că bogatul, după ce a deposedat pe sărac, nu consimte măcar să-l creadă deposedat... Remuşcarea ar fi prea mare... Bogatul atunci continuă să creadă înainte pe sărac bogat, psihologia lui de om avut se transpune psihologiei omului gol şi numai aşa el poate suporta spectacolul sguduitor al mizeriei. E un fel de profilaxie împotriva sărăciei... Astfel orice bogat ar trebui să se spânzure, în faţa sguduitorului spectacol de nedreptate, în faţa absolut strigătoarei la cer disproporţii.

Revoluţiile sociale sunt încercarea săracilor de a scoate pe bogaţi din această beatitudine a asumpţiei... De a-le aduce aminte că mai sunt totuşi oameni săraci pe lume.

Această revoluţie, Dumbrava singură, fără niciun Marx sau Roză Luxemburg, Dumbrava o făcuse în domnul Eulampe. Şi bogagatul din el sta ruşinat în faţa acestor blazonaţi ai sdrenţei, contemporani ai lui Isus, care aduceau istoria înapoi şi îmbrăcau civilizaţia în haina săracului din Nazaret.

Era singura lor glorie, într'adevăr, că şi Isus când a hotărît să pedepsească pe om luându-i chipul, şi să se răzbune împotriva lui devenind om, sărac a găsit cu cale să se facă, numai cu preţul acesta, cu această nobleţe convenind să coboare, numai aşa putând pesemne suporta nenorocirea de a fi om...

Ii privea, şi vedea cum prin sdrenţelele lor naşte lumina... Mijeşte prin crăpăturile subsuorilor şi palpită către frunte ca un nimb...

Nimbul sărăciei...

Aşa de săraci într'adevăr, că şi atunci când nu aveau niciun ban, banul lor avea aerul că scade, numai ca să le dea continuu noutatea sărăciei; murind de foame o vieaţă întreagă, până în clipa când de atâta foame nu vor mai putea nici măcar să moară, fiindcă aceasta ar putea fi un lucru prea de ...preţ pentru ei!

Ii simţea devoraţi, ca şi în crezul lor, ca şi în dragostea de mamă ce li se fura, sau dragostea de amantă care li se refuza, devoraţi dela distanţă, porţiune cu porţiune, dumicat cu dumicat, la banchetul nesfârşit al celor „tari", bieţi reprezentanţi pe pământ ai Dumnezeului despoiat... — cum îi spunea adesea Sfântul.

XV

Când a văzut că nici cu femeia nu-i birue, nici cu banul, nici cu banchetul, guvernul a recurs la ultima stratagemă.

Şi a adus la închisoare primăvara...

Şi ideia n'a fost rea.

Fiindcă dacă lipsa de bani, de femeie şi huzur este un fel de captivitate, ea era mai ales forma captivităţii legionare. De când s'au născut, ei rămăsese închişi dela viaţă, în odăiţa cu zăbrele a mizeriei lor. Chemarea din închisoare, cu ispitele ce li se treceau sub ochi, era încercarea de a-i scoate din

captivitatea vieţii lor de toate zilele... O captivitate organică... cu care se obişnuise ca şi cu o religie...

Dar cu primăvara era mai greu... Fiindcă dacă tinerii aceştia aveau în ei vreo bogăţie, aceasta era bogăţia primăverii verzi din suflet... Primăvara crângurilor hoinărite de copil, a potecilor şi umbrarelor natale...

A, aceasta era altceva... Cu aceasta nu se putea juca!... Sau se juca mai greu fiindcă ea fusese totdeauna în captivitatea lor multiplă, unica lor eliberare.

In natură.

Şi a venit o primăvară din poveşti peste Dumbrava.

Un cer plin de vânătăi, de parcă-l sărutase femeile, cerul acela moale şi sensual de început de Martie, îşi lăsa tot mai aproape trupul peste puşcărie.

Iar când nu era aşa de dulce, sta sfărâmat şi desfundat ca un teren de foot-ball după ploaie...

Legionarii numărau duminecile şi regretau că or să moară, poate, fără să apuce să afle cine e campionul de foot-ball anul acesta!

Se trezeau dis-de-dimineaţă, parcă să se îmbrace pentru vreun match, pentru o excursie.

Din cerul acesta aşa de clement, din nori de aluat, veneau dimineţi de zarzără, le băteau în geam, sau seri de prună brumărie...

Brânduşele spărgeau aerul, şi aerul, ca de sticlă, se spărgea în sunete.

Ce zâne şi-arătau în frunze degetele la soare? Şi de unde acest tremur lung de iarbă în care, ca un animal nou, torcea pe labe tot pământul?

Când seri de caisă roşeau obrajii cerului, lăsându-i numai puţin tulei la tâmplă, frunzele paltinului de lângă gratii se atingeau şi guruiau ca nişte porumbei... In reverenţe aristocrate se invitau la culcare...

Şi până şi umbrele erau aşa de vii şi calde că aveau aerul că se iubesc.

— Fortul No. 13 bineeeeee!...

Nici ţipătul acesta nu mai era el... Prin trifoiul de argint al cerului, lunca, la un picnic, îşi ducea la subsuoară cutia acustică, luna, în ea cu muzica vastă a tăcerii...

O lună calmă ca sunetul din inima copacilor în creştere.

In lumina ei, somnul naturii arăta sufletului calea nouă...

Când tăriile începeau să izbucnească în flori pe pământ...

Florile, parabolele acestea mute ale Dumnezeirii!...

Aerul parcă avea fiori electrici...

In aerul cu fiori nenumăraţi, veneau spre om — simţeai că vin, din ce depărtări? — trandafirii cu gura roşie, şi fructele dulci ca surâsul zânelor...

Iar gura femeilor se anunţa (pentagonală) în muşcate.

* * *

In cazemată, la avocat Istrate, domnul Eulampe sta după un prânz copios, cu o carte în mână, cu ochii la o fructieră nouă din care ieşeau afară piersicile cu obraz muşcat, de Scoţiană.

— Mult o să mai ţină primăvara asta?

— Greu anotimp...
— E greu la puşcărie primăvara...
Şi'n ei era ca şi afară, vreme rea...
— Ce carte? întreabă avocatul văzându-l răsfoind.
— *La Pédagogie des sexes.* Mi-a dat-o căpitanul...
— Căpitanul cel nou?
— Da...
— Ce impresie-ţi face? Ai încredere'n el?...
— Deloc! Şi tare mă miră că dela prima conversaţie, mi-a pus în mână cartea asta...
— Nu-i ciudat?
— Ciudat!...
Era o carte cum nu'ntâlnise niciodată... Domnul Eulampe poate văzuse în vieaţă de zece mii de ori genul femenin... Dar niciodată nu se 'ntrebase cum e înăuntru... In micile lui detalii... In cartea asta, amândouă sexele se etalau ştiinţific, din faţă şi profil, în secţie longitudinală sau transversală...
Ce făcuse pe căpitan să i-o dea... Şi-aducea aminte că avusese o conversaţie scurtă într'o dimineaţă, despre asceza asta grea a vieţii de'nchisoare.
De aici, amândoi gurmanzi ai femeii, conversaţia a alunecat asupra feluritelor experienţe personale cu patrupetul acesta interesant.
Experienţe mai ales cu particularităţile stricte ale lui.
Atunci căpitanul s'a apucat să-i explice cu creionul pe hârtie, diversele raporturi, forme, curiozităţi... Şi fiindcă domnul Eulampe părea profan, i-a promis cartea asta, pe care i-a şi adus-o a doua zi...

A fost cel mai grozav supliciu... Zile întregi s'a căznit s'o arunce în foc... A fost cu neputinţă, părţile ei componente se culegeau din aer şi veneau la el, îl posedau sub forma unui gen femenin universal.

Se mai expuneau acolo diferitele feluri de sexualitate. Pasionaţii, flegmaticii, languroşii, perverşii...

Domnul Eulampe se vroia dintre pasionaţi, şi urmăreau cuvânt cu cuvânt, să-şi găsească verificarea...

Fericit să se convingă în sfârşit...

La capitolul impotenţei însă, un fior prin şira spinării... Dacă e impotent... dacă toată vremea asta petrecută fără o iubire...

Şi iar femeile... iar genul în diverse diagrame... culegându-se din pagini, din aer şi aşezându-se pe el ca o ventuză.

— Da lasă cartea, bădie, că n'ai s'o mănânşi!...

— Ce să mănânc?

— Cartea!

— O carte sau o posedezi tu, sau te posedă ea pe tine...

Din ziua aceea Domnul Eulampe nu mai era Domnul Eulampe. Era un posedat.

* * *

Fiul acesta al soarelui tânjea. Se părpălea. Işi strângea coapsele cu furie... Să se simtă... să se strivească...

Pedagogia primăverii e severă.

In gând, păcatul i-apărea apocaliptic. Tot aşa de străin şi greu de suportat ca'n primele experienţe ale pubertăţii... Când sfinţii ieşeau din icoanele de deasupra patului, şi-l

certau că a fost la femei... Şi aiurà în somn, că venea la el o fiinţă scumpă, îi punea mâna pe frunte şi-i spunea: Ce ai, băiatul mamii...
Ca atunci se răscolea şi răsucea în aşternut...
Iar dacă, cu trupul în fierbinţeli, cu faţa mânjită de sudoarea cărnii, muşcat de femeie, nu plângea, era ca şi atunci, numai de frică să nu-şi murdărească lacrimile...

XVI

Primăvara — trista primăvară — chema tigrii pe afară. Vedeai cârduri de animale de aceste sfinte înşiruind curţile interioare. Se pare că ei găsise mijlocul să combată primăvara. Oameni ca domnul Eulampe stăteau în pat şi se căinau.
Ţineau astfel primăvara departe de ei.
Tigrii nu, veneau ei în primăvară. Ieşeau în întâmpinarea ei.
Pe cuvânt de onoare că nu vor evada, li se îngăduise să iasă chiar din incinta închisoarei. Era aci, pe lângă bunăvoinţa colonelului Zaiafet şi stafful lui (oameni, toţi, de pus în medalion, de purtat la gât ca un talisman), şi o idee de sus dela Comandament, în nădejdea că doar aşa deţinuţii se vor lăsa ispitiţi şi vor părăsi odată închisoarea.
Porneau atunci în cete mari, ca acasă, vara, la câmp sau în baltă. Hoinăreau până seara pe tapşanuri. Culegeau mure, mierea ursului, ghiţion... Il aduceau cu rădăcinile încă pline de pământ, în sus; apoi îl pigmentau cu puţin din pământul dela rădăcină şi-l lăsau să

îngălbenească şi să se închege; şi-l mestecau. Ieşea un sacâz delicios. La un moment, toţi tigrii mestecau ghiţion. Tigri ierbivori!...

Mai scoteau tigrii soboli şi cârtiţe din pământ, turnând pe gura muşuroaelor găleţi întregi de apă. Era un haz nespus când lighioana svâcnea de sub pământ şi se clătina un moment pe picioare, parcă trezită brusc din somn şi neştiind încotro s'o apuce. Era indiferent unde, fiindcă oricum, tigrii o prindeau şi executau.

Şi în cântec legionar, veneau seara acasă împodobiţi cu alior şi mierea ursului.

Unul nu trecea peste oră.

Superiorii închisoarei se minunau. Indrăcită organizaţie...

Ba odată, un legionar numai cu numele, pe care toţi îl bănuiau chiar de spionaj, s'a dus şi n'a mai venit. Era doar aşa de uşor! Treceai linia şi intrai în staţie, luai trenul şi în zece minute erai în Capitală.

Când au aflat, Ion Moţa s'a făcut pară de mânie. A trimis imediat un bilet în oraş. A doua zi, un legionar veritabil venea în loc. Până azi nu se ştie că un nevinovat a venit la comanda unui singur particular la închisoare, şi rămas acolo fără forme, până la sfârşit, la dispoziţia legiunii... E de necrezut? E adevărat.

...Când seara veneau acasă, tigrii găseau în curte pe profesor. El nu trecea niciodată în lumea celor vii. Se plimba prin curte, cu mâinile'n chimir, ca un zeu în cămaşă de noapte...

Pe lângă el treceau Doctorul, în goană permanentă după cei 500 de paşi zilnic, Mişu

Beroniade în permanente peroraţii cu Mardare, Macedoneanul.

Sau Blondor, şi el cazanier, cu bustul de plastilină al colonelului în mână, modelându-l înainte cu faţa la soare, ca să aibe mai multă lumină...

Se oprea şi schimba o glumă cu profesorul. Acesta râdea de se cutremura primăvara...

— Ce să-i faci, domnule profesor, mai glumim şi noi... Villiers de l'Isle-Adam a spus-o singur: Les bêtises font passer le temps de la vie...

— Şi încă.

cum mango gaudio

accentua latinistul...

Pe Hagi-Kira, altceva decât sculptura îl ţinea în cazemate. Târziu s'a constatat că lucra la vremea aceasta cu asiduitate la un nou sistem de hârtie anumită...

* * *

Prin curte mişunau tot felul, deci, de lighioane... Dar mai se plimbau şi cei trei. Atunci, pe un kilometru distanţă, era o linişte religioasă.

Treceau liber printre ceilalţi, şi ei legaţi tot prin simplu cuvânt de onoare.

Simpli, superiori, detaşaţi... Cu un zâmbet de mire ceresc pe figura lor care începea să devină parcă streină... Şi totuşi aşa de naturali şi apropiaţi...

Ceilalţi încetineau pasul în dreptul lor şi le strecura un cuvânt, o glumă; ei zâmbeau înainte... Mai mult nu era voie.

Dar fericiţi era voie să fie... Şi fericiţi şi

erau... Ei arsese de mult etapele, triase meridianele vieţii... Trăiau pe dimensiunile lor... Care erau dimensiunile crucii... Braţele depăşeau cu un milimetru braţele omului...

Dar în acest milimetru era loc să se îngroape toate bucuriile şi necazurile vieţii.

Primăverile?

Numai de primăvară nu le ardea, terminase de mult cu anotimpurile.

Impermeabili soarelui şi miresmelor, dilataţi interior pe scări de exaltare, abstractizaţi în gând, dimensionaţi în echerul cerului, ei erau în centrul luminii. Unde nu sunt nici margini, nici forme, şi nu se mai vede nimic... In inima luminii şedeau ei, şi inima luminii era tăcerea...

*
* *

Se lichidase deci şi primăvara. Se 'mprietenise tigrii cu ea, o tratau ca'n cele mai bune vremi ale copilăriei, şi ca la ei acasă.

Ai fi spus că numai de dragul acestei primăveri nu mai voiau să plece. Şi aveau poate şi puţină dreptate. Unde-ar mai fi găsit în vremile acestea de civilizaţie şi orăşenism, aliorul, ghiţionul şi sobolii de acasă?

Numai domnul Eulampe era bolnav de primăvară.

Zăcea de dragoste.

Sora şi nepoata credeau că e din pricina caiselor... Din săptămânale, devenise aproape zilnice... Dejunau adesea în trei la vorbitor.

— Să mănânci, Lămpică dragă, să te 'ndrepţi... Mai ia, mai ia una...

— Ce să iei, dragă, tu nici nu ştii...

— Ştiu, ştiu, că-ţi plac de mic copil... Dar tu, discret cum eşti...

— Dragă, tu nici nu-ţi dai seama... De caise-mi arde mie? Tu crezi că puşcăria e aşaa... La puşcărie-i ca la puşcărie...

— Ştiu, ştiu, dar mai ia una...

— Când cineva pretinde că e un om mare, întreabă-l unde îi e durerea...

— Uite aici sunt caisele! Ia, dragă... ia şi p'asta... Vai, ai lăsat tocmai ce e mai bun... Nu vezi pe fund ce maronată e?... caramelată!...

— Ce caramelată, dragă, ştii că-mi placi? De asta-mi... Vin ai adus?... Tot lucrul omenesc e hărăzit durerii...

— Ma ia, mai ia...

— De fapt, nu-i pe lume decât o singură durere... Durerea mare că nu faci parte din familia sfinţilor... Ştiţi că vinul nu-i rău...

— Ştii, Lămpică, m'am întâlnit cu Elva...

— ...lume... decât o singurăăă... cum? cu Elva?

— Da, cu Elva! De fapt mi-a telefonat!

— Telefonat?... Elva... rere...

— Da! Şi ce dor îi e de tine... Spune că vrea să vină să te vadă...

— Elva?... reree... să vină să mă vadă? Păi se poate?... aici... unde?...

— Ei, parcă nu vin şi altele... Te-ai înnecat! Bea, bea puţină apă... Dă-i Floricico puţină apă...

Domnul Eulampe bea, se mai pune pe picioare...

— Dragă, dar celelalte sunt soţii... voi credeţi că puşcă... Aici ori... ori... la mine nu merge...

— Bine, dragă Lămpică, dar nici să te chinui așa...

— Eu să mă chinui ?... știi că-mi place... Elva... rereee...

— Mai dă-i, Floricico, puțină apă... Ei, acum te las... trebue să plec... va să zică dacă întâlnesc pe Elva îi spun...

— Spune-i, dragă... Spune-le și să mă scoată de aci! M'au băgat în Istorie, ce mai vor ?...

— Și-i spui și Elvei, da ?...

—...pe lumea nu-i... decât o singură...Elvaa?... reree... spune-i, dragă, în definitiv, eu sunt totdeauna acasă...

***

Elva n'a venit. Desigur fiindcă nu prea vroia domnul Eulampe...

In schimb a venit domnul Alessandrescu.

Să agrementeze pușcăria ? Să acompanieze primăvara ? Cine și de ce îl trimeteau ?

Cert e că sosirea lui, acum la sfârșit de stagiune, nu era ca să facă la Dumbrava vieața mai grea...

Alessandrescu era un om cu trupul patrat, cu capul patrat, cu tot în el patrat...

Numai ochii nu erau patrați; deși din pricina ochelarilor ar fi putut să fie.

Dar sunt oameni cărora ochelarii le difuzează parcă privirile, le fac disperate, una cu sticla, prismatice...

Ochi de aceștia, prismatici, de insectă, avea și Ionică Alessandrescu.

Te privea cu ei așa de ascuțit și iscoditor, că-ți lua cu ei ultimul ban din buzunar. Bine de Nicolae Fătu că n'avea niciunul !

Ionică Alessandrescu era unul din acei

oameni care te desbracă cu o privire, şi-ţi iau tot de pe tine, chiar şi o boală dacă ai.

Ce căuta, cine-l aducea?

Meschin şi cretin, o singură dată în viaţa lui de mare industriaş luase masa cu un recent membru al mişcării. A destăinuit aceasta prietenului său celui mai bun de afaceri, un evreu. Curând însă s'a certat cu el... Era tocmai la începutul prigoanei... De atunci, evreul, care era bine cu oamenii dela Comenduire, n'a stat o zi fără să vâre un denunţ contra fostului prieten. Că dă bani mişcării, că ascunde la o moşie a sa pe nu ştiu cine, că soţia l-ameninţă cu divorţul dacă nu încetează cu Garda...

Deajuns că evreul în cele din urmă a izbutit să-l implice... Şi deşi liberal prin structură şi afaceri, Ionică Alessandrescu s'a pomenit în cele din urmă la Dumbrava.

A fost un haz nemaipomenit.

Lumea-l ştia aşa de prozaic şi pedestru! Ce căuta printre arhangheli burghezul acesta cu faţă de toval roşu, prost şi meschin şi avar timp de douăzeci şi patru de ore pe zi?

Dar dacă era ceva nostim cu el, era farsa. Festa aceasta pe care i-o jucase un jidan, implicându-l într'o mişcare nobilă, trimeţându-l la închisoare pentru o idee, condamnându-l la eroism!

Era şi ceea ce îl scotea din sărite.

— Mârlanii! I'nvăţ eu minte! Ies eu de aici! Mă pun în fruntea revoluţiei... Auzi dumneata... om cu nevastă şi copii...

Ii aducea zilnic de acasă... Câte o felioară de brânză, unt, caşcaval, fiecare învelită în

hârtie, separat, ca să pară puţin şi să nu fie nevoit să dea şi la ceilalţi...

Mai ales ciocolata o scotea parcă pe mânecă, pe subsuori...

Te pomeneai odată cu el mâncând. Şi mânca mereu, şi mânca în faţa ta... făcând pe milionarul şi pe socialistul...

— Mârlanii... răbojul lor... trebue să sfârşim odată cu ei... să venim noi intelectualii...

Şi muşca cu necaz din batonul de ciocolată.

Avea felurite elanuri şi jertfe, după ceea ce ronţăia în gură...

Era prea ocupat cu un piept de curcan, crezul lui legionar slăbea...

Mânca seminţe, scuipa un crez cu fiecare coajă.

Dar tăcea chitic, de'ndată ce n'avea nimic de mâncat, sau venea vreun svon rău!

Atunci găsea că mişcarea-i fără viitor, că toate-s de geaba, nu-i nimic de făcut cu ţara asta!

— Ba e ceva, nene Ionică, spune câte un hâtru.

— Ce anume, puiule?

— Să mori pentru ea!

Numai ideea îl cutremura. Avea aerul să spună:

— Sst! să nu ne-audă cineva! S'o ia în serios!

Atunci băieţii izbucneau în cel mai afurisit cântec legionar:

Suntem echipa Morţii
Din Moldova azi venim
Aruncaţi de zarul sorţi

Ori invingem, ori murim,
Aruncaţi de zarul soooorţi
Ori învingem, ori muriiiim!

Cuvintele finale i se prelungeau la ureche. Alessandrescu da din colţ. Fugea prin odaie, pe la uşă, să n'audă cineva. Ii implora să tacă. Imnul Morţii cu atât mai mult se învolbura. Insul cădea pe pat, ca un şobolan lovit de dambla.

XVII

Când a văzut guvernul că nici primăvara, nici chiar prezenţa lui Alessandrescu nu poate scoate pe deţinuţi dela Dumbrava, a înţeles că toate stratagemele sunt epuizate şi a luat măsura cea de pe urmă; să scoată pe mai toţi cu sila din puşcărie, iar o mână numai de elemente, prea primejdioase, să le dea în judecată, pentru o condamnare categorică.

La Interne, Externe şi Consiliul de Războí s'a lucrat zi şi noapte la întocmirea listelor.

Condamnaţii erau de pe acum vreo şaptesprezece; cu pedepse variind dela munca silnică pe vieaţă, la zece şi şapte ani recluziune.

S'a numit şi judecătorul de instrucţie, în persoana generalului de Intendenţă, Băsescu, o ţoapă formidabilă, ajutat de comisari regali, colonel Hotinceanu, caracter brav, inimă şi onestitate, maior Mihail, suflet delicat de stânjinel, minte limpede şi hotărîtă, cum şi de maior Lascu, tânăr aprig, frumos la trup şi suflet.

Pe deasupra manevra, în calitate de Procuror general, colonel Fonfoniu, Seidespitzul doamnei F., marionetă şi unealtă.

Dar în fruntea sanhedrinului — în fond foarte simpatic — dela Consiliul de Război, activa imbatabil prostia generalului Băsescu.

Doamne, ce cretin! Doamne, ce pachiderm!

Ca Antioch al III-lea în cetatea sa, el intra la Consiliul de Război urmat de cei 120 de elefanţi ai neghiobiei sale. Şi strivea cu desinvoltură, cu inteligenţa lui plantigradă după ignobil dresaj de circ politic, glastrele cu flori delicate care erau sufletele tuturor acestor băieţi.

Pe cât se putea pricepe — fiindcă era greu să pricepi ceva la omul acesta (al cărui fond sufletesc nu părea totuşi atât de mizer) — rolul lui în această afacere era una cu al sclavului faimos dela serbările triumfale romane, însărcinat de Praefectus Urbi să modereze apoteoza, insultând pe triumfător.

Guvernul pesemne îşi dase seama că făcuse prea mari eroi din nişte oameni ce n'au râvnit niciodată la aşa ceva. Şi atunci trimetea pe Băsescu să repare greşala, insultând cu proza lui personală poezia mişcării, pălmuind cu nesimţirea lui nobleţea oamenilor acestora.

După preambule dacă să se facă instrucţia la Dumbrava sau nu, s'a hotărît aducerea în dubă, pe echipe, a deţinuţilor la Consiliul de Război.

Consiliul de Război era o hardughie la capătul celălalt al Capitalei. Se traversa astfel întreg oraşul.

Şi a început seria trambalărilor.

De cu seară se făceau listele celor instruiţi pe a doua zi, şi se comunicau închisoarei.

Cei dintâi audiaţi au fost Rafailă şi Niţă, oamenii generalului. Erau cei care şedeau mai mult în gât guvernului, — închipuiţi-vă un guvern de 16 capacităţi, luptând nu cu generalul, dar cu secretarul particular şi valetul lui bucătar!

Şi totuşi era aşa. Toată problema era să demonteze pe general. După ce încercase să-l facă bolnav şi izoleze la sanatoriu, după ce îl izolase în sfârşit într'o odaie, rămânea o singură lovitură. Să-l despartă de oamenii lui de zi şi noapte, de care era legată grija anilor lui bătrâni, cu necesităţi imediate. Aceasta ar fi înfuriat, poate, pe general şi silit să se ducă şi el după ei!

De cum s'a pus problema triajului, s'au făcut propuneri ruşinoase lui Rafailă şi Niţă, să facă cerere de eliberare, pe motiv că ei având doar rol de *amanuensis* în casa generalului, şi nefiind oameni politici, n'au de ce să fie implicaţi într'o afacere atât de streină de budoar şi bucătărie.

Au refuzat net.

Alte încercări s'au făcut posterior.

Acum aveau să fie chestionaţi, şi un proces verbal dresat în regulă avea să interzică prezenţa lor la Dumbrava.

Când a auzit că e chemat, Niţă a căzut în genunchi generalului:

— Să nu mă lăsaţi, domnule general, să nu mă lăsaţi. Vor să mă ia dela dv., vor să mă ia.

Bietul Niţă avea presimţire. Plângea de parcă îşi vedea stăpânul ultima oară.

— Ce să mă fac eu pe lume fără dv.? Cum să vă las eu? Eu vreau să mor, domnule general, vreau să mor lângă dumneavoastră.

Scena era într'adevăr mişcătoare. Câtă delicateţe în sufletele astea anonime. Dar parcă pe flori le cheamă Bonaparte, Newton, Cromwell! Tot fiinţe anonime sunt şi ele... Dar sunt flori...

Intâi — tocmai pentru ceea ce se punea la cale — Rafailă şi Niţă au trecut pe la siguranţă. In casa generalului trebue să fi pus ei mâna pe secrete mari. Lipseau anume inele din lanţul investigaţiilor. Ei puteau cert să le furnizeze. Mai ales lucruri din noaptea de pomină... Ultimele apariţii şi eclipsări ale Marelui dispărut...

— Rafailă, la consiliul de război. Să se îmbrace imediat. Trece întâi pe la siguranţă!

Era prima chemare de acest fel, la Dumbrava. Felul cazon cum o striga colonel Vasile Marin o făcea şi mai impresionantă. Toţi intelectualii au sărit de pe scaune şi paturi. Erau strânşi cu toţii la un ceai.

Şi au văzut întâia oară părul unui om făcut măciucă. Rafailă era un băiat micuţ, nu lipsit de curaj, plin de inimă şi sprinţar. El însuşi n'ar fi crezut că o convocare ca asta putea să-l mişte într'atât. Şi totuşi, părul lui credea altfel. I se urcase într'adevăr măciucă şi măciucă i-a rămas şi sub pălărie. Măciucă la interogator, măciucă la întoarcere.

Era întâia oară când se dovedea că părul cel puţin ştie să pună'n practică un proverb...

Seara, toţi deţinuţii l-aşteptau în cazemata

centrală, să vadă dacă mai are părul măciucă.
Şi-l avea!

— Cum a fost, măi Rafailă, fi-r-ai al...

— Sst! tăcere!... să-l lăsăm să spuie el... nu veniţi toţi cu întrebările.

— Dă-i drumul, dobitocule, dă-i drumul! strigă generalul.

— Să vedeţi, domnule general, a fost lată rău... Mari pişicheri...

— Hai, lasă asta şi spune ce te-a 'ntrebat? Ai spus vre-o prostie?

— Eu, da ce-am căpiat?... Să vedeţi... intru acolo... la Directorul General, în cabinet, avea pluş... şi ţigări pe masă... — Ei, ce mai faci, dragă Rafailă?... El! — Şmecher Directorul general!... Ce mai faci? Ia loc te rog; de când nu ne-am văzut noi?... Eu în viaţa mea nu-l văzusem. El de colo: nu iei o ţigară? (şmecher!)... cu carton ori făr'dă?... Ia mai bine o havană... ştii că-i vorba să se facă *Koronas* şi la noi... Zic... n'are de cât, domnule director, Io mândru!

— Aisic... şi nu spune Io, asta o spun numai eu, râde generalul.

— Şi vino, măi, odată la chestie, se impacientează Onisifor Crai...

— Zice el să venim la chestie... O cafea, sau schwartz, ce obişnueşti, dragă Rafailă, la ora asta?... Stamatiule, adu şi un cognac... Şi dă-i cu schwartzul, dă-i cu coniacul, dă-i cu Korona că se face şi la noi în ţară, ce să spun, domnule General, că ne-a apucat noaptea...

— Şi numai atâta?

— Păi ce să fie? Mi-a şi spus... C'a vrut nu-

mai să mă cunoască... să ia contact cu mine... Că auzise mult vorbindu-se de mine...

— Cute'n... şi spune odată cum a fost!

Lumea începe să creadă că Rafailă face pe prostul... că s'a lăsat dus de Directorul general şi a făcut destăinuiri pe care acum le ocoleşte...

— Spune ce te-a'ntrebat de mine, de Corneliu, de Gardă...

— Adică, domnule, să fie un trădător? îşi spun băieţii prin colţuri.

— Dacă nu m'a'ntrebat nimic?

— Cum nimic?

— Bine, aşa m'a întrebat el... dar totul erau ţigările... să fi văzut ce tabachere... — Mai ia una, Rafailă, ori vrei încă o havană?... Da eu, nici că m'am atins... doar fumam tacticos şi pac! pac! i-aruncam fumu'n nas...

— Il sfidai!

— Il fsidam! Exact!...

— Fi-r-ai al... Spune, mă, că te omor, n'auzi? Te-o fi tras de limbă! Tu, dobitoc, ai că...

— Eu, domnule general? Nu mă ştiţi? O viaţă'ntreagă!... Da să vedeţi cum m'a luat!... Zice... mare om şi generalul... mare caracter... Şi muieratic... Ce mai face el, mai trăieşte cu fata aceea?... Parcă a dispărut... ce adresă are?... — Vorbitor, Dumbrava, în fiecare zi în pat la domnul general... zic Io! Dat dracului!... Da, zice el: — Domnule, am văzut eu o altă femeie odată la general... Domnule, una frumoasă... ptiu, cum o chema, domnule... A, zic Io, madam Gavrilescu, una 'naltă şi slăbuţă... păi aia era ruda Căpitanului... Rudă?... Da! O vară a lui, la care chiar sta une-

ori... A, zice el, sta? Da! zic Io, a stat până în ziua dispariţiei...

— Ai spus tu asta? Fi-r-ai al... Cin'te-a pus, măi? Nu vezi că voia să te tragă de limbă...?

— A, o doamnă care sta pe Izvor, zice el... Io, nu, pe Uranus... Şi nu ştii numărul? Mai ia o ţigare, El! Io: numărul precis nu-l ştiu, dar pot să merg cu cineva... că cunosc casa... şi-am fost cu un bileţel chiar în noaptea...

— Ei, s'a sfârşit! Netotul a spus tot. Ne-a trădat!... se perpelesc legionarii...

— Şi-mi dă un agent... cheamă o limuzină... Domnule, un Buik! Şi mergem în Uranus.

— Păi aici am mai fost, strigă plictisit agentul.

— Păi şi eu ştiam c'ai mai fost, zic Io. D'aia am şi venit... Crezi dumneata că eram eu prost să divulg lucruri pe care eram sigur că nu le ştiţi şi dv.?

— Ei, aşa da, Rafailă!

— Bravo, Rafailă... eşti băiat deştept...

— Domnule general, ştii cum i-am făcut? Harcea-parcea, Io! Aşa i-am dus! Ce ştiau ei, spuneam şi eu... Nu-mi mai da unul o ţigare!... La urmă mi-au tras o'njurătură şi mi-au spus-o curat: Să ştii că'n puşcărie-ţi putrezesc oasele. Păi, zic Io, e ceea ce vreau şi Io, domnule Director General! Io nu ştiu că toată cazna dv. e să mă despărţiţi de general, Io? Da nu v'aţi găsit omul, eu stau şi mor lângă general, Io am o misiune pentru neam şi ţară, Io!...

— Bravo, dobitocule! conchide generalul. Vine rândul lui Niţă.

— Da tu, Niță, ce brânză mi-ai făcut? Copii, ascultați, că ăsta-i mai interesant.

— Eu, domnule General, m'am dus...

— Foarte bine, până acum e splendid!

— Şi zice el: o țigare, cu carton ori făr'dă? Da eu zic, ştiu, mi-a spus Rafailă. Zice el: da nu ştiu de unde mi-e figura ta cunoscută... jur că ne-am întâlnit undeva... Da eu zic, domnule comisar...

— Ce comisar, mă, că-i dit-ai director general...

— ...domnule polițai, am fost băiat-ajutor la bodega Dragomir şi veneați acolo în fiecare zi la aperitiv... — Dragomir... aperitiv... mă miram eu... zice el, şi-şi aduce aminte şi-a oftat: ei, vremuri, zice el, altceva era pe-atunci!... nu-i vorbă şi acum, bodegile merg cel mai bine'n capitală... Leafă bună, mâncare pe săturate... lume bună... femei frumoase... şi faci ce vrei, domnule, faci ce vrei... pe când la stăpân... de, oricât ar fi omul de bun, te mai înjură... te mai cârpeşte... Da eu zic, pe mine domnul general nu mă'njură şi nu mă cârpeşte niciodată...

— Bravo, mă, aşa şi pe dincolo... ascultați copii, că ăsta-i şi mai prost!

— ...Zice el: a, n'am vrut să zic... nu zic, da spun... că orişicât altfel e la stat... vii dimineața la zece, la unsprezece ceri o cafea, țigăruşă... şi la unu te duci acasă... încet, frumuşel, pe calea Victoriei... Uite aici, la noi... nu zic, da spun... că avem nişte posturi... eu să fiu în locul tău aş da-o dracului de politică şi m'aş pune aici la adăpost... ceva... un intendent... uşier... ce adică, nu mai sunt posturi pe lumea asta?... Da eu zic, domnule

comisar... poliţai... mersi... eu înţeleg ce vreţi să spuneţi... da eu de domnul General nu mă despart nici mort...

— Aha!...

— Da el de colo, nu, dragă Niţă, că n'am vrut să te ofinsez... Şi se'nvârtea prin odaie şi asuda... Şi-a mai încercat să mă cunrupă c'o ţigare, da n'a mers!

— Şi ce-ai spus tu în concluzie?

— Am spus că eu vreau să mă'ntorc la Dumbrava, să mor lângă domnul general... că el seara... ca omul bătrân... de!... şi dacă nu sunt eu cine-o să-l pună pe scaun... Da el a spus: Rafailă... Da eu am spus: Pardon, Rafailă nu s'amestecă în treburile mele, el e cu ridicarea pensiei şi cu seglitariatul!

— Bravo, Niţă!... V'am spus eu, copii, că's două caracteruri? Vin'la mine, Niţă, hai puţin pe scaun, că m'am aia de frică... şi p'ormă să-ţi povestesc mai departe din Napoleon... Unde rămăsesem?

— La sfânta Elena, domnule general...

— Şi ce-am spus eu că e Sfânta Elena?

— Nevasta lu'mpăratu Constantin, domnule general...

***

Comedia începuse bine... Dar avea să urce. Următorul chemat la Siguranţă a fost Generalul în persoană:

— Ei, aşa-i c'aţi buclarisit-o?... V'am spus eu că sunteţi nişte tâmpiţi! Spuneţi şi lui Baialdi... Dracu l-a pus să mă aresteze? Cum mă? eu general Vivi Brancovan, Mihai Viteazul, Legiunea de onoare, eu la puş-

cărie, măi? Trimes în faţa Consiliului de Război? Să mă condamne generalii mei? Io? Io ştiu, Io, că acum daţi din colţ să mă scoateţi, da eu stau şi vă aşa şi pe dincolo la toţi...

— Domnule general, dacă depindea de noi...

— Ştiu, copile, dar — vorba aia — ştiţi ce sunt eu acum? Sunt o sfoară. Şi voi ştiţi ce sunteţi, măi? Voi, vorba vine!... voi... pe lângă bum, pe lângă bum! vreau să spun Guvernul! Guvernul e grecul care a'nghiţit sfoara, măi, şi nu ştie bietul pe unde s'o scoată!...

***

Şi comedia urca înainte.

— Ştefan Anastaz şi Cobuzan, mâine la Siguranţă şi apoi la Consiliul de Război!

Cei doi se uită unul la altul:

— Adică de ce numai noi amândoi?

A doua zi dis de dimineaţă toată lumea se scoală şi petrece până la poartă pe Anastaz, cu toate onorurile. Imbrăcat complet în negru, cu giubea, Fănică Anastaz nu pare el, ci umbra lui.

— Ştefan Anastaz, eşti acuzat pentru trafic nepermis de dinamită!

— Imi pare bine, nu ştiam...

— Nu râde c'ai să plângi... In seara zilei de 28 Decemvrie ai fost descoperit neras, în trenul de Aiud, cu un butoi de spirt...

— La subsuoară...

— Nu râde... In vagon! Unde-l duceai?

— Il duceam, domnule director general, la o nuntă...

— Ca s'arunci în aer mirele şi mireasa? Ia seama că te prinzi...

— Ca să-i aştern, dimpotrivă, la pat...
— Expune clar şi scurt stratagema!
— Uite cum e cu stratagema, domnule director general. Eu toată viaţa mea m'am dus la nunţi şi la botezuri... Cred că sunt singurul om din ţară care n'am scăpat un botez!... Cu treizeci de ani să fi fost eu mai tânăr, şi aş fi fost — vă jur — şi la botezul dumneavoastră.... La al meu nu! Nu s'ar putea. Dar eu, vorba aia, nu mă duc la nimeni cu mâna goală...
— Da, şi de data asta te-ai dus cu spirt denaturat!
— Spirtul era vin, domnule Director general.
— Ce vin, ce vin, de unde?
— Dela surorile Terente, domnule Director general!
— Surorile Terente?... rămâne deodată pe gânduri... Ai dumneata legături cu surorile Terente?
— Sunt mamele mele, domnule director general!
— Ma...? Nu se poate!
— Şi eu cred că nu. Dar parcă trebue să-mi fie mame, ca să... Eu oricând vreau, un butoi, două, s'a făcut!
— Un butoi, două? Păi atunci... poate că...
— Mă rog, oricând la dispoziţie... Gata ori când, cum spune Căpitanul.
— Măi, să ştiţi c'aveţi un om, nu glumă!... Şi crezi că se va putea pe curând? C'am o poftă, măi, de cotnar... O ţigare?
— Mersi, mi-a spus Niţă.
— ...de o lună de când n'am mai băut cotnar... da ştii colea... Una-i Terente!

— Două! Două-s Terente, două surori!

— Și nu vor să vândă nici moarte...

— Una din ele, a treia, chiar a murit din pricina asta...

— Da i-ascultă, măi, de ce ești tu imprudent, dragă Anastaze, ce umbli tu în tren cu domnul ăsta?

— Adineaurea-mi reproșați că merg cu butoaie...

— Bine, butoaie mai înțeleg, dar tu nu știi cine-i domnul Cobuzan?

— Eu știu că-i asistent universitar...

— Exact... Și știi la ce?

— La fizico-chimice...

— Ei, fizico-chimice, spirt denaturat, nu vezi tu nimic?...

— Mă iertați, să-mi pun ochelarii...

— Cum te-ai lăsat tu, om de treabă cu relații în lumea bună, sedus de un om ca domnul Cobuzan? Atras de el în cursă și convins de chimistul care doarme în orice asistent la fizico-chimice, să fabricați amândoi, după o formulă a lui proprie și inventată de el...

— Vorbiți foarte gramatical...

— Un nou gen de dinamită...

— Care dinamită?

— ...pentru aruncarea statului în sus?...

— Care sus, domnule director general?

— Uite, domnule, aici formula, ce-mi bați capu? Am pus mâna pe ea. Te rog citește!

Ștefan Anastaz chiar își pune de data aceasta ochelarii; își aruncă ochii. Atâta chimie știa și el:

— Păi asta, domnule Director general, e formula hidrogenului sulfurat... N'ați citit pe Brăilițeanu?

— Ce să citesc, ce să citesc! Am găsit-o pe masa generalului!

— Şi atunci mai aveţi îndoială?...

* * *

Văzând că pe niciun ton nu izbuteşte cu legionarii, Poliţia şi Siguranţa au renunţat să mai audieze ele întâi. Pacienţii erau trecuţi direct la Consiliul de Război.

S'a reparat duba, s'au spălat pe jos biurourile, s'au rezervat câteva săli de aşteptare, s'a amenajat bufetul cu vin prost şi sifon; şi general Băsescu s'a instalat cu cismele şi plutonierul grefier, în fundul coridorului, la dreapta, sala B.

Dis-de-dimineaţă, duba pleca cu câte 12—14 deţinuţi păziţi de jandarmi cu arma la baionetă.

Câmpul se aşternea de-a-binelea a primăvară... Vorbea cu ciorile şi vrăbiile, aşa de ocupate că parcă dereticau când sburau.

Pe şosea, oameni cu cobiliţe, femei cu coşuri şi fotele uşor ridicate...

Iată biserica din sat pe care n'o mai văzuse băieţii de luni de zile... crâşma lui Nicolae Fătu... Briciul lui Cuza... Bere Luther...

— Uite, dragă, au vopsit firma!

— Cine, cuziştii?

— Cuziştii nu, frizeria!

— Ba şi ei, răspunde unul mai fanatic. Se numeşte acum *La briciul lui Iamandi!*

— Şi adevărat că mult se mai bărbiereşte cretinul în Cameră...

— Viu felicitat de naţionaliştii încă rămaşi în vieaţă...

— Monser, nu aprob, nu dezaprob, dar constat!...

— Ei, tacă-vă gura, nu-i voie!

— Ce naiba, bre, şi jandarmu-i cuzist? Mulţi adepţi!

Ştefan Vodă al Moldovei
Fost-a pe la noi prin munţi,
Şi-a găsit în codrii noştri
Şoimi viteji războinici crunţi...

Au ieşit din sat, intrau de fapt în Bukara... Cimitirul ovreesc... ferma... Crematoriul...

Legionarii revăd plecarea lor de acum patru luni la Dumbrava... Locurile acestea aşa de vitregi şi streine atunci, au căpătat o boare familială... O patină de intimitate... Parcă pentru ei chiar s'au îmbrăcat discret în verdeaţă... La fel tramvaiele, care stau şeapte, opt, la capătul staţiei, parcă să-i primească...

Străzile, curţile, au o atmosferă de post mare... Scoarţe pe gard, rufe pe frânghie, femei cu ştevie şi alior...

Vai, dacă n'ar fi cel puţin femeile!... Cine le pune să se ducă la birou! Să aştepte tramvaiul, să treacă strada, ridicând piciorul... Uite una, la o staţie, şi-a scos poşeta şi-şi face buzele. Atât mai lipsea... Foarte puţine se uită la ei... Foarte puţină lume remarcă duba... Şi dacă aruncă o privire, e ca să nu vadă nimic, să nu recunoască pe nimeni... I-a uitat într'atât? Peste oraş parcă a trecut un deluviu... o eră terţiară... Şi alte animale au ieşit... fără nicio legătură cu cele dinainte...

Impresie care doboară, singurătatea asta în mijlocul mulţimilor, vitregia asta a aproapelui-om... Uitarea groaznică...

Şi iar femei şi iar femei... Dacă ar fi ele mai apropiate!... Legionarii fac ochi mari la ele pe fereastră!... Ele aruncă luciri reci de ochi... netede... egale, ce alunecă pe faţa lor aprinsă, ca pe suprafaţa unui geam... Se opresc chiar, aceste priviri, în geamul dubei...

Şi primăvară... iar primăvară!... Aerul e ca un culcuş... te simţi în el ca într'o respirare a pământului...

Străzi întortochiate duc duba după colţuri şi locuri virane... Unele din ele aduc cu locurile copilăriei... Atât mai poate pătrunde în suflet, din tot ce pare un imens trecut înmormântat... Restul, de o desăvârşită noutate... Mai ales casele şi străzile binecunoscute...

— Iată, aci stă avocat Mora, spune un deţinut...

— Cel dela *Universul?*

— Care Mora? Care *Universul*... Ciudat că oamenii mai pot vorbi... şi spune lucruri atât de stranii...

— Uite şi o cafenea!

Ce rost are pe lume o cafenea? De ce să se numească aşa şi nu altfel?... Jocurile acestea de cuvinte ale omului... nomenclaturi nesăbuite pentru lucruri inexistente, ficţiuni...

Lumea, un imens joc de cuburi...

Iată hardughia aceasta care se profilează pe un fund de maidan, (unii zic bulevard)... Copiii spun că e Consiliul de Război... fiindcă aşa stă scris pe cub, în poze colorate... că acolo s'ar judeca... şi-ar fi oameni...

Duba s'a oprit. Câteva strigăte, comenzi, arme la umeri... bătăi de pinteni şi catarame...

Pe o scară mare de lemn, în spirală, toată

lumea urcă sus... Lemnul scârţâie... terebentina miroase... sau viceversa... e atât neverosimil în toate astea!... Uite, în odaia aceea, bufetul... Scrie sus... Un deţinut citeşte din greşeală: Bugetul... Şi dacă? Ar putea fi şi asta... Ce mi-e bufet, ce mi-e buget, în condiţiile de faţă!...

Un coridor ce nu se mai sfârşeşte... ba da... dovadă că au intrat într'o sală mare şi neomenoasă... bănci de o răceală cum în nici-un internat nu s'a mai pomenit... o sobă de teracotă... o catedră... Sala de judecată...

Un ceas de aşteptare pare un veac... Parcă au şi fost condamnaţi... Un cataclism în orice caz are aerul că vrea să cadă peste toţi... Momentan e numai colonel Hotinceanu...

Statura voinică, ochii calzi, voce de o desăvârşită omenie... A 'nnebunit? Ce caută un om aici?...

Domnul Eulampe se apropie, se atinge uşor cu umărul de el... Da, da, e un om în carne şi oase... şi-i şi mai om dacă-l auzi dând explicaţii, făcând apelul liniştit, cu glas ce familiarizează orice nume — şi mai ales dacă vezi că are un cap patetic, uşor încăruntit şi nu se poate spune ce simpatie ascunsă pentru toată omenirea asta adusă acolo, Dumnezeu ştie de ce...

Apelul făcut, prima serie e dusă acasă şi alta în loc...

Toată ziua e luată numai în aceste prezentări... Odată prezenţa tuturor verificată, împărţirea pe echipe şi fixarea zilelor...

Cea dintâi adusă e echipa lui Vivi Brancovan... Cel dintâi audiat de general Băsescu, e generalul războiului celui mare...

— Măi, Băsescule, măi, nu erai tu la regimentul 3 de căi ferate?... Nu ne-am întâlnit noi? Bun, acuma ştiu şi eu cine-i dobitocul care ne instrueşte... Tot auzeam pe alţii şi nu-mi venea să cred... A, Mihăilă, tu eşti ajutorul lui... tu eşti altceva, tu eşti băiat deştept... vezi să n'o facă ăsta boacănă...

— Eu voiu fi imparţial... la mine, să ştii, guvern, chestii, nu merge... face general Băsescu un cap de bufniţă plină de secrete...

— Bine, tu eşti ca judecător, o plăcere!... Am auzit că a'nceput lumea să ia trenul de plăcere să te vadă... ca pe un peisaj, ca pe o vacă din Tirol...

Cu astfel de oameni nu se poate sta de vorbă... Generalul instructor pune inculpatului câteva întrebări anodine, a esta răspunde la fel — plus că el e vinovat de „toată dănănaia" şi numai el trebue tras la răspundere... N'a vrut să stea jos nicio clipă... Salută milităreşte şi pleacă cu o'njurătură...

După general, profesorul... Foarte agresiv...

— Ce-aveţi de declarat?...

— Eu, nimic, poate dumneata, domnule general...

— Ce-i cu Dertil?...

— Dertil... o rudă a mea... dela Viena...

— Parcă era dela Aiud...

Profesorul povesteşte tot ce-a declarat el la Aiud, în campanie electorală...

Generalul ascultă cu un cap rotund, de surdo-mut; din tot ce spune profesorul înţelege că Dertil e tot de fel din Aiud...

Cu Inginer Virgil Ion — cu toate că om bun — au mai mult de furcă... Cu prilejul arestării i s'au smuls sub ameninţare declaraţii

care se vor acum exploatate împotriva mișcării. E chemat spre confruntare și procurorul dela Ploești... O afacere murdară, pe care o refuză scrisul... Cu lașități neînchipuite din partea autorității constituite, înalți funcționari dovediți sperjuri, acte false...

Și așa se perindă, sub autoritatea unui general opac, toată gama de turpitudine oficială exercitată asupra unor suflete... Comploturi imaginare se desbat pe bază de procese-verbale dresate la un pahar de vin; falsuri în acte publice, puse la contribuție... piese ridicole discutate cu gravitatea conciliului din Niceea.

Cel mai inteligent e prin urmare Vladimir de Blondor; vine cu o declarație scrisă. Declară că n'are nimic altceva de spus. General Băsescu vrea să-l întrebe, să-l descoasă. El, nu, a scris declarația și vrea s'o citească.

I se dă voie. E aceeași declarație pe care o citise și căpitanului instructor acum o lună, la Dumbrava. Acesta rămăsese uluit, l-a rugat s'o modifice și să i-o dea a doua zi. A doua zi, Blondor venea cu declarația intactă. A treia zi, Fonfoniu în persoană venea, întâia și ultima oară, la Dumbrava. Ca procuror general și vechi cunoscut, îl implora să renunțe la așa declarație, altfel va trebui ținut încă multă vreme... Blondor, nici mort.

Acum scotea tacticos din buzunarul dinăuntru al hainei declarația scrisă pe hârtie de petiții și tacticos o desfăcea, în picioare, ca la o conferință...

Dela primele cuvinte generalul sare în sus.

— E nemaipomenit!...

— Biblia, domnule general, nu-s decât pasaje din Biblie...

Şedinţa se suspendă, Generalul trece în odaia de alături cu maior Mihailă.

Se dă ordin ca Blondor să fie trimes imediat înapoi, la Dumbrava.

— Am găsit mijlocul, dragii mei, să rămânem aici pe viaţă. Copiaţi cu toţii declaraţia mea. Ii pune pe foc. N'are unul curajul s'o asculte până la sfârşit, sau să ia act cât de puţin de ea.

Dar cel mai caraghios e tot Alessandrescu. Când aude că e pus pe listă pentru a doua zi, se roşeşte şi la glas.

— Ce mă cheamă? Ce legături am eu cu Crucea de Oţel? M'au adus aci printr'o excrocherie de jidan şi mai vor s'o ia şi'n serios? Mârlanii! Şi dacă n'aş fi prieten şi tovarăş de vânătoare cu general Ion Mihail

— Ce-amesteci dumneata pe general, cu ale d-tale, — îl necăjesc băieţii...

— Cum, ce-amestec?

— Păi, da, eşti membru activ al Gărzii, trebue să tragi consecinţele... Aicea nu-i pe prietenie şi vânătoare...

— Membru al... poftim!... Dar nu v'am spus, neiculiţă, că nici habar n'am?

— Cum nici habar n'ai când singur spui că ai luat odată masa...

— Ei, da, cu un membru al Gărzii... fără să ştiu măcar că era...

— Ei, ei, cine-i vinovat?... Altă dată să deschizi ochii...

— Da nu v'am spus, neiculiţă, că-i răzbunarea jidanului? Am avut un proces cu el...

— Ei să vezi că acum o să ceară şi revi-

zuirea procesului... sigur... aflarea d-tale aici, în complot...

— Care complot?...

— Ei, parcă noi stăm aci de-a-surda... Zic, aflarea d-tale în complot deschide noui perspective instrucţiei... Şi-apoi ce mai alabala, nene Ionică, ai fost d-ta amestecat cu Echipa Morţii ori nu?

— Eu?... Ei nu, vă rog, — face el feţe-feţe — asta nici în glumă!... că pe urmă, ştii, umblă svonul şi... destul am eu cu soţia...

— Ei, vezi? Singur mărturiseşti că soţia e revoltată...

— Da, fiindcă am avut la mine la moşie pe Ion, ca intendent... dar ce? ştiam eu că el e frate cu...

— Ei, nu ştiai!... Iţi spun, legăturile d-tale cu Echipa Morţii sunt afară de orice îndoială...

Şi astfel, între soţia lui — de care avea o frică de moarte — şi Echipa Morţii — tot un fel de soţie,—bietul nenea Ionică se părpălea.

Băieţii observau, şi la un semn începeau odată tare imnul Echipa Morţii.

Nenea Ionică îşi punea degetele în urechi şi fugea afară, nu cumva să intre cineva şi să creadă că şi el a cântat—ori a auzit măcar!

A doua zi, toţi legionarii sunt gata înaintea lui. Mişună prin curte, îşi şoptesc. E un complot!

Când Ionică Alessandrescu iese din cazemată, dela pragul ei şi până la poarta cea mare trebue să treacă printre două rânduri de legionari, în poziţia de onor cu mâna ridicată în salut roman.

Alessandrescu simte că-i roşesc şi ochelarii... Şi-i potriveşte... Nu ştie cum să nu vadă...

cum să treacă mai repede. Işi face curaj, şi o ia dintr'odată la goană, pe sub zecile de braţe ridicate...

— Lua-v'ar naiba de descreeraţi... ce-am ajuns eu! scuipă el în gând...

Dar degeaba crede c'a scăpat. Până să ajungă la poartă, din pieptul tuturor izbucneşte în cor voinicesc, imnul Echipa Morţii. In cinstea lui!

Alessandrescu se ia de cap, o sbugheşte pe poartă ca urmat de un potop de trăznete...

La instrucţie e urmărit de scena asta. Desigur s'a aflat la Consiliul de Război... or să spună toţi că e cel mai aprig membru al Gărzii. S'a mai văzut? Până la poartă însoţit cu imnul cel mai grozav al mişcării!

Consiliul, dimpotrivă, nu-i dă nicio importanţă... Cel mult ar râde de el, ca şi legionarii. Insul face şi acolo feţe-feţe, transpiră dincolo de orice bunăvoinţă a batistei şi spune de mai multe ori povestea cu jidanul...

Norocul lui face ca la Consiliul de Război să se afle într'o mică inspecţie şi General Comandant Mihai Ion, prietenul, tovarăşul de vânătoare. Cere o audienţă, i se acordă, explică farsa care i s'a jucat. Generalul e convins. Ordonă să fie pus în libertate.

Ionică Alessandrescu încetează dintr'odată să roşească. E palid de bucurie. La ieşirea din cabinetul generalului îşi vede pe coridor soţia cu copilul, aşteptând rezultatul. Se vede că Doamna e foc pe el: auzi d-ta, om bătrân la puşcărie!

Dar bărbatul ei e acum alt om. Alessandrescu are chiar timp de glume... Şi de ce nu, mă rog? Nu-i liber?

Când ajunge în dreptul soției, ia o poziție de defilare, ridică bărbătește brațul în salut legionar și strigă cu nemaipomenită sfidare în glas:

— Sănătate, madam.

De data asta e Madam Alessandrescu cea care roșește până și la glesne.

Seara, Alessandrescu își face bagajul. O mulțime de lume a venit în Cazemata centrală să-l vadă punându-și peria de dinți în hârtie de jurnal și fiecare lucru la fel, separat, ca pentru un lung voiaj. Printre lucruri, un baton de ciocolată. Nu-l dă nimănui. Il înfășoară și pe el în jurnal; îl fixează bine în buzunarul valizei...

— Dragă domnule Fănică, ești bun mata să vezi, a mai rămas ceva din cașcavalul acela adus de mine? Și cozonacul acela, dacă ești bun...

Două bucăți infime au rămas... Alessandrescu le ia și înfășură bine... le așeză în alt colț adăpostit al valizei.

Atâta meschinerie nu s'a mai văzut. Legionarii asistă ca la un mare spectacol.

Un soldat aduce trei sticle de bere.

— A, au venit? Pune-le colea, mârlane! Adu și un pahar!

Câțiva tineri se dau pe lângă el. Nu s'a mai băut de mult la Dumbrava, — cel puțin în cazemata lor. A fost criză mare. Frumoasă, în fond, atenția acestui om de a cinsti un pahar cu foștii lui tovarăși de scânduri. Or mai veni și altele, — de s'or putea trece. Dar și cu trei sticle de bere poți cinsti ceva.

Alessandrescu dă primul pahar pe gât:

— Dragă, nicio băutură ca berea. Şampanie, vin, mofturi!... Berea! Nimic mai răcoritor... Nevastă-mea...

Intr'o clipă, prima sticlă de bere a şi alunecat pe gâtul preopinentului.

Ei, îşi spun băieţii, era omul grăbit... A uitat că mai e şi cineva în preajmă.

Se şi vede după iuţeala cu care începe să-şi strângă şi împacheteze patul.

Desfundă a doua stică.

— Noi, vânătorii, ne prăpădim după orice, dar mai ales după bere! Domnule, ştii ce e berea după o alergătură prin hăţişuri? Mârlanii să bea şampanie şi vin, parveniţii, noi, intelectualii, bem bere!

Un pahar întreg curge ca pe o pâlnie. Al doilea, la fel. Curând şi a doua sticlă e dată gata.

Gata e şi bagajul. De o parte două valize şi un geamantan; de alta, salteaua de lână şi pernele făcute sul şi legate cobză de doi soldaţi.

Alessandrescu pune a treia sticlă de bere pe masă. El însuşi ia loc; se şterge de oboseală.

— Domnule, şi ce căldură... Abia aştept să mă răcoresc. O fi venit maşina? Numai să nu-mi vie'n ea şi nevasta... Să vă spun eu, dragii mei, speranţa e tot la bere...

Işi toarnă din a treia sticlă...

Băieţii se uită... Mai sunt în ea cel mult trei pahare... Pe cine-o cădea norocul...

— Ei, dragii mei, n'aveţi ideie ce bine mi-a părut să petrec între voi zilele cele mai frumoase ale vieţii mele. Cum ies de-aci, o şterg în Elveţia... Ce, domnule, cu măgarii ăştia?

Te poţi aştepta la orice... In definitiv, bani am, ocupaţie strictă n'am, da'n schimb am nevastă! Ce-am eu, domnule, să mai stau în ţara românească? Plec singur.

— E tare necăjit. Trebue să mai bea şi al doilea pahar...

De necaz uită şi îl bea şi pe al treilea.

— Ei, băieţi, noroc şi sănătate... toate cele bune... Hai, mârlanilor!

Al patrulea pahar s'a dus şi el.

Urmat de bagaj şi de cei doi soldaţi, Inginer Alessandrescu pleacă în tăcerea zâmbitoare a celor din jur.

XVIII

Echipa lui Moţa, cu Clime, Banea, Iasinski, Gârneaţă, Hristache Solomon, părintele Joia — grav bolnav la vremea asta — şi alţii, abia au chemat-o la instrucţie şi au şi trimis-o înapoi acasă. Nicio declaraţie, a niciunuia, nu se putea înregistra.

— Dacă ne faceţi dificultăţi, ele se vor răzbuna. Nu mai ieşiţi dela Dumbrava cât lumea!

— Asta vrem şi noi, domnule general...

— Bine, dar noi vrem altfel... statul cheltuieşte cu dv...

— Mulţumim statului pentru amabilitate.

* * *

In sfârşit, echipa lui Onisifor Crai. In dubă iau loc după el, domnul Eulampe Sibică, Mişu Beroniade, Jean-Marie, fraţii Banea, Dordea alt sibian, Beza.

Fraţii Banea şi Dordea sunt nişte copii. Se uită tot timpul radios la ceilalţi; cu sorcova dacă ar merge, n'ar fi mai fericiţi.

Onisifor e în formă. Fierbe ca marmita lui Papin. De când aşteaptă el să dea ochi cu un judecător! Interogarea lui se transformă repede într'un rechizitoriu.

— Ce mă ţineţi aşa, domnule general, ce-i porcăria asta?

— Cum, cum?

— Pe mine mă învaţă copiii în şcoli, poeziile mele le recită o lume întreagă, şi dumneavoastră nu-mi daţi voie să citesc o carte, să scriu un rând? Cu cine credeţi că aveţi a face? Nu credeţi că o să vă vie rândul odată să fiţi traşi la răspundere? Veţi avea atunci — să ştiţi — a face cu mine!

— Domnule, dumneata erai gata să faci revoluţie!

— Ha-ha-ha! cine vorbeşte! Cine se plânge de revoluţie! Guvernul! Partidul care nu mai departe acum două luni ameninţa cu marşul Buzăului asupra Capitalei! 120 mii de topoare îndreptate asupra Capitalei, şi regisate de un vechi maiestru de revoluţie rusă!...

— D-ta zici că scrii? Ce scrii?

— Pă dracu-l scriu! Dacă nici asta n'o ştii, să'ncercăm să dăm o nouă definiţie analfabetismului!...

Generalul face un cap mai surd ca al unui surdo-mut...

— Ce vrei, domnule, d-ta, de sbieri aşa?

— Pe dracu-l vreau!

— Asta-i cam greu... Cere ceva mai plauzibil... Uite, bunăoară, să-ţi dăm drumul...

— Să nu-mi daţi niciun drum...

— Atunci cam ce?
— Cărţi să-mi daţi, aţi înţeles? Ce-i porcăria asta să nu pot aduce o carte... scrie un rând... Mă ţineţi la un loc cu o sută de nerozi...
— Domnii Sibică şi Virgil Ion fac cât o sută de nerozi?
— Ba chiar mai mult! Daţi-mi o odaie, să fiu singur, să-mi instalez un birou, o bibliotecă... şi stau o viaţă'ntreagă...
— Bine, domnule... Altceva?
— Altceva... era să spun una!
— Bun, iau act... voiu cere să ţi se facă favoarea asta...
— Şi o oală de noapte să mi-aducă, domnule general, o oală de noapte, ce-i scandalul ăsta!... Scufiţă am!...

* * *

Cu Mişu Beroniade şi Jean-Marie Vauban ţine ceva mai mult. Primul e discursiv, are voluptatea amănuntului... Celălalt a fost prin multe buclucuri de campanie electorală...

Dordea şi fraţii Bănică povestesc în ardeleana lor nostimă cazul cu telegrama de ameninţare trimeasă defunctului...

Intre timp, domnul Eulampe stă cu Beza într'o odaie de aşteptare.

— Ştii, domnule Eulampe, că eu fac şi versuri.

— Nu mai spune, să văd...

Beza scoate din buzunar nişte foi. Citeşte. Versuri cu arhangheli.

— Frumos... Bine dragă, a trebuit să ajungem la puşcărie ca să aflăm că eşti poet?...

— Eu de d-ta ştiu mai mult, zâmbeşte cu intenţie Beza...

— Nu mai spune! Mă ai atunci la mână!...

— Nu vreau să spun... sunteţi cochet, domnule Eulampe... în *Vieaţa Românească* am citit versuri frumoase de d ta, de când erai la Londra... una cu o Englezoaică pe bicicletă...

— Domnule, îmi plac Englezoaicele până şi pe bicicletă...

— Pe urmă alta: *In casa în care a murit Darwin*...

— Dac'ai şti ce plăcere-mi face...

— C'a murit? — Sunteţi un mare poet...

— De-acum mă pot şi condamna...

— Uite, mi-aduc şi acum aminte de o strofă formidabilă... Că d-ta ai şi satire. Teribile!

— Ei?!

— Stai, cum începe?... Aşa!...

La băi la Mehadia
Cine avea parale
Mânca macaroane
Iar cine n'avea,
Şedea şi se uita...

— A, am scris-o odată când eram amorezat, la Mehadia... Remarcă bogăţia de rimă!

— Mehadia cu macaroane... n'a mai rimat nimeni aşa cuvinte... Sau stai, alta, descriptivă, stai, cum naiba, stai c'am uitat... A!...

Pe pod lume multă trece
Pe dedesupt apă rece...

— A, asta ca peisaj! Natură moartă!

— Insă nimic nu bate oda aceea... mi se

pare *Oda Voevozilor* se chiamă... M'a urmărit o viaţă'ntreagă începutul:

Ştefan, Mihai şi cu Mircea
Trei biliarde sunt aicea...

— Eminescian!

— ... Şi care termină cu versurile acelea dulci, catifelate, melancolice...

Aşa se petrec lucrurile în Europa
Şi chiar în Austria,
Iar nu ca căpitan Căpităneanu
Care nici măcar nu mi-a plătit chiria...

— Modernistă, suprarealistă!...

Onisifor Crai vine splendid burzuluit...

— Ce faci mutra asta? Mi-ai auzit şi tu versurile?...

— Ştii că Nae e aicea, Eulampe... (Onisifor era singurul care avea curajul să spună Eulampe „tout court".)

— Oare?

— Dacă i-am trimete un cuvânt dulce?...

Pe dosul poeziei lui Beza, Onisifor — care nu vorbea cu Nae — scrie: Ce mai faci, dragă Nae? Ce mai ştii? Aş vrea să vorbim...

— Dar cum i-o trimetem? Unde-i odaia lui?...

— Uite colo? Nu-l vezi? El e ăla!

De cealaltă parte a curţii interioare, într'o odaie la acelaş etaj, se distingea cu greu o matahală înaltă mişcându-şi umbra pe pereţi!...

— Vorbeşte, probabil, cu un comisar regal... Nu-i aia o uniformă?...

— Dar cum i-o dăm?

— A, ştie Fătu!

— E aici?

— A fost reţinut pentru un supliment de instrucţie... I-o trimetem lui, şi el are sistemul lui de comunicare cu Nae...

Beza se duce, îl găseşte pe Fătu, acesta, în cinci minute, printr'o santinelă — fiindcă era amicul santinelelor — o trimete lui Nae...

— Bre, dacă nu i-o dai, primar ti fac. Şi-ţi mai pun şi două ventuze uscate!

Nae răspunde imediat cu o portocală...

Amanţii îşi spun inima cu ajutorul florilor. Nae cu al portocalelor.

— *Domnul* Eulampe Sibică! strigă o santinelă deschizând uşa...

— Frumos! *Domnul* Eulampe... Generalul începe bine!...

Şi domnul Eulampe iese urmat de santinelă.

Intră în sala de instrucţie. Salută. Nu e invitat să stea, deci se aşează.

Generalul îşi reia vechiul lui cap de bufniţă plină de secrete. Domnul Eulampe tuşeşte, roşeşte ca de obiceiu şi se apucă cu mâinile de masă ca de singurul prieten la ora aceea...

— Cum te-au arestat?

— Cum? N'aţi citit *Fortul 13?*

— După aparenţă n'aş crede că l-ai scris dumneata...

— Nu pot evita să am o aparenţă respectabilă...

Răsturnat dela primele replici, generalul îşi drege ochelarii:

— Cum te cheamă, domnule, pe d-ta?

— Vă faceţi că nu ştiţi?...

— Cum te chiamă, întreb...

— Nu cumva m'aţi adus aci fără să ştiţi cine sunt...

— (Grefierului) Scrie atunci: Eulampe Sibică...
— *Domnul* Eulampe Sibică!
— Vârsta?
— Intrebaţi-mi amantele!...
— Pune atunci 25 de ani.
— A fost exact ultima părere...
— ...păr blond, statură'naltă...
— De sex masculin, nu uitaţi...
— Eşti dat aici ca element revoluţionar...
— Exact, sunt Român, domnule judecător...
— Bine, dacă-mi vorbeşti aşa ce crezi c'am să gândesc?
— Să gândiţi? Vai de mine, domnule general, n'am s'o cred niciodată...
— (maiorului) Ei, e obraznic...
— Pardon, sunt Român...
— Iţi dau un sfat: să nu fii insolent...
— Sfat? Serviţi-vă singur... domnule general.
— Mai multă politeţe n'ar strica...
— Când vreţi să mă duceţi la ocnă? Orice aş face duce tot acolo... De ce-aş mai fi politicos?
— Nu se ştie dacă te vom duce la ocnă... In orice caz numai după ce te vom judeca...
— E o satisfacţie!
— Şi chiar dacă te vom duce, nu o vom face dintr'un sentiment personal... Avem, să ştii, domnule Eulampe Sibică, toată simpatia...
— Iată singura mea salvare...
— Chiar dacă ni se va întâmpla să te condamnăm la zece ani, să ştii că n'a fost dintr'o pornire personală, ci numai din motive politice... O raţiune înaltă...
— Aşa de înaltă, că mă pot duce pentru ea şi la spânzurătoare...

— N'avem în ţară...
— Atunci trebue să renunţ... Şi să mă mulţumesc şi cu ocna...
— Cinci ani ţi-ar ajunge?...
— Spune-ţi dv., drept, cât vă convine...
— Să-ţi spun drept, mie cam atât...
— Atunci, s'a făcut! Deşi, după veleităţile mele, domnule general, mă aşteptam să mă onoraţi cu de două ori pe atâta...

* * *

Instrucţia a terminat fără să ducă decât la humor... A mai terminat cu ceva: cu scoaterea generalului la pensie... după un vot de blam care trebue să-i fi făcut obrazul să-i crape de ruşine...

Un moment s'a vorbit de numirea în loc a generalului Petrovicescu.

Doi bătrâni — dacă nu e un eufemism — au mişcat sufletul Domnului Eulampe, veşnicul tânăr în viaţă.

Profesor Găvănescu, octogenar acum, dar care la şaptezeci de ani alerga dela un capăt la celălalt al ţării ca să depună la un alt proces istoric, şi leşina de emoţie în sală, de emoţie pentru marea faptă care se desbătea, pentru ca mai târziu să îngenunche în faţa tânărului providenţial şi să primească dela el binecuvântarea arhanghelului şi săculeţul cu pământ din toate unghiurile ţării, — verde bătrân cu gene stufoase şi voce de copil; şi acest general Petrovicescu.

Ah, Doamne, cum pot pronunţa numele acesta fără să mă prostern!

General Petrovicescu e cea mai frumoasă

figură a justiţiei militare din câte se pot închipui. Când mintea îţi stă în loc de atâta laşitate şi răutate omenească, ultimile ei sforţări se fac în preajma unei figuri de magistrat englez; şi atunci mintea se odihneşte că l-a găsit în persoana unui general... Atunci, în închipuire, bărbatul acesta uşor cărunt, cu profilul drept ca şi inima-i, cu faţa clară şi fără o şovăire în trăsături, e desbrăcat de uniformă, şi pus la ciorapii lungi şi negri, în escarpinii de lac, pantalonii scurţi şi bufanţi, jacheta cu mâneca în dantelă şi jabot; şi vezi pe general Petrovicescu, sever ca Istoria, păşind nu spre harabaua cu numele de Consiliu de Războí ci spre acele faimoase *Courts of Law* din cartierul cel mai vechi al Londrei.

General Petrovicescu, îmbrăcat în umană înţelepciune, magistrală jovialitate, neclintită severitate şi dreptate, nu se poate închipui decât furat departe de o ţară de laşi şi de şnapani, şi dus în Apus, sub formă de magistrat englez.

Dacă aş fi ministru şi l-aş muta vreodată pe General Petrovicescu, ar fi ca Prim Lord al Justiţiei Britanice.

Lord era când trecea pe coridoare, uitându-se lung după echipele de legionari escortate. O privire de plumb se oprea în ochii lui buni, fiindcă plumb topit simţeai că ar fi aruncat pe gâtul judecătorilor care, fără niciun fior, fără nicio tresărire de conştiinţă, duceau măcelăreşte la abatorul moral mieii aceştia ai primăverii naţionale.

El protesta în cabinetul său, se înfuria, fierbea.

— Nu se poate! Ne facem de râs! justiţia

militară atunci... Trebuie să încetăm cu parodia asta!

Pe coridoare şi în stradă mergea un bătrân clătinându-se de atâta nedreptate, bolnav de Justiţia lovită drept în inimă cu junghiul mârşav al politicei. Şi închipuiţi-vă, tocmai lui s'a oferit înlocuirea lui Băsescu.

Ah, semeţia din cap cu care a refuzat... onoarea...

Ah, degetul cu care i-a avertizat... Privirea cu care i-a fulgerat.

S'a oferit apoi generalului Moruzzi, cavalerul impecabil. Refuz categoric.

Apoi generalului Mihai Ignat, figură de severitate romană, om care te împacă cu omul.

Apoi unor figuri ca general Costandache — gentlemanul fin şi tandru ca o femeie — sau general Comănescu, mare craidon, dar şi mare caracter.

Cu toţii au refuzat, rezervându-şi judecata poate pentru mai târziu... General Petrovicescu rămânând Procurorul General al Consiliului de Război, dar spălându-se pe mâini de o afacere care începea să se descompună.

— Aşa m'am spălat şi eu pe mâini, — îi spune generalul Băsescu după ce — concediat pentru prea multa incapacitate şi nu de ajuns de multă ticăloşie, depunea dosarul la Parchetul militar.

— In chipul acesta, îi răspunde Procurorul General, vei avea şi d-ta odată mâinile curate...

* * *

Cu concedierea generalului-instructor, — omul guvernului, în care se sădise atâtea

speranţe — justiţia a intrat în debandadă.

Un consiliu de miniştri a avut loc la Consiliul de război; ca să se studieze lucrul la faţa locului, adică la lumina dosarelor.

S'a văzut ce ridicole sunt toate. Unele n'aveau în ele nimic, absolut nimic. Nici măcar o foaie de identitate. Cele mai grave, articole scrise sub cenzură şi stare de asediu, a căror simplă apariţie sub acest control era o absolvire.

— Nu, ne facem de râs! Trebue să terminăm odată cu parodia. Să se dea drumul la toată lumea, se scoală premierul hotărît.

Alţii, dimpotrivă:

— Cum? Ii facem eroi, şi apoi îi trimetem la plimbare? Am început, trebue să terminăm!

— Ei bine, cum?

— Facem o listă de 10—15 condamnaţi; îi vârîm în proces... alcătuim un juriu pe sprinceană... se va face o judecată de Doamne ajută, şi o condamnare după listă... Intre 7 ani şi muncă silnică... Şi terminăm cu mişcarea!

— Cum termini cu'n menu!

— ...Intre 7 ani şi muncă silnică pe viaţă... Numai căpeteniile... Numai rechinii! Ce ne priveşte caracuda? In chipul acesta terminăm cu mişcarea şi ieşim şi noi cu faţa curată...

— Bun, atunci ai, frate, să facem lista... Dar să ne'nţelegem odată... Mai lasă unul, mai dă altul! Insă în niciun caz, sub 7 ani!

— Şi nu mai mult decât munca silnică pe viaţă!...

O noapte'ntreagă au ars luminile la Consiliul de Război. O noapte'ntreagă sau bătut pe condamnări.

— Nu dragă, ăsta-i mai afurisit de cum crezi tu... face politică la mine'n judeţ... într'un an e prăpăd... să-i dăm 10 ani... până prind eu cheag...

— Dă-i, dragă, înc'un an... dă-i şapte ani... că până atunci am judeţul în palmă!

— Astuia hai să-i dăm numai cinci... c'am auzit că şi aşa moare... e bolnav de piept...

— Ei, nu se ştie... tuberculoza-ţi poate face festa! Dă-i, domnule, 7 ca la ăilalţi!... ce? să contăm noi pe o boală?

— Adevărat, dragă, de când au ajuns şi bolile să fie liberale?

* * *

A doua zi s'a anunţat la Dumbrava oficial că instrucţia s'a încheiat.

Pe deasupra, svonul cu condamnările... fel de fel de liste au început că circule.

Mulţi au început să se pregătească de plecare.

Ah, şi era o primăvară... Aerul chiuia... Un dor de ducă te trimetea nu numai acasă, — peste codrii şi izvoare...

Curtea mişuna de cojoace tinere, haine scuturate ca de Paşti, mişcându-se, şopotind, făcând planuri...

Printre ei, Zdrugariu, frumos, în căciula şi blana de husar, cu mâinile în buzunar, aşteptând ca la un rendez-vous.

In cazemata intelectualilor, mai marii legiunii adunaţi la sfat ca nişte căpetenii din Iliada...

— Ei, cum facem noi cu statul de mâine... Eu sunt un ignorent, exclamă generalul, dar am, copii, nişte idei!...

— Uite că ne eliberează acum, şi trebue să le avem gata...

— Scârţ! exclamă dulce Blondor...

— Tu, Blondore, ieşi afară că faci urît în discuţii...

Achilles se retrage pentr'un moment în cort.

Când, iată, în plină Iliadă, apare, cu geamantanul în mână şi doi soldaţi cu salteaua şi pernele după el, roşu şi desperat, Ionică Alessandrescu.

— Nene Ionică, ce cauţi înapoi, nene Ionică?

— Băieţi, mârlanii m'au rearestat!..,

— Ha-ha, Ha-ha-ha! Ha-ha!...

Pereţii cazematei se sgudue...

— Cum se poate?... Ha-ha-ha!... Te-au... Ha-ha, ha!...

— S'a dus jidanul meu — adversarul, de! — la mârlanul de General Mihai Ion şi i-a spus că m'am lăudat la toată lumea că el m'a eliberat... de frică... că aş şti despre el nu ş'iu ce... şi că... cum de mă eliberează pe mine, când ştiut e că sunt şeful Echipei Morţii!...

— Ha-ha-ha!... Dumneata... şef... Ha-ha-ha!...

— Că la Dumbrava nu făceam decât să cânt imnul Echipa Morţii...

— Hahaha!... Nemaipomenit!...

— Şi că şi când am plecat, mi s'a cântat pe două rânduri... Ce mârlan i-o fi spus, domnule, jidanului?...

— Hahaha!... Hahaha!...

Legionarii se strică de râs. Cei mai amuzaţi, Mişu Beroniade şi domnul Eulampe, sunt pe undeva pe sub pat...

— Cum, nene Ionică, tocmai acum, când pe noi ne eliberează, râde de jos, de pe ci-

ment, domnul Eulampe... Eu cred că te-au rearestat fiindcă ai băut bere la închisoare...

— Singur! adaogă Mişu.

— Tocmai acum, când pe noi ne eliberează...

— Ce eliberează? Nu eliberează pe nimeni... Ordinele s'au contramandat... Nu pleacă nimeni din închisoare, le e frică de atentate...

— Şi n'apucaşi măcar să pleci în Elveţia!...

— Fiţi siguri că nici voi nu mai plecaţi de-aici...

— Dacă d-tale ţi-a făcut-o mârlanul...

— Ce-ai zice, nene Ionică, de-o bere?

— Aici ne putrezesc oasele...

Pe uşă intră figura radioasă a colonelului Vasile Marin; citeşte de pe o listă:

— Deţinuţii: domnul Eulampe Sibică, Nicolae Albu, Jean-Marie Vauban, etc. etc., să-şi ia bagajele şi să plece. Sunt eliberaţi!

Râsul încremeneşte pe buze. Tăcere mormântală.

Cum, vor pleca de aoi? S'a sfârşit cu închisoarea? Peste eliberaţi apasă ca o răspundere... Ce vor face acum? La ce au fost bune toate astea?.

Apoi un râu de bucurie interioară... Viaţa parcă începe să gâlgâie undeva în ei... De cum încep să-şi facă bagajul se simt deodată streini de lumea asta în care trăise ca de-apururi... Au fost cândva aici? Au dormit pe patul ăsta? Şi-au târît carcasa pe cimentul rece? Merindele! Uite şi merinde din care au gustat... Uite-o pricomigdală... ce caraghioasă-i singură... într'un colţ de geamantan... când a venit? şi de ce numaidecât o pricomigdală la închisoare!?....

Despărţirile, scurte. Ştiau că se vor vedea mâine în oraş... Eliberările şi-au dat drumul...
La poartă, Gica cu Floricica, în al noulea cer.
— Lămpică dragă, Lămpică, eşti liber...
— Ce vrei, dragă, trebuia s'accept... Puteam refuza? Spune şi tu... Atâtea stăruinţe... Jigneam guvernul..
— Ce-are să spună mama?... eşti liber...
— Mama să mă slăbească... dacă crede că m'am liberat pentru dumneaei... Liber, arestat... spune-i să nu mai conteze pe mine... Râmân — vorba lui Potârcă — în politică, pe aceeaşi linie de gândire...
— Da cum s'a făcut? Nu ne vine să credem...
— Ce vrei, dragă, dă-le şi lor dreptate!... m'au băgat în Istorie, trebuiau să mă scoată...

* * *

Câmpul se aşterne în primăvară... Maşina loveşte în aerul unei seri de vis... A luat numai un geamantan cu el... Vor veni a doua zi să care totul... In faţa hotelului Minerva Palace, rampa de lumini parcă s'a aprins ca să-l primească... Sora şi nepoata îl părăsesc la intrare...
In hotel, mişcare.
— A venit domnul Eulampe Sibică...!
Domnul Eulampe Sibică dă mâna cu portarul... Urcă sus... Madama într'un picior, după el:
— Ne-a venit conaşul, ne-a venit conaşul!...
— Cum, dragă madam, tot odaia aceea mi-au dat-o?...

— Etajul cinci, cum vă place, conaşule etajul cel mai de sus...,

— Al cincilea! Credeam c'al 20-lea... Ce Dumnezeu, nu mai pun şi ei un etaj, două... ăsta-i hotel...

— De ce, conaşule?...

— De ce! Ca să pot scuipa lumea mai de sus...

— Că merită, conaşule... Atâtea stricăciuni, de când aţi plecat...

— Dacă mă arestează fără să 'ntrebe direcţia hotelului!...

Madama îi aduce prosoape şi prepară baia... Domnul Eulampe se pregăteşte de bărbierit... Madama pleacă, dar lasă uşa din distracţie deschisă, ca trecând pe culoar să-l audă, să-şi ştie „conaşul" înăuntru, făcându-şi toaleta.

— Ah, Doamne Dumnezeule, nici pe bunicu-meu nu l-am iubit cum îl iubesc pe conaşu!...

Iată-l acum punându-şi elegant un strat de Nivea pe faţa roză ca trandafirii care n'au înflorit încă, el fiind desigur primul trandafir sosit...

Apoi cântecul de colibri al lamei care se simte vădit onorată că străbate faţa lui aristocrată... (Se vede clar că în concepţia ei, Domnul Eulampe e singurul urmaş reuşit pe care l-a avut Bonaparte...)

Niciun „contra", teoria acestui Bonaparte fiind că mai bine te razi de trei ori pe zi, decât să dai odată „contra"... Apoi, cu acelaş pămătuf inundat de clăbuci în restanţă, un alt strat de săpun dat pe faţa rasă, ca să-i înmoaie porii şi dreagă ţesuturile...

Apoi, ferestrele larg deschise... desbrăcarea

în pielea goală și în vreme ce clăbucii se usucă pe față, pentru economisirea timpului — domnul Eulampe având o tot atât de acută noțiune a timpului ca și Marcel Proust — cele douăsprezece figuri din sistemul lui suedez...

— Stai, domnule, cum e figura aceea văzută astă vară la O.N.E.F.? A, da!

Domnul Eulampe scoate pieptul, întoarce capul la stânga și cu mâna dreaptă începe o morișcă dela stânga la dreapta, că ia pofta de a reînvia tuturor muștelor pe cale să salute prin odaie primăvara...

Cele douăsprezece figuri executate — cinci pentru diafragmă — domnul Eulampe își trece un prosop cald pe față... Obrazul fumegă ca un șerbet de smeură proaspăt.

Domnul Eulampe nu se pudrează, pudratul la bărbați fiind, după părerea sa, o perversiune refulată.

Din nou frumos, domnul Eulampe începe să se pălmuiască singur în oglindă... Gușa asta afurisită... Madama pufnește pe culoar...

— Conașule, ați uitat lingura de cauciuc de lovit peste gușă...

— Ad'o'ncoace... mă miram eu de ce nu merge...

Cu ea, își trage douăzeci și cinci ca la poliție... Grea mai e frumusețea!...

Astfel ras, nepudrat și bătut, domnul Eulampe, după un masaj la sânge cu o perie de țesălat — domnul Eulampe, mare și voinic, era în toate un armăsar — se aruncă în baie.

Tați de familie, amanți de contese impecabile, fii de matroane romane, tineri în ajun de însurătoare, negustori în preajma celor

mai mari lovituri de bursă, inventatori pe punctul să găsiţi perpetuum mobile, miniştri pe viaţă, profesori puritani, arhiepiscopi candidaţi la patriarhat, dacă n'aţi fost niciodată la închisoare, lăsaţi totul şi duceţi-vă numaidecât, ca să ştiţi ce înseamnă o baie în prima zi de eliberare.

Ca să ştiţi ce înseamnă prima întindere de trup în calda îmbrăţişare a basinului, posesia primului şuvoi de apă încropită, trupul crescut dintr'odată ca un aluat sub aburi, şomoiogul care destinde încheieturile şi face din sgârciuri bătrâne coarde tinere de ghitară, săpunul care sfârâie ca spuma mărilor venerice, duşul care cade rece ca un sărut polar.

Ca să ştiţi ce înseamnă să vă puneţi apoi piciorul în papucii de paie, să călcaţi în ei pe covorul moale, să vă lungiţi în patul profund ca însăşi odihna.

...Şi după aceea, pedichiura şi manichiura, după care te simţi uşurat ca după o vizită la dentist, pantalonii şi ciorapii desfăcuţi din culcuşul lor proaspăt, cămaşa...

...Taţi de frmilie, amanţi de contese simandicoase, burghezi cu tot felul de coduri, bancheri onorabili, tineri în ajun de însurătoare cu cele mai frumoase fete de pe glob, popi puritani, arhiepiscopi cu greutate, lăsaţi-vă prejudecăţile, mândriile, amorurile, loviturile şi candidaturile şi veniţi pentru cel puţin şase luni la închisoare, ca să ştiţi ce înseamnă o cămaşă de mătasă în prima zi de eliberare.

— Allo, allo, tu eşti, Francette?...

— Tu eşti, Sibică... bine dragă, ştii că-mi place.,. a fost vorba să ne 'ntâlnim marţi...

— Care marţi, dragă?...

— Care marţi!... când era?... acum şase luni... în Ianuarie trecut... a doua 'zi după anul nou... şi tu stai acolo, la puşcărie... şi niciun cuvânt... niciun semn de viaţă... ei bine, dragă, când eşti ocupat, ţi-am spus... spune-mi... trimete-mi un rând...

— ăăă... să vezi... ăăă, ştii, tocmai vroiam... dar... toţi comisionarii din oraş erau...

— Bine, dar un telefon...

— ăăă... tele... să vezi... telefonul era'n odaia colonelului...

— Ei, atunci ne'ntâlnim astăseară...

— ăăă... desigur... Francette!... da' Don Piedro?...

— Ce Don Piedro? Il înşelam eu atunci... dar acum că vii odihnit... Vino să tragem un chef până'n tavan...

— Da' ştii că eu vin dela...

— Ei, dela Minerva Palace...

— ...ceva mai departe...

— Dela puşcărie, ştiu!... Şi ce te lauzi, dragă, aşa?... grozav te-ai mai făcut!... Puşcărie-nepuşcărie, mie puţin îmi pasă, vino şi aşteaptă-mă ca de obicei, după colţul teatrului, cu maşina...

— Trăsura!...

— Maşina!

— Trăsura!

— Maşina, n'auzi? că-ţi dau una cu telefonul!

Domnul Eulampe se pipăe pe cap... Niciodată melonul n'a fost mai la locul lui... Dar unde-i bastonul?... Nu-i nimic, la colonel... Il ia mâine...

Câteva spriţuri de Guerlinade, toate lucru-

rile şedeau ca'n ziua plecării, şi fluerând, cu bastonul învârtit imaginar şi pipa făcută scrânciob între buze, domnule Eulampe pune mâna pe clanţă.

Din fundul culoarului, însă, din spre ascensor, aude o voce uşor cunoscută:

— Care-i odaia domnului Eulampe Sibică... E acasă?

— E acasă conaşul, tocmai vroia să iasă, se încovoaie madama...

— A, domnul maior Lascu, ce plăcere!... Vai, dar de ce v'aţi deranjat... datoria mea era să vă fac eu prima vizită...

— ăăăă... Numai două cuvinte... eşti grăbit?...

— Aveam un rendez-vous... dar nu-i nimic... cinci minute...

— Chiar mai puţin...

— Dar de ce să vă deranjati... Luaţi loc...

— Mulţumesc, nu... Ca să fiu scurt, dragă domnule Eulampe Sibică, guvernul a înnebunit... (dar rămâne 'ntre noi...). Inchipue-ţi că m'a trimes să te aduc din nou...

— Aduuu... ăăăă... Poate au uitat să-mi spună ceva...

— Ai ghicit... dac'ai şti cât te-am căutat... la soră... la... am telefonat şi aici de două ori...

— Eram pesemne în baie... Şi la ce oră am întâlnire cu guvernul?...

— Chiar acum... Domnule, au înnebunit! la o oră, domnule, după eliberare!...

— Ei... să vezi, domnule maior, sunt atâtea cestiuni... are şi guvernul dreptate... tocmai votează bugetul... poate vrea o lămurire...

O maşină aşteaptă jos, domnul Eulampe e dus la Consiliul de Război.

Pe culoare fierbere.
Cinci fusese eliberaţi în ziua aceea. Dintre aceia, doi au fost rearestaţi după două ceasuri: Domnul Eulampe Sibică şi Nae.
Ofiţerii dela Consiliul de Război erau furioşi, — ne facem de râs, oamenii ăştia şi-au pierdut minţile! Nu mai au nicio ruşine!...
In cabinetul colonelului Hotinceanu, Nae, zis şi Tata Noe. Cei doi se vedeau prima oară de când cu evenimentele anului.
— Abia apucasem să-mi pun pe mine cămaşa...
— Şi eu!
Cei doi pipăiau acest lucru atât de obişnuit, cu voluptatea unui paradis pierdut a doua oară....
— ...nu mai spun că la mine erau Junian, Delvechi şi alţii, care mă aşteptau în sufragerie cu paharul de şampanie gata să-l ciocnim. Intru... când să ridic paharul... îşi face apariţia colonel Fonfoniu...
— A, ai venit la timp — îi spune avocat Junian, tocmai ciocneam primul pahar cu Tata Noe... Ia şezi, ia şezi, te rog...
— Aş vrea mai mult să spun un cuvânt...
— A, un mic cuvânt... un toast... dă-i drumul!...
— ...un cuvânt la urechea domnului Nae...
Cei doi se retrag într'un colţ. (Dialog ca mai sus.)
— Nu mai ieşim de aici, dragă Eulampe... — conchide Nae. Ştii cine ne-a rearestat... Amicul tău... să leşine, nu altceva!...
— Cum se poate, dragă?...
— Iţi spun eu, nu mai ieşim de-aici... Da-i mai bine...

— Mai bine! — oftează domnul Eulampe... numai că ce-o să spună Francette... că pentru a doua oară nu vin la rendez-vous...

— Ii spui şi tu că te-a arestat...

— I-am mai spus odată... Dar parcă o văd, ei şi? trebuia să-mi spui dinainte...

Reintră bunul, caldul, cordialul maior Lascu...

— Dragii mei, să mă iertaţi... noi nu avem aci prea mult confort... tu, Nae, revii la odaia ta... bine că n'am strâns... iar domnul Eulampe doarme într'o sală de consiliu... am cerut eu pat de jos...

— Eu aici? Să ştii, domnule maior, că mă supăr... acum văd eu că d-ta... eu vreau să plec imediat la Dumbrava...

— Nu se poate, dragă... n'avem dubă... mâine cel mult, când se reiau cursele....

— Vezi? asta nu-mi place... Trebuia să-mi spuneţi... aşa, mai bine rămâneam la hotel...

Mai cu o ţigare, mai cu un compliment că ce melon frumos are, domnul Eulampe e dus în sala fatală. O atmosferă de cameră de hotel din Paşcani... Un aer rece, străin. Domnul Eulampe oftează după Dumbrava lui. Ce-or fi făcând acum băieţii?... Fătu, Fănică Anastaz... Decebal... Cătălin .. Crai...

— Ah, până mâine nu mor eu... îi văd eu mâine...

Ordonanţa pune lemne în sobă... au venit şi jurnalele... Adoarme... visează că s'a crăpat pământul şi a rămas cu o gheată afară... pe marginea prăpastiei...

A doua zi de dimineaţă, o bătaie slabă în uşă. Sora, înlăcrămată, sfârşită de durere...

— Lămpică dragă, se poate?...

— Ei, v'am spus eu!.... Vă bucurați! Parcă prinseseți luna de picior... Numai mama, numai mama-i de vină!...

— Da' Lămpică, nu se poate, trebue să-ți dea drumul... e hotărîrea Consiliului de miniștri...

— Fac și ăia fără să mă'ntrebe!... Uite la ce-am ajuns... Dacă-mi cereau avizul...

— Da' Lămpică, trebue să-ți...

— Și mă rog, de ce trebue?... Vă tot amestecați unde...

In prag apare o figură cunoscută. E general Petrovicescu. El a auzit de rearestarea și s'a sculat cu noaptea în cap, a venit la Consiliu să se informeze, să protesteze...

— E nemaiauzit... Chestiunea o iau eu în mână!... Dacă nu obținem măcar promisiunea formală că se revine, demisionez!... Dar să nu stai aici... odaia asta-i antipatică... vino să stai aici într'un birou, undeva, cu ofițerii...

— Domnu General, te rog... imploră sora...

— Lasă, nu-l mai ruga! Nu vezi? M'a avansat. M'a trecut la biurou...

In cabinetul No. 7, domnul Eulampe e introdus și invitat să stea la un biurou gol.

E cabinetul colonelului Hagi-Stoica, simpatic, cap liniștit, voce blândă..

Are doi asistenți, locotenenți, unul frumos și foarte causeur, cunoaște pe domnul Eulampe dela Constanța, vorbesc de dosare, anchete, condamnări în curs la Consiliul de război.

Domnul Eulampe are impresia că face parte din consiliu. Ultimile evenimente l-au tăiat parcă în două... Și iată-l acum atârnând deasupra unei alte lumi, ca o porțiune de soare-apune detașată de restul astrului.

Tuşeşte, ca să-şi dea seama din când în când că este el...

— Gheorghiule, ce facem cu cazul din Basarabia?

— Dosarul e gata, domnule colonel, trebue înaintat Consiliului de război, am convingerea că ofiţeru-i vinovat....

— Domnule, şi când te gândeşti că în război s'a purtat ca un erou...

Domnul Eulampe tuşeşte, se pipăie, ia loc parcă pe fotoliul public:

— Nu există eroism de război. Dacă e canalie acum, a fost erou în război numai din greşală. Singurul eroism este eroismul de pace... Isus n'a făcut armata, Isus n'a purtat niciun război. Eroismul de război începe cu elan de masse — psihologie colectivă, deci, despersonalizare, deci, moartea individuală a eroului şi prin aceasta chiar negarea lui; continuă cu surle, tobe, steaguri şi marseilleze, din care deasemenea eroul lipseşte şi e prezent doar poetul din spatele frontului; şi sfârşeşte pe front, ca nebunie colectivă, când eroul deasemenea nu mai are nicio şansă, fiindcă până să devină aşa ceva nu-şi mai dă seama de el...

— Are dreptate domnul Eulampe, are dreptate, murmură colonelul...

— Dacă li s'ar da voie, toţi eroii ar dezerta de pe front... Neputând dezerta, nu le rămâne decât să fie eroi...

Oricine poate fi erou în război. Dovadă că oameni care au fost nişte laşi, canalii, escroci sau şantagişti notorii, care s'au lăsat pălmuiţi la ei acasă de primul intrus, şi au

tăcut chitic, după cum n'au pregetat dela nicio nedemnitate şi tranzacţie, înainte de război,— s'au putut purta ca eroi şi câştiga Mihai Viteazul!

Mai mult: au rămas şi după război şi după acest Mihai Viteazul — bun numai pentru zile mari — aceiaşi laşi, canalii, escroci sau şantagişti.

Ceea ce înseamnă că eroismul de război care ca act colectiv e „bun pentru patrie" şi e un lucru minunat, ca act individual nu e nici măcar eficace. N'are nicio urmare, nu-i de loc „bun pentru individ"...

— Admirabil, admirabil!... Dar atunci a fi erou sau a dezerta pe front e tot una.

— Doamne fereşte!... Eu spun că eroismul e numai actul cel mai natural al războiului... A dezerta până şi din război, e a cădea sub nivelul omenesc. Adică e a nu fi capabil de nicio nebunie, nici măcar de nebunia colectivă... Sau, ca să fiu generos, a fi capabil cel mult numai de nebunia nervoasă... Nebunia nervoasă, pe front, când e negativă, se numeşte laşitate. Ea se compune din aceleaşi elemente ca şi eroismul de război, numai nu în faza pozitivă... Laşitatea e proba negativă a eroismului...

Eroismul de pace exclude starea de nervi, pozitivă sau negativă. De aceea e singurul eroism autentic... singurul eroism valabil.

— Inţeleg, răsuceşte colonel Hagi-Stoica o ţigare... Vrei o cafea?

— Nu beau nimic în timpul şedinţei, îşi dă domnul Eulumpe după umăr toga lui imaginară...

— Eşti incoruptibil!... Inţeleg ce vrei să

spui, domnule Eulampe, singurul eroism pentru d-ta e eroismul creştin...

— Exact! Îţi mulţumesc că m'ai priceput... Eroismul gen Isus, sau Moţa...

— Dar de ce se spune că creştinismul e supunere şi resemnare?... Eroi fără luptă nu se poate concepe, face locotenentul.

— Creştinismul e supunere şi resemnare? Refuzul luptei? Ce eroare! Te-au înşelat şi pe d-ta câţiva părinţi apocrifi ai Bisericii... Câţiva dintre aceştia pretind că duhul războinic a fost adus în creştinism, prin derogare, de un împărat nebun, Constantin cel Mare. Că numai dela el ar data concepţia creştinului ca un „zeu al bătăliei". Aceşti părinţi sunt — îmi scuzaţi erudiţia — Arnobius, Lactantius, Tertullian, Origen... Dar se uită că primii doi nu erau deloc creştini reprezentativi, că Tertullian era chiar un eretic, iar Origen tot cam aşa... Nu-i un singur cuvânt în *Faptele apostolilor* sau *Evanghelii*, care să nu fie simpatic ideei de a purta arma şi de a fi soldat.

— Asta aşa e...

— A face din creştin un om supus şi blând e a spune adevărul numai pe jumătate.

Cu ani înainte de războinicul Constantin cel Mare, la Synodul din Elvira...

— Te văd cam specialist în Elvire... zâmbeşte locotenentul...

— ...şi te pot asigura că le prefer pe cele moderne... zic, la Synodul din Elvira, orăşelul din Spania care azi se chiamă Grenada...

— De unde şi mania Elvirelor de a avea obraz de grenadă...

— ... când fac teologie uit epidermele... —

care a avut loc pe la 302 — deci cu mult înainte de Constantin, s'au votat canoane care pedepsesc aspru dezertarea din armată şi alte încălcări ale curajului... Părinţi ai Bisericii, ca Ambrosius, Athanasius, Augustin, menţin aceste rigori în scrierile lor... La fel *Didachiile* sau *Epistola lui Barnaba*, pe alocurea pur şi simplu războinice... Să le citiţi... Dacă în sfârşit vă mai amintesc că mulţi creştini în toate timpurile, ca să nu mai vorbim de cruciade, au fost soldaţi emeriţi, veţi înţelege că pacifism, resemnare, pasivitate, platonism cu vieaţa, n'au fost niciodată lozinci creştine.

Le-au inventat masonii şi iudeii, ca să dezarmeze Biserica lui Crist.

Pe treptele acestei Biserici se învârtoşează încă biciul lui Isus, pe catapeteasma ei fulgeră încă suliţa arhanghelului Mihail...

— Copii... ascultaţi copii... am dat lovitura! Au deschis acţiune împotriva mea!

— Iată un erou autentic, erou de pace şi razboi, exclamă domnul Eulampe, ridicându-se de pe fotoliul public.

Pe uşă — aţi înţeles — a năvălit general Vivi Brancovan, urmat de un plutonier. Fericit că, în sfârşit, odată cu contramandarea eliberărilor şi terminarea instrucţiei, s'a deschis acţiune publică împotriva căpeteniilor. Guvernul a făcut şi el un act de curaj...

— Da să vedeţi, copii, în ce chichiţă au intrat! Că printre acuzaţi fiind un general, adică Io, juriul trebue compus numai din generali. Oameni superiori, caractere, copii! Ei bine, să văd şi eu pe generalul care va condamna pe Vivi Brancovan!

— Nu se poate, domnule general, nu-i admisibil, strigă ofiţerii în cor...

— Le-am spus Io că au...

Generalul a luat loc la un biurou. Plutonierul i-a întins în faţă dosarul personal... Ca şi ceilalţi acuzaţi, care vor fi chemaţi rând pe rând, generalul trebue să revadă dosarul instrucţiei — conform regulamentului — ca să facă obiecţiile de cuviinţă şi să iscălească de luare la cunoştinţă...

Cu mare voluptate îşi citeşte propriile piese, propriile declaraţii. Se opreşte la o scrisoare înfiptă cu ace într'un colţ al dosarului...

— Ha! Ia priviţi, copii... cum dracu să nu mă condamne, bre! Ia uite ce spun Io aici: Dragă Generale, îmi pare foarte rău de întâmplarea cu Iancu... mi-era cel mai bun prieten... mai bine decât pe el... îl nimerea pe pişicherul de T...

— Cum să nu mă condamne, copii, cu aşa dosar, Io!... Uite şi scrisorile mele de amor... Măi ai dracului!... ce le-au băgat aicea, bre?

— Care? cu... Cum a fost cu căsătoria, domnule General, întrebă decent colonelul...

— Cum să fie, copile... Io... asta... m'am legat de ea, ea de mine... Atunci am luat-o de mână şi hai cu ea la ofiţerul stării civile... Şi ne-a căsătorit... apoi am luat-o de ailaltă mână, şi hai, înapoi pe uşa ailaltă, la ofiţer... şi ne-a divorţat...

— Dar cum a fost când aţi cerut voie?...

— A, Domniţei...? M'am dus în mausoleu, Io... şi am spus uite — aşa şi pe dincolo... s'o iau?... Iar Domniţa a spus: Da...

— Gurile rele spun că în dos era ascunsă mama fetei...

— Şi?

— Că ar fi fost ea care a suspinat şi a spus: Da!...

— Oare!

Intâia oară, chipul vesel, însorit al generalului se schimbă într'o satiră amară, aşa cum numai Eminescu ar fi scris la balamuc, într'o duminecă rece şi ploioasă...

* * *

Dimpotrivă, chipului Domnului Eulampe, care până acum avea mai mult aer eminescian, redevenea vesel şi însorit. Fiindcă avea curând să fie dus înapoi, cu primul transport, la Dumbrava.

Se înserase bine, şi în cazemata lui Onisifor Crai intelectualii erau tot la masa de spiritism. Ultimele evenimente, cu contradicţiile şi paradoxele lor, derutase imaginaţia legionarilor. Ca s'o întremeze, făceau spiritism. Veneau iureş căpeteniile văzduhului să le spună că legiunea va triumfa, că unii vor muri, că toţi vor fi achitaţi. Eliberările mai ales dădeau de furcă spiritelor. Ionică Alesandrescu se făcuse mediu, numai şi numai ca să afle când va fi eliberat.

Şedea aplecat cu tot boiul peste masă, şi împingea cât putea paharul, spre ziua cea mai apropiată. Cum începea el să invoce, sosea unul care se da drept scriitor circazian şi făcea profeţii. Il chema Ci-Kâr. De ce, nu ştiu.

— A venit! A venit iar Ci-Kâr! Tăcere.

Onisifor Crai, şi el minunăţit de ultimele proorociri, se apleacă în picioare şi afumă nervos pe Ci-Kâr cu pufăituri dese de lulea.

— ...complooooot... mmaaare... mergeeţi... şi găsiţii... bombaaaa... cazemata... intelectuaaalilor... sub paaatullll luiii Blondddoor...

— Auziţi, măi... Blondor! Să fie capabil Blondor de o bombă...?

— De o bombă d'asta, nu cred, pufăe Onisifor...

— Hai să mergem... Mă dus eu, cine mai merge? se detaşează Mişu Beroniade dela masă...

Incă trei, printre care Moţa, se duc în cazemata intelectualilor... Nimeni înăuntru... Cunosc patul lui Blondor... se apropie în vârful picioarelor...

— Binişor... vezi să n'o atingi... e chestie de un milimetru...

Ştefan Anastaz — trebuia să se sacrifice el! — ridică uşor pernele, salteaua... sub căpătâi un ghemotoc mare... ceva înfăşurat în scutece sau rufe murdare...

— Binişor... binişor... desfă binişor...

Fănică desface scutec cu scutec... Se apropie de ceva tare... Mâna îi tremură.

Cu ea tot mai întinsă, desface ultima rufă. E un clistir!

In vârful picioarelor, cum au venit, dar din alte motive, cei cinci se'ntorc...

— Era ceva! explică cu un semiton mai jos Beroniade... Fenomenal, am trecut prin mari primejdii!

— O bombă?

— Da... în sfârşit... ceva.

— Tot ca o bombă...
— Extraordinar Ci-Kâr ăsta... Cum ştie, Domnule, cum ştie?
— Da' Blondor, ce mârlan... Sst...Tăcere!...
Paharul începe să fugă desperat...
— ...Euuuulaaaampe... eliiiiberaaat...
— Auziţi?... Vezi că ştie?... A şi aflat...
Dar uşa se dă într'o parte, şi cu o valiză'n mână apare Domnul Eulampe... rearestat!
— Cum? Eul... şi tu?...
— Rearestat!
Cazemata se sparge de hohote... Numai Onisifor înjură...
— Au căpiat! Şi-au pierdut minţile...
— Ha, ha, ha! Ha, ha, ha!...
Ci-Kâr e concediat... In locul lui, Domnul Eulampe povesteşte ceva ce trece dincolo de orice spiritism...

* * *

Revenirea Domnului Eulampe Sibică la Dumbrava a fost o sărbătoare. Mulţi au început să-şi recapete încrederea în viaţă, văzând din nou în mijlocul lor pe acest fiu unic al soarelui. Poleit cu razele pământeşti ale acestuia, înfăşurat în primăvară, el era pilulă rară contra tuturor necazurilor închisoarei.

Lumea a început să se roage ca şi ceilalţi plecaţi să se întoarcă, în speranţa că vor fi tot aşa de simpatici şi reconfortanţi.

Dar lucrul nu s'a întâmplat.

După îndelungă laşitate alternată cu prostie, guvernul s'a hotărît să trimeată mai mult de jumătate din deţinuţi în faţa Consi-

liului de război; restul, scoşi din puşcărie cu forţa.

Capul răutăţilor a fost de data aceasta Tata Noe. Cum asta? Foarte simplu.

Părerea supremă a fost că acest om nu poate fi condamnat. „Nae n'a greşit cu nimic — s'a spus înţelepţeşte — el n'a făcut decât să prevadă!" In lipsa unui articol de lege — prin urmare — în care scrisul lui — fiindcă atât avea la pasiv (plus ceva datorii!) — să fie încadrat, guvernul s'a întrebat dacă e bine ca Tata Noe să fie trimes în faţa consiliului de război, — şi achitat!

— Pardon, a spus cel mai mare amic al lui din guvern: Dacă nu-l pot condamna, nu-l pot face nici erou. Atunci: ori îl trimetem în faţa Consiliului de război, dar îl condamnăm, — că în definitiv ce ne trebue articol de lege, parcă pentru ceilalţi avem? Ori nu putem face aceasta, şi atunci îi dăm imediat drumul. In chipul acesta cel puţin nu-i dăm importanţă, îl bagatelizăm.

Datele acestui raţionament nu fusese coapte la data primei eliberări.

Acuma fiind, s'a hotărît punerea lui definitivă în libertate.

— Dar dacă eu vi-l dau pe Nae: îmi daţi şi domniile voastre pe Domnul Eulampe, a spus acelaş membru al guvernului, admirator mare al Domnului Eulampe pentru cravatele lui dela Oxford, ciorapii de tennis şi cel mai bun aparat de golf din câte existau (vreo trei-patru!) în Ruritania.

Aşa s'a ajuns la punerea lui Tata Noe şi domnului Eulampe Sibică, a doua oară în libertate, după parodia primei lor eliberări.

Aşa s'a făcut că într'o bună zi domnul Eulampe s'a pomenit cu propria lui maşină, adusă de soră, în fața Vorbitorului, pentru ca el însuşi să-şi conducă la volan eliberarea.

Numai era de data aceasta nicio scăpare. Domnul Eulampe trebuia să consimtă să părăsească istoria şi cu iuțeala a 40 de cai putere să reintre definitiv în viața privată.

Formele s'au făcut, împachetările, la fel. Salteaua dată plutonierului, pernele infirmierului, somiera lăsată acolo, — pentru orice eventualitate... Bastonul dat colonelului Vasile Marin, cadou... Numai melonul reținut, tot pentru eventualitatea de a acoperi ceva care uneori putea fi un cap...

Adio clozete, adio creneluri, mitralieră şi cotoi...

— Fortul No. 7 bineeeee; — adio!...

Tron al lui Pomponiu, Niță şi Rafailă, general iubit, profesore, adio...

Adio Decebal şi Cătălin.

Adio puşcărie...

Cei mai frumoşi ani din vieața unui om se terminau.

Domnul Eulampe plângea, băieții plângeau.

— Asta e viața... te prinde... te înhață... te aduce la puşcărie... şi pe urmă te lasă... îți dă drumul... ce-i pasă ei...

Domnul Eulampe a cerut să nu i se facă onoruri... Cel mult post negru pentru el, câteva săptămâni în şir...

N'a vrut niciun discurs, niciun pahar închinat... n'a vrut să fie nici măcar petrecut...

Prin curte, în căinări unanime, păşea spre poarta cea mare, cu melon, ghetre, pipă şi baston la colonel, un om sfârşit...

O umbră mare cât un asfinţit se ridică în urma lui...

Era propria lui umbră?... Ce Dumnezeu, şi-o pierduse?

De fapt era Sfântul.

Umbra se apleacă, îl bate uşor pe umăr:

— Când un om spune că e mare... întreabă-l...

— Aud?...

— Zic... când un om pretinde că e mare, întreabă-l unde îi e durerea.

— Bine, bine, Sfinte... întreabă-l!...

Domnul Eulampe duce instinctiv mâna la buzunarul mic al vestei. Scoate din el o agendă. Răsfoeşte cu înfrigurare, găseşte:

— Ptiu, domnule! Vezi dumneata? Ştiam eu. Azi la ora şase aveam anul trecut întâlnire cu Sylvette...

Radios, păşeşte pragul cel din urmă al închisoarei.

Sora nu-l aştepta acolo, ca să-i evite mânia, îl aştepta mai la rece, la Vorbitor. In schimb, un făt drăcos de fată îi sare de gât.

— Kyddie!

— Iubitul meu!

— Ai văzut în ce hal am ajuns? M'au eliberat!...

— Eu am făcut-o! M'am dus până la prim-ministru!...

— Da cum? Tu? Eroina?

— Ei, asta era astă iarnă, dragă... Acum e primăvară!...

— Aşa-i, se spune că la noi e deajuns să întâlneşti o fată, — primăvara face restul...

Kyddie dă să-i sară iar de gât. Domnul Eulampe o respinge grav:

— Tot lucrul omenesc e hărăzit durerii;

nu-i pe lume decât o singură durere: de a nu face parte dintre sfinţi...

— Ei asta! Ştii că-mi place?...

— Iţi place, nu-ţi place, dragă, asta-i!...

— Ia nu mai face pe... pariez că toată noaptea ai dormit cu fotografia mea pe piept...

— Asta nu! Dar cu ea în portmoneu, da!... Uite-o aici...

Domnul Eulampe se opreşte fericit... ochii îi sclipesc... mâna îi tremură prin hârtiuţele portmoneului...

Dar n'are noroc... Din portmoneu cad vreo şapte capete frumoase.... Francette... Sylvette... Elva... Mukerl... Maud... Yvonne...

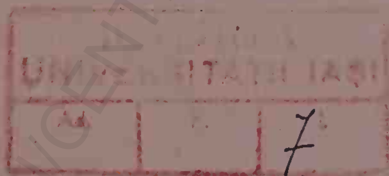
— Nu mai eu nu sunt...

Domnul Eulampe se mai scotoceşte...

— Când un om pretinde că e mare... Intreabă-l unde îi...

— ...sunt fotografiile!...

SFÂRŞIT

INSTITUTUL DE
ARTE GRAFICE
„CUGETAREA“
STR. POPA NAN, 21
BUCUREŞTI IV

P. C. GEORGESCU-DELAFRAS

AUTORI ROMÂNI

C. Asiminei	Luminişurile anilor mei
D. Atanasiu	Nyusu
I.A.Bassarabescu	Moş Stan
Al. Bilciurescu	Tichia de mărgăritar
Dr. Radu Cernea	Hitler şi tineretul german
Emil Cioran	Cartea amăgirilor
N. Crainic	Puncte Card. în Haos
N. Crevedia	Buruieni de dragoste
Ovid Densuşianu	Stăpânul
—	Furtuna
Sterie Diamandi	Eroii Revoluţ. Ruse
M. Dragomirescu	Focul
Gabriel Drăgan	Forţele naţ. creator
Octav Dessila	Cartea cu Minciuni
Mircea Eliade	India
—	Şantier
P. C. Georgescu-Delafras	Tari şi slabi
Valeriu Grecu	Să facem un gimnaz
Ion Iovescu	Nuată cu bucluc
N. Iorga	Idei asupra problemelor actuale
—	Invăţătorii
B. Jordan	Normaliştii
—	Revizori şi Inspectori
Alina B. Jordan	Ivanuşca Duracioc
Al. Lascarov-M.	Mamina
	Romanul Furnicii
—	Andrei Pătaşcu
—	De vorbă cu sătenii
—	Tătunu
Mih. Lungianu	Din ţara lui alb Imp.
I. Lupaş	Probleme şcolare
Arh. Mihălcescu	Apărarea Credinţei
Vasile Militaru	Fabule
—	Curcubee peste veac
Victor Papilian	Fără limită
Pompiliu Nicolau	Naţionalismul constructiv
Ion Pillat	Portrete lirice
Cezar Petrescu	Oraş patriarhal, 2 vol.
—	Apostol
—	Cheia visurilor
—	Fram
—	1907, ed. II
N. Porsenna	Regenerarea neamului românesc
Lucian Predescu	Barbu Delavrancea
D. Protopopescu	Fortul 13
—	Tigrii, 2 vol.
Nicolae Roşu	Orientări în veac
T. G. Stan	Cei şapte fraţi flămezi
M. Sadoveanu	Istorisiri de vânătoare
Damian Stănoiu	Alegere de stareţă
—	Fete şi văduve
—	Căsătorie de probă
Eug. Speranţa	„Papillons" de Schumann
Sandu Teleajen	Turnuri în apă
	O fată singură...
M.Tican Rumano	Sub soarele Africei
—	Nopţi barceloneze
Ury Benador	Hilda
G. M. Vlădescu	Moartea fratelui meu
—	Menuetul
—	Gol

AUTORI STRĂINI

F. Bettex	Minunea
Cervantes	Don Quijote, 2 vol.
A. Dumas	Monte Cristo, 4 vol.
—	Cei trei Muschetari
—	După douăzeci de ani
—	Regina Margot
Bruno Frank	Cervantes
Alfred Leroy	D-na de Pompadour
Emil Ludwig	De vorbă cu Mussolini
—	Conducătorii Europei
—	Convorb. cu Masaryk
—	Wilhelm II
—	Bismarck
—	Trei Titani
François Mauriac	Viaţa lui Iisus
Th. Mann	Moartea la Veneţia
Pierre Nezelof	Mirabeau
Gérard Walter	Marat
I. Wassermann	Cazul Maurizius, 2 v.
Herman Wendel	Danton
Ştefan Zweig	Marie Antoinette
—	Fouché
—	Noaptea Fantastică
—	Maria Stuart
—	Trei Maeştri

NOUA COLECŢIE DELAFRAS

Alice Gabrielescu	Lumina care nu se stinge
Paul Doumer	Cartea copiilor mei
Eugenia Makata	Jupâniţa Ruxanda
Mihail Negru	Cămaşa Fericitului
Al. Olinescu	Milionul lui Prichindel
S. Smiles	Ajută-te singur!...
—	Fii om de caracter!
Mark Twain	Prinţ şi Cerşetor
Oscar Wilde	Casa cu rodii
Card. Wiseman	Fabiola

